

Omgevingsvisie Drenthe

Impactanalyse Brede Welvaart

Provincie Drenthe

25 maart 2026

Project	Omgevingsvisie Drenthe
Opdrachtgever	Provincie Drenthe
Document	Impactanalyse Brede Welvaart
Status	Definitief
Datum	25 maart 2026
Referentie	149319/26-004.632
Classificatie W+B	Projectgerelateerd
Projectcode	149319
Projectleider	Ing. A.J.P. Helder
Projectdirecteur	A.M. Springer-Rouwette MSc
Auteur(s)	M.D. van Dijk MSc, E.E.A. Schalker MSc
Gecontroleerd door	Ing. A.J.P. Helder
Goedgekeurd door	Ing. A.J.P. Helder
Paraaf	

Adres

Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V.
Leeuwenbrug 8
Postbus 233
7400 AE Deventer
+31 (0)570 69 79 11
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos, noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Tekst- en datamining van (delen van) dit document, evenals enige verwerking of reproductie ervan door middel van kunstmatige intelligentie technologieën is uitdrukkelijk niet toegestaan, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Dit document (of delen ervan) mag niet worden verveelvoudigd en/of anderszins worden gebruikt op enigerlei wijze voor het trainen van kunstmatige intelligentie technologieën, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1 SAMENVATTING 5

1.1 Inleiding 5
1.1.1 Een nieuwe Drentse omgevingsvisie 5
1.1.2 Impactanalyse brede welvaart en de plan-mer-procedure 5
1.2 Staat van de leefomgeving en hoofdopgaven Drenthe 6
1.2.1 De samenvatting van de huidige staat 6
1.2.2 Beeld per ambitie 6
1.2.3 Hoofdopgaven voor Drenthe 6
1.3 Impactanalyse omgevingsvisie 7
1.3.1 Hoe vullen de ambities de hoofdopgaven in 7
1.3.2 Conclusie interactiematrix 8

2 INLEIDING 9

2.1 Een nieuwe Drentse omgevingsvisie 9
2.1.1 Wat is een omgevingsvisie? 9
2.1.2 Waarom een nieuwe omgevingsvisie? 9
2.1.3 De rol van de omgevingsvisie in de beleidscyclus 10
2.2 Impactanalyse brede welvaart en de plan-mer-procedure 10
2.3 Wat treft u aan in deze IBW 11

3 STAAT VAN DE LEEFOMGEVING EN HOOFDOPGAVEN DRENTHE 12

3.1 De samenvatting van de huidige staat 12
3.2 Beeld per ambitie 14
3.3 Hoofdopgaven voor Drenthe 16
3.3.1 Integrale slotbeschouwing van de huidige staat 19

4 IMPACTANALYSE OMGEVINGSVISIE 20

4.1 Wat regelt de omgevingsvisie 20
4.2 Hoe vullen de ambities de hoofdopgaven in 20

4.3 Een toekomstbestendig landelijk gebied 22

4.3.1 Inzetten op ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem 22
4.3.2 Inzetten op ontwikkeling van een toekomstbestendig landbouwsysteem 23
4.3.3 Inzetten op ontwikkeling van een robuust natuursysteem en verhogen van de biodiversiteit 23
4.3.4 Inzetten op ontwikkeling van een vitaal platteland 24

4.4 Gezonde groei voor een vitale samenleving 25

4.4.1 Versterken van de regionale ontwikkeling 25
4.4.2 Versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie 25
4.4.3 Bijdragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving 26

4.5 Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe 27

4.5.1 Behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe (mooi) 27
4.5.2 Zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit (schoon en veilig) 27
4.5.3 Bevorderen van een gezonde leefomgeving (gezond) 28

4.6 Conclusie interactiematrix 29

Laatste pagina 30

Bijlage(n)

Aantal pagina's

I Beoordeling interacties in de interactiematrix 7
II Staat van Drenthe 158

1

SAMENVATTING

1.1 Inleiding

1.1.1 Een nieuwe Drentse omgevingsvisie

De provincie Drenthe stelt een nieuwe omgevingsvisie op omdat sinds de vaststelling van de huidige visie in 2022 verschillende ontwikkelingen aanleiding geven tot actualisatie. In de afgelopen jaren is nieuw sectoraal beleid vastgesteld, zijn maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer klimaat, natuur, wonen, energie en bereikbaarheid verder aangescherpt en is de Omgevingswet in werking getreden.

Met de komst van de Omgevingswet is de reikwijdte van de omgevingsvisie verbreed. De visie moet niet alleen richting geven aan ruimtelijke ontwikkeling, maar ook aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in brede zin. Dat betekent dat naast ruimtelijke ordening ook thema's zoals gezondheid, leefomgevingskwaliteit, economie, klimaatadaptatie en sociale kwaliteit nadrukkelijk onderdeel zijn van de visie.

De nieuwe omgevingsvisie bouwt voort op de bestaande visie, maar legt sterker de nadruk op de samenhang tussen verschillende maatschappelijke opgaven en op het realiseren van brede welvaart voor inwoners van Drenthe. De visie geeft richting aan de lange termijn tot 2050 en vormt het strategische kader voor verdere uitwerking in programma's, de Provinciale Omgevingsverordening en gebiedsgerichte keuzes.

1.1.2 Impactanalyse brede welvaart en de plan-mer-procedure

Bij de start van het proces was nog niet duidelijk of voor de nieuwe omgevingsvisie een plan-milieueffectrapport (plan-mer) nodig zou zijn. Dit hangt af van de vraag of een omgevingsvisie voldoende concrete keuzes bevat die kaderstellend zijn voor toekomstige mer-(beoordelings)plichtige besluiten, of dat een passende beoordeling nodig is vanwege mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden.

Nu de ontwerp-omgevingsvisie nagenoeg is afgerond, is duidelijk dat hiervan geen sprake is. De visie bevat geen concrete locatiekeuzes of andere kaderstellende besluiten voor bijvoorbeeld windparken, nieuwe regionale bedrijventerreinen, provinciale infrastructuur of grootschalige natuur- en landinrichtingsprojecten. Ook is geen passende beoordeling nodig. Daarom is de nieuwe omgevingsvisie niet mer-plichtig.

De provincie Drenthe heeft er wel voor gekozen om het milieubelang en andere aspecten van brede welvaart volwaardig mee te wegen in de besluitvorming. Daarom is een Impactanalyse brede welvaart (IBW) opgesteld. Deze analyse beschrijft de staat van de leefomgeving en onderzoekt hoe de ambities uit de omgevingsvisie zich verhouden tot de belangrijkste opgaven voor Drenthe. Daarnaast bevat de IBW aandachtspunten voor de verdere uitwerking van de visie in programma's en gebiedsgerichte keuzes.

1.2 Staat van de leefomgeving en hoofdopgaven Drenthe

1.2.1 De samenvatting van de huidige staat

Voor het IBW is een uitgebreide analyse uitgevoerd van de huidige staat van de leefomgeving en van de autonome ontwikkelingen richting 2050: de Staat van Drenthe. Daarbij zijn verschillende thema's onderzocht, variërend van economie en mobiliteit tot natuur, water, gezondheid en veiligheid.

Uit de beoordeling blijkt dat Drenthe op veel onderdelen relatief goed functioneert. Geen van de beoordeelde aspecten wordt in de huidige situatie of in de referentiesituatie als slecht beoordeeld. Tegelijk laat de referentiesituatie zien dat de kwaliteit van de leefomgeving richting 2050 niet vanzelfsprekend op peil blijft. Van de 39 beoordeelde aspecten verslechteren er 15, verbeteren er 2 en blijven er 22 stabiel. Dit bevestigt het beeld van een provincie die een sterke uitgangspositie heeft, maar waarin op meerdere thema's structurele aandachtspunten ontstaan.

1.2.2 Beeld per ambitie

De analyse van de Staat van Drenthe is geordend langs de 3 hoofdambities uit de ontwerp-omgevingsvisie.

Binnen de ambitie gezonde groei voor een vitale samenleving laat de huidige staat zien dat Drenthe economisch en maatschappelijk relatief sterk gepositioneerd is. Werkloosheid is laag, recreatie en toerisme zijn economisch veerkrachtig en de leefomgeving wordt positief gewaardeerd. Tegelijkertijd zijn er structurele ontwikkelingen die aandacht vragen, zoals vergrijzing, een relatief laag gemiddeld inkomen en regionale verschillen in economische ontwikkeling en voorzieningen. Richting 2050 wordt economische ontwikkeling bovendien steeds sterker begrensd door randvoorwaarden zoals netcapaciteit, stikstofruimte, waterbeschikbaarheid en ruimtelijke kwaliteit.

Binnen de ambitie een toekomstbestendig landelijk gebied blijkt dat landbouw, natuur, water en bodem sterk met elkaar verweven zijn. Tegelijkertijd staat het systeem onder druk door verdroging, stikstofdepositie en waterkwaliteitsproblemen. In beekdalen, op hogere zandgronden en in veenontginningsgebieden komen deze opgaven ruimtelijk samen. Richting 2050 komt het water- en bodemsysteem steeds meer onder druk te staan door de gevolgen van klimaatverandering, waardoor het vaker beperkend wordt voor ruimtelijke ontwikkelingen en landgebruik.

Binnen de ambitie een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe scoort de provincie in 2026 relatief gunstig op ruimtelijke kwaliteit, veiligheid en sociale samenhang. Het landschap is herkenbaar en historisch gelaagd en de luchtkwaliteit voldoet aan de geldende normen. Tegelijkertijd zijn er aandachtspunten, zoals luchtkwaliteit ten opzichte van strengere gezondheidsrichtlijnen, verkeersveiligheid en een toenemend natuurbrandrisico in droge perioden.

1.2.3 Hoofdopgaven voor Drenthe

Uit de analyse van de huidige staat en de autonome ontwikkelingen komen 3 samenhangende hoofdopgaven naar voren die bepalend zijn voor de toekomstige ontwikkeling van Drenthe.

De eerste hoofdopgave betreft biodiversiteit. Deze opgave bestaat uit het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit, het terugdringen van stikstofdepositie en het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De analyse laat zien dat natuurkwaliteit onder druk staat door onder meer stikstofdepositie, hydrologische verstoring en intensief landgebruik. Tegelijk vormt natuur een belangrijke kwaliteit van Drenthe en een belangrijke randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling.

De tweede hoofdopgave betreft klimaatverandering, met in Drenthe een sterke focus op verdroging. Door klimaatverandering nemen droge perioden en neerslagextremen toe. In combinatie met bodemopbouw en historisch waterbeheer kan dit leiden tot tekorten in het watersysteem. Verdroging beïnvloedt natuurkwaliteit, landbouwproductiviteit, drinkwaterbeschikbaarheid en natuurbrandrisico.

De derde hoofdopgave betreft demografische verandering. Drenthe kent een relatief stabiel inwonertal, maar ook een sterke vergrijzing en regionale verschillen in sociaaleconomische ontwikkeling. Deze ontwikkelingen beïnvloeden onder meer de arbeidsmarkt, het voorzieningenniveau en de economische dynamiek van de provincie.

Samen vormen deze 3 hoofdopgaven een belangrijk kader voor toekomstige keuzes in de omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan.

1.3 Impactanalyse omgevingsvisie

Om inzicht te geven in de mate waarin de ambities uit de omgevingsvisie bijdragen aan de belangrijkste opgaven voor Drenthe, is gebruikgemaakt van een interactiematrix. Een interactiematrix is een analysemethode waarin systematisch de relatie tussen ambities en opgaven wordt beoordeeld. De interactiematrix laat zien hoe de ambities uit de ontwerp-omgevingsvisie bijdragen aan de 3 hoofdopgaven voor Drenthe: biodiversiteit, klimaatverandering (met name verdroging) en demografische verandering. Voor elk van de interacties tussen de ambities en opgaven wordt beschreven of de ambities een positief effect, een negatief effect of geen effect hebben op de hoofdopgaven. Per hoofdambitie ontstaat daarbij een verschillend beeld.

1.3.1 Hoe vullen de ambities de hoofdopgaven in

Een toekomstig landelijk gebied
De ambities voor het landelijk gebied in de Omgevingsvisie sluiten goed aan bij de hoofdopgaven uit de Staat van Drenthe. Met name de ambities gericht op het ontwikkelen van een veerkrachtig water- en bodemsysteem en een robuust natuursysteem dragen duidelijk positief bij aan de opgaven rond biodiversiteit, waterkwaliteit (KRW) en verdroging. Hydrologisch herstel, het vasthouden van water en het versterken van groenblauwe structuren kunnen tegelijkertijd bijdragen aan natuurherstel, klimaatadaptatie en een aantrekkelijk landschap.

De ambitie voor een toekomstbestendig landbouwsysteem laat een meer gemengd beeld zien. De interactiematrix laat zien dat landbouw zowel positief als negatief kan uitwerken op natuurkwaliteit, stikstofdepositie en waterkwaliteit. Positieve effecten zijn mogelijk wanneer wordt ingezet op extensiever grondgebruik, natuurinclusieve landbouw en beter bodembeheer. Zonder verdere concretisering blijft echter onzeker in hoeverre deze ambitie daadwerkelijk bijdraagt aan het verminderen van stikstofdepositie, het verbeteren van waterkwaliteit en het tegengaan van verdroging. De uitwerking van het landbouwsysteem vormt daarmee een belangrijk aandachtspunt voor vervolgbeleid.

De ambitie om te werken aan een vitaal platteland draagt vooral bij aan de opgave rond demografische ontwikkeling. Door te investeren in voorzieningen, leefbaarheid en recreatieve ontwikkeling kan het landelijk gebied aantrekkelijk blijven voor bewoners en bezoekers. Tegelijk vraagt verdere groei van recreatie en toerisme om aandacht voor de balans tussen leefbaarheid, economie en natuurkwaliteit.

Gezonde groei voor een vitale samenleving
Binnen deze hoofdambitie ligt de nadruk vooral op economische ontwikkeling, bereikbaarheid en een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat. De interactiematrix laat zien dat de provinciale inzet vooral positief bijdraagt aan de opgave van een evenwichtige bevolkingsopbouw. Investeringen in bereikbaarheid, woningbouw en economische ontwikkeling kunnen helpen om inwoners te behouden en nieuwe inwoners aan te trekken. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat deze ambities ook spanningen kunnen opleveren met

de opgaven rond biodiversiteit en milieukwaliteit. Nieuwe infrastructuur, uitbreiding van bedrijventerreinen en groei van economische activiteiten kunnen leiden tot extra druk op natuur, landschap en stikstofruimte. De uiteindelijke bijdrage aan biodiversiteit en milieukwaliteit hangt daarom sterk af van de manier waarop ruimtelijke ontwikkeling wordt geconcentreerd en hoe infrastructuur en energievoorziening ruimtelijk worden ingepast.

De ambitie om te werken aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving kan daarnaast op meerdere punten positief bijdragen aan de hoofdopgaven, bijvoorbeeld via vergroening van woonomgevingen, klimaatadaptieve inrichting en duurzame mobiliteit.

Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe
Binnen deze hoofdambitie ligt de nadruk op het beschermen en versterken van de kwaliteit van de leefomgeving. De ambitie om de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe te behouden en te versterken kan positief bijdragen aan biodiversiteit, vooral wanneer landschappelijke structuren en groenblauwe verbindingen worden versterkt. Een aantrekkelijk en herkenbaar landschap draagt daarnaast bij aan de aantrekkelijkheid van Drenthe als woon- en recreatiegebied.

De ambitie om te zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit kan eveneens bijdragen aan meerdere hoofdopgaven, onder andere via bescherming van bodem, water en ondergrond en het beperken van milieubelastende activiteiten. De interactiematrix laat echter zien dat de bijdrage aan biodiversiteit, waterkwaliteit en verdroging sterk afhankelijk is van de verdere concretisering van deze ambitie.

De ambitie om een gezonde leefomgeving te bevorderen werkt op meerdere punten positief uit. Door te investeren in groen, klimaatadaptieve inrichting en gezonde woonomgevingen kan zowel biodiversiteit als klimaatadaptatie worden versterkt. Daarnaast kan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving bijdragen aan het vasthouden en aantrekken van inwoners.

1.3.2 Conclusie interactiematrix

De impactanalyse laat zien dat de ontwerp-omgevingsvisie op hoofdlijnen een richting kiest die aansluit bij de belangrijkste opgaven voor Drenthe. Veel ambities kunnen bijdragen aan het versterken van biodiversiteit, het omgaan met klimaatverandering en het behouden van een vitale samenleving.

Tegelijk maakt de analyse duidelijk dat de uiteindelijke bijdrage van de omgevingsvisie sterk afhankelijk is van de manier waarop ambities verder worden uitgewerkt in programma's, de Provinciale Omgevingsverordening en gebiedsgerichte keuzes. Daarbij is het belangrijk om spanningen tussen verschillende ruimteclaims expliciet te maken en kansen voor functiecombinatie te benutten.

De IBW maakt zichtbaar waar ambities elkaar kunnen versterken en waar aandacht nodig is bij de verdere uitwerking van beleid. Daarmee vormt deze analyse een belangrijke onderbouwing van de keuzes die gemaakt worden in de omgevingsvisie en een richtinggevend kader voor het vervolgproces. Veel van de daadwerkelijke invulling van de hoofdopgaven hangt af van de uitwerking in programma's, de omgevingsverordening en gebiedsprocessen. Om te borgen dat de hoofdopgaven daadwerkelijk ingevuld worden is het van belang om een adequaat monitorings- en bijsturingsmechanisme in te richten, zodat niet pas achteraf, maar voortdurend kan worden gevolgd of de beoogde doelen daadwerkelijk worden bereikt of dat bijsturing nodig is.

2

INLEIDING

Voor u ligt de Impactanalyse brede welvaart (IBW) voor de nieuwe omgevingsvisie van Drenthe. De IBW heeft tot doel om het belang van de leefomgeving, het milieu en andere aspecten van brede welvaart volwaardig mee te wegen in de besluitvorming over de omgevingsvisie. Daarnaast biedt de IBW een inhoudelijke onderbouwing van de ambities en keuzes die in de omgevingsvisie worden gemaakt.

2.1 Een nieuwe Drentse omgevingsvisie

2.1.1 Wat is een omgevingsvisie?

De omgevingsvisie is een integrale visie met strategische hoofdkeuzes van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de langere termijn (hier: 2050). De omgevingsvisie gaat onder andere in op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, gezondheid, economie, energie, infrastructuur, sociale structuur en cultureel erfgoed.

De omgevingsvisie is vormvrij en bindt alleen de provincie zelf. Daar waar de doelen en ambities van de omgevingsvisie doorwerken naar andere partijen (waterschappen, bedrijven, burgers) kunnen daartoe regels en normen worden opgenomen in de omgevingsverordening. Ook kunnen de strategische hoofdkeuzes verder uitgewerkt worden in programma's, zoals het Regionaal Waterprogramma, het Beheerplan Natura 2000 en het Actieplan Geluid. De voortgang op de verschillende beleidsthema's kan de provincie monitoren door middel van een monitorings- en evaluatieprogramma.

2.1.2 Waarom een nieuwe omgevingsvisie?

In 2022 heeft de provincie Drenthe haar huidige omgevingsvisie vastgesteld. Sindsdien zijn verschillende ontwikkelingen op gang gekomen die aanleiding geven om de visie te actualiseren. Zo is nieuw sectoraal beleid vastgesteld, is de Omgevingswet in werking getreden en zijn nieuwe maatschappelijke opgaven duidelijker zichtbaar geworden. Tegelijkertijd vraagt de snelle ontwikkeling van thema's zoals klimaatverandering, natuurherstel, woningbouw, energie en bereikbaarheid om een integrale langetermijnstrategie voor de fysieke leefomgeving.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is het wettelijk kader voor de omgevingsvisie bovendien verbreed. De omgevingsvisie moet niet alleen richting geven aan ruimtelijke ontwikkelingen, maar ook aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in brede zin. Dat betekent dat naast ruimtelijke ordening ook thema's zoals gezondheid, leefomgevingskwaliteit, klimaatadaptatie, economie en sociale kwaliteit een plek krijgen in de visie.

De nieuwe omgevingsvisie bouwt voort op de bestaande visie, maar legt sterker de nadruk op de samenhang tussen verschillende maatschappelijke opgaven en op het realiseren van brede welvaart voor inwoners van Drenthe. Daarbij wordt gekeken hoe ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken, natuur, landbouw, mobiliteit en energie elkaar kunnen versterken en hoe negatieve effecten voor de leefomgeving kunnen worden voorkomen.

2.1.3 De rol van de omgevingsvisie in de beleidscyclus

Omgevingsvisie: strategisch beleidskader van Provinciale Staten
De Omgevingsvisie is hét strategische beleidsdocument van Provinciale Staten voor de fysieke leefomgeving. De verplichting om 1 integrale visie op te stellen is vastgelegd in artikel 3.1, lid 2 van de Omgevingswet.

De Omgevingsvisie geeft richting door opgaven, ambities en lange termijndoelen te beschrijven. Met het vastleggen van uitgangspunten, rollen en instrumenten vormt het een kader voor de verdere uitwerking.

Andere provinciale instrumenten onder de Omgevingswet
Naast de Omgevingsvisie stellen Provinciale Staten ook een Provinciale Omgevingsverordening (POV) vast waarin regels over de fysieke leefomgeving worden opgenomen. Deze regels kunnen verschillen per onderwerp en verplichtend (omgevingswaarden) of sturend (activiteiten) van aard zijn. De regels in de verordening zijn bindend voor andere partijen.

Daarnaast wordt het strategische beleid van de omgevingsvisie verder uitgewerkt in programma's. Het programma biedt ruimte voor beleidsuitwerking binnen de kaders die door Provinciale Staten zijn gesteld. Het programma vertaalt de lange termijndoelen uit de Omgevingsvisie naar uitvoeringsgerichte maatregelen en instrumenten voor de middellange termijn (4 tot 7 jaar). De Omgevingswet schrijft 3 verplichte programma's voor: het Regionaal Waterprogramma, het Beheerplan Natura 2000 en het Actieplan Geluid. Daarnaast kan de provincie naar eigen inzicht andere, vrijwillige programma's vaststellen.

Beleidscyclus met instrumenten uit de Omgevingswet
De Omgevingsvisie, de Omgevingsverordening en de programma's vormen, samen met een monitoring- en evaluatieprogramma, het provinciale beleidsbouwwerk. Dit is de basis van de integrale aanpak zoals de Omgevingswet die beoogt. Daarbij werkt de provincie volgens de beleidscyclus van de Omgevingswet.

De cyclus start met de Omgevingsvisie en de bestaande beleidsdocumenten. Gaandeweg worden deze beleidsstukken herzien of geïntegreerd in nieuwe programma's en de Provinciale Omgevingsverordening, zodat samenhangend en actueel stelsel ontstaat voor de fysieke leefomgeving. Dat betekent dat de provincie beleid cyclisch ontwikkelt, uitvoert en verbetert: van visievorming en doorwerking in regelgeving en programma's naar uitvoering en initiatieven in de praktijk. De resultaten worden gevolgd via monitoring en evaluatie, zodat de uitkomsten weer terugvloeien naar de visie en nieuwe beleidskeuzes. Deze manier van werken zorgt ervoor dat het provinciale beleid lerend en adaptief is, inspeelt op maatschappelijke ontwikkelingen en ruimte laat voor initiatieven vanuit de samenleving.

2.2 Impactanalyse brede welvaart en de plan-mer-procedure

Geen mer-plicht omgevingsvisie
De Omgevingsvisie geeft richting aan de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe en vormt een kader voor toekomstige besluiten. Als deze toekomstige besluiten mer-plichtig of mer-beoordelingsplichtig zijn en het kader in de Omgevingsvisie voldoende concreet is, verplicht de Omgevingswet om voor de Omgevingsvisie de procedure voor een milieueffectrapportage te doorlopen. Daarnaast kunnen keuzes in de Omgevingsvisie effecten hebben op een Natura 2000-gebied of meerdere Natura 2000-gebieden. In dat geval moet een zogenoemde 'Passende Beoordeling' worden uitgevoerd. Ook dat maakt de omgevingsvisie dan mer-plichtig.

Omdat de mate van concreetheid van de keuzes in de Omgevingsvisie vooraf niet vaststond en ook nog niet vaststond of een Passende Beoordeling aan de orde zou zijn, was vooraf niet te bepalen of er daadwerkelijk sprake was van mer-plicht voor de nieuwe omgevingsvisie van Drenthe. Veiligheidshalve heeft Drenthe er daarom voor gekozen om de procedure voor milieueffectrapportage te doorlopen. Omdat Drenthe naast het milieubelang ook andere aspecten zoals welzijn, sociale kwaliteit en economie integraal wil betrekken, is ervoor gekozen om het milieueffectrapport te verbreden naar een impactanalyse brede welvaart (IBW).

Nu de Omgevingsvisie nagenoeg afgerond is, is duidelijk dat deze niet kaderstellend is voor toekomstige besluiten die mer-plichtig of mer-beoordelingsplichtig zijn en dat er geen Passende Beoordeling nodig is. De provincie Drenthe zet haar Omgevingsvisie nadrukkelijk in als het strategische document binnen de beleidscyclus. Het legt opgaven, ambities en langetermijn-doelen vast en geeft uitgangspunten mee voor verdere uitwerking in Omgevingswetprogramma's en de Omgevingsverordening. Daarbij kiest de provincie Drenthe voor een rol en sturing waarbij zij in samenwerking met medeoverheden, gebiedspartners en inwoners tot oplossingen komt. Mede hierdoor maakt de Omgevingsvisie geen concrete keuzes voor onderwerpen die kaderstellend zijn voor toekomstige mer-(beoordelings)plichtige besluiten (denk aan de aanwijzing van locaties voor windparken, nieuwe regionale bedrijventerreinen, nieuwe provinciale infrastructuur, nieuwe natuurgebieden of grootschalige landinrichtingsprojecten). Dat maakt dat deze Omgevingsvisie niet mer-plichtig is. De mer-procedure wordt dan ook niet verder doorlopen.

Consequentie 'geen mer-plicht' voor de inhoud van de impactanalyse brede welvaart

De conclusie dat er geen sprake is van mer-plicht heeft consequenties voor de inhoud van deze Impactanalyse Brede Welvaart. Omdat de omgevingsvisie geen concrete kaderstellende keuzes bevat, is het niet goed mogelijk om zinvolle effecten te beschrijven. Effecten kunnen afhankelijk van de invulling van de ambities uit de Omgevingsvisie sterk verschillend uitpakken en zijn hierdoor zeer onzeker. Daarnaast is het niet mogelijk om volwaardige alternatieven te ontwikkelen waartegen de keuzes in de omgevingsvisie afgezet kunnen worden. Om het milieubelang wel volwaardig in de besluitvorming te kunnen betrekken, zet dit IBW in op:

- een uitgebreide analyse, beschrijving en beoordeling van de staat van de leefomgeving: de 'Staat van Drenthe', zowel de huidige staat als de staat met autonome ontwikkelingen tot 2050. Deze Staat van de Leefomgeving sluit af met een analyse en conclusie wat de belangrijkste opgaven zijn waar Drenthe voor staat;
- een beoordeling van de ambities in de omgevingsvisie op hoe de ambities interacteren met de belangrijkste opgaven zoals geconcludeerd in de Staat van de leefomgeving. Daarmee ontstaat een beeld van:
  - in hoeverre de omgevingsvisie de juiste richting inzet om invulling te geven aan de belangrijkste opgaven;
  - welke aandachtpunten er zijn bij het uitwerken van de ambities om daadwerkelijk invulling te geven aan die belangrijkste opgaven;
- omdat de omgevingsvisie op strategisch niveau richting geeft en verdere uitwerking plaatsvindt in programma's en de Provinciale Omgevingsverordening, bevat deze IBW aanbevelingen die de provincie kan benutten bij de nadere uitwerking van de ambities en opgaven. Deze aanbevelingen zijn bedoeld om aandachtspunten vroegtijdig zichtbaar te maken en de doorwerking van de omgevingsvisie in vervolgbeleid te versterken.

2.3 Wat treft u aan in deze IBW

Hoofdstuk 3 bevat de samenvatting van de Staat van de Leefomgeving. Na een korte beschrijving van de beoordeling van de staat van Drenthe in de huidige- en referentiesituatie, concludeert hoofdstuk 3 de belangrijkste opgaven waar Drenthe voor staat. Hoofdstuk 4 gaat vervolgens in op de interacties tussen de ambities van provincie Drenthe en de belangrijkste opgaven. Dit hoofdstuk heeft als doel om inzicht te geven in de mate waarin de ambities ook daadwerkelijk invulling geven aan deze opgaven.

3

STAAT VAN DE LEEFOMGEVING EN HOOFDOPGAVEN DRENTHE

Voor deze impactanalyse brede welvaart is een uitgebreide analyse uitgevoerd van de huidige staat van de leefomgeving en de autonome ontwikkelingen tot 2050: de Staat van Drenthe. Deze analyse beschrijft de ontwikkeling van de leefomgeving aan de hand van verschillende thema's, variërend van economie en mobiliteit tot natuur, water, gezondheid en veiligheid. Om de bevindingen uit de Staat van Drenthe te verbinden aan de ontwerp-omgevingsvisie, worden de conclusies in dit hoofdstuk geordend langs de 3 hoofdambities uit de ontwerp-omgevingsvisie van Drenthe.

De volledige Staat van Drenthe is opgenomen in Bijlage II. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies samengevat.

3.1 De samenvatting van de huidige staat

Tabel 3.1 toont de beoordeling van de huidige staat van Drenthe in 2026 en de referentiesituatie in 2050. Met de referentiesituatie wordt het beeld bedoeld van de leefomgeving bij ongewijzigd beleid en autonome ontwikkelingen richting 2050. Voor de beoordeling is gebruikgemaakt van een vijfpuntsschaal: goed, voldoende, redelijk, matig en slecht.

Uit de beoordeling blijkt dat de ontwikkeling van de leefomgeving geen eenduidige richting heeft. In totaal verslechteren 15 aspecten in de referentiesituatie ten opzichte van de huidige situatie, terwijl 2 aspecten verbeteren en 22 aspecten een stabiel beeld laten zien. Opvallend is dat in de huidige staat en in de referentiesituatie geen van de beoordeelde aspecten als slecht is beoordeeld. De beoordeling bevestigt het beeld van een provincie die er op veel onderdelen redelijk voor staat, maar waarin op meerdere aspecten wel sprake is van toenemende druk en structurele aandachtspunten.

Onder de tabel worden de belangrijkste inzichten per ambitie beschreven. Deze indeling sluit aan bij de 3 hoofdambities uit de ontwerp-omgevingsvisie van Drenthe:
- gezonde groei voor een vitale samenleving;
- een toekomstbestendig landelijk gebied;
- een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe.

Per ambitie wordt samengevat hoe de huidige staat zich ontwikkelt richting de referentiesituatie en waar de belangrijkste knelpunten en ontwikkelingen liggen. Op basis van deze analyse worden vervolgens de belangrijkste hoofdopgaven en bijbehorende sub-opgaven voor Drenthe geformuleerd.

Tabel 3.1 Beoordeling huidige staat en referentiesituatie

Thema	Toetsingscriteria	Beoordeling huidige staat (2026)	Beoordeling referentiesituatie (2050)
gezonde groei voor een vitale samenleving			
werken en economie	werkgelegenheid	voldoende	matig
	verdienmogelijkheden	matig	matig
	vestigingslocaties	redelijk	redelijk
	kennis en innovatie	redelijk	redelijk
mobiliteit en bereikbaarheid	multimodale mobiliteit	matig	matig
	verduurzaming mobiliteit	redelijk	redelijk
energie	energiebesparing	voldoende	redelijk
	hernieuwbare energie	voldoende	redelijk
	energienetwerk	redelijk	redelijk
demografie, wonen en woonomgeving	demografische ontwikkeling	redelijk	matig
	woningbehoefte	matig	matig
	woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	redelijk	redelijk
	kwaliteit bestaande woningen	redelijk	redelijk
	voorzieningen	redelijk	matig
	kwaliteit leefomgeving	goed	voldoende
recreatie en toerisme	toerisme	voldoende	voldoende
	recreatie	goed	voldoende
een toekomstbestendig landelijk gebied			
water en bodem	bodem	redelijk	matig
	wateroverlast	voldoende	voldoende
	droogte	matig	matig
	waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	matig	matig
	drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	voldoende	redelijk
natuur en biodiversiteit	realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	redelijk	redelijk
	Natura 2000	matig	matig
	waardevolle en beschermde soorten	matig	matig
	verschuiving soorten door klimaatverandering	matig	matig
landbouw	agrarisch grondgebruik	redelijk	voldoende
	agrarisch natuurbeheer	voldoende	redelijk

Thema	Toetsingscriteria	Beoordeling huidige staat (2026)	Beoordeling referentiesituatie (2050)
een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe			
ruimtelijke kwaliteit	landschap en cultuurhistorie	Voldoende	voldoende
	stilte en duisternis	voldoende	voldoende
milieukwaliteit	luchtkwaliteit	voldoende	redelijk
	geluidbelasting	goed	voldoende
	emissie broeikasgassen	matig	redelijk
	geur	redelijk	redelijk
gezondheid	gezond bewegen	redelijk	redelijk
	volksgezondheid	matig	matig
veiligheid	overstromingsrisico's	goed	voldoende
	risico op aardbevingen	voldoende	voldoende
	natuurbranden	redelijk	matig
	externe veiligheid	voldoende	voldoende
	verkeersveiligheid	matig	matig
	sociale veiligheid	voldoende	voldoende
	nationale veiligheid	voldoende	voldoende
sociale kwaliteit	Sociale samenhang	goed	voldoende
	Eenzaamheid	matig	matig

3.2 Beeld per ambitie

Gezonde groei voor een vitale samenleving

De beoordeling van de huidige staat van de aspecten die vallen onder de ambitie 'gezonde groei voor een vitale samenleving' tonen dat Drenthe in 2026 op veel criteria stabiel en relatief sterk gepositioneerd is. De werkloosheid is laag, de arbeidsparticipatie historisch hoog en de energievoorziening verduurzaamt in een stevig tempo. Inwoners geven de leefomgeving een hoge score voor leefbaarheid en sociale samenhang, en recreatie en toerisme zijn economisch veerkrachtig. Op het eerste gezicht is daarmee sprake van een provincie die economisch en maatschappelijk goed functioneert.

Wanneer de verschillende thema's in samenhang worden beschouwd, ontstaat echter een genuanceerder beeld. De voornaamste kwetsbaarheid ligt niet in schommelingen, maar in structurele ontwikkelingen. Vergrijzing verkleint de potentiële beroepsbevolking en vergroot de druk op arbeidsintensieve sectoren, zoals zorg en onderwijs. Tegelijkertijd blijft het gemiddeld besteedbaar inkomen achter bij het landelijke gemiddelde en is het aandeel startende bedrijven beperkt. De economie is daarmee minder robuust dan de lage werkloosheid doet vermoeden.

Ruimtelijk concentreren deze kwetsbaarheden zich vooral in Zuidoost-Drenthe (met name Emmen en Coevorden), waar lagere inkomens, vergrijzing en een grotere afhankelijkheid van traditionele sectoren samenkomen. In perifere delen van de provincie, zoals delen van Oost- en Zuidwest-Drenthe en gemeenten als Borger-Odoorn, Aa en Hunze en Westerveld, staat daarnaast het draagvlak voor voorzieningen onder druk door een combinatie van bevolkingskrimp, vergrijzing en grotere afstanden tot stedelijke voorzieningen. Noord-Drenthe profiteert daarentegen sterker van de nabijheid van Groningen en kent gunstigere sociaaleconomische perspectieven.

Richting 2050 verschuift de kernvraag van groei naar draagkracht. Economische ontwikkeling wordt in toenemende mate begrensd door randvoorwaarden zoals netcapaciteit, stikstofruimte, waterbeschikbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. De mobiliteitsstructuur blijft in grote delen van de provincie autogericht, terwijl verduurzaming en elektrificatie nieuwe eisen stellen aan infrastructuur en energievoorziening. De woningvoorraad sluit bovendien onvoldoende aan op de veranderende huishoudenssamenstelling.

Een toekomstbestendig landelijk gebied

De huidige staat van het landelijk gebied in Drenthe laat een overwegend grondgebonden landbouw zien binnen een landschap waarin landbouw, natuur, water en bodem sterk met elkaar verweven zijn. Tegelijkertijd is sprake van structurele veranderingen in het agrarisch systeem, waaronder schaalvergroting, een afname van het aantal agrarische bedrijven en een geleidelijke verschuiving naar vormen van agrarisch natuurbeheer en natuurinclusieve landbouw.

Wanneer water, bodem, natuur en landbouw in samenhang worden beschouwd, wordt duidelijk dat verschillende ontwikkelingen elkaar versterken. Verdroging door klimaatverandering leidt op veel plaatsen tot lagere grondwaterstanden in natuurgebieden en beekdalen, waardoor natuurkwaliteit onder druk komt te staan en ook landbouwproductiviteit kan afnemen. Tegelijkertijd zorgen ontwatering en relatief lage waterpeilen in delen van het landelijk gebied ervoor dat water sneller wordt afgevoerd, waardoor minder water in het systeem wordt vastgehouden en droogte-effecten worden versterkt. Daarnaast beperkt stikstofdepositie het herstel van kwetsbare natuurgebieden. De realisatie van nieuwe natuur in het kader van het Natuurpact en het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) vragen daarom om structurele verbetering van waterkwaliteit en hydrologische omstandigheden.

Belangrijke kwetsbare zones liggen in beekdalen, op hogere zandgronden en in veenontginningsgebieden in Zuidoost-Drenthe. Hier komen intensivering van de landbouw, wateropgaven en natuurambities ruimtelijk samen. De geschiktheidskaarten op basis van ‘Water en Bodem Sturend’ maken inzichtelijk dat niet alle gebieden op termijn geschikt blijven voor de momenteel gangbare agrarische bedrijfsvoering.

Richting 2050 zet de schaalvergroting in de landbouw naar verwachting verder door, terwijl milieunormen op het gebied van stikstof, waterkwaliteit en klimaatadaptatie verder worden aangescherpt. Klimaatverandering vergroot tegelijkertijd de kans op langdurige droogte en piekbelasting van watersystemen. Hierdoor kan het water- en bodemsysteem in toenemende mate beperkend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen, wat vraagt om sterkere sturing op de samenhang tussen landbouw, natuur, waterbeheer en ruimtelijke ordening.

Realisatie van nieuwe natuur, reductie van stikstofdepositie en het behalen van de KRW-doelen vormen daarmee belangrijke randvoorwaarden voor toekomstige ontwikkelruimte in het landelijk gebied. Verdroging vormt hierbij een centrale systeemdruk. Daarnaast beïnvloeden demografische ontwikkelingen, met name krimp en vergrijzing in agrarische regio’s, de sociaaleconomische vitaliteit van dorpen en het toekomstperspectief van het landelijk gebied.

Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

De beoordeling van de huidige staat van de aspecten die vallen onder de ambitie ‘een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe’ laat zien dat de provincie in 2026 redelijk gunstig scoort op ruimtelijke kwaliteit, sociale samenhang en veiligheid. Het landschap is herkenbaar en historisch gelaagd, stilte en duisternis zijn planologisch beschermd en de luchtkwaliteit voldoet aan geldende normen. Criminaliteit en veiligheidsbeleving zijn gunstiger dan het landelijke gemiddelde.

Tegelijkertijd tonen de afzonderlijke aspecten en indicatoren dat deze kwaliteit niet vanzelfsprekend robuust is. De luchtkwaliteit voldoet juridisch, maar niet overal aan de strengste WHO-advieswaarden. Tegelijkertijd tonen de afzonderlijke aspecten en indicatoren dat deze kwaliteit niet vanzelfsprekend robuust is. De luchtkwaliteit voldoet juridisch, maar niet overal aan de strengste WHO-advieswaarden. Overgewicht komt in meerdere gemeenten bovengemiddeld vaak voor, met de hoogste percentages in de gemeenten Emmen, Coevorden, Midden-Drenthe en De Wolden. Verkeersveiligheid blijft een aandachtspunt, met relatief veel ernstige ongevallen buiten de bebouwde kom. Natuurbrandrisico’s nemen toe in droge perioden, met name in Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe.

De autonome ontwikkelingen richting 2050 versterken deze aandachtspunten. Klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen, langere droogteperioden en grotere belasting van regionale watersystemen. Dit vergroot het natuurbrandrisico en kan leiden tot meer hittestress in de leefomgeving, wat aanpassing van de leefomgeving vraagt om de gezondheid van inwoners te beschermen. Vergrijzing leidt tot een grotere zorgvraag en vergroot het aandeel kwetsbare verkeersdeelnemers. Digitalisering verandert de aard van sociale veiligheid.

3.3 Hoofdopgaven voor Drenthe

Uit de voorgaande analyse van de huidige staat en de autonome ontwikkelingen ontstaat het beeld van een provincie die op veel onderdelen relatief goed functioneert, maar tegelijkertijd geconfronteerd wordt met enkele structurele systeemopgaven. Deze opgaven hangen nauw met elkaar samen en werken door in meerdere beleidsterreinen tegelijk. Zij bepalen daarmee in belangrijke mate de toekomstige ontwikkelruimte van Drenthe.

Wanneer de verschillende thema's uit dit rapport in samenhang worden beschouwd, komen 3 hoofdopgaven naar voren die onderliggend zijn aan veel van de gesignaleerde ontwikkelingen. Het gaat om vraagstukken die de kwaliteit van natuur en landschap, het functioneren van het water- en bodemsysteem en de sociaaleconomische vitaliteit van de provincie raken.

De 3 hoofdopgaven voor Drenthe zijn:
1 biodiversiteit: gericht op het versterken van natuurkwaliteit en ecologische samenhang. Dit vraagt onder meer om het verbeteren van de kwaliteit van bestaande natuurgebieden, het terugdringen van stikstofdepositie op kwetsbare habitats, het verbeteren van hydrologische omstandigheden, het realiseren en afronden van nieuwe natuur binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), het beter verbinden van natuurgebieden, het versterken van biodiversiteit buiten natuurgebieden en het verbeteren van waterkwaliteit om de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) te behalen;
2 klimaatverandering: met in Drenthe een sterke focus op het verminderen van de gevolgen van droogte en verdroging. Door klimaatverandering nemen droge perioden en neerslagextremen toe. Waar Drenthe beleidsmatig relatief goed is ingericht op het omgaan met wateroverlast, vraagt het omgaan met droogte nadrukkelijk om aanpassingen van het watersysteem, gericht op het beter vasthouden, bergen en verdelen van water voor natuur, landbouw en drinkwatervoorziening;
3 Demografische verandering: gericht op het behouden en aantrekken van voldoende arbeidskrachten en het in stand houden van een vitaal voorzieningenniveau. Vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling beïnvloeden de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de economische dynamiek van de provincie.

In de volgende paragrafen worden deze 3 hoofdopgaven nader uitgewerkt.

Biodiversiteit

Verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit

Uit de Staat van Drenthe blijkt dat de natuurkwaliteit onder druk staat door stikstofdepositie, hydrologische verstoring, versnippering en intensief landgebruik. Tegelijkertijd vormt natuur één van de kernkwaliteiten van Drenthe: landschappelijke identiteit, recreatieve aantrekkingskracht, leefkwaliteit en toerisme zijn er direct van afhankelijk.

De analyse laat zien dat bestaande natuurgebieden relatief robuust zijn in omvang, maar ecologisch kwetsbaar in kwaliteit en samenhang. Met name Natura 2000-gebieden zoals het Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Bargerveen en Fochteloërveen functioneren als kerngebieden, maar zijn sterk afhankelijk van de kwaliteit van omliggende overgangszones. Juist daar, in de randen van beekdalen, voormalige veenontginningen en agrarische zandgronden, ligt de grootste opgave voor het verbeteren van de natuurkwaliteit: met het verminderen van drukfactoren, ecologische verbinden en de realisatie van nieuwe natuur.

Natuurgebieden functioneren momenteel te geïsoleerd binnen een intensief gebruikt landschap. Zonder uitbreiding en versterking van verbindingen en de aanpak van de drukfactoren stikstof en hydrologie, blijven natuurdoelen buiten zicht. Het betreft daarom niet alleen een kwantitatieve opgave (hectares toevoegen), maar ook een kwalitatieve opgave: hydrologische buffering, robuuste verbindingen en vermindering van externe belasting.

Wanneer de uitbreiding en versterking van natuur achterblijft, ontstaat een structurele spanning: economische ontwikkeling (woningbouw, infrastructuur, energie) wordt juridisch beperkt door natuurwetgeving, terwijl natuurkwaliteit niet wezenlijk verbetert. Het verbeteren van de natuurkwaliteit vormt daarmee een sleutel om zowel ecologische als sociaaleconomische impasses te doorbreken.

Het terugdringen van de stikstofdepositie

Stikstofdepositie is in Drenthe de meest bepalende systeemfactor onder natuurkwaliteit én ruimtelijke ontwikkeling. Uit de analyses blijkt dat depositie in Natura 2000-gebieden structureel boven kritische depositiewaarden ligt. Hoewel Drenthe geen piekgebied is zoals delen van Gelderland of Brabant, zorgt de combinatie van grondgebonden veehouderij, regionale emissies en externe aanvoer voor blijvende druk op kwetsbare habitats.

Stikstof werkt als een ecologische en economische rem. Stikstofdepositie leidt tot vermesting en verzuring van natuur, waardoor soortenrijkdom afneemt. De stikstofruimte vormt een beperkende factor voor vergunningverlening van woningbouw, infrastructuur, economische activiteiten en zelfs energieprojecten.

De stikstofopgave raakt direct aan andere thema's:
- landbouw (transitie naar extensiever en natuurinclusief gebruik);
- economie (ontwikkelruimte voor bedrijvigheid);
- woningbouw (vergunningverlening);
- klimaat (onder meer via veranderingen in landgebruik en een mogelijke afname van veehouderij, die ook invloed hebben op watergebruik, bodemkwaliteit en emissies).

Zonder structurele reductie van stikstofdepositie blijft natuurherstel beperkt en blijven andere ruimtelijke ambities juridisch kwetsbaar. Tegelijkertijd is stikstofreductie alleen effectief wanneer deze gepaard gaat met natuurherstel en hydrologische maatregelen.

De conclusie is dat stikstof geen sectoraal milieuprobleem is, maar een systeemopgave die landbouwstructuur, ruimtelijke ontwikkeling en natuurkwaliteit direct met elkaar verbindt. Structurele reductie is noodzakelijk om zowel biodiversiteit als economische ontwikkelruimte veilig te stellen.

Het behalen van de KRW-doelen

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) legt vast dat oppervlaktewater in goede ecologische en chemische toestand moet verkeren. In Drenthe blijkt uit de analyse dat de KRW-opgave vooral samenhangt met een onvoldoende ecologische en chemische waterkwaliteit. Belangrijke oorzaken zijn een langdurige belasting met voedingsstoffen en verontreinigende stoffen, afspoeling en uitspoeling vanuit landbouwgebieden en verstoringen van het watersysteem en de inrichting van waterlopen.

De KRW-opgave is gekoppeld aan de Drentse oppervlaktewaterlichamen en speelt daarmee vooral in de beeksystemen, kanalen en andere waterlichamen waar de ecologische en chemische waterkwaliteit nog onvoldoende is. De kern van de KRW-opgave is dat waterkwaliteit niet los kan worden gezien van landgebruik. Zolang intensief grondgebruik dominant blijft, blijft het halen van ecologische doelen onzeker.

De KRW-doelen raken meerdere thema's:
- biodiversiteit (aquatische ecosystemen);
- drinkwaterbescherming;
- recreatieve kwaliteit;
- landbouwperspectief;
- klimaatadaptatie (waterberging en vasthouden).

Het niet halen van KRW-doelen heeft niet alleen ecologische, maar ook juridische consequenties voor ruimtelijke ontwikkeling.

De conclusie is dat waterkwaliteit een integrale landgebruikopgave is. Zonder structurele aanpassing van hydrologie en landbouwpraktijk blijft de waterkwaliteit onder druk staan.

Klimaatverandering

Verdroging

Verdroging is in Drenthe de meest bepalende klimaatgerelateerde systeemopgave. De provincie bestaat grotendeels uit zandgronden, waarbij op veel plekken ook ondiepe keileemlagen voorkomen. Dit zorgt voor een bodem- en watersysteem dat regionaal sterk verschilt in de manier waarop water wordt opgenomen, vastgehouden en afgevoerd. In combinatie met historische ontwatering ten behoeve van landbouw en bebouwing leidt dit ertoe dat in droge perioden tekorten kunnen ontstaan in de wortelzone, met nadelige gevolgen voor landbouwgewassen, natuurgebieden en de beschikbaarheid van water. Klimaatverandering, met langere droge zomers en intensievere neerslagpieken, vergroot deze kwetsbaarheid verder.

Verdroging beïnvloedt:
- natuurkwaliteit (dalende grondwaterstanden);
- landbouwproductiviteit;
- natuurbrandrisico;
- drinkwatervoorziening;
- bodemkwaliteit.

De systematische aard van de opgave is dat water en bodem steeds meer sturend moeten worden voor ruimtelijke ontwikkeling. Landbouw, natuur en woningbouw kunnen niet langer los worden gepland van hydrologische randvoorwaarden.

Tegengaan van verdroging vraagt om:
- water vasthouden in plaats van afvoeren;
- verhoging van grondwaterstanden waar mogelijk;
- functieverandering in kwetsbare zones;
- koppeling met natuurontwikkeling.

De conclusie is dat klimaatadaptatie in Drenthe primair een watertransitie is. Zonder structurele aanpassing van het watersysteem blijven biodiversiteit, landbouw en veiligheid kwetsbaar.

Demografische verandering

Het realiseren van een evenwichtige bevolkingsopbouw

Een evenwichtige bevolkingsopbouw vormt de sociaaleconomische systeemopgave van Drenthe. De provincie kent een relatief stabiel inwonertal, maar sterke vergrijzing en regionale verschillen. Noord-Drenthe profiteert van nabijheid Groningen; Zuidoost-Drenthe kent relatief sterkere vergrijzing, lagere inkomens en kwetsbaarder voorzieningenniveau.

De systematische kern van het probleem is de verslechterende verhouding tussen werkenden en niet-werkenden. Dit beïnvloedt:
- arbeidsmarkt (tekorten in zorg, techniek, onderwijs);
- woningmarkt (mismatch woningvoorraad);
- sociale samenhang;
- economische innovatiekracht;
- uitvoerbaarheid van landbouw- en klimaattransities.

Vergrijzing vergroot zorgvraag, terwijl het arbeidsaanbod afneemt. Jongeren vertrekken relatief vaker voor studie en werk. Hierdoor ontstaat een structurele spanning tussen draagkracht en voorzieningen.

Evenwichtige bevolkingsopbouw betekent niet alleen stabiliteit in aantallen, maar balans in leeftijdsopbouw, opleidingsniveau en huishoudenssamenstelling. Zonder instroom van jongere huishoudens en kenniswerkers neemt de uitvoeringskracht van andere transities af.

Ruimtelijk concentreren de grootste uitdagingen zich in:
- Zuidoost-Drenthe (Emmen, Coevorden);
- kleinere kernen met een kwetsbaar voorzieningenniveau;
- stedelijke wijken met een lagere sociaaleconomische positie.

De conclusie is dat demografische ontwikkelingen een belangrijke factor vormen voor de uitvoeringskracht van andere transities in Drenthe. Vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling beïnvloeden onder meer de arbeidsmarkt, het draagvlak voor voorzieningen en de economische dynamiek.

3.3.1 Integrale slotbeschouwing van de huidige staat

Wanneer de 3 hoofdopgaven in samenhang worden beschouwd, wordt duidelijk dat zij onderdeel zijn van een onderliggende systeemlogica die de toekomstige ontwikkeling van Drenthe bepaalt. Biodiversiteit, klimaatverandering en een demografische verandering functioneren daarbij niet als afzonderlijke beleidsvelden, maar als samenhangende systeemopgaven die vrijwel alle ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden.

De analyse laat zien dat de ontwikkelruimte van de provincie in toenemende mate wordt bepaald door ecologische en demografische randvoorwaarden. Natuurkwaliteit en stikstofruimte beïnvloeden vergunningverlening en economische ontwikkeling. Waterbeschikbaarheid en bodemgesteldheid gaan steeds vaker bepalen waar landbouw, woningbouw en natuurontwikkeling mogelijk zijn. Tegelijkertijd beïnvloeden vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling de arbeidsmarkt, het voorzieningenniveau en de uitvoeringskracht van maatschappelijke transities.

Hieruit volgt een bredere verschuiving in de manier waarop ruimtelijke ontwikkeling wordt benaderd. Waar ruimte in het verleden vaak vanuit sectorale ambities werd georganiseerd, wordt richting de toekomst steeds duidelijker dat natuurkwaliteit, water- en bodemsystemen en demografische ontwikkelingen mede bepalen welke functies waar duurzaam kunnen plaatsvinden.

De belangrijkste conclusie van de Staat van Drenthe is daarom dat de provincie niet zozeer voor een acute crisis staat, maar voor een structurele herschikking van prioriteiten. De 3 hoofdopgaven die in dit hoofdstuk zijn beschreven vormen daarbij het kader waarbinnen toekomstige keuzes in de omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan moeten worden gemaakt.

Juist omdat de omgevingsvisie zelf een strategisch karakter heeft en geen concrete, mer-plichtige keuzes vastlegt, is het van belang om op dit niveau scherp te benoemen welke opgaven richtinggevend zijn voor de verdere uitwerking in programma's, de Provinciale Omgevingsverordening en gebiedsgerichte keuzes. Dit vraagt om een samenhangende koers waarin biodiversiteit, klimaatadaptatie en bevolkingsontwikkeling integraal worden benaderd. Door deze opgaven gezamenlijk te adresseren kan Drenthe zijn sterke uitgangspositie, een hoge leefomgevingskwaliteit, een robuust landschap en een sterke sociale basis, benutten om ook richting 2050 een vitale en toekomstbestendige regio te blijven.

4

IMPACTANALYSE OMGEVINGSVISIE

4.1 Wat regelt de omgevingsvisie

In hoofdstuk 3 zijn de belangrijkste bevindingen uit de Staat van Drenthe geordend langs de 3 hoofdambities uit de ontwerp-omgevingsvisie van Drenthe. In dit hoofdstuk wordt onderzocht hoe deze hoofdambities, en de bijbehorende sub-ambities, zich verhouden tot de hoofdopgaven voor Drenthe:

1 een toekomstbestendig landelijk gebied:
   - inzetten op ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem;
   - inzetten op ontwikkeling van een toekomstbestendig landbouwsysteem;
   - inzetten op ontwikkeling van een robuust natuursysteem en verhogen van de biodiversiteit;
   - inzetten op ontwikkeling van een vitaal platteland;
2 gezonde groei voor een vitale samenleving:
   - versterken van de regionale ontwikkeling;
   - versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie;
   - bijdragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving;
3 een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe:
   - behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe (mooi);
   - zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit (schoon en veilig);
   - bevorderen van een gezonde leefomgeving (gezond).

De provincie Drenthe geeft in haar omgevingsvisie aan dat ruimtelijke besluiten die volgen uit de hoofdambities uitlegbaar en goed onderbouwd tot stand komen. Daarom heeft zij een Kompas ontwikkeld dat inzichtelijk maakt hóe tot een besluit is gekomen, niet alleen wát het besluit is. Ieder vervolgbesluit met mogelijke aanzienlijke milieueffecten, en dus een mer-plicht, moet getoetst worden aan dit Kompas. Het Kompas is gebaseerd op de volgende 5 leidende principes:

1 afspraak is afspraak;
2 brede welvaart;
3 water en bodem sturend;
4 zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik;
5 behoud en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit.

4.2 Hoe vullen de ambities de hoofdopgaven in

Waar hoofdstuk 3 vooral beschrijvend van aard is, richt hoofdstuk 4 zich op de beleidsmatige doorvertaling: welke bijdrage leveren de ambities uit de ontwerp-omgevingsvisie aan de geformuleerde hoofdopgaven? De omgevingsvisie bevat geen keuzes die dermate concreet zijn dat ze kaderstellend zijn voor mer-plichtige vervolgbesluiten. Deze IBW bevat daarom geen effectbeoordeling van de hoofd- en subambities. Wel is geanalyseerd in hoeverre de ambities bijdragen aan de hoofdopgaven die naar voren zijn gekomen uit de Staat van Drenthe. Deze hoofdopgaven zijn:

- biodiversiteit:
   - verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit;
   - stikstofdepositie terugdringen;
   - KRW-doelen;

- klimaatverandering:
  - verdroging;
- demografische verandering:
  - evenwichtige bevolkingsopbouw.

Deze analyse is uitgevoerd in de vorm van een interactiematrix. De interactiematrix verkent in hoeverre er met de geformuleerde ambities invulling wordt gegeven aan de hoofdopgaven en welke aandachtspunten, in de vorm van aanbevelingen, daaruit volgen. De interactiematrix baseert zich daarbij op de ambities, lange termijndoelen, strategische 'uitgangspunten' en nader uit te werken vraagstukken ('vragen aan GS') zoals per opgenomen in de omgevingsvisie. De interactiematrix maakt scherp met welke interacties de provincie Drenthe rekening mee moet houden bij de uitwerking van deze Omgevingsvisie. In de interactiematrix worden 4 typen interacties onderscheiden:

1 de ambitie draagt niet bij aan het invullen van de opgave (rood);
2 de ambitie draagt positief bij aan het invullen van de opgave (groen);
3 de ambitie kan zowel positief als negatief bijdragen aan het invullen van de opgave. De uiteindelijke bijdrage van de ambitie aan de opgave hangt af van de verdere uitwerking van de ambitie (geel);
4 er is geen duidelijke interactie tussen de ambitie en de opgave (grijs).

Tabel 4.1 toont de interactiematrix.

Tabel 4.1 Interactiematrix ambities en hoofdopgaven provincie Drenthe

▸ Hoofdopgaven ▾ Ambities	Biodiversiteit			Klimaat verandering	Demografische verandering
	Verbeteren van natuur-kwaliteit en biodiversiteit	Stikstof-depositie terugdringen	KRW-doelen halen	Verdroging	Evenwichtige bevolkings-opbouw
Een toekomstbestendig landelijk gebied					
inzetten op ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem					
inzetten op ontwikkeling van een toekomstbestendig landbouwsysteem					
inzetten op ontwikkeling van een robuust natuursysteem en verhogen van de biodiversiteit					
inzetten op ontwikkeling van een vitaal platteland					
Gezonde groei voor een vitale samenleving					
versterken van de regionale ontwikkeling					
versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie					
bijdragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving					
Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe					
behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe (mooi)					
zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit (schoon en veilig)					
bevorderen van een gezonde leefomgeving (gezond)					

Naast het in kaart brengen van de interacties tussen ambities en opgaven, bevat dit hoofdstuk ook aanbevelingen voor het positief of positiever maken van de bijdrage van de ambitie aan de opgave. De volgende paragrafen bevatten per ambitie een toelichting van de interacties en, waar relevant, aanbevelingen. In Bijlage I staat een overzicht waarin per interactie een toelichting is gegeven.

4.3 Een toekomstbestendig landelijk gebied

4.3.1 Inzetten op ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem

De ambitie om te werken aan een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem sluit in sterke mate aan op de hoofdopgaven die uit de Staat van Drenthe naar voren komen. Met name voor de opgaven rond verdroging en het halen van de KRW-doelen is sprake van een duidelijke positieve relatie. Door water en bodem meer sturend te maken in ruimtelijke keuzes en te werken aan verbetering van het watersysteem, ontstaat meer ruimte om water langer vast te houden, waterkwaliteit te verbeteren en functies beter af te stemmen op de kenmerken van het landschap.

Ook voor natuurkwaliteit en biodiversiteit kan deze ambitie positief uitpakken. Vooral in beekdalen en natte gebieden kunnen maatregelen die gericht zijn op hydrologisch herstel bijdragen aan het herstel van natuurwaarden en aan de ontwikkeling van robuustere groenblauwe structuren. Dit effect is echter sterk afhankelijk van de manier waarop maatregelen per gebied worden uitgewerkt. Wanneer water- en bodemmaatrelen vooral technisch of sectoraal worden benaderd, blijven kansen voor natuurherstel mogelijk onbenut.

Voor de opgave evenwichtige bevolkingsopbouw werkt deze ambitie 2 kanten op. Het principe water en bodem sturend kan ertoe leiden dat sommige locaties minder geschikt blijken voor woningbouw of andere ruimtelijke functies. Tegelijk helpt dit principe juist om ontwikkelingen te concentreren op plekken die ook op lange termijn geschikt en veilig blijven. De provinciale conditiekaarten laten zien dat grote delen van Drenthe geschikt zijn voor bebouwing, terwijl vooral beekdalen en natte gebieden beperkingen kennen. Door hier bij ruimtelijke keuzes rekening mee te houden, kan de provincie bijdragen aan een toekomstbestendige leefomgeving. Daarnaast kunnen maatregelen in het watersysteem kansen bieden voor recreatie, landschap en leefkwaliteit, wat de aantrekkelijkheid van Drenthe als woongebied versterkt. Een belangrijk aandachtspunt blijft wel dat bevolkingsgroei en economische ontwikkeling ook leiden tot een grotere vraag naar drinkwater.

Voor stikstofdepositie is geen duidelijke directe interactie zichtbaar. Deze ambitie richt zich primair op het functioneren van het bodem- en watersysteem.

Het algemene beeld is dat deze subambitie goed aansluit bij de systeemopgaven van Drenthe, maar dat de effectiviteit sterk afhankelijk is van gebiedsgerichte uitwerking. Het Drentse water- en bodemsysteem is complex en verschilt sterk per gebied. Daardoor is niet overal duidelijk welke maatregelen het meest effectief zijn. Zeker in een situatie waarin onzeker is of in droge perioden voldoende water kan worden aangevoerd vanuit de IJssel en het IJsselmeer, is beter inzicht nodig in de effecten van maatregelen zoals peilaanpassing en het vasthouden van water.

Aanbevelingen

- breng in kaart wat de gevolgen zijn wanneer wateraanvoer vanuit omliggende gebieden tijdelijk wegvalt. Gebruik deze kennis om samen met grondgebruikers gebiedsgerichte maatregelen te ontwikkelen die beter bestand zijn tegen droge perioden;
- onderzoek wat de effecten zijn van het langer vasthouden van water in beekdalen op landbouw, natuur en omliggende functies;
- werk bij de verdere uitwerking van deze ambitie integraal vanuit het systeem van water, bodem en landgebruik. Betrek daarbij ook landbouw, natuur, recreatie en bijvoorbeeld zwemmogelijkheden;
- neem bij de uitwerking van de groeiambitie expliciet mee wat de gevolgen zijn voor de beschikbaarheid en bescherming van drinkwaterbronnen.

4.3.2 Inzetten op ontwikkeling van een toekomstbestendig landbouwsysteem

De ambitie om te werken aan een toekomstbestendig landbouwsysteem heeft interacties met meerdere hoofdopgaven, maar de bijdrage is in veel gevallen afhankelijk van de manier waarop deze ambitie verder wordt uitgewerkt.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit kan deze ambitie zowel positief als negatief uitwerken. Positieve effecten zijn mogelijk wanneer wordt ingezet op natuurinclusieve landbouw, herstel van landschapselementen en vermindering van druk op kwetsbare natuur. Tegelijk kan spanning ontstaan wanneer veranderingen in de landbouwpraktijk leiden tot extra druk op bedrijven die al te maken hebben met onzekerheid over investeringen, regelgeving en toekomstperspectief.

Ook voor stikstofdepositie en waterkwaliteit (KRW) geldt dat de bijdrage afhankelijk is van de concrete invulling van het landbouwsysteem. Aanpassingen in bedrijfsvoering kunnen bijdragen aan het verminderen van emissies en aan verbetering van waterkwaliteit, maar dat effect is niet vanzelfsprekend zonder verdere concretisering.

Voor de opgave verdroging kan een toekomstbestendig landbouwsysteem een positieve bijdrage leveren wanneer maatregelen worden genomen die gericht zijn op beter bodembeheer en zorgvuldig watergebruik. Tegelijk blijft landbouw in droge perioden deels afhankelijk van wateraanvoer van buiten de provincie. De mate waarin deze ambitie bijdraagt aan het omgaan met droogte hangt daarom mede af van de beschikbaarheid van water in droge perioden.

Voor evenwichtige bevolkingsopbouw is de interactie eveneens gemengd. De provincie zet in op een aantrekkelijke leefomgeving, maar is tegelijkertijd terughoudend met woningbouw in agrarisch gebied.

De bijdrage van deze ambitie aan de hoofdopgaven is daarmee in meerdere gevallen voorwaardelijk en vraagt om een duidelijke uitwerking van het gewenste landbouwsysteem.

Aanbevelingen

- werk concreet uit wat een ‘toekomstbestendig landbouwsysteem’ betekent voor Drenthe zodat voor agrariërs duidelijker wordt welk toekomstperspectief de provincie voor verschillende vormen van landbouw ziet. Naarmate het systeem zich meer kenmerkt door een meer circulair systeem met extensievere veeteelt, een permacultuur en aandacht voor een hoge biodiversiteit op en rond de percelen, draagt het meer bij aan de hoofdopgaven.

4.3.3 Inzetten op ontwikkeling van een robuust natuursysteem en verhogen van de biodiversiteit

De ambitie om te werken aan een robuust natuursysteem en het verhogen van biodiversiteit draagt direct bij aan de hoofdopgave verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit. De inzet op het afronden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), het versterken van ecologische verbindingen en het verminderen van drukfactoren kan leiden tot een sterker en beter verbonden natuursysteem.

Ook voor waterkwaliteit (KRW) en verdroging is sprake van een positieve interactie. Ecologisch systeemherstel, bijvoorbeeld door herstel van natuurlijke oevers of verbetering van waterkwaliteit, kan bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen. Daarnaast kan hydrologisch herstel bijdragen aan hogere grondwaterstanden en een beter vasthouden van water in natuurgebieden.

Voor stikstofdepositie is de interactie indirect positief. Deze ambitie vermindert de uitstoot van stikstof niet direct, maar kan wel bijdragen aan het versterken van natuurgebieden en het verbeteren van de omstandigheden voor natuurherstel.

Voor de opgave evenwichtige bevolkingsopbouw werkt de ambitie eveneens positief uit, vooral via de kwaliteit van de leefomgeving. Een robuust natuursysteem en aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden vergroten de aantrekkelijkheid van Drenthe als woon- en recreatiegebied.

De interacties tussen deze ambitie en de hoofdopgaven zijn daarmee overwegend positief. De bijdrage kan verder worden versterkt wanneer natuurontwikkeling nadrukkelijk wordt verbonden met recreatie en leefomgevingskwaliteit.

Aanbevelingen

- werk bij de uitwerking van deze ambitie concreet uit op welke locaties en via welke maatregelen natuurversterking, recreatieve verbindingen en leefomgevingskwaliteit elkaar kunnen versterken, bijvoorbeeld rondom natuurgebieden, tussen natuurgebieden en woonkernen. Daarmee wordt de koppeling tussen Basiskwaliteit Natuur, recreatie en aantrekkelijke woonmilieus concreter gemaakt

4.3.4 Inzetten op ontwikkeling van een vitaal platteland

De ambitie om te werken aan een vitaal platteland heeft vooral een duidelijke relatie met de hoofdopgave evenwichtige bevolkingsopbouw. Door in te zetten op voorzieningen, gemeenschapszin, recreatie, culturele activiteiten en economische kansen in onder meer de toeristische sector wil de provincie bijdragen aan een aantrekkelijk leefklimaat in dorpen en het landelijk gebied.

Deze factoren kunnen helpen om inwoners aan hun omgeving te binden en nieuwe inwoners aan te trekken. Daarmee kan deze ambitie bijdragen aan het behouden van leefbaarheid en sociale samenhang in het landelijk gebied.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit is de interactie gemengd. Ontwikkeling van recreatie en toerisme kan bijdragen aan de aantrekkelijkheid van het landschap en aan de economische vitaliteit van dorpen. Tegelijk kan een toename van recreatieve activiteiten, afhankelijk van locatie en inrichting, leiden tot extra druk op natuurgebieden en verstoring van soorten.

Voor stikstofdepositie, KRW-doelen en verdroging is geen duidelijke directe interactie zichtbaar.

De bijdrage van deze ambitie ligt daarmee vooral op het sociaaleconomische vlak. Tegelijk vraagt de verdere uitwerking om aandacht voor de balans tussen recreatieve ontwikkeling, leefbaarheid en natuurkwaliteit.

Aanbevelingen

- werk duidelijk uit wat toekomstbestendige verblijfsrecreatie in Drenthe betekent. Let daarbij op een goede spreiding van recreatie, nieuwe wensen van bezoekers, gevolgen van klimaatverandering, voorzieningen voor slecht weer en de balans tussen economie, leefbaarheid en natuur;
- kijk bij recreatie rond zwemwater niet alleen naar het aantal locaties, maar ook naar een goede spreiding, bereikbaarheid en waterkwaliteit. Koppel dit waar mogelijk aan recreatieve routes en andere voorzieningen in de omgeving;
- werk bij de verdere uitwerking van deze ambitie ook de sociaaleconomische aspecten van het landelijk gebied verder uit. In het landelijk gebied staan water, natuur en landbouw vaak centraal, terwijl er ook mensen wonen en werken. Breng daarom in beeld wat nodig is om het leven op het platteland aantrekkelijk te houden. Werk bijvoorbeeld uit hoe voorzieningen bereikbaar blijven en ontwikkel een ruimtelijke structuur voor toerisme en recreatie die past bij landschap, leefbaarheid en natuur.

4.4 Gezonde groei voor een vitale samenleving

4.4.1 Versterken van de regionale ontwikkeling

De ambitie om de regionale ontwikkeling te versterken richt zich op het verbeteren van bereikbaarheid, het versterken van economische structuren en het ontwikkelen van voldoende woningen. Deze ambitie heeft vooral een duidelijke positieve relatie met de hoofdopgave evenwichtige bevolkingsopbouw. Het versterken van regionale centra, het verbeteren van bereikbaarheid en het creëren van werkgelegenheid kunnen bijdragen aan het vasthouden en aantrekken van inwoners. De aanleg van de Nedersaksenlijn kan hierbij een belangrijke rol spelen door de bereikbaarheid van banen tussen Groningen, Drenthe en Twente te verbeteren. Ook de herstructurering van bedrijventerreinen en de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten kunnen bijdragen aan een aantrekkelijker vestigingsklimaat.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit is de interactie gemengd. Nieuwe infrastructuur en uitbreiding van bebouwing kunnen leiden tot aantasting of versnippering van natuurgebieden, afhankelijk van tracékeuze, locatie en inpassing. Tegelijk kan concentratie van woningbouw binnen bestaand stedelijk gebied juist helpen om de druk op natuur en landschap te beperken. Wanneer uitbreiding plaatsvindt aan de randen van steden en dorpen kan dit lokaal extra druk geven op ecologische verbindingen en landschappelijke kwaliteit.

Ook voor stikstofdepositie is het beeld gemengd. De Nedersaksenlijn kan bijdragen aan een verschuiving van autogebruik naar openbaar vervoer en daarmee indirect aan vermindering van stikstofemissies uit mobiliteit. Tegelijk kunnen economische groei, uitbreiding van bedrijventerreinen en toename van mobiliteit lokaal juist tot extra emissies leiden. Voor de opgaven KRW-doelen en verdroging is geen duidelijke interactie zichtbaar.

De bijdrage van deze ambitie aan de hoofdopgaven hangt daarmee sterk af van de manier waarop ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit en economische groei in de praktijk worden vormgegeven.

Aanbevelingen

- werk het strategische doel ‘versterken van de regionale samenwerking’ verder uit. Concretiseer bijvoorbeeld de ‘gezamenlijke opgaven’ in de grensstreek met Duitsland;
- concretiseer de inzet op ‘duurzame woningen’. Geef daarbij zowel aandacht aan het klimaatneutraal realiseren van nieuwe woningen alsook op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad;
- zet bij de herstructurering van bedrijventerreinen expliciet in op verduurzaming van de bedrijventerreinen en het aantrekken van duurzame (energiezuinigere en minder vervuilende) bedrijven;
- zet in op functiecombinatie op bedrijventerreinen door bij de herstructurering van bedrijventerreinen in te zetten op vergroening, hergebruik van reststromen en gebruik van restwarmte;
- herstructureer eerst de bedrijventerreinen die goed bereikbaar zijn per OV;
- heb aandacht voor de gebieden die minder goed bereikbaar zijn per OV en waar geen concentratie van wonen, werken en industrie plaatsvinden. Zorg ook daar voor voldoende en flexibele voorzieningen;

4.4.2 Versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie

De ambitie om netwerken voor economie, mobiliteit en energie te versterken richt zich op het verbeteren van bereikbaarheid, het ontwikkelen van energie-infrastructuur en het versterken van economische clusters. Deze ambitie heeft verschillende interacties met de hoofdopgaven.
Voor stikstofdepositie kan deze ambitie positief uitwerken. Een mobiliteitssysteem dat meer inzet op openbaar vervoer, langzaam verkeer en deelmobiliteit kan bijdragen aan het verminderen van emissies uit mobiliteit. Ook elektrificatie van het energiesysteem en het koppelen van energiestromen aan bestaande infrastructuur en economische clusters kunnen bijdragen aan een vermindering van emissies. Daarnaast kan het aantrekken van innovatieve en duurzame bedrijven bijdragen aan een lagere milieubelasting wanneer het energiegebruik per bedrijf afneemt.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit is de interactie echter negatief of gemengd. Nieuwe energie-infrastructuur en mobiliteitsverbindingen vragen ruimte en kunnen leiden tot versnippering van leefgebieden of aantasting van landschappelijke structuren. De mate waarin dit effect optreedt hangt af van de locatiekeuze en de manier waarop infrastructuur wordt ingepast.

Voor evenwichtige bevolkingsopbouw is de interactie eveneens gemengd. Enerzijds kan de ontwikkeling van regionale campussen en economische clusters bijdragen aan werkgelegenheid en onderwijsmogelijkheden, waardoor jongeren vaker in de regio blijven of zich er vestigen. Anderzijds kan de ruimtelijke impact van energie-infrastructuur het landschap veranderen, wat invloed kan hebben op de waardering van de leefomgeving.

Voor de opgaven KRW-doelen en verdroging is geen duidelijke interactie zichtbaar.

De uiteindelijke bijdrage van deze ambitie aan de hoofdopgaven hangt daarmee sterk af van de manier waarop infrastructuur, energievoorziening en economische ontwikkeling ruimtelijk worden vormgegeven.

Aanbevelingen
- concretiseer welke bedrijven als 'innovatief en duurzaam' beschouwd worden, zodat gerichter gestuurd kan worden op het terugdringen van de stikstofdepositie en duidelijk is voor welke bedrijven welke wel of geen perspectief is in Drenthe;
- zet zo min mogelijk in op privéautogebruik door extra inzet op de ontwikkeling van het OV-systeem;
- communiceer duidelijk over de noodzakelijkheid van het realiseren van energie-infrastructuur, zodat meer acceptatie over het veranderende landschap ontstaat onder inwoners van Drenthe.

4.4.3 Bijdragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving

De ambitie om bij te dragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving richt zich op brede welvaart, aantrekkelijke woonomgevingen en goede bereikbaarheid. Deze ambitie heeft overwegend positieve interacties met meerdere hoofdopgaven.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit kan de inzet op groen, klimaatadaptieve inrichting en kwaliteit van de woonomgeving positief uitwerken. Vooral in en rond steden en dorpen kan een groenere en natuurinclusieve inrichting bijdragen aan biodiversiteit en aan een aantrekkelijkere leefomgeving.

Ook voor stikstofdepositie zijn positieve effecten mogelijk. De inzet op het STOMP-principe (stappen, trappen, openbaar vervoer, mobiliteitsdiensten en privéauto) kan bijdragen aan het verminderen van emissies uit mobiliteit. Daarnaast kan het gebruik van regionaal geproduceerde circulaire en biobased materialen bijdragen aan het verminderen van emissies in de bouwsector. Het stimuleren van decentrale energieopwekking kan bovendien bijdragen aan een groter aandeel duurzame energie.

Voor verdroging kan de ambitie eveneens positief uitwerken. Door bij nieuwbouw, herstructurering en transformatie te sturen op klimaatadaptieve en natuurinclusieve inrichting kan water beter worden vastgehouden in het stedelijk gebied.

Voor evenwichtige bevolkingsopbouw kan deze ambitie bijdragen aan het vasthouden en aantrekken van inwoners door te investeren in aantrekkelijke woon- en leefomgevingen. Tegelijk blijft een aandachtspunt dat in kleinere kernen het voorzieningenniveau onder druk kan staan wanneer investeringen zich vooral richten op grotere kernen.

Voor de opgave KRW-doelen is geen duidelijke directe interactie zichtbaar.

De ambitie draagt daarmee op meerdere punten positief bij aan de hoofdopgaven, maar vraagt in de uitwerking aandacht voor regionale verschillen in leefbaarheid en voorzieningen.

Aanbevelingen

- zet ook in de kleinste kernen in op behoud van voldoende bereikbare voorzieningen. Dat vraagt om aandacht voor mobiliteit, slimme verbindingen, digitale mogelijkheden en samenwerking tussen kernen.

4.5 Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

4.5.1 Behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe (mooi)

De ambitie om de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe te behouden en te versterken richt zich op het beschermen en benutten van karakteristieke landschapstypen en landschappelijke structuren. Deze ambitie heeft vooral een positieve relatie met de hoofdopgave verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit. Het versterken van groenblauwe structuren en landschappelijke verbindingen kan bijdragen aan het verbeteren van leefgebieden voor soorten, met name buiten bestaande natuurgebieden. Door natuur, landschap en ecologische verbindingen beter met elkaar te verbinden kan biodiversiteit ook buiten beschermde natuurgebieden worden versterkt.

Voor de opgave verdroging is de interactie afhankelijk van de manier waarop landschapstypen worden benut en beheerd. Wanneer landschappelijke structuren worden benut voor het vasthouden van water en het versterken van groenblauwe structuren, kan dit bijdragen aan het tegengaan van verdroging. De bijdrage aan deze opgave is daarmee voorwaardelijk en afhankelijk van de verdere uitwerking.

Ook voor evenwichtige bevolkingsopbouw kan deze ambitie positief uitwerken. Het beschermen en zichtbaar maken van het Drentse landschap kan bijdragen aan een hogere waardering van de leefomgeving. Een aantrekkelijk en herkenbaar landschap draagt bij aan woongenot en kan helpen om inwoners te behouden en nieuwe inwoners aan te trekken.

Voor stikstofdepositie en KRW-doelen is geen duidelijke directe interactie zichtbaar.

De ambitie draagt daarmee vooral bij aan natuurkwaliteit en leefomgevingskwaliteit. De bijdrage aan andere hoofdopgaven hangt sterk af van de manier waarop het landschap in de praktijk wordt benut en ontwikkeld.

Aanbevelingen:

- zet niet alleen in op zorgvuldige inpassing van ontwikkelingen in het landschap maar concretiseer ook het type ontwikkelingen waaraan nog ruimte wordt geboden in het landschap. Bijvoorbeeld circulaire bedrijven met een lage stikstofuitstoot en een hoge mate van toekomstbestendigheid;
- zet bij het benutten van landschapstypen vooral in op het beter beleefbaar en herkenbaar maken van het landschap. Dat kan door goede routes, duidelijke informatie over het landschap en een zorgvuldige ontsluiting van gebieden.

4.5.2 Zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit (schoon en veilig)

De ambitie om te zorgen voor een schone en veilige leefomgeving richt zich op het beperken en concentreren van milieubelastende activiteiten en op het beschermen van bodem, water en ondergrond. Deze ambitie heeft verschillende interacties met de hoofdopgaven.

Voor stikstofdepositie kan de ambitie positief uitwerken. Door milieubelastende activiteiten te beperken of te concentreren en strenger te sturen op milieubelasting kan op provinciaal niveau een vermindering van stikstofdepositie worden bereikt. Tegelijk kan concentratie van activiteiten leiden tot een hogere lokale milieubelasting op specifieke locaties. De uiteindelijke bijdrage aan deze opgave hangt daarom af van de manier waarop deze concentratie wordt vormgegeven.

Voor waterkwaliteit (KRW) en verdroging kan de ambitie eveneens positief uitwerken, doordat de provincie inzet op het beschermen van bodem, water en ondergrond. Maatregelen die gericht zijn op het verbeteren van waterkwaliteit of het versterken van bodemfuncties kunnen bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen en aan het tegengaan van verdroging. Ook hier geldt dat de uiteindelijke bijdrage afhankelijk is van de concrete invulling van deze ambitie.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit is de interactie minder duidelijk. Het beperken van milieubelastende activiteiten kan bijdragen aan een betere omgevingskwaliteit voor natuur, maar de effecten hangen sterk af van de manier waarop het beleid wordt uitgewerkt.

Voor evenwichtige bevolkingsopbouw is geen duidelijke directe interactie zichtbaar.

De ambitie kan daarmee op meerdere punten positief bijdragen aan de hoofdopgaven, maar vraagt in de uitwerking om duidelijke keuzes over hoe milieubelastende activiteiten worden beperkt en geconcentreerd.

Aanbevelingen:
- werk uit of het beperken en concentreren van milieubelastende activiteiten betrekking heeft op de hoeveelheid fysieke ruimte die Drenthe hiervoor beschikbaar wil stellen, of op de milieugebruiksruimte. Heb hierbij ook aandacht voor de hoeveelheid ruimte (beide soorten) die nodig is voor een transitie naar een circulaire economie;

4.5.3 Bevorderen van een gezonde leefomgeving (gezond)

De ambitie om een gezonde leefomgeving te bevorderen richt zich op het creëren van een leefomgeving waarin gezondheid, beweging en leefkwaliteit centraal staan. Deze ambitie heeft verschillende positieve interacties met de hoofdopgaven.

Voor natuurkwaliteit en biodiversiteit kan de ambitie positief uitwerken doordat de provincie inzet op beweegvriendelijke en groene leefomgevingen. Het ontwikkelen van groene ruimtes en groenblauwe structuren in en rond woongebieden kan bijdragen aan biodiversiteit en aan een aantrekkelijkere leefomgeving.

Ook voor stikstofdepositie kan deze ambitie indirect positief uitwerken. De aandacht voor luchtkwaliteit in woon- en verblijfsgebieden kan leiden tot maatregelen die autogebruik verminderen of uitstoot van vervuilende activiteiten beperken. Daarnaast kan de inzet op duurzame mobiliteit en duurzame energie bijdragen aan een vermindering van emissies.

Voor de opgave verdroging kan de ambitie eveneens positief bijdragen. Door bij de inrichting van woongebieden meer aandacht te geven aan groen, water en klimaatadaptieve maatregelen kan water lokaal beter worden vastgehouden en vertraagd worden afgevoerd.
Voor evenwichtige bevolkingsopbouw werkt deze ambitie positief uit via de kwaliteit van de leefomgeving. Een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan woongenot en kan helpen om inwoners te behouden of nieuwe inwoners aan te trekken.

Voor KRW-doelen is geen duidelijke directe interactie zichtbaar.

De ambitie draagt daarmee vooral via de kwaliteit van de leefomgeving bij aan meerdere hoofdopgaven.

Aanbevelingen
- zet in op het verminderen van privéautogebruik en het verlagen van uitstoot van de industrie.

4.6 Conclusie interactiematrix

Ambities en hoofdopgaven in samenhang bezien

De analyse in dit hoofdstuk laat zien hoe de ambities uit de ontwerp-omgevingsvisie zich verhouden tot de 3 hoofdopgaven die in de Staat van de Leefomgeving naar voren zijn gekomen: het versterken van biodiversiteit, het omgaan met klimaatverandering (met name verdroging) en het realiseren van een evenwichtige bevolkingsopbouw. Deze opgaven functioneren niet als afzonderlijke beleidsvelden, maar als samenhangende systeemopgaven die vrijwel alle ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen in Drenthe beïnvloeden.

De interactiematrix laat zien dat een groot deel van de ambities een positieve bijdrage kan leveren aan deze opgaven, maar dat de uiteindelijke bijdrage vaak afhankelijk is van de manier waarop ambities verder worden uitgewerkt. Vooral bij ambities rond ruimtelijke ontwikkeling, economie, energie en mobiliteit kunnen zowel positieve als negatieve effecten optreden. Dit betekent dat de keuzes die in vervolgprogramma's worden gemaakt bepalend zijn voor het uiteindelijke effect op de leefomgeving.

Dat relatief weinig ambities direct bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen is verklaarbaar, omdat de waterkwaliteit in Drenthe in belangrijke mate wordt bepaald door landgebruik, en in het bijzonder door de landbouw. Ambities die gericht zijn op het landbouwsysteem en het water- en bodemsysteem hebben daardoor de grootste invloed op het behalen van de KRW-doelen.

Daarnaast zijn er enkele interacties waarbij ambities potentieel negatief kunnen uitwerken op natuurkwaliteit of biodiversiteit, bijvoorbeeld wanneer ruimtelijke ontwikkelingen leiden tot extra druk op natuurgebieden of landschappelijke structuren. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat veel van deze spanningen kunnen worden verminderd wanneer ambities sterker worden uitgewerkt vanuit het principe van systeemherstel en functiecombinatie, bijvoorbeeld door water, natuur en landbouw in samenhang te ontwikkelen.

Bij de hoofdambitie 'behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe' is zichtbaar dat veel interacties zowel positief als negatief kunnen uitwerken. Wanneer de nadruk verschuift van uitsluitend behoud naar het actief versterken van landschap en groenblauwe structuren, kunnen deze interacties vaker positief uitpakken. Ook bij de ambitie 'zorgen voor een schone en veilige leefomgeving' geldt dat verdere concretisering, met name van het beschermen van bodem, water en ondergrond, kan bijdragen aan een sterkere positieve bijdrage aan de hoofdopgaven.

Ambities verder concretiseren in de gebiedsgerichte uitwerking

De omgevingsvisie bevat op strategisch niveau richtinggevende ambities, maar veel concrete keuzes worden pas gemaakt in vervolgtrajecten, zoals bij de gebiedsgerichte uitwerking en thematische programma's. De analyse uit dit IBW laat zien dat juist in deze fase belangrijke keuzes moeten worden gemaakt over de manier waarop ambities worden uitgewerkt en gecombineerd.

De interactiematrix maakt duidelijk waar mogelijke spanningen tussen ambities kunnen ontstaan, bijvoorbeeld tussen verstedelijking en natuurkwaliteit, tussen economische ontwikkeling en milieukwaliteit, of tussen energie-infrastructuur en landschappelijke kwaliteit. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat er ook kansen zijn voor het combineren van functies, bijvoorbeeld door waterbeheer, natuurontwikkeling en recreatie te koppelen of door stedelijke ontwikkeling te concentreren rond bestaande netwerken.

Bij de gebiedsgerichte uitwerking is het daarom belangrijk om deze spanningen en kansen expliciet mee te nemen. Door ambities gebiedsgericht uit te werken kan beter worden aangesloten bij de regionale verschillen binnen Drenthe. Opgaven rond verdroging, natuurherstel, woningbouw of voorzieningen spelen immers niet overal op dezelfde manier. Een gebiedsgerichte benadering maakt het mogelijk om maatwerk te leveren en om functies zo te combineren dat ze elkaar versterken in plaats van tegenwerken.

Daarnaast is het van belang dat bij de verdere uitwerking van beleid rekening wordt gehouden met wettelijke verplichtingen, zoals de doelen voor Natura 2000, de Kaderrichtlijn Water en nationale natuurdoelen. Deze vormen belangrijke randvoorwaarden voor de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie.

Groene interacties waarmaken

Een groot deel van de interacties tussen ambities en hoofdopgaven is positief. Dit betekent dat de omgevingsvisie op hoofdlijnen in de goede richting stuurt. Tegelijkertijd laat de analyse zien dat deze positieve interacties niet vanzelf leiden tot het behalen van de doelen.

Bij het opstellen van gebiedsprogramma's is het daarom belangrijk om te monitoren in hoeverre maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan de gestelde ambities en hoofdopgaven. Door periodiek inzichtelijk te maken wat de optelsom van maatregelen oplevert, kan worden vastgesteld of de ingezette koers voldoende effect heeft. Wanneer blijkt dat de bijdrage onvoldoende is, kan tijdig worden bijgestuurd. Dit kan bijvoorbeeld door aanvullende taakstellingen op te nemen, de inzet te intensiveren of afspraken minder vrijblijvend te maken.

Monitoring en adaptief beleid

De looptijd van de omgevingsvisie is lang en er zijn onzekerheden in de ontwikkeling van economie, klimaat en demografie. Daarom is het belangrijk om gedurende de uitvoering een vinger aan de pols te houden. Monitoring kan bijvoorbeeld plaatsvinden aan de hand van indicatoren voor natuurkwaliteit, waterkwaliteit, grondwaterstanden, stikstofdepositie, woningbouw en bereikbaarheid van voorzieningen.

Door deze indicatoren periodiek te volgen kan tijdig worden gesignaleerd of ontwikkelingen bijdragen aan het realiseren van de hoofdopgaven. Wanneer doelen uit beeld raken, kan gedurende het proces worden bijgestuurd. Dit maakt het mogelijk om adaptief beleid te voeren en te voorkomen dat pas achteraf wordt geconcludeerd dat bepaalde opgaven onvoldoende zijn ingevuld.

Conclusie

De analyse in dit IBW laat zien dat de ontwerp-omgevingsvisie een duidelijke richting geeft voor de toekomstige ontwikkeling van Drenthe en dat veel ambities in beginsel bijdragen aan het versterken van brede welvaart en de kwaliteit van de leefomgeving. Tegelijkertijd maakt de interactiematrix duidelijk dat de uiteindelijke effecten sterk afhankelijk zijn van de manier waarop ambities in vervolgprogramma's worden uitgewerkt.

Voor de verdere uitvoering van de omgevingsvisie zijn daarom 3 aandachtspunten van belang:

- concretiseer ambities in gebiedsprogramma's, zodat duidelijk wordt hoe ambities bijdragen aan de hoofdopgaven voor biodiversiteit, klimaatadaptatie en bevolkingsontwikkeling;
- maak spanningen tussen ruimteclaims expliciet, zodat tijdig keuzes kunnen worden gemaakt en kansen voor functiecombinatie benut kunnen worden;
- zorg voor een stevig monitorings- en bijsturingsmechanisme, zodat gedurende de uitvoering kan worden gevolgd of de gestelde doelen daadwerkelijk worden bereikt.

Door deze stappen te zetten kan de provincie Drenthe de ambities uit de omgevingsvisie vertalen naar concrete maatregelen die bijdragen aan een toekomstbestendige leefomgeving voor inwoners, natuur en economie.

Bijlage(n)

BIJLAGE: BEOORDELING INTERACTIES IN DE INTERACTIEMATRIX

I.1 Een toekomstbestendig landelijk gebied

Inzetten op ontwikkeling van een veerkrachtig en klimaatbestendig water- en bodemsysteem

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de ambitie om water en bodem meer sturend te maken kan positief bijdragen aan natuurkwaliteit en biodiversiteit. Vooral waar maatregelen in beekdalen samengaan met herstel van natuurlijke processen en groenblauwe structuren kunnen natuurwaarden verbeteren. Tegelijk is dit sterk afhankelijk van de manier waarop maatregelen per gebied worden uitgewerkt;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - geen effect;
- KRW-doelen halen:
  - de ambitie om water en bodem meer sturend te maken en de kwaliteit van het watersysteem te verbeteren sluit direct aan op de opgave om de KRW-doelen te halen;
- verdroging:
  - de ambitie om te werken aan een sterk water- en bodemsysteem past goed bij de opgave rond droogte. Tegelijk is het Drentse water- en bodemsysteem ingewikkeld en verschillend per gebied. Daardoor is niet overal duidelijk welke maatregelen echt helpen. Maatregelen zoals water langer vasthouden of peilen aanpassen vragen daarom verder onderzoek. Wel is duidelijk dat droogte steeds meer invloed heeft op landbouw, natuur, waterkwaliteit en drinkwater. Ook is het niet zeker of Drenthe in droge tijden altijd genoeg water kan blijven aanvoeren vanuit de IJssel en het IJsselmeer. Deze ambitie kan dus positief bijdragen aan het omgaan met droogte, maar alleen als de maatregelen per gebied goed worden onderzocht en uitgewerkt;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - de ambitie dat water en bodem mede bepalen waar nieuwe functies mogelijk zijn, kan 2 kanten op werken voor de bevolkingsopgave. De conditiekaarten van de provincie laten zien dat veel delen van Drenthe geschikt zijn voor bebouwing, terwijl vooral beekdalen en natte gebieden minder geschikt zijn. Door het principe Water en Bodem sturend toe te passen, kan de provincie beter bepalen waar woningbouw en andere functies op de lange termijn passen. Dat kan ertoe leiden dat sommige locaties minder geschikt blijken voor woningbouw, maar het helpt ook om nieuwe woningen te bouwen op plekken die toekomstbestendig zijn. Daarmee kan deze ambitie bijdragen aan een veilige en aantrekkelijke leefomgeving. Daarnaast kunnen maatregelen in het watersysteem kansen bieden voor recreatie, landschap en leefkwaliteit, wat (jonge) inwoners stimuleert om in Drenthe te blijven of naar Drenthe te trekken. Wel is een aandachtspunt dat bij groei van bevolking en economie ook de vraag naar drinkwater toeneemt.

Aanbevelingen

- breng in kaart wat de gevolgen zijn wanneer wateraanvoer vanuit omliggende gebieden tijdelijk wegvalt. Gebruik deze kennis om samen met grondgebruikers gebiedsgerichte maatregelen te ontwikkelen die beter bestand zijn tegen droge perioden;
- onderzoek wat de effecten zijn van het langer vasthouden van water in beekdalen op landbouw, natuur en omliggende functies;
- werk bij de verdere uitwerking van deze ambitie integraal vanuit het systeem van water, bodem en landgebruik. Betrek daarbij ook landbouw, natuur, recreatie en bijvoorbeeld zwemmogelijkheden;

- neem bij de uitwerking van de groeiambitie expliciet mee wat de gevolgen zijn voor de beschikbaarheid en bescherming van drinkwaterbronnen.

I.2 Inzetten op ontwikkeling van een toekomstbestendig landbouwsysteem

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de ambitie voor een toekomstbestendig landbouwsysteem kan zowel positief als negatief uitwerken op natuurkwaliteit en biodiversiteit. Positieve effecten zijn mogelijk wanneer de uitwerking inzet op natuurinclusieve landbouw, herstel van landschapselementen en het verminderen van druk op kwetsbare natuur. Tegelijk kan spanning ontstaan wanneer aanpassingen in de landbouwpraktijk extra druk leggen op bedrijven die al te maken hebben met onzekerheid over investeringen, regelgeving en toekomstperspectief;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de ambitie van provincie Drenthe van een transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem vereist aanpassing van de bestaande bedrijfsvoering en kan - afhankelijk van de specifieke uitwerking van dit 'toekomstbestendige landbouwsysteem' - bijdragen aan het terugdringen van de stikstofdepositie;
- KRW-doelen halen:
  - de ambitie van provincie Drenthe van een transitie naar een toekomstbestendig landbouwsysteem vereist aanpassing van de bestaande bedrijfsvoering en kan - afhankelijk van de uitwerking van dit 'toekomstbestendige landbouwsysteem' - bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen;
- verdroging:
  - de ambitie om te werken aan een toekomstbestendig landbouwsysteem kan positief bijdragen aan het omgaan met droogte. Maatregelen zoals een betere bodemkwaliteit, zorgvuldig waterbeheer en het vasthouden van water in het gebied kunnen helpen om landbouw beter bestand te maken tegen droge perioden. Tegelijk is landbouw in Drenthe in droge tijden deels afhankelijk van wateraanvoer vanuit andere gebieden. Als deze wateraanvoer in de toekomst minder beschikbaar is, kan dat grote gevolgen hebben voor landbouw, natuur en waterkwaliteit. De ambitie kan daarom bijdragen aan de droogteopgave, maar de precieze effecten hangen af van de verdere uitwerking van waterbeheer en van de beschikbaarheid van water in droge perioden;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - provincie Drenthe zet in op het creëren van een aantrekkelijke woonomgeving. Een aantrekkelijke woonomgeving draagt bij aan het behoud van (jonge) inwoners. Tegelijkertijd geeft de provincie aan terughoudend te zijn met het toevoegen van woningbouw in het agrarisch gebied, wat de woningbouwopgave bemoeilijkt en waardoor (jonge of juist oudere) inwoners geen passende woning kunnen vinden in hun directe, vertrouwde woonomgeving en wegtrekken.

Aanbevelingen

- werk concreet uit wat een 'toekomstbestendig landbouwsysteem' betekent voor Drenthe zodat voor agrariërs duidelijker wordt welk toekomstperspectief de provincie voor verschillende vormen van landbouw ziet. Naarmate het systeem zich meer kenmerkt door een meer circulair systeem met extensievere veeteelt, een permacultuur en aandacht voor een hoge biodiversiteit op en rond de percelen, draagt het meer bij aan de hoofdopgaven en vormen die ook opgaven dus ook minder een bedreiging voor de landbouw;
- ga na hoe er op verschillende locaties in Drenthe voldoende woningen kunnen worden omgevormd of gebouwd voor jongeren èn ouderen. Zet in op jongerenwoningen in steden, waar wonen en werken dichtbij elkaar zijn. Zet in op ouderenhuisvesting in het landelijk gebied, waar ouderen dichtbij hun sociale kring kunnen blijven. Let hierbij op de afstand tot voorzieningen.

I.3 Inzetten op ontwikkeling van een robuust natuursysteem en verhogen van de biodiversiteit

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de inzet van de provincie op het afronden van het NNN, ecologische verbindingen en het verminderen van drukfactoren draagt bij aan het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de ambitie voor een robuust natuursysteem helpt bij de stikstofopgave, vooral doordat zij gericht is op het verminderen van druk op kwetsbare natuur en het verbeteren van de kwaliteit van natuurgebieden. Deze ambitie lost de uitstoot van stikstof niet direct op, maar helpt wel om natuur sterker te maken en beter te laten herstellen. De grootste bijdrage zit dus in natuurherstel en in het verbeteren van de omstandigheden voor natuur;
- KRW-doelen halen:
  - provincie Drenthe zet in op ecologisch systeemherstel. Maatregelen voor ecologisch systeemherstel, zoals herstel van natuurlijke oevers en verbetering van de waterkwaliteit, dragen positief bij aan het halen van de KRW-doelen;
- verdroging:
  - provincie Drenthe zet in op hydrologisch systeemherstel. Hydrologisch systeemherstel kan bijdragen aan hogere grondwaterstanden en een beter vasthouden van water in natuurgebieden, en sluit daarmee goed aan op de verdrogingsopgave;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - provincie Drenthe zet in op een robuuster natuursysteem, het afronden van het NNN, het versterken van natuurkwaliteit en het combineren van natuur en recreatie. Dit heeft een positieve invloed op de aantrekkelijkheid van de (indirecte) leefomgeving en draagt bij aan het behoud en aantrekken van (jonge) inwoners.

Aanbevelingen

- werk bij de uitwerking van deze ambitie concreet uit op welke locaties en via welke maatregelen natuurversterking, recreatieve verbindingen en leefomgevingskwaliteit elkaar kunnen versterken, bijvoorbeeld in overgangszones tussen natuurgebieden en woonkernen. Daarmee wordt de koppeling tussen Basiskwaliteit Natuur, recreatie en aantrekkelijke woonmilieus concreter gemaakt.

I.4 Inzetten op ontwikkeling van een vitaal platteland

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de ontwikkeling van recreatie en toerisme kan bijdragen aan de aantrekkelijkheid van het platteland, maar kan ook leiden tot meer recreatieve druk op natuurgebieden en verstoring van soorten, afhankelijk van locatie en inrichting;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - geen effect;
- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - geen effect;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - provincie Drenthe zet in op nabijheid van voorzieningen, gemeenschapszin, ontmoeting en kansengelijkheid, recreatie, culturele- en sportevenementen en economische kansen in de toeristische sector. Deze factoren zorgen voor binding van de huidige Drentenaren met hun omgeving en trekken tevens nieuwe inwoners aan.

Aanbevelingen

- werk duidelijk uit wat toekomstbestendige verblijfsrecreatie in Drenthe betekent. Let daarbij op een goede spreiding van recreatie, nieuwe wensen van bezoekers, gevolgen van klimaatverandering, voorzieningen voor slecht weer en de balans tussen economie, leefbaarheid en natuur;
- kijk bij recreatie rond zwemwater niet alleen naar het aantal locaties, maar ook naar een goede spreiding, bereikbaarheid en waterkwaliteit. Koppel dit waar mogelijk aan recreatieve routes en andere voorzieningen in de omgeving;
- werk bij de verdere uitwerking van deze ambitie ook de sociaaleconomische aspecten van het landelijk gebied verder uit. In het landelijk gebied staan water, natuur en landbouw vaak centraal, terwijl er ook mensen wonen en werken. Breng daarom in beeld wat nodig is om het leven op het platteland aantrekkelijk te houden. Werk bijvoorbeeld uit hoe voorzieningen bereikbaar blijven en ontwikkel een ruimtelijke structuur voor toerisme en recreatie die past bij landschap, leefbaarheid en natuur.

I.5 Gezonde groei voor een vitale samenleving

Versterken van de regionale ontwikkeling

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur, zoals de Nedersaksenlijn, en de uitbreiding van bebouwing kunnen invloed hebben op natuurkwaliteit en biodiversiteit. Afhankelijk van tracékeuze, locatie en inpassing kan nieuwe infrastructuur leiden tot aantasting of versnippering van natuurgebieden. Tegelijk kan het concentreren van woningbouw binnen bestaand stedelijk gebied de druk op natuur en landschap juist beperken. Wanneer uitbreiding van bebouwing plaatsvindt aan de randen van steden en dorpen kan dit lokaal leiden tot extra druk op natuurkwaliteit, ecologische verbindingen en landschappelijke kwaliteit;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de Nedersaksenlijn kan bijdragen aan een verschuiving van autogebruik naar openbaar vervoer en daarmee indirect bijdragen aan het beperken van stikstofemissies uit mobiliteit. De omvang van dit effect hangt af van het gebruik van de lijn. Tegelijk kunnen uitbreiding van economische activiteiten, bedrijventerreinen en mobiliteit lokaal leiden tot extra stikstofemissies. De inzet op een circulaire economie, duurzame energie en het ontwikkelen van bedrijventerreinen langs spoorinfrastructuur kan deze effecten deels beperken;
- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - geen effect;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - het versterken van regionale centra, het verbeteren van bereikbaarheid en het ontwikkelen van voldoende woningen kan bijdragen aan een evenwichtige bevolkingsopbouw. De aanleg van de Nedersaksenlijn verbetert de bereikbaarheid van banen tussen Groningen, Drenthe en Twente en maakt het mogelijk om in Drenthe te wonen en elders te werken. Ook kan de herstructurering van bedrijventerreinen en de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten zorgen voor extra werkgelegenheid. De combinatie van werkgelegenheid, bereikbaarheid en woningbouw maakt het voor (jonge) inwoners aantrekkelijker om in Drenthe te blijven wonen of zich in Drenthe te vestigen.

Aanbevelingen

- werk het strategische doel ‘versterken van de regionale samenwerking’ verder uit. Concretiseer bijvoorbeeld de ‘gezamenlijke opgaven’ in de grensstreek met Duitsland;
- concretiseer de inzet op ‘duurzame woningen’. Geef daarbij zowel aandacht aan het klimaatneutraal realiseren van nieuwe woningen alsook op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad;
- zet bij de herstructurering van bedrijventerreinen expliciet in op verduurzaming van de bedrijventerreinen en het aantrekken van duurzame (energiezuinigere en minder vervuilende) bedrijven;
- zet in op functiecombinatie op bedrijventerreinen door bij de herstructurering van bedrijventerreinen in te zetten op vergroening, hergebruik van reststromen en gebruik van restwarmte;

- herstructureer eerst de bedrijventerreinen die goed bereikbaar zijn per OV;
- heb aandacht voor de gebieden die minder goed bereikbaar zijn per OV en waar geen concentratie van wonen, werken en industrie plaatsvinden. Zorg ook daar voor voldoende en flexibele voorzieningen.

I.6 Versterken van de netwerken voor economie, mobiliteit en energie

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de ruimtevraag voor energie-infrastructuur en mobiliteitsverbindingen kan leiden tot versnippering van leefgebieden en druk op landschappelijke en ecologische structuren;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de inzet van de provincie op een betrouwbaar en toegankelijk mobiliteitsnetwerk kan bijdragen aan het terugdringen van de stikstofdepositie. De effecten zijn positiever naarmate er meer wordt ingezet op openbaar vervoer, langzaam verkeer en deelmobiliteit dan op privéautogebruik. Het koppelen van energiestromen aan bestaande infrastructuur en economische clusters en elektrificatie van het energiesysteem biedt kansen voor het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie en dus het verlagen van de stikstofdepositie. Tot slot kan ook de acquisitie van innovatieve, duurzame bedrijven bijdragen aan het terugdringen van stikstofdepositie wanneer het gemiddeld energieverbruik per bedrijf afneemt;
- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - geen effect;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - het ruimtegebruik door energie-infrastructuur heeft invloed op het landschap, wat de tevredenheid met de leefomgeving negatief kan beïnvloeden. Tegelijkertijd zorgt de inzet op energie-infrastructuur dat aan één van de randvoorwaarden voor woningbouw (aansluiting op het energienet) wordt voldaan. Doorontwikkeling van regionale campussen zorgt dat men kan studeren dichtbij huis, en dat studenten van buiten de regio naar de regio trekken om te komen studeren.

Aanbevelingen
- concretiseer welke bedrijven als 'innovatief en duurzaam' beschouwd worden, zodat gerichter gestuurd kan worden op het terugdringen van de stikstofdepositie en duidelijk is voor welke bedrijven welke wel of geen perspectief is in Drenthe;
- zet zo min mogelijk in op privéautogebruik door extra inzet op de ontwikkeling van het OV-systeem;
- communiceer duidelijk over de noodzakelijkheid van het realiseren van energie-infrastructuur, zodat meer acceptatie over het veranderende landschap ontstaat onder inwoners van Drenthe.

I.7 Bijdragen aan een gezonde leefomgeving en vitale samenleving

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de inzet op een gezonde leefomgeving, met aandacht voor groen, klimaatadaptieve inrichting en kwaliteit van de woonomgeving, kan positief bijdragen aan natuurkwaliteit en biodiversiteit, vooral in en rond kernen;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de inzet van de provincie op het STOMP-principe helpt om het gedeelte van de stikstofdepositie dat wordt veroorzaakt door de mobiliteitssector, terug te dringen. Het aanwijzen van nieuwe HOV-verbindingen heeft eenzelfde effect. De inzet van de provincie op het stimuleren van het gebruik van regionale geproduceerde circulaire en biobased materialen helpt om de stikstofdepositie, veroorzaakt door de bouwsector, terug te dringen. Het onderzoeken van mogelijkheden voor duurzame energieopwek en het stimuleren van decentrale energieprojecten levert kansen op voor vergroten van het aandeel duurzame energie en daarmee het terugdringen van de stikstofdepositie;

- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - bij nieuwbouw, herstructurering en transformatie in het stedelijk gebied wil de provincie een impuls geven aan een klimaatadaptieve en natuurinclusieve inrichting, wat bijdraagt aan het tegengaan van verdroging;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - provincie Drenthe focust op brede welvaart, het creëren van aantrekkelijke en vitale centrumgebieden van steden en dorpen en het bieden van ruimte voor wonen en werken in dorpen. Deze inzet kan in positieve zin bijdragen aan het vasthouden en aantrekken van (jonge) inwoners in steden en dorpen. Deze aanpak neemt de kwetsbare bevolkingsopbouw in de kleinste kernen echter niet vanzelf weg, bijvoorbeeld omdat er daar niet wordt ingezet op het behouden van voorzieningen. Het stimuleren van het gebruik van regionaal geproduceerde biobased materialen levert extra werkgelegenheid op voor de huidige en nieuwe inwoners van Drenthe. Door de inzet van de provincie op verbeterde bereikbaarheid kan men eenvoudig(er) naar de werkplek reizen.

Aanbevelingen
- zet ook in de kleinste kernen in op behoud van voldoende bereikbare voorzieningen. Dat vraagt om aandacht voor mobiliteit, slimme verbindingen, digitale mogelijkheden en samenwerking tussen kernen.

I.8 Een mooi, gezond en veilig Drenthe

Behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe (mooi)

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de inzet op het versterken van landschap en landschappelijke structuren kan helpen om de biodiversiteit te verbeteren, vooral buiten natuurgebieden. Groenblauwe structuren en goede verbindingen tussen gebieden kunnen daarbij een belangrijke rol spelen;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - geen effect;
- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - de inzet van de provincie op het beschermen en benutten van huidige landschapstypen kan - afhankelijk van de uitwerking van de benuttingsopgave - bijdragen aan de verdrogingsopgave;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - de inzet van de provincie op het beschermen en benutten van huidige landschapstypen kan, afhankelijk van de uitwerking van de benuttingsopgave, bijdragen aan het verhogen van de waardering van het bestaande landschap. Een hogere waardering van het landschap draagt bij aan woongenot en helpt om (jonge) inwoners vast te houden in Drenthe en nieuwe inwoners aan te trekken.

Aanbevelingen:
- zet niet alleen in op zorgvuldige inpassing van ontwikkelingen in het landschap maar concretiseer ook het type ontwikkelingen waaraan nog ruimte wordt geboden in het landschap. Bijvoorbeeld circulaire bedrijven met een lage stikstofuitstoot en een hoge mate van toekomstbestendigheid;
- zet bij het benutten van landschapstypen vooral in op het beter beleefbaar en herkenbaar maken van het landschap. Dat kan door goede routes, duidelijke informatie over het landschap en een zorgvuldige ontsluiting van gebieden.

I.9 Zorgen voor een schone en veilige leefomgeving met een goede milieukwaliteit (schoon en veilig)

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de interactie tussen de inzet van de provincie op het beperken en concentreren van milieubelastende activiteiten en het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit is afhankelijk van de invulling van 'beperken' (in ruimtelijke of in milieu-ruimtelijke zin);
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de inzet van de provincie op het beperken en concentreren van milieubelastende activiteiten kan op provinciaal niveau leiden tot minder stikstofdepositie. Dit kan zowel door minder ruimte te bieden aan milieubelastende functies als door strenger te sturen op de milieubelasting van activiteiten. Het is wel mogelijk dat de milieubelasting op locaties nabij de concentratiegebieden hoger wordt;
- KRW-doelen halen:
  - de inzet van de provincie op het beschermen van bodem, water en ondergrond kan - afhankelijk van de uitwerking van deze ambitie - bijdragen aan het halen van de KRW-doelen;
- verdroging:
  - de inzet van de provincie op het beschermen van bodem, water en ondergrond kan - afhankelijk van de uitwerking van deze ambitie - bijdragen aan het tegengaan van verdroging;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - geen effect.

Aanbevelingen:
- werk uit of het beperken en concentreren van milieubelastende activiteiten betrekking heeft op de hoeveelheid fysieke ruimte die Drenthe hiervoor beschikbaar wil stellen, of op de milieugebruiksruimte. Heb hierbij ook aandacht voor de hoeveelheid ruimte (beide soorten) die nodig is voor een transitie naar een circulaire economie;
- werk het 'beschermen van bodem, water en ondergrond' uit: zet bijvoorbeeld in op het verbeteren van de waterkwaliteit en het verhogen van de infiltratiecapaciteit van de bodem.

I.10 Bevorderen van een gezonde leefomgeving (gezond)

- verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit:
  - de inzet van de provincie op het stimuleren van beweegvriendelijke en groene ruimten kan gecombineerd worden met het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit;
- stikstofdepositie terugdringen:
  - de aandacht voor luchtkwaliteit in woon- en verblijfsgebieden kan indirect bijdragen aan het beperken van stikstofemissies, bijvoorbeeld wanneer maatregelen leiden tot minder autogebruik of minder uitstoot van vervuilende activiteiten nabij woongebieden;
- KRW-doelen halen:
  - geen effect;
- verdroging:
  - het stimuleren van beweegvriendelijke en groene ruimten kan gecombineerd worden met een verbetering van de groenblauwe dooradering en daarmee het vermogen om water lokaal vast te houden en vertraagd af te voeren;
- evenwichtige bevolkingsopbouw:
  - een beweegvriendelijke omgeving draagt bij aan een prettige leefomgeving. Een prettige leefomgeving draagt bij aan woongenot en helpt om (jonge) inwoners vast te houden in Drenthe.

Aanbevelingen
- zet in op het verminderen van privéautogebruik en het verlagen van uitstoot van de industrie.

II

BIJLAGE: STAAT VAN DRENTHE

Omgevingsvisie Drenthe

Staat van Drenthe

Provincie Drenthe

18 maart 2026

Project	Omgevingsvisie Drenthe
Opdrachtgever	Provincie Drenthe
Document	Staat van Drenthe
Status	Definitief
Datum	18 maart 2026
Referentie	149319/26-004.220
Projectcode	149319
Projectleider	Ing. A.J.P. Helder
Projectdirecteur	A.M. Springer-Rouwette MSc
Auteur(s)	M.D. van Dijk MSc
Gecontroleerd door	Ing. A.J.P. Helder, E.E.A. Schalker MSc
Goedgekeurd door	Ing. A.J.P. Helder
Paraaf	

Adres

Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V.
Leeuwenbrug 8
Postbus 233
7400 AE Deventer
+31 (0)570 69 79 11
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos, noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Tekst- en datamining van (delen van) dit document, evenals enige verwerking of reproductie ervan door middel van kunstmatige intelligentie technologieën is uitdrukkelijk niet toegestaan, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Dit document (of delen ervan) mag niet worden verveelvoudigd en/of anderszins worden gebruikt op enigerlei wijze voor het trainen van kunstmatige intelligentie technologieën, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING 6

1.1 Aanleiding 6
1.2 Doel Staat van Drenthe 6
1.3 Leeswijzer 7

2 BEOORDELINGSKADER EN WIJZE VAN BEOORDELEN 8

2.1 Onderzoeksaanpak 8
2.1.1 Beoordelingskader 8
2.2 Te beschouwen situaties 11
2.2.1 Huidige situatie 11
2.2.2 Referentiesituatie 11
2.3 Wijze van beoordelen 12

3 GEZONDE GROEI VOOR EEN VITALE SAMENLEVING 13

3.1 Introductie 13
3.2 Werken en economie 13
3.2.1 Huidige situatie 13
3.2.2 Autonome ontwikkelingen 22
3.2.3 Conclusie 23
3.3 Mobiliteit en bereikbaarheid 25
3.3.1 Huidige situatie 25
3.3.2 Autonome ontwikkelingen 27
3.3.3 Conclusie 28
3.4 Energie 29
3.4.1 Huidige situatie 29
3.4.2 Autonome ontwikkelingen 35
3.4.3 Conclusie 35
3.5 Demografie, wonen en woonomgeving 36
3.5.1 Huidige situatie 37
3.5.2 Autonome ontwikkelingen 54
3.5.3 Conclusie 54
3.6 Recreatie en toerisme 57
3.6.1 Huidige situatie 57

3.6.2 Autonome ontwikkelingen 61
3.6.3 Conclusie 61

3.7 Samenvatting 62

4 EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED 66

4.1 Introductie 66

4.2 Water en bodem 66

4.2.1 Huidige situatie 67
4.2.2 Autonome ontwikkelingen 82
4.2.3 Conclusie 83

4.3 Natuur en biodiversiteit 85

4.3.1 Huidige situatie 86
4.3.2 Autonome ontwikkelingen 97
4.3.3 Conclusie 98

4.4 Landbouw 99

4.4.1 Huidige situatie 99
4.4.2 Autonome ontwikkelingen 105
4.4.3 Conclusie 107

4.5 Samenvatting 108

5 EEN MOOI, SCHOON, GEZOND EN VEILIG DRENTHE 111

5.1 Introductie 111

5.2 Ruimtelijke kwaliteit 111

5.2.1 Huidige situatie 111
5.2.2 Autonome ontwikkelingen 114
5.2.3 Conclusie 114

5.3 Milieukwaliteit 116

5.3.1 Huidige situatie 116
5.3.2 Autonome ontwikkelingen 125
5.3.3 Conclusie 125

5.4 Gezondheid 126

5.4.1 Huidige situatie 127
5.4.2 Autonome ontwikkelingen 129
5.4.3 Conclusie 129

5.5 Veiligheid 130

5.5.1 Huidige situatie 131
5.5.2 Autonome ontwikkelingen 139
5.5.3 Conclusie 139

5.6 Sociale kwaliteit 141

5.6.1 Huidige situatie 142
5.6.2 Autonome ontwikkelingen 144
5.6.3 Conclusie 144

5.7 Samenvatting 146

6 STAAT SAMENGEVAT EN FORMULERING HOOFDOPGAVEN 150

6.1 Beeld per ambitie 152

6.2 Hoofdopgaven voor Drenthe 153

6.2.1 Integrale slotbeschouwing 157

Laatste pagina 157

Bijlage(n)

Aantal pagina's

-

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

De provincie Drenthe werkt aan een nieuwe Omgevingsvisie met een doorkijk naar 2050. Deze visie geeft richting aan de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving en vormt het kader voor toekomstige ruimtelijke keuzes en beleidsprogramma's.

De leefomgeving van Drenthe staat onder druk door grote maatschappelijke ontwikkelingen, zoals klimaatverandering, demografische veranderingen en toenemende ruimteclaims voor onder andere wonen, energie, landbouw, natuur en defensie. Deze ontwikkelingen vragen om integrale afwegingen en scherpe keuzes in de verdeling van de schaarse ruimte.

Om deze keuzes goed te kunnen onderbouwen, is inzicht nodig in de huidige staat van de leefomgeving en de manier waarop deze zich ontwikkelt bij ongewijzigd beleid. De Staat van Drenthe voorziet hierin door een samenhangend beeld te geven van de kwaliteit van de leefomgeving en de brede welvaart in de provincie.

1.2 Doel Staat van Drenthe

De Staat van Drenthe heeft als doel om een samenhangend en feitelijk onderbouwd beeld te geven van de kwaliteit van de leefomgeving en de brede welvaart in de provincie. Dit gebeurt door inzicht te bieden in zowel de huidige situatie als de verwachte ontwikkeling van Drenthe bij ongewijzigd beleid.

De Staat van Drenthe vervult daarmee meerdere functies. In de eerste plaats vormt het document een analytische basis voor de nieuwe Omgevingsvisie. Door systematisch in beeld te brengen hoe Drenthe er nu voor staat en welke trends en ontwikkelingen van invloed zijn, ontstaat inzicht in de belangrijkste opgaven en knelpunten voor de toekomst. Dit helpt om beleidskeuzes te onderbouwen en prioriteiten te stellen.

Daarnaast heeft de Staat van Drenthe een signalerende functie. Door de huidige staat te combineren met een analyse van autonome ontwikkelingen wordt zichtbaar waar de leefomgeving naar verwachting verbetert, stabiel blijft of onder druk komt te staan. Dit maakt het mogelijk om tijdig in te spelen op risico's, zoals toenemende druk op natuur, veranderingen in de bevolkingssamenstelling of economische kwetsbaarheden.

Ook vervult de Staat van Drenthe een belangrijke rol als referentiekader. De beschrijving van de autonome ontwikkeling leidt tot een referentiesituatie richting 2050, waarin wordt uitgegaan van voortzetting van het huidige beleid. Deze referentiesituatie vormt een essentieel vergelijkingspunt voor het beoordelen van de effecten van toekomstige beleidskeuzes in de Omgevingsvisie en de bijbehorende impactanalyse brede welvaart.

Tot slot draagt de Staat van Drenthe bij aan transparantie en communicatie. Door op een gestructureerde en inzichtelijke manier informatie te presenteren over de leefomgeving, wordt het voor bestuurders, stakeholders en inwoners duidelijk hoe Drenthe ervoor staat en welke ontwikkelingen spelen. Daarmee ondersteunt het document een gedeeld begrip van de opgaven en de noodzaak van keuzes.

Samenvattend biedt de Staat van Drenthe:
- inzicht in de huidige staat van de leefomgeving en brede welvaart;
- een overzicht van relevante trends en autonome ontwikkelingen;
- een referentiesituatie richting 2050 bij ongewijzigd beleid;
- een onderbouwing voor beleidskeuzes in de Omgevingsvisie.

Hiermee vormt de Staat van Drenthe een onmisbare bouwsteen voor de verdere ontwikkeling van de Omgevingsvisie en de bijbehorende besluitvorming.

1.3 Leeswijzer

De Staat van Drenthe is opgebouwd uit een aantal samenhangende hoofdstukken, waarin stapsgewijs inzicht wordt gegeven in de huidige staat van de leefomgeving en de verwachte ontwikkeling richting 2050.

Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 de onderzoeksaanpak toegelicht. Hierin wordt beschreven welke methodiek is gehanteerd, hoe de Drentse meetlat is opgebouwd en op welke wijze de beoordeling van de leefomgeving heeft plaatsgevonden. Ook wordt ingegaan op de te beschouwen situaties, waaronder de huidige situatie en de autonome ontwikkeling.

In de daaropvolgende hoofdstukken wordt per thema uit de Drentse meetlat de huidige staat van Drenthe beschreven. Per thema wordt ingegaan op de belangrijkste indicatoren, trends en regionale verschillen. Vervolgens worden de relevante autonome ontwikkelingen beschreven en wordt een doorkijk gegeven naar de referentiesituatie richting 2050.

De beoordeling van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling wordt per thema samengevat in een kwalitatieve score, waarmee inzicht wordt geboden in de mate waarin sprake is van knelpunten en de richting van ontwikkeling.

Samen bieden de hoofdstukken een integraal en samenhangend beeld van de staat van de leefomgeving in Drenthe en de belangrijkste opgaven voor de toekomst.

2

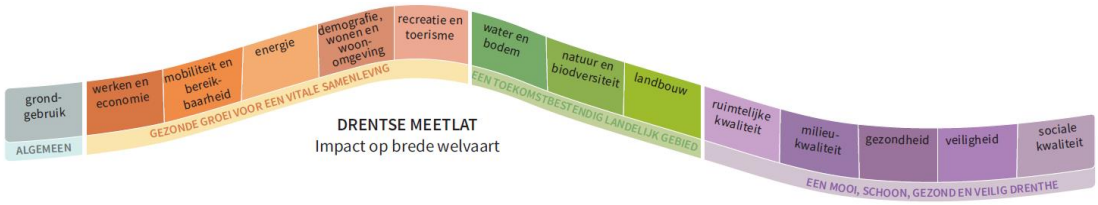
BEOORDELINGSKADER EN WIJZE VAN BEOORDELEN

2.1 Onderzoeksaanpak

De Staat van Drenthe brengt de kwaliteit van de leefomgeving in beeld vanuit het perspectief van brede welvaart. Hierbij wordt gekeken naar een breed scala aan thema's, waaronder economie, gezondheid, milieu, veiligheid en sociale kwaliteit. Deze integrale benadering sluit aan bij de uitgangspunten van de Omgevingswet.

De onderzoeksaanpak is gericht op het systematisch en consistent analyseren van de leefomgeving, waarbij gebruik wordt gemaakt van de Drentse meetlat als overkoepelend raamwerk (zie afbeelding 2.1). Binnen dit raamwerk worden thema's uitgewerkt aan de hand van toetsingscriteria en indicatoren die aansluiten bij de provinciale rol en invloed.

Afbeelding 2.1 Drentse meetlat

Gezien het abstractieniveau van de Omgevingsvisie en de lange tijdshorizon tot 2050, wordt gewerkt met een kwalitatieve beoordelingsmethodiek. Hierbij worden verschillende informatiebronnen in samenhang beschouwd om tot een integrale beoordeling per thema te komen.

De gehanteerde aanpak maakt het mogelijk om op een transparante en navolgbare manier inzicht te geven in de kwaliteit van de leefomgeving en de belangrijkste ontwikkelingen die daarop van invloed zijn.

2.1.1 Beoordelingskader

Voor de beoordeling van de huidige staat en de referentiesituatie wordt gebruikgemaakt van een beoordelingskader dat is gebaseerd op de Drentse meetlat voor brede welvaart. Dit kader vertaalt de ambities uit de Omgevingsvisie naar concrete thema's, toetsingscriteria en bijbehorende indicatoren.

Per thema zijn één of meerdere toetsingscriteria en indicatoren geselecteerd die aansluiten bij de provinciale rol en de belangrijkste opgaven in Drenthe. Hiermee wordt de kwaliteit van de leefomgeving op een gestructureerde en samenhangende manier in beeld gebracht.

Tabel 2.1 toont het beoordelingskader voor de Staat van Drenthe.

Tabel 2.1 Beoordelingskader

Thema	Toetsingscriteria	Indicatoren
gezonde groei voor een vitale samenleving		
werken en economie	werkgelegenheid	- omvang beroepsbevolking - arbeidsparticipatie - arbeidsmarkt (per sector en opleidingsniveau) - ontwikkeling werkloosheid
	verdienmogelijkheden	- besteedbaar inkomen per inwoner (EUR/inwoner/jaar) - % huishoudens met een inkomen onder lage inkomensgrens
	vestigingslocaties	- leegstand
	kennis en innovatie	- aantal startende bedrijven
mobiliteit en bereikbaarheid	multimodale mobiliteit	- modal split (gereisde kilometers)
	verduurzaming mobiliteit	- energieverbruik mobiliteit - aandeel elektrisch
energie	energiebesparing	- energieverbruik
	hernieuwbare energie	- percentage hernieuwbaar
	energienetwerk	- netcongestie (vraag en aanbod) - ontwikkeling groengas
demografie, wonen en woonomgeving	demografische ontwikkeling	- omvang bevolkingsgroep - ontwikkeling bevolking per leeftijdscategorie - samenstelling huishoudens
	woningbehoefte	- voldoende passende woningen voor alle doelgroepen - omvang woningvoorraad naar prijssegment en type
	woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	- herstructurering en sloop - percentage woningen in bestaand bebouwd gebied
	kwaliteit bestaande woningen	- energielabels - bouwjaar
	voorzieningen	- aanwezigheid voorzieningen - bereikbaarheid voorzieningen - zorglandschap Drenthe
	kwaliteit leefomgeving	- leefbaarometer - tevredenheid woonomgeving - omvang en kwaliteit groen - beweegvriendelijkheid
recreatie en toerisme	toerisme	- aanwezigheid recreatiemogelijkheden - bereikbaarheid recreatiemogelijkheden - bestedingen
	recreatie	- aantal bezoekers en overnachtingen (FC)
een toekomstbestendig landelijk gebied		
water en bodem	bodem	- bodemtypen

Thema	Toetsingscriteria	Indicatoren
		- bodemvitaliteit (fosfaatverzadiging en organische stoffen) - bodemverontreiniging - bodemdaling
	wateroverlast	- normering regionale wateroverlast - neerslagdata - waterbergend vermogen ondergrond (m^3) - kans op wateroverlast
	droogte	- grondwaterstanden - kans op droogteschade
	waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	- grondwaterkwaliteit op 10 meter diepte - nitraatconcentraties in grondwater - oppervlaktewaterkwaliteit
	drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	- drinkwaterwinningspunten
natuur en biodiversiteit	realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	- NNN in Drenthe (verworven en ingericht)
	Natura 2000	- Natura 2000-gebieden en VHR-doelen - habitattypen - stikstofdepositie
	waardevolle en beschermde soorten	- broedvogels - vogel- en habitatrichtlijnsoorten - rode lijstsoorten
	verschuiving soorten door klimaatverandering	- kortsmossen
landbouw	agrarisch grondgebruik	- aandeel grondgebruik per bedrijfstype - aantal bedrijven per bedrijfstype
	agrarisch natuurbeheer	- areaal agrarisch natuurbeheer
een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe		
ruimtelijke kwaliteit	landschap en cultuurhistorie	- behoud en ontwikkeling ruimtelijke kwaliteit
	stilte en duisternis	- stiltegebieden - hemelhelderheid
milieukwaliteit	luchtkwaliteit	- concentraties fijnstof
	geluidbelasting	- geluidcontouren rond provinciale wegen en bedrijven
	emissie broeikasgassen	- CO_2-emissies
	geur	- geurhinder
gezondheid	gezond bewegen	- voldoen aan beweegrichtlijn
	volksgezondheid	- overgewicht en ongezond gedrag
veiligheid	overstromingsrisico's	- voldoen aan veiligheidsnorm regionale keringen
	risico op aardbevingen	- geïnduceerde aardbevingen
	natuurbranden	- risico natuurbranden

Thema	Toetsingscriteria	Indicatoren
	externe veiligheid	- plaatsgebonden risico - aandachtsgebieden
	verkeersveiligheid	- verkeersdoden en -gewonden
	sociale veiligheid	- veiligheidsbeleving - aantal misdrijven
	nationale veiligheid	- ruimte voor Defensie
sociale kwaliteit	sociale samenhang	- sociale samenhang
	eenzaamheid	- eenzaamheid

2.2 Te beschouwen situaties

In de Staat van Drenthe worden twee samenhangende situaties onderscheiden: de huidige situatie en de referentiesituatie (aan de hand van autonome ontwikkelingen). Door deze situaties naast elkaar te beschouwen, ontstaat inzicht in zowel de huidige kwaliteit van de leefomgeving als de verwachte ontwikkeling richting de toekomst.

2.2.1 Huidige situatie

De huidige situatie beschrijft de actuele staat van de leefomgeving en de brede welvaart in Drenthe. Deze analyse vormt het vertrekpunt voor de verdere beoordeling en maakt inzichtelijk waar de provincie momenteel goed presteert en waar knelpunten aanwezig zijn.

De beschrijving van de huidige situatie is gebaseerd op een combinatie van:
- kwantitatieve data uit landelijke en regionale bronnen (zoals CBS en provinciale databronnen);
- bestaand beleid en beleidsdoelen;
- beschikbare onderzoeken en rapportages;
- expert judgement, met name in situaties waar data ontbreekt of beperkt beschikbaar is.

Per thema uit de Drentse meetlat wordt de huidige situatie uitgewerkt aan de hand van relevante toetsingscriteria en indicatoren. Hierbij wordt aandacht besteed aan trends over de afgelopen jaren, regionale verschillen binnen Drenthe en de relatie met beleidsdoelen. Op basis hiervan wordt een kwalitatieve beoordeling gegeven van de huidige staat.

2.2.2 Referentiesituatie

Naast de huidige situatie wordt gekeken naar de autonome ontwikkeling van de leefomgeving. Dit betreft de verwachte ontwikkeling richting 2050 bij voortzetting van het huidige beleid, zonder aanvullende beleidskeuzes vanuit de nieuwe Omgevingsvisie.

De autonome ontwikkeling wordt bepaald aan de hand van:
- nationale en internationale trends, zoals klimaatverandering, energietransitie en demografische ontwikkelingen;
- economische en technologische ontwikkelingen;
- bestaand en vastgesteld beleid op provinciaal, nationaal en Europees niveau.

Belangrijke ontwikkelingen die in de analyse een centrale rol spelen zijn onder andere klimaatverandering en demografische veranderingen, omdat deze grote invloed hebben op meerdere thema's binnen de leefomgeving.

De uitkomst van de autonome ontwikkeling wordt weergegeven in de referentiesituatie richting 2050. Deze referentiesituatie laat zien hoe Drenthe zich naar verwachting ontwikkelt zonder aanvullende beleidsinterventies. Daarmee vormt deze een belangrijk vergelijkingskader voor het beoordelen van de effecten van toekomstige beleidskeuzes. De referentiesituatie wordt per toetsingscriterium kwalitatief beoordeeld, op een vijfpuntsschaal (zie paragraaf 2.3).

2.3 Wijze van beoordelen

De beoordeling van de leefomgeving in de Staat van Drenthe vindt plaats aan de hand van een kwalitatieve beoordelingssystematiek. Per thema wordt een integrale afweging gemaakt, zodat de verschillende aspecten van de leefomgeving onderling vergelijkbaar zijn.

De huidige situatie en de referentiesituatie worden per toetsingscriterium beoordeeld met een vijfpuntsschaal:
- Goed (5): nauwelijks of geen knelpunten;
- Voldoende (4): overwegend goed, met enkele knelpunten;
- Redelijk (3): gemiddeld, met verspreide knelpunten;
- Matig (2): duidelijke knelpunten aanwezig;
- Slecht (1): brede en structurele knelpunten.

De beoordeling geeft inzicht in de kwaliteit van de leefomgeving en de mate waarin knelpunten optreden. Hiermee wordt inzichtelijk waar kansen liggen en waar risico's ontstaan voor de toekomstige leefomgeving.

3

GEZONDE GROEI VOOR EEN VITALE SAMENLEVING

3.1 Introductie

De ambitie gezonde groei voor een vitale samenleving richt zich op het versterken van de brede welvaart in Drenthe, met aandacht voor zowel economische ontwikkeling als de kwaliteit van leven van inwoners. In de ontwerp-Omgevingsvisie staat deze ambitie in het teken van een evenwichtige bevolkingsopbouw, een toekomstbestendige economie en een aantrekkelijke leefomgeving waarin mensen kunnen wonen, werken en zich ontwikkelen.

Binnen deze ambitie wordt ingezet op het behouden en aantrekken van inwoners, het versterken van de arbeidsmarkt en het verbeteren van de leefkwaliteit in steden en dorpen. Dit vraagt om samenhang tussen thema's zoals werken en economie, mobiliteit, energie, wonen en voorzieningen.

In dit hoofdstuk wordt de huidige staat van deze thema's beschreven, evenals de relevante trends en autonome ontwikkelingen. Hiermee wordt inzicht geboden in de mate waarin Drenthe in staat is om een vitale samenleving te behouden en te versterken, en waar belangrijke opgaven liggen richting de toekomst.

3.2 Werken en economie

Tabel 3.1 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema werken en economie

Toetsingscriteria	Indicatoren
werkgelegenheid	- omvang beroepsbevolking - arbeidsparticipatie - arbeidsmarkt (per sector en opleidingsniveau) - ontwikkeling werkloosheid
verdienmogelijkheden	- besteedbaar inkomen per inwoner (EUR/inwoner/jaar) - % huishoudens met een inkomen onder lage inkomensgrens
vestigingslocaties	- leegstand
kennis en innovatie	- aantal startende bedrijven

3.2.1 Huidige situatie

Werkgelegenheid

Omvang beroepsbevolking

De huidige staat van de beroepsbevolking in Drenthe laat zien dat een groot deel van de inwoners deelneemt aan de arbeidsmarkt. In 2024 telt Drenthe ongeveer 366.000 inwoners. Daarvan behoren circa 268.000 inwoners tot de beroepsbevolking. Dit betekent dat zij werken of actief op zoek zijn naar werk. Ongeveer 97.000 inwoners maken geen deel uit van de beroepsbevolking, bijvoorbeeld omdat zij met

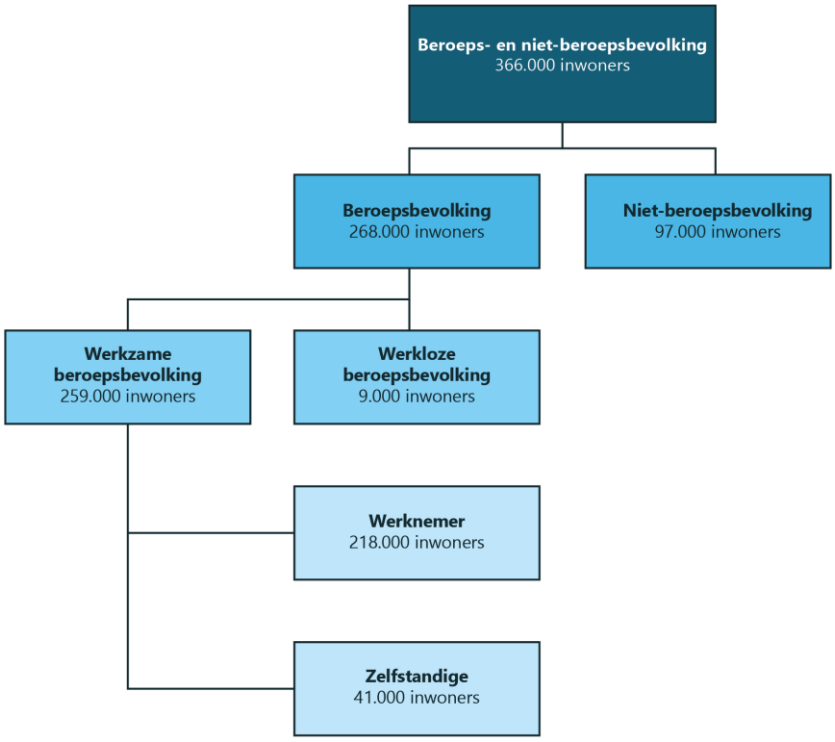
pensioen zijn, studeren of om andere redenen niet beschikbaar zijn voor werk (CBS, 2026) (zie afbeelding 3.1).

Binnen de beroepsbevolking is het overgrote deel werkzaam. Ongeveer 259.000 inwoners hebben betaald werk. Het aantal werkloze inwoners binnen de beroepsbevolking is relatief beperkt en bedraagt ongeveer 9.000 personen. Dit wijst erop dat de arbeidsmarkt in Drenthe in omvang redelijk stabiel is en dat het grootste deel van de beroepsbevolking daadwerkelijk participeert (CBS, 2026).

Van de werkzame beroepsbevolking werkt het merendeel (84 %) als werknemer. Het gaat om circa 218.000 inwoners. Daarnaast zijn ongeveer 41.000 inwoners actief als zelfstandige. Dit laat zien dat zelfstandig ondernemerschap een duidelijke, maar kleinere rol speelt binnen de Drentse arbeidsmarkt.

Samenvattend kan worden gesteld dat Drenthe beschikt over een omvangrijke en grotendeels werkzame beroepsbevolking, met een duidelijke dominantie van werknemers en een relatief klein aandeel werklozen.

Afbeelding 3.1 Omvang beroepsbevolking Drenthe in 2024 (CBS, 2026)

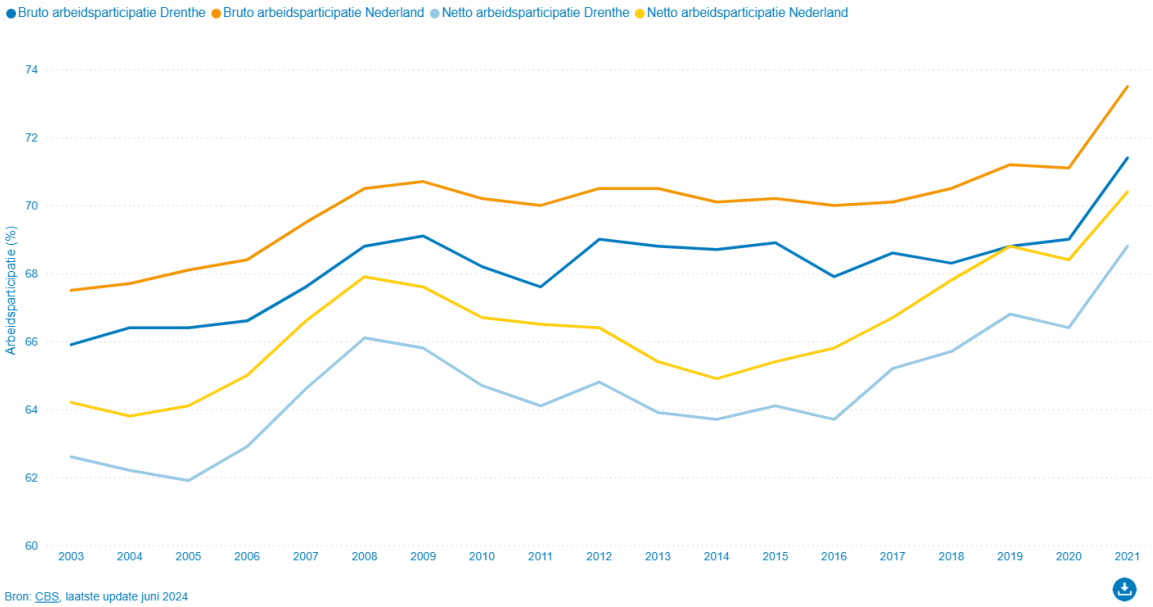
Arbeidsparticipatie

De arbeidsparticipatie geeft aan in hoeverre inwoners van Drenthe deelnemen aan de arbeidsmarkt. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen bruto en netto arbeidsparticipatie. De bruto arbeidsparticipatie is het aandeel van de bevolking dat tot de beroepsbevolking behoort; dit zijn zowel werkenden als werkzoekenden. De netto arbeidsparticipatie laat zien welk deel van de bevolking daadwerkelijk betaald werk heeft en geeft daarmee een beeld van de feitelijke inzet van arbeid.

De huidige staat van de arbeidsparticipatie in Drenthe laat zien dat steeds meer inwoners deelnemen aan de arbeidsmarkt. In 2021 bedroeg de bruto arbeidsparticipatie in Drenthe 71,4 %. Daarmee ligt de bruto arbeidsparticipatie op het hoogste niveau sinds 2003. De ontwikkeling laat over de lange termijn een duidelijke stijgende lijn zien. Tegelijkertijd blijft Drenthe met dit percentage circa 2,1 procentpunt achter bij het landelijke gemiddelde van 73,5 % (zie afbeelding 3.2).

Ook de netto arbeidsparticipatie is in Drenthe toegenomen. In 2021 had 68,8 % van de inwoners daadwerkelijk betaald werk. Dit is eveneens het hoogste niveau sinds 2003. Ondanks deze positieve ontwikkeling ligt de netto arbeidsparticipatie in Drenthe nog onder het landelijke gemiddelde van 70,4 %. Dit betekent dat, vergeleken met Nederland als geheel, een iets kleiner deel van de bevolking in Drenthe daadwerkelijk werkzaam is. Over het geheel genomen is de arbeidsparticipatie in Drenthe historisch hoog, maar blijft deze structureel lager dan het landelijk niveau (zie afbeelding 3.2).

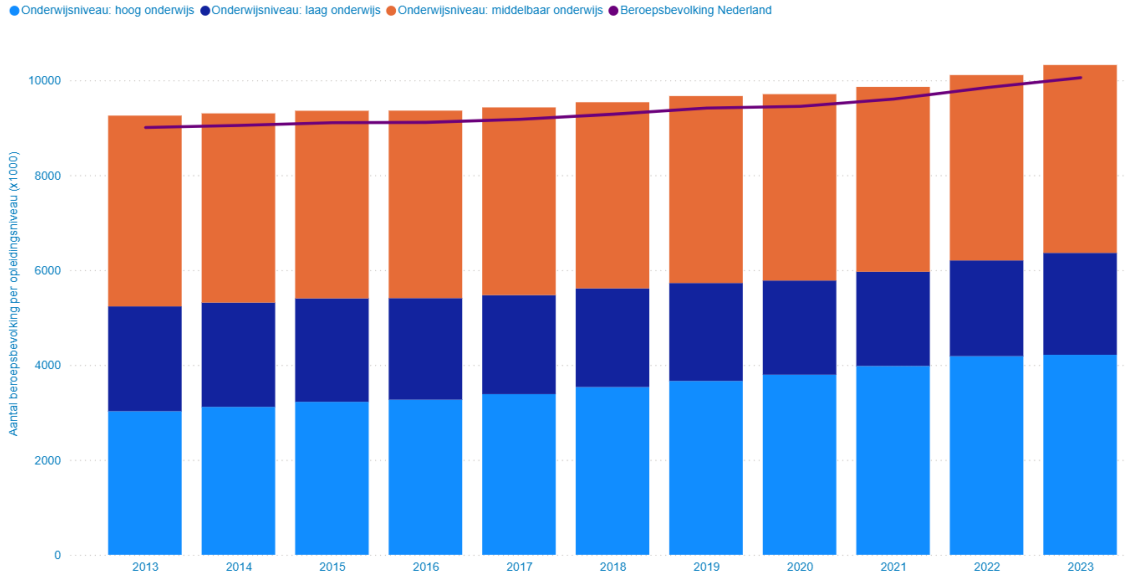
Afbeelding 3.2 Arbeidsparticipatie in Drenthe tussen 2003 en 2021 (drentheincijfers.nl)

Beroepsbevolking naar opleidingsniveau

Aandeel laag-, middelbaar- en hoogopgeleiden in de totale beroepsbevolking. Het CBS definieert een 'laag opleidingsniveau' als het gehele basisonderwijs en de eerste fase van het voortgezet onderwijs: lbo/vbo/vmbo, mulo/mavo, de eerste 3 leerjaren van havo/vwo en het laagste niveau van het beroepsonderwijs. Een 'middelbaar opleidingsniveau' is de tweede fase van het voortgezet onderwijs: bovenbouw havo/vwo en opleidingen vergelijkbaar met mbo 2, 3 en 4. Een 'hoog opleidingsniveau' staat gelijk aan een hbo- en een universitaire opleiding.

Afbeelding 3.3 Beroepsbevolking naar opleidingsniveau in Nederland tussen 2013 en 2023 (drentheincijfers.nl)

Bron: CBS, laatste update juni 2024

Banen per sector

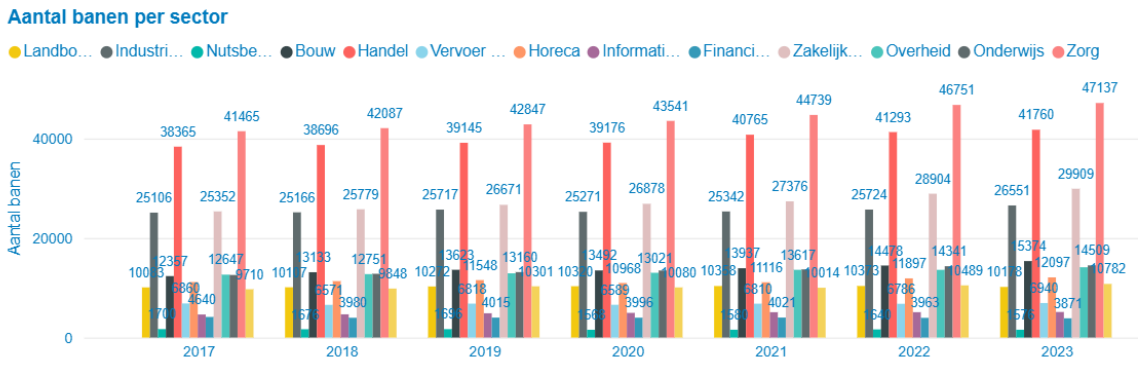
De werkgelegenheid in Drenthe is de afgelopen jaren gestaag gegroeid (zie afbeelding 4.3 en afbeelding 4.4). In vrijwel alle sectoren werken in 2023 meer mensen dan in 2017. Vooral de zorgsector blijft veruit de grootste werkgever: het aantal banen nam toe van ruim 38.000 in 2017 naar bijna 47.000 in 2023. Ook de zakelijke dienstverlening groeide sterk en telt inmiddels bijna 30.000 banen.

De bouwsector kende in 2023 de sterkste groei van alle sectoren, met een toename van 6,2 %. De handel groeide vooral sterk in 2021–2022, maar die toename vlakte in 2023 af tot nog slechts +0,7 %. De horeca liet na de coronaperiode juist weer herstel zien.

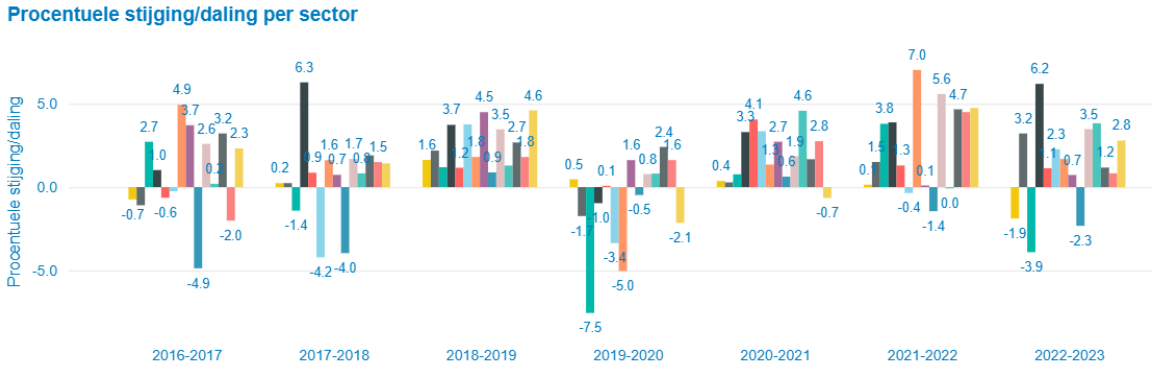
Tegelijkertijd krimpen enkele sectoren al jaren. De financiële dienstverlening laat sinds 2017 een gestage daling van het aantal banen zien, wat past bij de digitalisering van bank- en verzekeringsdiensten. Ook de landbouw en nutsbedrijven kenden in 2022–2023 een duidelijke afname van werkgelegenheid, deels door schaalvergroting en de overgang naar meer automatisering en duurzame energie.

Sectoren als overheid, onderwijs en industrie blijven stabiel, met weinig veranderingen in de afgelopen jaren. Al met al is de Drentse arbeidsmarkt de afgelopen jaren gediversifieerd. De groei zit vooral in de dienstensector en bouw, terwijl enkele traditionele sectoren onder druk staan door technologische en structurele veranderingen.

Afbeelding 3.4 Aantal banen per sector in Drenthe tussen 2017 en 2023 (drentheincijfers.nl)

Afbeelding 3.5 Procentuele stijging/ daling per sector in Drenthe tussen 2016 en 2023 (drentheincijfers.nl)

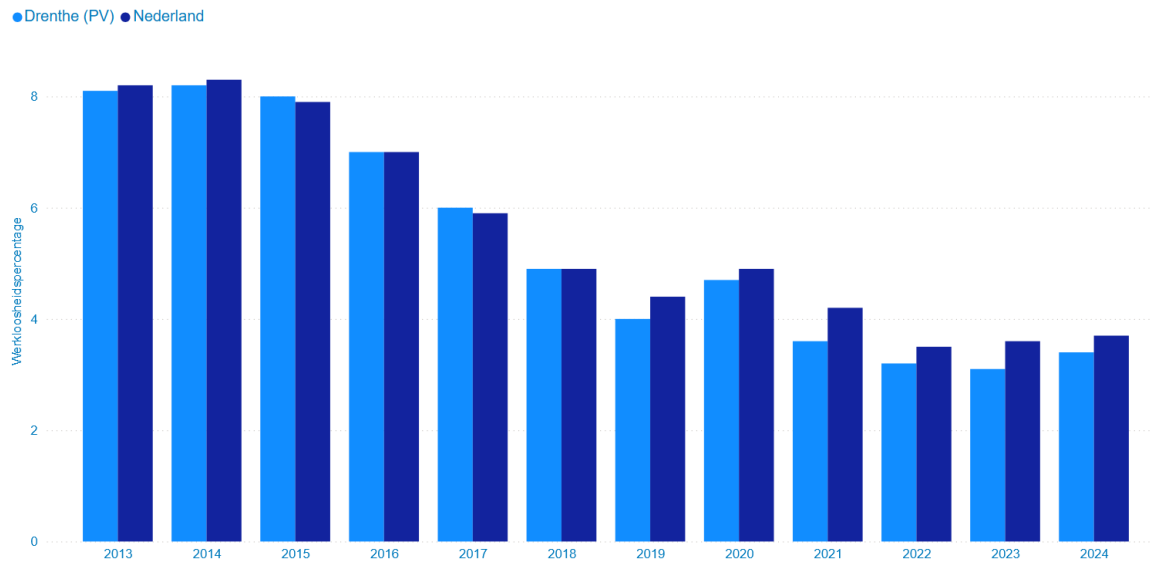
Werkloosheid

De werkloosheid in Drenthe laat over de periode 2013 tot 2024 een duidelijke dalende langetermijntrend zien, vergelijkbaar met het landelijke beeld (zie afbeelding 3.6). In 2013 lag het werkloosheidspercentage in Drenthe op 8,1 %, vrijwel gelijk aan het Nederlandse gemiddelde van 8,2 %. In de daaropvolgende jaren daalde de werkloosheid sterk, tot 4,0 % in 2019, waarmee Drenthe al onder het landelijke niveau (4,4 %) uitkwam.

Tijdens de COVID-19-periode (2020) was sprake van een tijdelijke stijging naar 4,7 % in Drenthe en 4,9 % in Nederland, maar deze toename bleef beperkt en herstelde in de jaren daarna snel. In 2024 bedraagt de werkloosheid in Drenthe 3,4 %, opnieuw lager dan het landelijke gemiddelde van 3,7 %.

De huidige staat kan daarmee worden gekarakteriseerd als relatief gunstig en stabiel, met structureel lagere werkloosheid dan landelijk sinds 2019. Tegelijk blijft de arbeidsmarkt gevoelig voor economische schommelingen.

Afbeelding 3.6 Werkloosheidspercentage in Drenthe en Nederland tussen 2013 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Verdienmogelijkheden

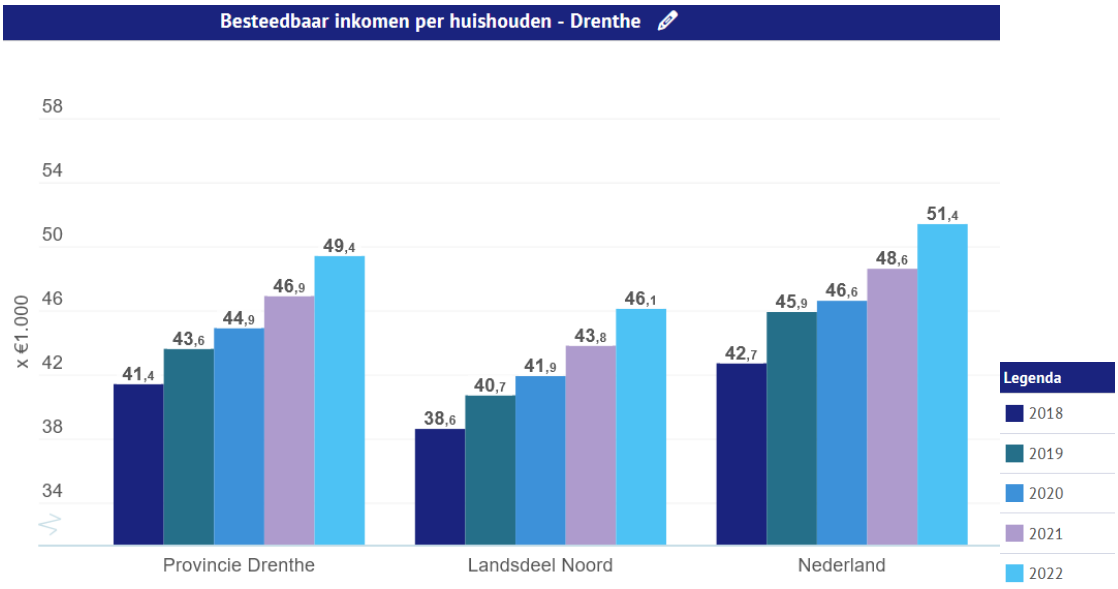
Besteedbaar inkomen per inwoner

Het besteedbaar inkomen van huishoudens in Drenthe is de afgelopen jaren duidelijk toegenomen. Het besteedbaar inkomen bestaat uit het bruto-inkomen van huishoudens, verminderd met belastingen op inkomen en vermogen, premies voor sociale en particuliere inkomensverzekeringen (zoals bij werkloosheid, ziekte en ouderdom), premies voor de zorgverzekering en betaalde inkomensoverdrachten, zoals alimentatie (bron?). De cijfers hebben betrekking op alle particuliere huishoudens met een bekend inkomen; studentenhuishoudens zijn hierbij uitgesloten.

In 2018 lag het gemiddelde besteedbaar inkomen van huishoudens in Drenthe rond de € 41.000,-- per jaar. In 2022 is dit gestegen tot ongeveer € 46.900,--. Tegelijkertijd blijft het inkomensniveau in Drenthe lager dan het landelijk gemiddelde, dat in 2022 circa € 51.400,-- bedroeg. Ook ten opzichte van Landsdeel Noord (Drenthe, Friesland, en Groningen) ligt het gemiddelde inkomen in Drenthe iets hoger, maar de achterstand ten opzichte van Nederland blijft bestaan (zie afbeelding 3.7).

Binnen Drenthe bestaan duidelijke verschillen tussen gemeenten. In 2023 hadden huishoudens in Meppel en Hoogeveen het hoogste gemiddelde besteedbare inkomen, met respectievelijk circa € 52.700,-- en € 50.300,-- per huishouden. Assen en Emmen blijven daar iets bij achter, al is ook daar sprake van een duidelijke groei sinds 2018. De stijgende inkomens wijzen op verbeterde verdienmogelijkheden, maar het structureel lagere inkomensniveau ten opzichte van Nederland geeft aan dat de economische draagkracht van huishoudens in Drenthe relatief beperkt blijft (zie tabel 3.2).

Afbeelding 3.7 Besteedbaar inkomen per huishouden in Drenthe, Landsdeel Noord en Nederland tussen 2018 en 2022 (waarstaatjegemeente.nl)

Tabel 3.2 Besteedbaar inkomen per huishouden in Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel tussen 2018 en 2023 (in Euro's) (waarstaatjegemeente.nl)

Gemeente	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Assen	39.200	40.900	42.200	44.100	46.100	49.700
Emmen	37.900	40.200	41.300	43.300	45.500	48.900
Hoogeveen	39.400	40.800	42.400	43.900	46.600	50.300
Meppel	40.800	43.400	44.600	46.200	48.500	52.700

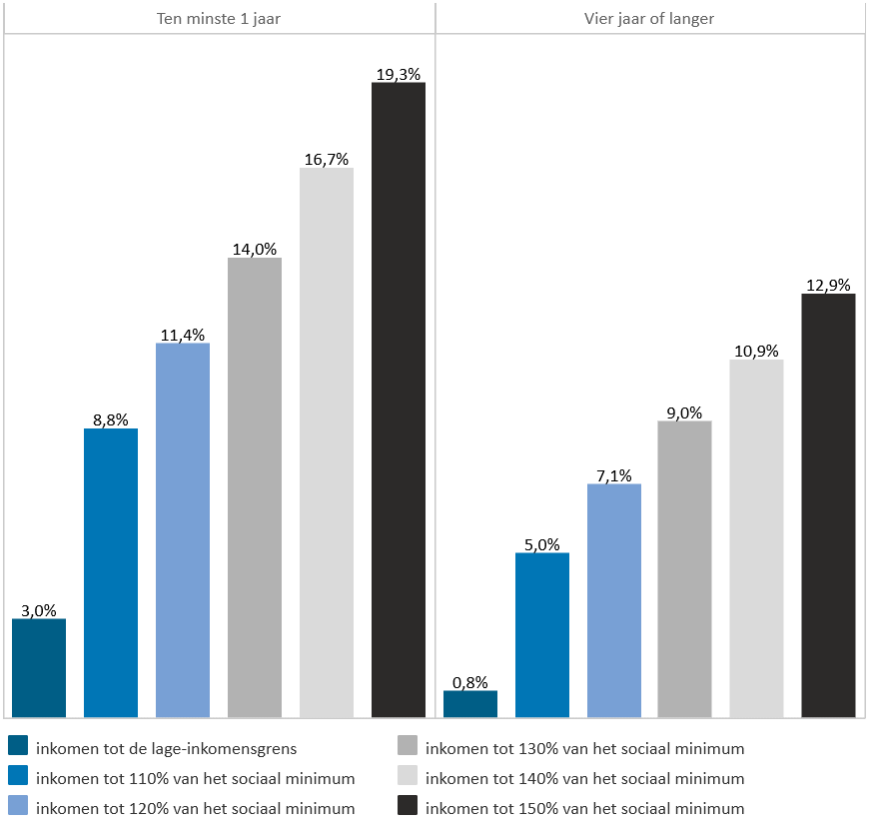
Huishoudens onder de lage inkomensgrens

De huidige staat van verdienmogelijkheden in Drenthe wordt mede inzichtelijk gemaakt aan de hand van het aandeel huishoudens met een laag inkomen. Hiervoor worden verschillende inkomensgrenzen gebruikt. De lage-inkomensgrens van het CBS is een vaste grens die gebaseerd is op het minimale bestedingsniveau en vooral geschikt is om ontwikkelingen door de tijd te vergelijken. Daarnaast wordt vaak gekeken naar het sociaal minimum, het bedrag dat volgens de overheid nodig is om van te leven. Omdat huishoudens net boven deze grens vaak in een vergelijkbare situatie verkeren, worden ook bredere definities gebruikt, zoals 110 %, 120 % of 150 % van het sociaal minimum.

In 2023 had circa 3,0 % van de huishoudens in Drenthe gedurende ten minste één jaar een inkomen onder de lage-inkomensgrens (zie afbeelding 3.8). Wanneer wordt gekeken naar ruimere inkomensgrenzen, zoals 120 % of 150 % van het sociaal minimum, loopt dit aandeel op tot respectievelijk 11,4 % en 19,3 %. Dit laat zien dat een aanzienlijk grotere groep huishoudens financieel kwetsbaar is dan op basis van alleen de lage-inkomensgrens zichtbaar wordt.

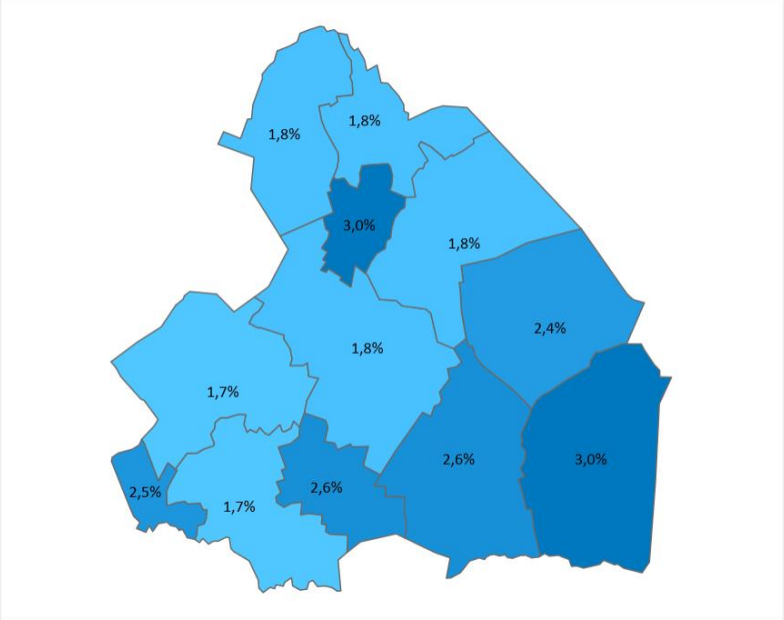
Ook langdurige armoede komt voor, zij het in kleinere omvang. Ongeveer 0,8 % van de huishoudens leeft vier jaar of langer onder de lage-inkomensgrens. Bij ruimere grenzen loopt dit aandeel op tot 12,9 % (150 % van het sociaal minimum). Dit duidt op een structurele groep huishoudens met beperkte financiële ruimte, waarbij armoede niet tijdelijk maar langdurig van aard is.

Afbeelding 3.8 Huishoudens in lage inkomensgroepen in 2023 in Drenthe (CBS, 2025)

Volgens de nieuwe armoedegrens van het CBS, Nibud en SCP, waarbij naast inkomen ook rekening wordt gehouden met uitgaven zoals woon- en energielasten en het beschikbare vermogen, leeft tussen de 1,7 % en 3,0 % van de inwoners in Drenthe in armoede (zie afbeelding 3.9). Assen en Emmen kennen de hoogste aandelen (circa 3,0 %), terwijl gemeenten als De Wolden en Westerveld het laagst scoren (circa 1,7 %). Regionaal zijn de verschillen daarmee relatief beperkt, maar duidelijk aanwezig.

Afbeelding 3.9 Aandeel inwoners onder de nieuwe armoedegrens in 2023 (CBS, Nibud & SCP, 2025)

Samenvattend laat de huidige staat zien dat, hoewel het aandeel huishoudens onder de strikte armoedegrens relatief laag is, een substantieel grotere groep huishoudens zich net boven deze grens bevindt. Deze groep is financieel kwetsbaar en gevoelig voor prijsstijgingen of inkomensverlies. Dit wijst op een brede onderlaag van huishoudens met beperkte verdienmogelijkheden en een verhoogd risico op armoede.

Vestigingslocaties

Leegstand

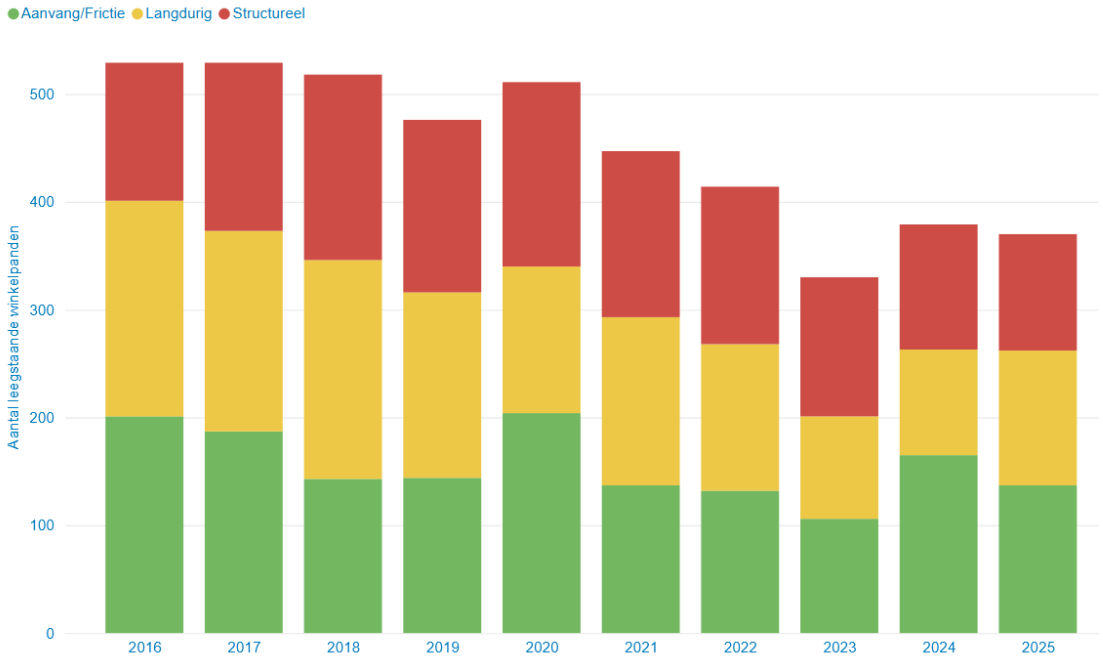
De leegstand van winkelpanden in Drenthe is tussen 2016 en 2025 duidelijk afgenomen (zie afbeelding 3.10 en tabel 3.3). Het totaal aantal leegstaande winkelpanden daalde van 529 panden in 2016 naar 330 panden in 2023 *(Locatus, 2025)*. In 2025 bedraagt het totaal 370 panden. Dit is hoger dan in 2023, maar nog steeds lager dan in 2016.

De afname komt vooral door een sterke daling van de aanvangs- en frictieleegstand. Dit type leegstand betreft panden die korter dan één jaar leegstaan, bijvoorbeeld door verhuizing of verbouwing. Het aantal daalde van 201 panden in 2016 naar 106 panden in 2023 en bedraagt in 2025 137 panden. Ook de langdurige leegstand (1–3 jaar) nam af van 200 panden in 2016 naar 95 panden in 2023 en bedraagt in 2025 125 panden.

De structurele leegstand (langer dan 3 jaar) bedraagt in 2025 108 panden. In 2016 waren dit 128 panden. Structurele leegstand blijft daarmee een zichtbaar onderdeel van de totale leegstand, met name in Emmen en Hoogeveen.

Over het geheel genomen is de benutting van vestigingslocaties verbeterd, maar structurele leegstand vraagt blijvende aandacht.

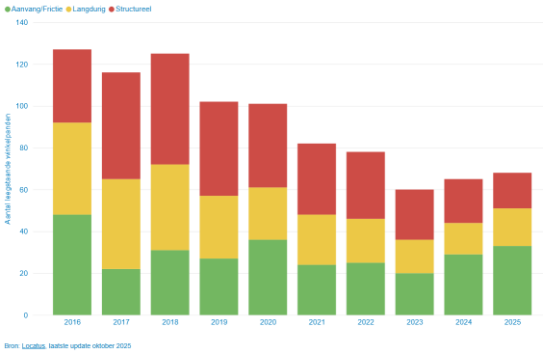
Afbeelding 3.10 Leegstand van winkelpanden in Drenthe tussen 2016 en 2025 (Locatus, 2025)

Bron: Locatus, laatste update oktober 2025

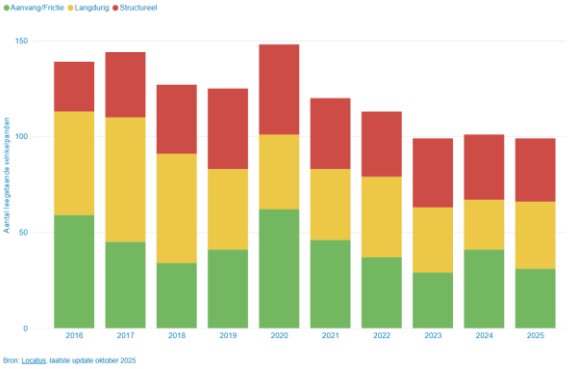
Tabel 3.3 Leegstand winkelpanden in de vier grootste gemeenten van Drenthe tussen 2016 en 2025 (Locatus, 2025)

Assen

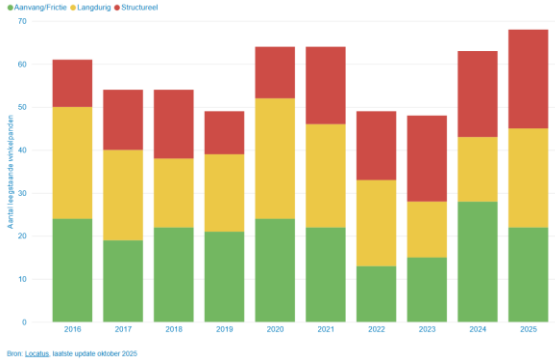
Bron: Locatus, laatste update oktober 2025

Emmen

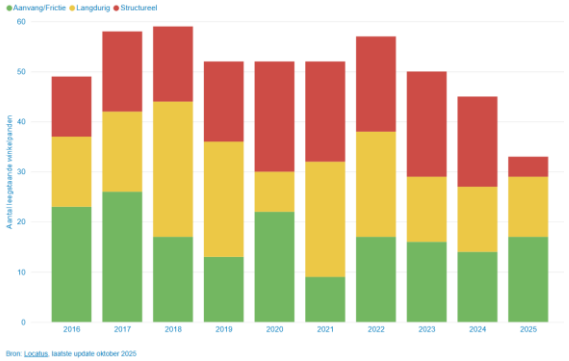
Bron: Locatus, laatste update oktober 2025

Hoogeveen

Bron: Locatus, laatste update oktober 2025

Meppel

Bron: Locatus, laatste update oktober 2025

Kennis en innovatie

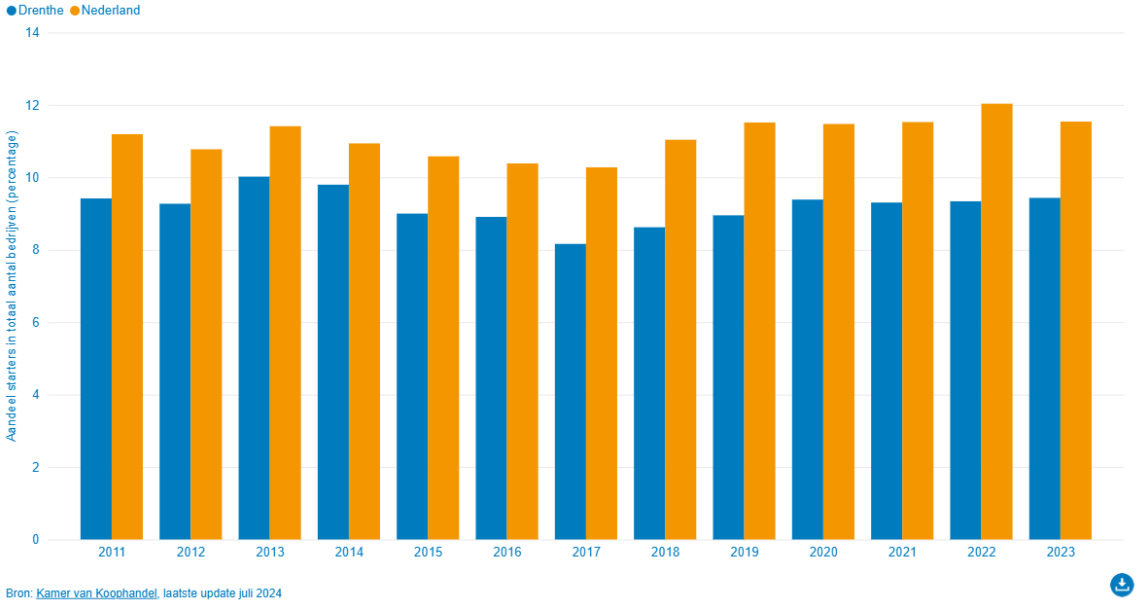
Startende bedrijven

Het aandeel startende bedrijven in Drenthe is de afgelopen jaren toegenomen. Na een daling tussen 2014 en 2017 is vanaf 2018 weer een duidelijke stijgende lijn zichtbaar (8,16 % in 2017 naar 9,43 % in 2023). In 2023 ligt het aandeel startende bedrijven in Drenthe rond de 9,5 %. Daarmee is het niveau vergelijkbaar met de jaren vóór 2015 en hoger dan in de periode 2016–2018. Dit wijst op een herstel en versterking van het ondernemerschap in de provincie (zie afbeelding 3.11).

Vergeleken met het landelijke gemiddelde blijft Drenthe wel structureel achter. In Nederland ligt het aandeel startende bedrijven in 2023 rond de 11,5 %. Dit verschil is al langere tijd zichtbaar. Een lager aandeel startende bedrijven kan samenhangen met de economische structuur van de provincie. Drenthe heeft relatief veel mkb en landbouwbedrijven. In sterk verstedelijkte regio's ligt het aandeel starters vaak hoger.

De huidige staat laat zien dat het ondernemingsklimaat in Drenthe zich positief ontwikkelt, maar dat er nog ruimte is voor groei. Met name het stimuleren van innovatie, starters en nieuwe economische activiteiten blijft belangrijk om de afstand tot het landelijke niveau te verkleinen.

Afbeelding 3.11 Aandeel startende bedrijven in Drenthe tussen 2011 en 2023 (drentheincijfers.nl)

Bron: Kamer van Koophandel, laatste update juli 2024

3.2.2 Autonome ontwikkelingen

Als er richting 2050 geen grote koerswijziging plaatsvindt, blijft Drenthe economisch in de basis functioneren, maar wordt 'demografie' steeds bepalender voor het verdienvermogen. In de Economische Koers wordt een daling van de (potentiële) beroepsbevolking tot 2050 voorzien, met stevige vergrijzing en relatief meer uitstroom dan instroom van jongvolwassenen (Provincie Drenthe, 2024). Dat betekent: structurele krapte in zorg, techniek, bouw en onderwijs, meer druk op productiviteit en een grotere noodzaak om 'slimmer' te werken (automatisering/AI) en mensen om- en bij te scholen. Tegelijk blijft het belang van 'stuwende' werkgelegenheid (bedrijven die buiten Drenthe afzetten) groot om de brede welvaart te dragen (Provincie Drenthe, 2024).

De economische structuur verschuift verder naar diensten (o.a. zorg) en naar activiteiten rond de transities (energie, circulair, digitalisering). Provinciaal beleid zet daarbij sterk in op een slimme en groene economie met impact, met aandacht voor vestigingsklimaat, arbeidsmarkt, ondernemerschap en het benutten van transitie-kansen (Provincie Drenthe, 2024). Wel worden randvoorwaarden knellender: schaarse ruimte,

stikstofruimte, netcapaciteit en watervoorziening gaan vaker bepalen waar en óf bedrijven kunnen uitbreiden of zich vestigen (Provincie Drenthe, 2024). Klimaatverandering (droogte/wateroverlast) maakt investeringen in klimaatadaptieve werklocaties en infrastructuur noodzakelijk, terwijl bevolkingskrimp in delen van Drenthe het draagvlak voor voorzieningen en detailhandel verder onder druk zet (Provincie Drenthe, 2022).

3.2.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 3.4 toont een samenvatting van de staat van werken en economie in Drenthe.

Tabel 3.4 Beoordeling huidige staat werken en economie in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
werkgelegenheid	voldoende	de Drentse arbeidsmarkt is stabiel en veerkrachtig. De beroepsbevolking is groot, de arbeidsparticipatie historisch hoog en de werkloosheid relatief laag en gunstiger lager dan het landelijk gemiddelde. De werkgelegenheid groeit vooral in de sectoren zorg, bouw en zakelijke dienstverlening, wat kansen biedt voor economische stabiliteit en maatschappelijke voorzieningen. Tegelijkertijd blijft de arbeidsparticipatie structureel iets onder het landelijk niveau en krimpen traditionele sectoren zoals landbouw en financiële dienstverlening. Risico's liggen in vergrijzing, arbeidsmarktkrapte en een mismatch tussen opleidingsniveau en sectorale vraag, waardoor structurele tekorten in bepaalde sectoren kunnen ontstaan
verdienmogelijkheden	matig	het besteedbaar inkomen per huishouden is de afgelopen jaren duidelijk gestegen, wat wijst op verbeterde verdienmogelijkheden. Grote gemeenten laten een positieve inkomensontwikkeling zien. Tegelijkertijd blijft het inkomensniveau structureel onder het landelijk gemiddelde, wat de economische draagkracht beperkt. Daarnaast bevindt een substantiële groep huishoudens zich net boven de lage-inkomensgrens, waardoor financiële kwetsbaarheid breed aanwezig blijft
vestigingslocaties	redelijk	de leegstand van winkelpanden is de afgelopen jaren afgenomen, vooral door een daling van tijdelijke leegstand. Dit biedt kansen voor herontwikkeling en kwaliteitsverbetering van centra en werklocaties. Tegelijkertijd blijft structurele leegstand hardnekkig aanwezig, met name in grotere kernen
kennis en innovatie	redelijk	het aandeel startende bedrijven laat sinds 2017 een positief herstel van ondernemerschap zien, wat kansen biedt voor innovatie en economische vernieuwing. Het niveau blijft echter structureel lager dan het landelijk gemiddelde, wat wijst op een beperktere dynamiek in kennisintensieve en innovatieve sectoren

Referentie situatie

In tabel 3.5 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema werken en economie in Drenthe.

Tabel 3.5 Beoordeling referentiesituatie werken en economie in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
werkgelegenheid	voldoende	matig	de werkgelegenheid blijft in totaal redelijk op peil, maar de arbeidsmarkt wordt structureel krap door vergrijzing en daling van de beroepsbevolking. Tekorten concentreren zich vooral in zorg, techniek, bouw en onderwijs; mismatches nemen toe door snel veranderende skills (digitalisering/AI). Arbeidsmigratie blijft nodig in bepaalde sectoren, met druk op huisvesting en voorzieningen. De grootste knelpunten treden op in sectoren die én groeien én personeelsintensief blijven (zorg) en in regio's/kernen waar krimp het aanbod aan arbeidskrachten versnelt
verdienmogelijkheden	matig	matig	inkomens groeien naar verwachting mee met de algemene loon- en productiviteitsontwikkeling, maar Drenthe blijft kwetsbaar door een relatief lager verdienvermogen en achterblijvende economische dynamiek. Tegelijkertijd kunnen kosten voor wonen en energie blijven stijgen of fluctueren, waardoor de financiële druk op huishoudens toeneemt. Vergrijzing vergroot de druk op de beroepsbevolking en collectieve voorzieningen. Daarnaast bestaat het risico op een toenemende sociaaleconomische tweedeling (hoog- en laagopgeleid, stad en platteland, woningbezit), waarbij met name lagere inkomensgroepen en krimpgebieden kwetsbaar blijven
vestigingslocaties	redelijk	redelijk	werklocaties blijven grotendeels beschikbaar, maar 'kwaliteit en randvoorwaarden' worden doorslaggevend: netcongestie, stikstofruimte, waterbeschikbaarheid en ruimteclaims beperken uitbreidingsmogelijkheden. Provinciale regels blijven sturen op bundeling en regionale afstemming (o.a. voor zwaardere milieucategorieën en grote vestigers), waardoor niet elke plek even kansrijk is. In centra zet de structurele druk op winkels door; beleid blijft gericht op concentratie en het voorkomen van extra leegstand. Knelpunten: Emmen/Hoogeveen (hardnekkige leegstand) en terreinen waar energie/water niet meegroeit
kennis en innovatie	redelijk	redelijk	innovatie verschuift verder naar digitalisering/AI en transitiegedreven markten (circulair, groen, energie), en provinciaal beleid blijft dit actief stimuleren via sporen 'basis op orde', 'nieuwe kansen' en 'kracht van Drenthe' (clusters zoals agrofood, maakindustrie, groene chemie/circulaire plastics). Toch blijft het risico bestaan dat talent wegtrekt en dat het start-up/scale-up tempo achterblijft bij stedelijke topregio's. Knelpunten ontstaan vooral bij het opschalen (kapitaal, kennisnetwerken) en bij innovatie die ruimte/energie/stikstof vraagt

3.3 Mobiliteit en bereikbaarheid

Tabel 3.6 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema mobiliteit en bereikbaarheid

Toetsingscriteria	Indicatoren
multimodale mobiliteit	- modal split (gereisde kilometers)
verduurzaming mobiliteit	- energieverbruik mobiliteit - aandeel elektrisch

3.3.1 Huidige situatie

Multimodale mobiliteit

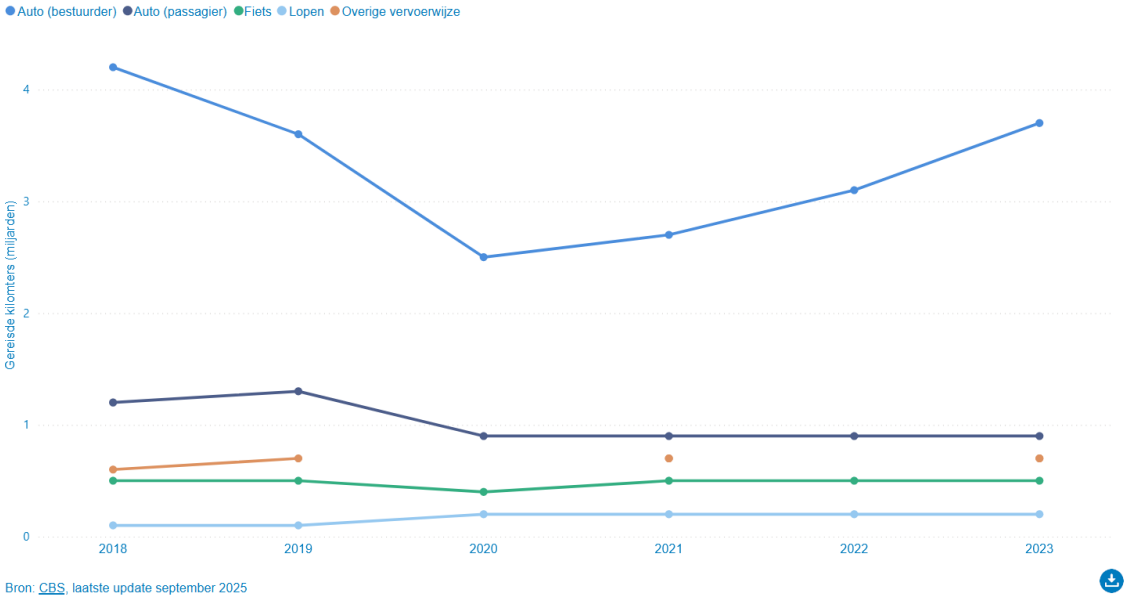
Modal split (gereisde kilometers)

In Drenthe worden de meeste kilometers nog altijd met de auto afgelegd. Het grootste deel daarvan bestaat uit autokilometers als bestuurder. In de periode 2018–2023 is dit vervoermiddel dominant gebleven. In 2020 is een duidelijke daling zichtbaar in het totaal aantal gereisde autokilometers, wat samenhangt met de coronapandemie. Vanaf 2021 is het autogebruik weer toegenomen en in 2023 ligt het aantal gereisde kilometers weer duidelijk hoger dan in 2020, maar nog iets onder het niveau van 2018 (zie afbeelding 3.12).

Het aantal kilometers dat als autopassagier wordt afgelegd is relatief stabiel gebleven, met een lichte daling in 2020 en daarna weinig verandering. Het gebruik van fiets en lopen laat over de hele periode een beperkt maar stabiel aandeel zien. In 2020 is hier juist een lichte toename zichtbaar, waarna het niveau in de jaren daarna min of meer gelijk blijft. Overige vervoerswijzen, zoals openbaar vervoer, vormen een klein deel van het totaal en laten eveneens een dip zien in 2020, gevolgd door herstel.

De huidige staat laat zien dat Drenthe sterk autogericht blijft, met beperkte veranderingen in de modal split.
+beoordeling

Afbeelding 3.12 Modal split - gereisde kilometers per vervoersmiddel of -wijze tussen 2018 en 2023 in Drenthe (drentheincijfers.nl)

Verduurzaming mobiliteit

Energieverbruik mobiliteit

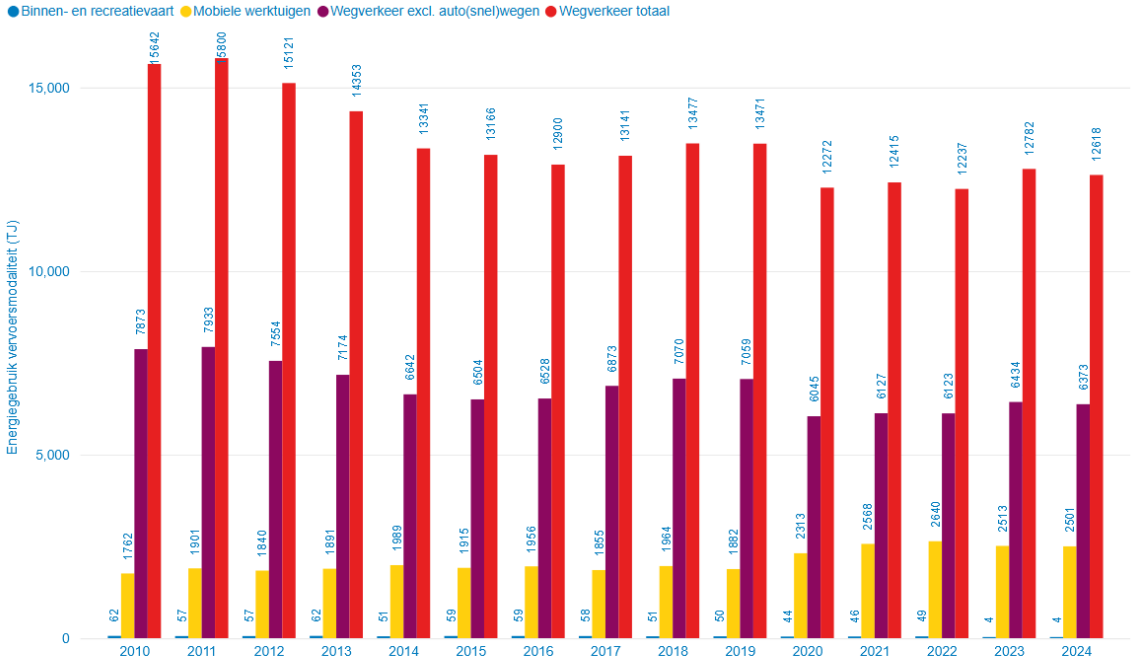
Het energieverbruik van mobiliteit in Drenthe is de afgelopen jaren duidelijk afgenomen, maar blijft hoog (zie afbeelding 3.13). Het totale energieverbruik van het verkeer bedroeg in 2010 15.642 TJ. In 2024 bedraagt het totaal 12.618 TJ (Klimaatmonitor, 2026). Het totale energieverbruik is daarmee lager dan in 2010, maar sinds 2022 weer licht toegenomen.

Vooral het energieverbruik van het wegverkeer laat op de lange termijn een dalende trend zien. Dit hangt samen met zuinigere voertuigen, strengere emissienormen en in toenemende mate de overstap naar elektrisch rijden. Tegelijkertijd blijft het wegverkeer veruit de grootste gebruiker van energie binnen de mobiliteitssector in Drenthe.

Het energieverbruik van mobiele werktuigen, zoals landbouw- en bouwmachines, is in dezelfde periode toegenomen. In 2010 bedroeg dit 1.762 TJ en in 2022 2.640 TJ. Deze categorie vormt een kleiner aandeel van het totale verbruik, maar is relevant omdat deze voertuigen vaak nog op fossiele brandstoffen draaien. Het energieverbruik van de binnen- en recreatievaart is relatief beperkt en blijft over de jaren heen laag.

Hoewel het totale energieverbruik sinds 2010 is afgenomen, is sinds circa 2017 sprake van schommelingen. Dit laat zien dat verdere verduurzaming nodig blijft. De huidige staat kan worden getypeerd als een situatie waarin het energieverbruik van mobiliteit daalt, maar waarin het wegverkeer nog steeds een dominante rol speelt en de omslag naar duurzame energiebronnen nog niet is voltooid.

Afbeelding 3.13 Energieverbruik van het wegverkeer, mobiele werktuigen en de binnenvaart in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

Bron: Klimaatmonitor, laatste update February 2026

Aandeel elektrisch

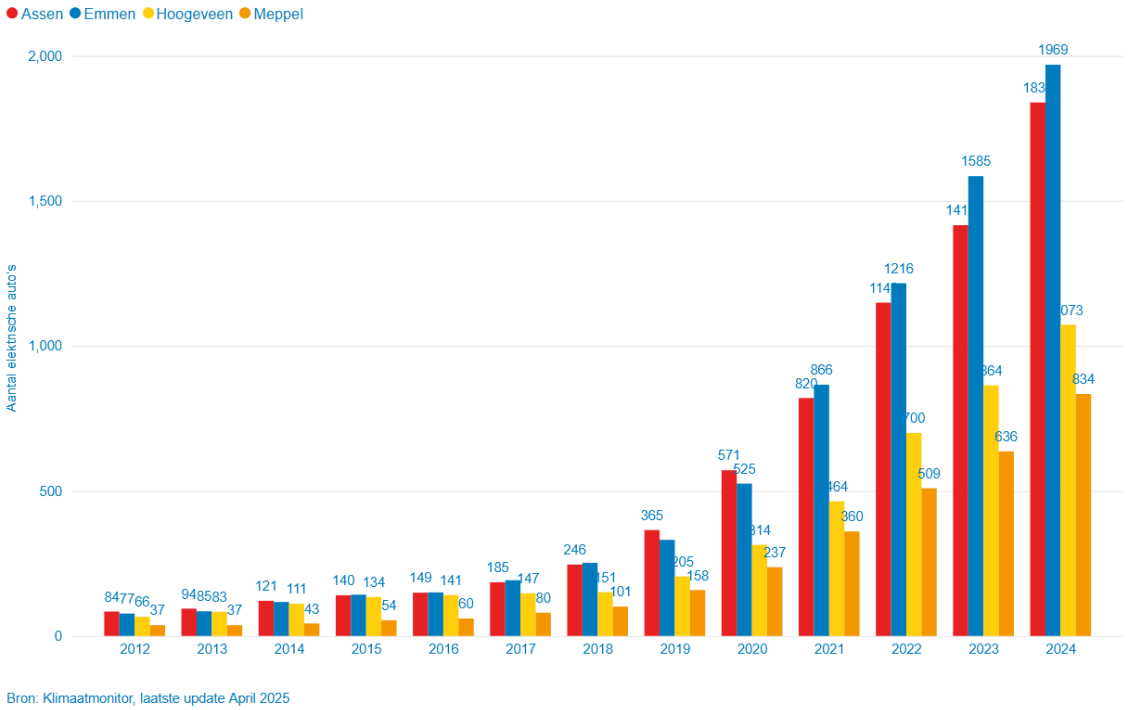
Het aantal elektrisch vervoer in Drenthe is de afgelopen jaren sterk toegenomen en bevindt zich in een groeifase. Uit de cijfers blijkt dat het aantal elektrische auto's in de vier grootste Drentse gemeenten (Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) sinds 2019 zeer snel is gegroeid. Vooral na 2020 is sprake van een sterke versnelling. In 2024 telt Emmen bijna 2.000 elektrische auto's en Assen ruim 1.800. Ook in Hoogeveen en

Meppel is het aantal elektrische voertuigen duidelijk toegenomen, al ligt het absolute aantal daar lager dan in de grotere steden (zie afbeelding 3.14).

Deze ontwikkeling past binnen landelijke en provinciale trends, waarbij elektrisch rijden wordt gestimuleerd door subsidies, fiscale voordelen en een steeds groter aanbod aan elektrische voertuigen. Ook de uitbreiding van laadinfrastructuur speelt hierbij een belangrijke rol.

Ondanks de sterke groei vormt elektrisch rijden nog steeds een beperkt deel van het totale wagenpark. De huidige staat laat zien dat de transitie naar elektrisch vervoer duidelijk op gang is gekomen, maar dat verdere groei nodig is om een substantieel effect te hebben op het totale energieverbruik en de uitstoot van mobiliteit in Drenthe.

Afbeelding 3.14 Aantal elektrische auto's in Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel tussen 2012 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Bron: Klimaatmonitor, laatste update April 2025

3.3.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 blijft mobiliteit in Drenthe sterk bepaald door demografie en ruimtelijke spreiding. Vergrijzing en lichte krimp in delen van de provincie zorgen voor minder woon-werkverkeer, maar meer zorg- en recreatieve verplaatsingen, vaak buiten de spits. Tegelijkertijd blijven afstanden tot voorzieningen groot, waardoor de auto dominant blijft, met name in landelijke gemeenten (Provincie Drenthe, 2021).

Digitalisering en thuiswerken leiden structureel tot minder piekbelasting, maar niet tot minder mobiliteitsvraag in kilometers. De mobiliteitsbehoefte spreidt zich meer over de dag. In stedelijke kernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) groeit het gebruik van fiets, hubs en deelmobiliteit, terwijl in perifere gebieden alternatieven voor de auto beperkt blijven. Het huidige beleid zet sterk in op ketenmobiliteit, hubs, doorfietsroutes en een robuust OV-basisnet met zero-emissie in 2030 (Provincie Drenthe, 2021).

De verduurzaming van mobiliteit zet door via elektrificatie van voertuigen en openbaar vervoer, conform de ambitie van emissievrije mobiliteit in 2050 en stevige CO_2-reductiedoelen richting 2030 (Provincie Drenthe, 2021). Netcongestie, beperkte laadinfrastructuur in krimpgebieden en de hoge afhankelijkheid van particulier autobezit kunnen de transitie vertragen.

Klimaatverandering (wateroverlast, hittestress) vraagt om klimaatbestendige infrastructuur. Tegelijk blijven mobiliteitsprojecten druk zetten op ruimte, stikstofruimte en natuur (NNN), waardoor uitbreiding van infrastructuur steeds vaker botst met biodiversiteitsdoelen.

Per saldo ontwikkelt Drenthe zich richting een duurzamer, slimmer mobiliteitssysteem, maar met blijvende structurele autogerichtheid in grote delen van de provincie.

3.3.3 Conclusie

Huidige staat

tabel 3.7 toont een samenvatting van de staat van mobiliteit en bereikbaarheid in Drenthe.

Tabel 3.7 Beoordeling huidige staat mobiliteit en bereikbaarheid in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
multimodale mobiliteit	matig	de huidige staat is matig. De mobiliteit in Drenthe is sterk autogericht en de modal split laat nauwelijks structurele verschuivingen zien. De auto blijft veruit dominant in alle regio's, met name in landelijk gelegen gemeenten zoals Westerveld, Borger-Odoorn, Aa en Hunze, Midden-Drenthe en De Wolden, waar alternatieven zoals OV en fiets zijn minder aantrekkelijk buiten de stedenzijn door grotere afstanden en lagere voorzieningenstructuur. In de stedelijke kernen Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel is het fiets- en OV-gebruik relatief beter ontwikkeld, maar ook daar blijft de auto dominant. Openbaar vervoer heeft een beperkt aandeel in de gereisde kilometers en is vooral in perifere gebieden minder goed bereikbaar en kwetsbaar. Dit vergroot de afhankelijkheid van de auto voor werk, voorzieningen en zorg. De beperkte multimodaliteit maakt Drenthe gevoelig voor brandstofprijzen, bereikbaarheidsproblemen en sociale uitsluiting van groepen zonder auto
verduurzaming mobiliteit	redelijk	de staat is redelijk. Het energieverbruik van mobiliteit ligt lager dan in 2010, maar laat de laatste jaren schommelingen zien. De daling sinds 2010 hangt samen met efficiëntere voertuigen en technologische ontwikkelingen de toename van elektrische voertuigen draagt bij aan een verschuiving van fossiele brandstoffen naar elektriciteit. Dit leidt tot minder gebruik van benzine en diesel, maar betekent niet automatisch dat het totale energieverbruik afneemt. De groei van elektrische auto's is vooral zichtbaar in grotere gemeenten, waar laadinfrastructuur en stedelijke dichtheid de transitie ondersteunen

Referentie situatie

Tabel 3.8 toont de beoordeling van de referentiesituatie voor het thema mobiliteit en bereikbaarheid in Drenthe.

Tabel 3.8 Beoordeling referentiesituatie mobiliteit en bereikbaarheid in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
multimodale mobiliteit	matig	matig	in 2050 is de mobiliteitsvraag meer gespreid over de dag, met minder spitsdruk door thuiswerken. In stedelijke kernen is ketenmobiliteit beter ontwikkeld via hubs, doorfietsroutes en een stabiel OV-basisnet. In landelijke gebieden blijft de auto dominant door lage dichtheid en grotere afstanden. Vergrijzing vergroot de afhankelijkheid van individueel vervoer. De grootste knelpunten treden op in perifere gemeenten waar OV-aanbod onder druk staat en alternatieven beperkt blijven, wat risico geeft op sociale uitsluiting van niet-automobilisten
verduurzaming mobiliteit	redelijk	redelijk	elektrificatie van personenauto's en zero-emissie openbaar vervoer zijn in 2050 grotendeels gerealiseerd, conform de ingezette koers richting emissievrije mobiliteit. CO_2-uitstoot daalt sterk, maar totale mobiliteitskilometers blijven hoog. Netcongestie, laadinfrastructuur in dunbevolkte gebieden en verduurzaming van mobiele werktuigen en logistiek blijven aandachtspunten. Biodiversiteit en klimaatadaptatie stellen aanvullende eisen aan infrastructuur. De grootste knelpunten liggen bij zwaar vervoer, landbouwmachines en bij infrastructuur die kwetsbaar is voor extreem weer

3.4 Energie

Tabel 3.9 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema energie

Toetsingscriteria	**Indicatoren**
energiebesparing	- energieverbruik
hernieuwbare energie	- percentage hernieuwbaar
energienetwerk	- netcongestie (vraag en aanbod) - ontwikkeling groengas

3.4.1 Huidige situatie

Energiebesparing

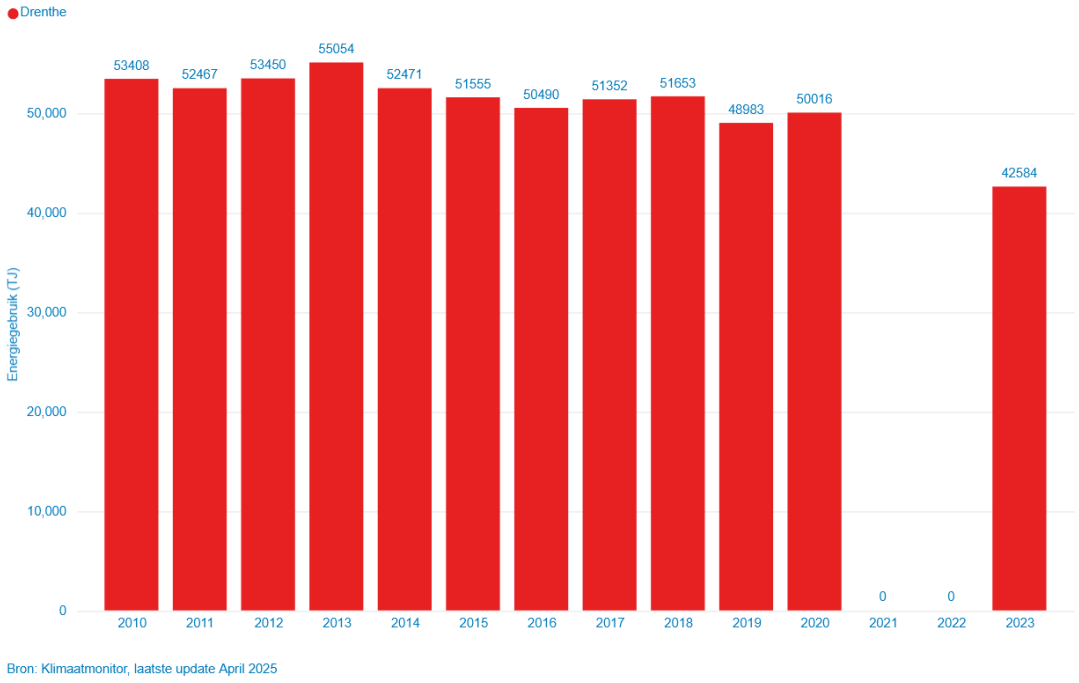
Energieverbruik

De huidige staat van het energieverbruik in Drenthe laat een duidelijke dalende trend zien. Het totale energiegebruik in de provincie is sinds 2010 geleidelijk afgenomen. Rond 2010 lag het verbruik nog boven de 53.000 terajoule (TJ), terwijl dit in 2023 is gedaald tot ongeveer 42.500 TJ. Daarmee is sprake van een structurele vermindering van het energiegebruik op provinciaal niveau (zie afbeelding 3.15).

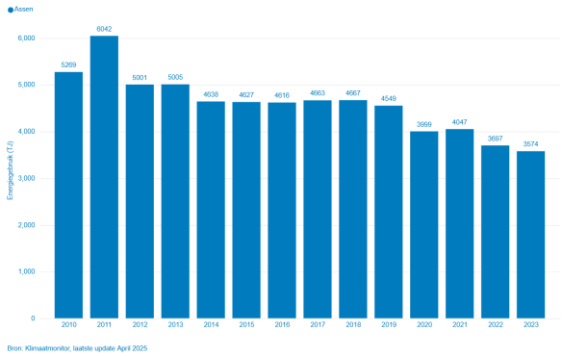
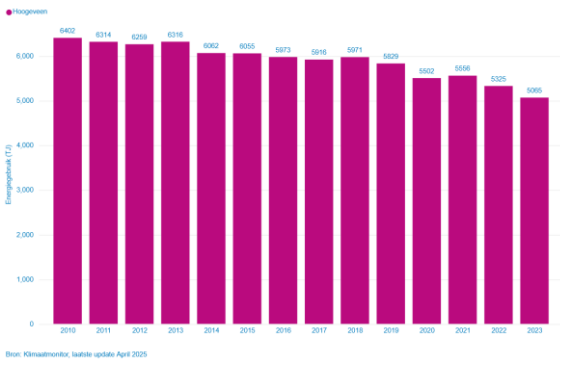
Ook op gemeentelijk niveau is deze ontwikkeling zichtbaar. In gemeenten zoals Assen, Hoogeveen en Westerveld is het energieverbruik in de periode 2010–2023 duidelijk afgenomen. In Assen daalt het verbruik van ruim 5.300 TJ naar circa 3.600 TJ, in Hoogeveen van ongeveer 6.400 TJ naar rond de 5.000 TJ en in Westerveld van circa 2.100 TJ naar ongeveer 1.650 TJ (zie tabel 3.10).

De daling hangt samen met meerdere ontwikkelingen, zoals energiebesparing in woningen en bedrijven, betere isolatie, efficiëntere installaties, en veranderingen in economische activiteiten en mobiliteit.

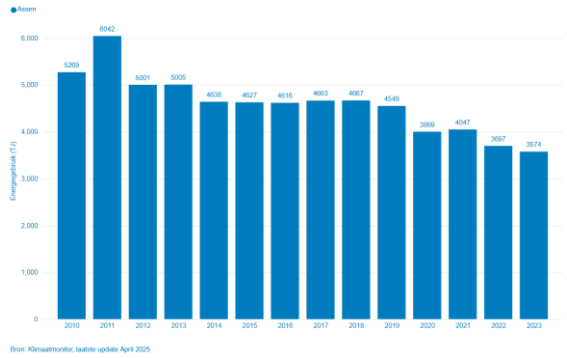
Afbeelding 3.15 Energiegebruik in terajoule (TJ) in de provincie Drenthe tussen 2010 en 2023 (gegevens uit 2021 en 2022 ontbreken) (drentheincijfers.nl)

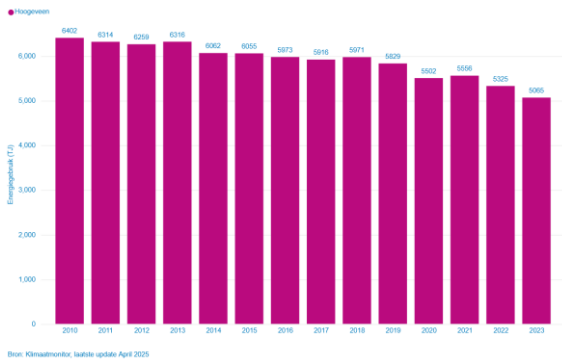
Tabel 3.10 Energieverbruik in terajoule (TJ) in 2 grote gemeentes (Assen en Hoogeveen) en 2 kleien gemeentes (Aa en Hunze en Westerveld) tussen 2010 en 2023 (drentheincijfers.nl)

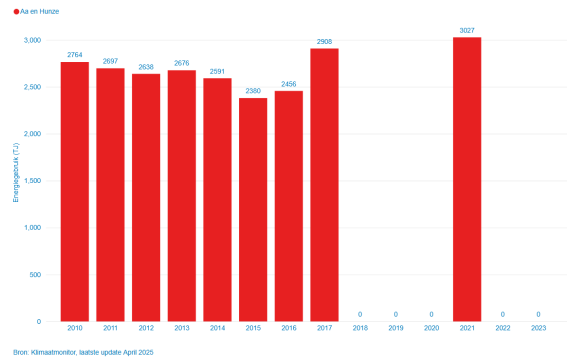
Assen	Hoogeveen
	
Aa en Hunze	**Westerveld**

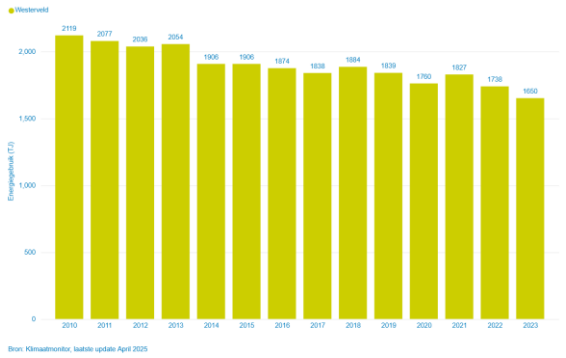
Assen

Hoogeveen

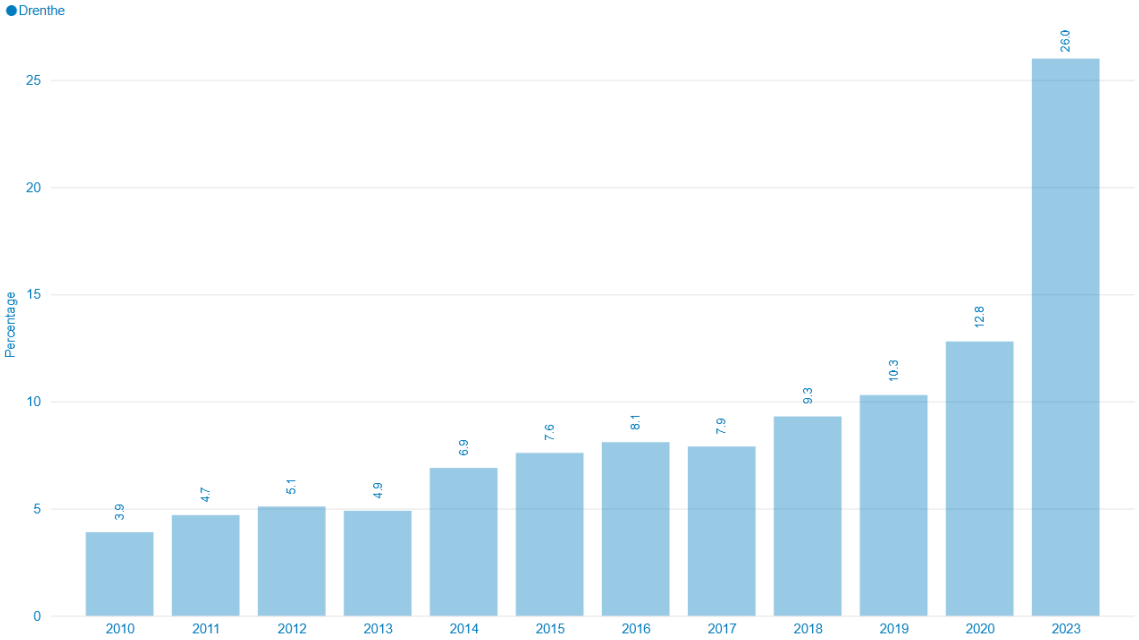
Hernieuwbare energie

Percentage hernieuwbaar

De huidige staat van hernieuwbare energie in Drenthe laat een duidelijke en sterke groei zien. Het aandeel hernieuwbare energie is sinds 2010 bijna elk jaar toegenomen. Waar in 2010 nog ongeveer 4 % van het totale energieverbruik uit hernieuwbare bronnen kwam, is dit in 2020 gestegen tot ongeveer 12,8 %. In 2023 is dit aandeel sterk toegenomen tot circa 26 % (zie afbeelding 3.16).

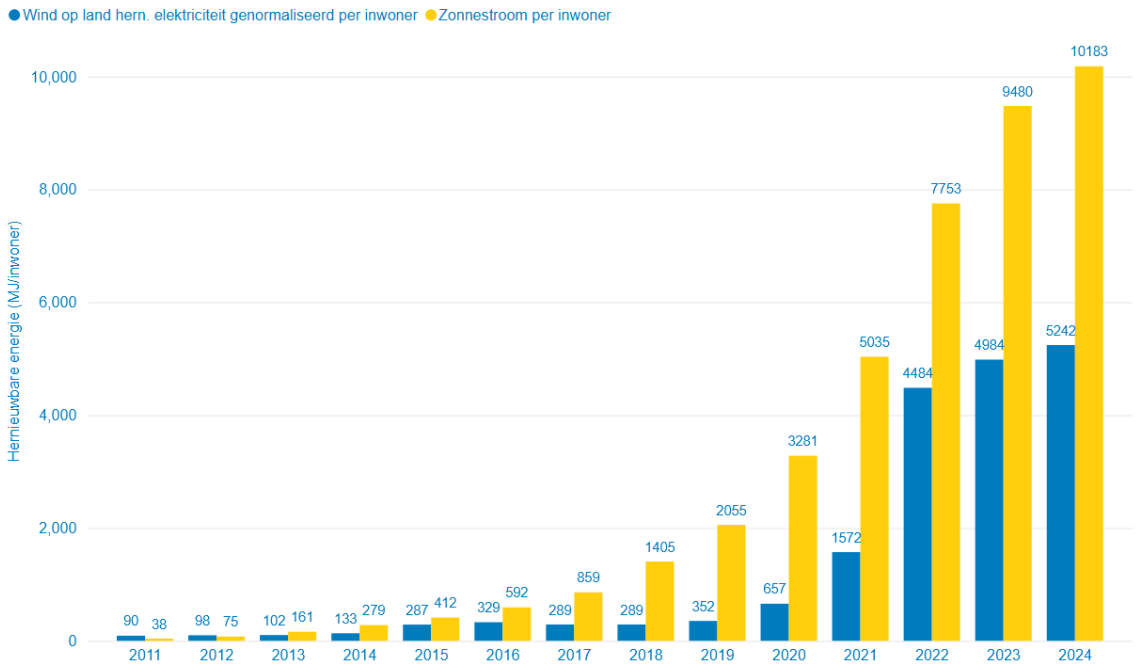
Deze groei wordt vooral gedragen door de snelle toename van elektriciteitsproductie uit zon en wind. De productie van zonnestroom per inwoner is de afgelopen jaren zeer sterk gestegen, met een duidelijke versnelling vanaf 2020 (3.281 MJ/inwoner in 2020 naar 10.183 MJ/inwoner in 2024). Ook windenergie op land laat een sterke groei zien, waarbij de productie per inwoner sinds 2021 fors is toegenomen van 1.572 MJ/inwoner naar 5.242 MJ/inwoner in 2024 (zie afbeelding 3.17).

Afbeelding 3.16 Percentage hernieuwbare energie in Drenthe tussen 2010 en 2020 en in 2023 (drentheincijfers.nl)

Bron: Klimaatmonitor, laatste update April 2025

Afbeelding 3.17 Hoeveelheid elektriciteit uit zon en wind in Drenthe in Megajoule (MJ) per inwoner tussen 2011 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Bron: Klimaatmonitor, laatste update April 2025

Energienetwerk

Netcongestie (vraag en aanbod)

De huidige staat van het energienetwerk in Drenthe wordt gekenmerkt door een duidelijke verbetering ten opzichte van de situatie in 2023, maar met blijvende aandachtspunten voor de toekomst (zie afbeelding 3.18 en afbeelding 3.19).

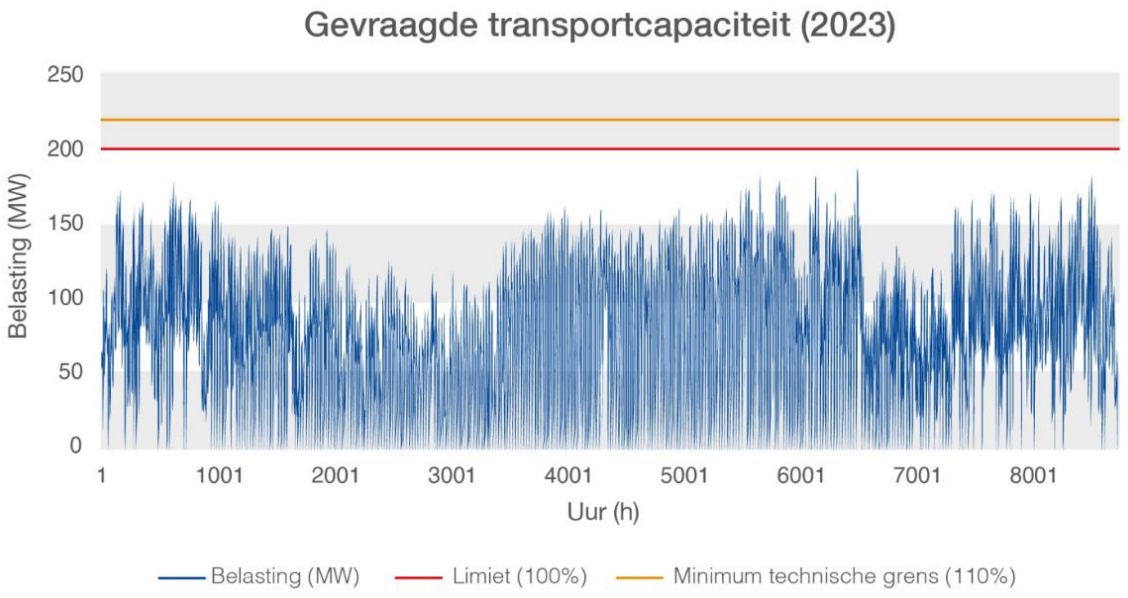
In de grafieken geeft de blauwe lijn de netbelasting weer per uur over het hele jaar. De rode lijn laat de limietgrens zien. Bij deze grens wordt 100 % van de nominale transportcapaciteit van de transformator benut. Dit is de grens die TenneT gebruikt als structurele bedrijfs- en planningsgrens.

De oranje lijn geeft de technische maximumgrens weer. Dit is de grens die tijdelijk kan worden bereikt zonder directe schade aan de installatie. Transformatoren kunnen kortdurend meer vermogen verwerken dan het nominale vermogen, omdat zij thermische reserves hebben en langzaam opwarmen. Structurele belasting boven 100 % wordt echter vermeden, omdat dit leidt tot versnelde veroudering en een grotere kans op storingen.

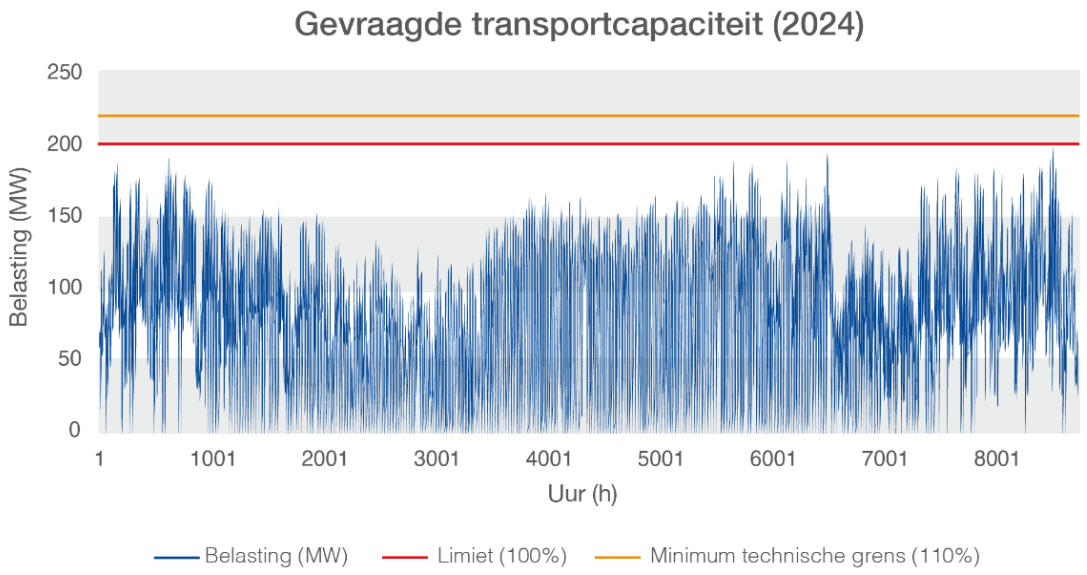
In 2023 was de beschikbare capaciteit van het hoogspanningsnet in Drenthe vrijwel volledig benut. Onderzoek van TenneT liet zien dat de gevraagde transportcapaciteit bij koppeltransformatorstation Assen Zeijerveen structureel tegen de technische grenzen aan zat (TenneT, 2023). Er was nog net voldoende ruimte voor de bestaande vraag, maar nieuwe aansluitingen of uitbreidingen konden nauwelijks worden gefaciliteerd. Hierdoor werd Drenthe formeel aangewezen als congestiegebied, waarbij nieuwe aansluitingen alleen onder voorwaarden of met flexibel gebruik van het net mogelijk waren.

Begin 2025 is deze situatie verbeterd door de plaatsing van een extra transformator bij station Assen Zeijerveen (zie afbeelding 3.20). Hierdoor is opnieuw voldoende transportcapaciteit beschikbaar gekomen en kon de bestaande wachtlijst voor aansluitingen worden weggewerkt (TenneT, 2025). Met de geplande uitbreiding van het station Musselkanaal in 2026 wordt het hoogspanningsnet verder versterkt. Tegelijkertijd blijft TenneT de netbelasting monitoren, omdat de snelle groei van duurzame energieproductie en elektrificatie in de toekomst opnieuw tot knelpunten kan leiden. Daarnaast kunnen op regionale en lokale netten van Enexis nog wel beperkingen voorkomen.

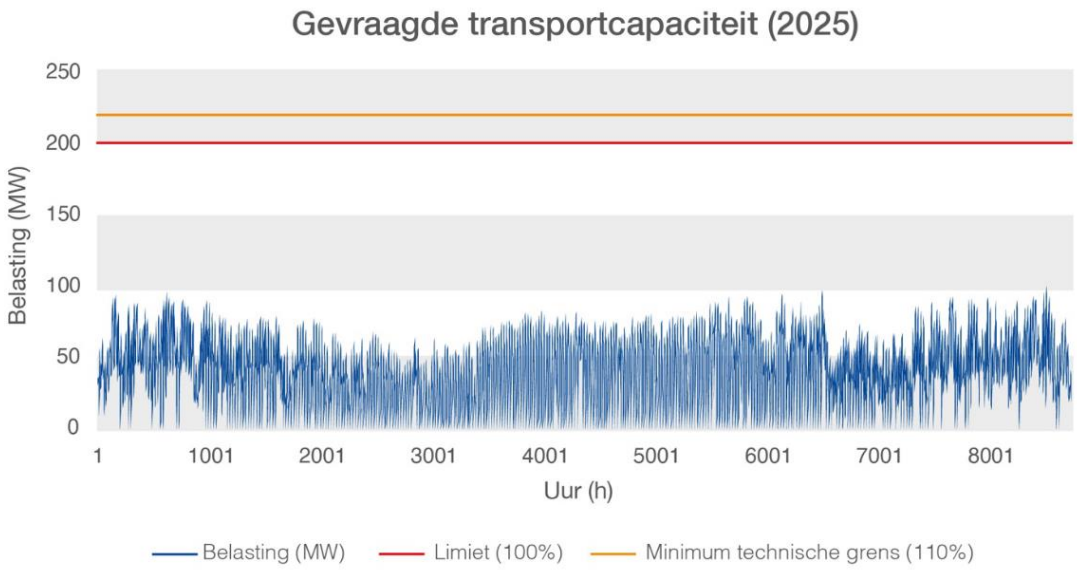
Afbeelding 3.18 Verwachte belasting koppeltransformator Zeijerveen bij faciliteren gevraagde transportcapaciteit in 2023 (TenneT, 2023)

Afbeelding 3.19 Verwachte belasting koppeltransformator Zeijerveen bij faciliteren gevraagde transportcapaciteit in 2024 (TenneT, 2023)

Afbeelding 3.20 Verwachte belasting koppeltransformator Zeijerveen bij faciliteren gevraagde transportcapaciteit in 2025 (TenneT, 2023)

Ontwikkeling groengas

Groengas is een duurzame variant van aardgas. Het ontstaat door organisch materiaal – zoals mest, gewasresten of gft-afval – te vergisten tot biogas, waarna dit wordt opgewerkt tot aardgaskwaliteit. Daardoor kan het direct via het bestaande gasnetwerk worden ingezet voor verwarming, koken, transport en industriële processen. Groengas draagt bij aan de verduurzaming van de energievoorziening, vooral in sectoren die lastig volledig te elektrificeren zijn (Platform Groen Gas, 2025).

Drenthe beschikt over gunstige voorwaarden voor de productie van groengas. De provincie heeft veel landbouw en reststromen, wat een solide basis biedt. In de afgelopen jaren zijn verschillende installaties gerealiseerd en op enkele plaatsen wordt al groengas ingevoed en bijgemengd in het regionale gasnet. Daarmee neemt Drenthe een voorhoedepositie in binnen Nederland (New Energy Coalition, 2022).

Tegelijkertijd gaat de landelijke groei minder snel dan beoogd: in 2024 werd circa 294 miljoen m^3 geproduceerd, terwijl de doelstelling voor 2030 op 2 miljard m^3 ligt (Platform Groen Gas, 2025). Ook in Drenthe spelen vergunningprocedures, investeringszekerheid en regelgeving een remmende rol. Toch blijft het perspectief positief, gezien de aanwezige grondstoffen, infrastructuur en ambities (New Energy Coalition, 2022).

3.4.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 ontwikkelt het energiesysteem van Drenthe zich verder naar een grotendeels fossielvrij, sterk geëlektrificeerd en decentraal georganiseerd systeem (Provincie Drenthe, 2024). Energiebesparing zet structureel door, door strengere Europese normen voor de gebouwde omgeving, elektrificatie van verwarming en mobiliteit en digitalisering van energiesturing. Het totale finale energieverbruik daalt waarschijnlijk verder, maar de elektriciteitsvraag stijgt fors door warmtepompen, elektrisch vervoer, industrie en landbouw. Klimaatverandering leidt bovendien tot een hogere koelvraag in de zomer.

Het aandeel hernieuwbare energie groeit verder door kostendalingen van zon, wind en opslagtechnologie. Decentrale opwek (daken, lokale wind, bio-energie) wordt steeds meer de norm bij ruimtelijke ontwikkeling (Provincie Drenthe, 2024). Tegelijkertijd nemen maatschappelijke spanningen rond ruimtegebruik toe, vooral waar energieprojecten samenkomen met biodiversiteitsdoelen (NNN), landbouwtransitie en landschappelijke kwaliteit.

Het energienetwerk wordt structureel zwaarder belast. Netverzwaring, slimme netten, opslag (batterijen, waterstof, warmtebuffers) en flexibiliteitsmarkten worden onmisbaar. Waterstof- en groengasinfrastructuur ontwikkelen zich als aanvullend systeem, vooral relevant voor industrie en agrarische sectoren. Zonder voortdurende investeringen blijft netcongestie een terugkerend knelpunt.

3.4.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 3.11 toont een samenvatting van de staat van energie in Drenthe.

Tabel 3.11 Beoordeling huidige staat energie in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
energiebesparing	voldoende	de staat is voldoende. Het totale energieverbruik in Drenthe is sinds 2010 structureel en fors gedaald (van >53.000 TJ naar ca. 42.500 TJ in 2023). Deze daling is zichtbaar in zowel stedelijke gemeenten (Assen, Hoogeveen) als landelijke gemeenten (Westerveld, Borger-Odoorn, Aa en Hunze), wat wijst op een breed gedragen energiebesparingsontwikkeling. Verbeterde isolatie, efficiëntere installaties, elektrificatie en gedragsverandering spelen hierbij een belangrijke rol. Knelpunten liggen vooral bij oudere woningvoorraad in krimpgebieden (met name in Zuidoost-Drenthe en delen van Zuidwest-Drenthe), waar verduurzaming trager verloopt door investeringscapaciteit, draagkracht en versnipperd eigendom
hernieuwbare energie	voldoende	de staat is voldoende. Het aandeel hernieuwbare energie is zeer sterk gegroeid tot circa 26 % in 2023. Drenthe behoort daarmee tot de koplopers buiten de Randstad. De groei wordt vooral gedragen door zon en wind, met duidelijke concentraties in Noordoost-Drenthe (wind op land) en in agrarische gebieden van Midden- en Zuid-Drenthe (zon op daken en zonnevelden). Knelpunten zitten vooral in ruimtelijke acceptatie (landschap, natuur, leefomgeving), en in de beperkte netcapaciteit voor verdere opschaling
energienetwerk	redelijk	de staat is redelijk. De acute hoogspanningscongestie is tijdelijk verlicht door uitbreiding van station Assen-Zeijerveen en de geplande versterking bij Musselkanaal, waardoor aansluitingen weer mogelijk zijn. Tegelijk blijven

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
		structurele risico's bestaan, vooral op regionale en lokale netten (Enexis), met knelpunten in snel verduurzamende gebieden zoals Emmen, Hoogeveen en Assen. De groei van zon, wind, elektrisch vervoer en warmtepompen zal opnieuw druk zetten op het net. De ontwikkeling van groengas biedt kansen, vooral in agrarische gebieden van Zuidoost-Drenthe, maar schaalvergroting blijft achter door regelgeving, investeringsrisico's en vergunningstrajecten

Referentie situatie

In tabel 3.12 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema energie in Drenthe.

Tabel 3.12 Beoordeling referentiesituatie energie in Drenthe

	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
energiebesparing	voldoende	redelijk	in 2050 is de gebouwde omgeving grotendeels geïsoleerd en aardgasvrij of -arm. Elektrificatie en efficiëntie zorgen voor lager primair energieverbruik, ondanks hogere elektriciteitsvraag. Oudere woningvoorraad in krimpgebieden (met name Zuidoost-Drenthe) blijft relatief kwetsbaar door lagere investeringskracht en versnipperd eigendom. Energiearmoede blijft hier een sociaal aandachtspunt. Klimaatverandering verhoogt zomerse koelvraag
hernieuwbare energie	voldoende	redelijk	het aandeel hernieuwbaar groeit richting een dominante positie in de energiemix, met zon en wind als belangrijkste bronnen, aangevuld met groengas en mogelijk waterstof. Ruimtelijke druk neemt toe, vooral in agrarische en open landschappen. Spanningen ontstaan waar energieopwek concurreert met natuurontwikkeling (NNN), stikstofreductie en landschappelijke kwaliteit. Lokale acceptatie wordt bepalend voor verdere opschaling
energienetwerk	redelijk	redelijk	in 2050 is het energiesysteem sterk geïntegreerd (elektriciteit, gas, warmte, waterstof). Netverzwaring en opslag zijn structureel onderdeel van het systeem. Toch blijft netcapaciteit een terugkerend spanningsveld door elektrificatie van mobiliteit, landbouw en industrie. Regionale netten blijven gevoeliger voor congestie dan het hoogspanningsnet. Groengas- en waterstofnetwerken bieden kansen in Zuidoost-Drenthe, maar schaal en betaalbaarheid zijn onzeker

3.5 Demografie, wonen en woonomgeving

Tabel 3.13 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema demografie, wonen en woonomgeving

Toetsingscriteria	Indicatoren
demografische ontwikkeling	- omvang bevolkingsgroep - ontwikkeling bevolking per leeftijdscategorie - samenstelling huishoudens
woningbehoefte	- voldoende passende woningen voor alle doelgroepen - omvang woningvoorraad naar prijssegment en type

Toetsingscriteria	Indicatoren
woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	- herstructurering en sloop - percentage woningen in bestaand bebouwd gebied
kwaliteit bestaande woningen	- energielabels - bouwjaar
voorzieningen	- aanwezigheid voorzieningen - bereikbaarheid voorzieningen - zorglandschap Drenthe
kwaliteit leefomgeving	- leefbaarometer - tevredenheid woonomgeving - omvang en kwaliteit groen - beweegvriendelijkheid

3.5.1 Huidige situatie

Demografische ontwikkeling

Omvang bevolkingsgroep

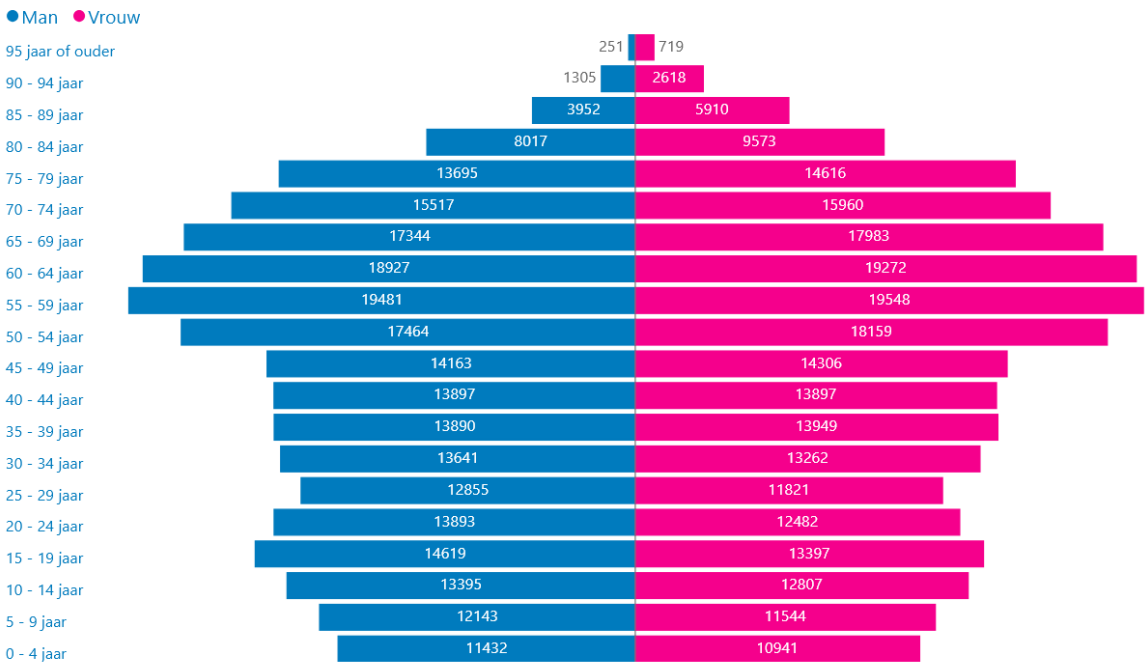
De provincie Drenthe telt in 2026 ongeveer 508.000 inwoners (CBS, 2026). Afbeelding 3.21 toont de bevolkingssamenstelling van Drenthe in 2025 en afbeelding 3.22 toont de bevolkingssamenstelling van Nederland in 2025. De bevolkingssamenstelling laat duidelijk zien dat Drenthe een relatief vergrijsde provincie is vergeleken met Nederland: het aandeel inwoners ouder dan 65 is hoger in Drenthe, waar het aandeel 20 tot 40 jarigen lager is in Drenthe in vergelijking met Nederland.

In de leeftijdsgroepen vanaf 55 jaar is het aantal inwoners groot, met name bij de groepen tussen 60 en 75 jaar. Ook het aandeel 75-plussers is aanzienlijk. In deze hogere leeftijdsklassen zijn vrouwen duidelijk in de meerderheid, wat past bij de hogere levensverwachting van vrouwen.

De jongere leeftijdsgroepen (0–20 jaar) en jongvolwassenen (20–35 jaar) zijn relatief kleiner. Dit wijst op beperkte natuurlijke aanwas en op vertrek van jongeren naar andere regio's voor studie en werk. De middelbare leeftijdsgroepen (35–55 jaar) zijn wel redelijk vertegenwoordigd, maar minder sterk dan de oudere cohorten. Hierdoor neemt de druk op voorzieningen voor ouderen, zoals zorg en passende huisvesting, toe.

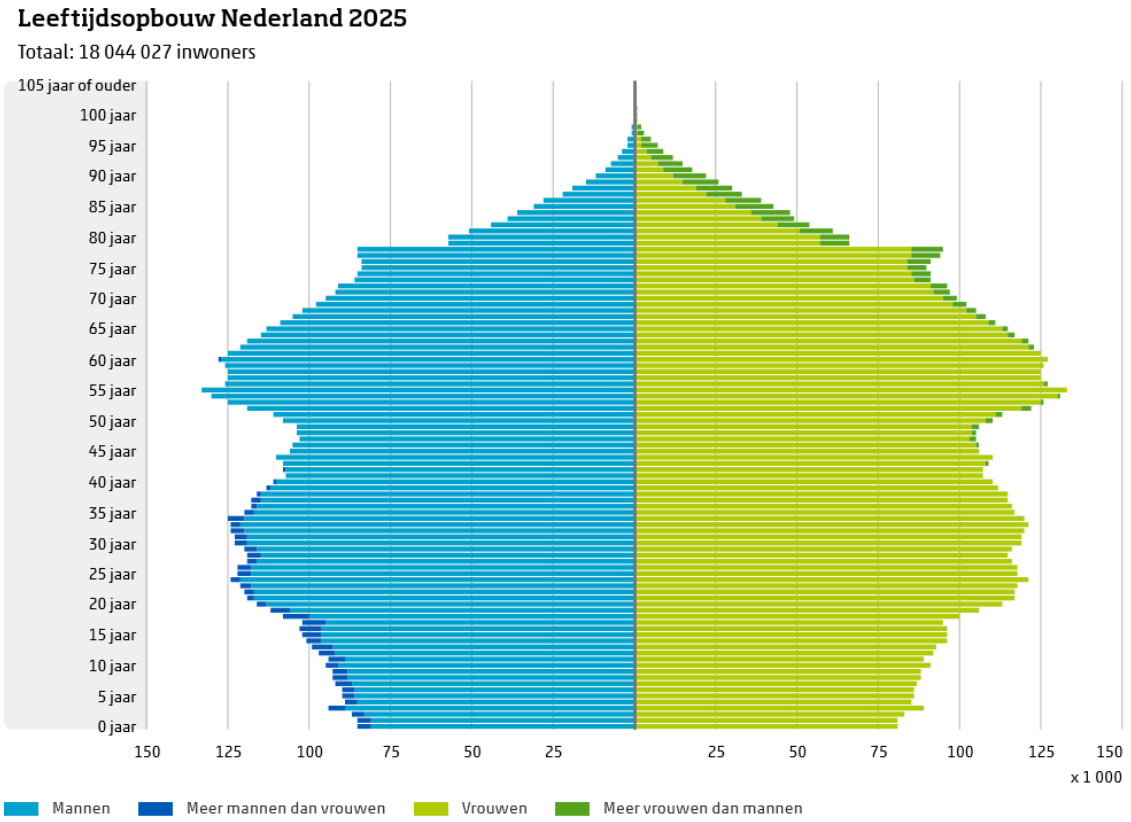
De huidige staat kenmerkt zich daarmee door een duidelijke verschuiving naar een ouder wordende bevolking.

Afbeelding 3.21 Aantal inwoners naar geslacht en leeftijdsklasse in Drenthe in 2025. Data voor de toekomstige jaren is afkomstig uit de meest recente Primos bevolkingsprognose(s) van ABF en betreft een inschatting op basis van het ongecorrigeerde landelijke model (drentheincijfers.nl).

Bron: ABF Primos (prognose 2023)

Afbeelding 3.22 leeftijdsopbouw in Nederland in 2025 (CBS, 2026)

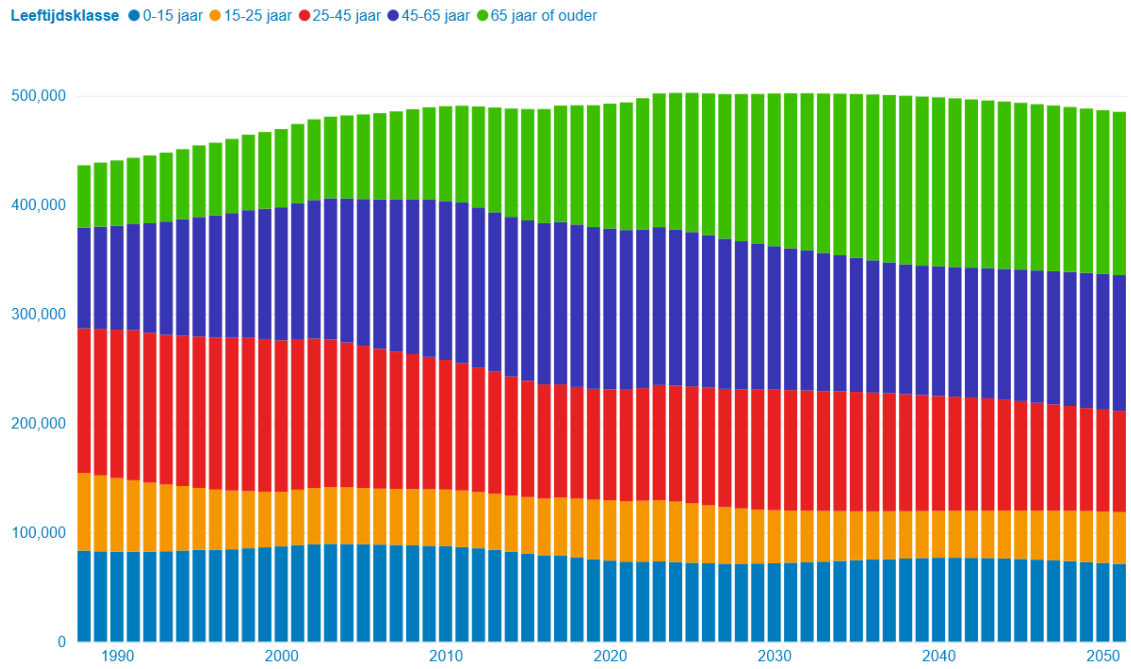
Ontwikkeling bevolking per leeftijdscategorie

De bevolkingsontwikkeling in Drenthe laat duidelijke verschillen zien tussen de leeftijdscategorieën. In de huidige situatie is het totaal aantal inwoners stabiel tot licht groeiend, maar de samenstelling van de bevolking verandert sterk. Het aantal inwoners van 65 jaar en ouder is de afgelopen decennia fors toegenomen en vormt inmiddels een steeds groter deel van de totale bevolking. Deze groep blijft volgens de recente prognoses ook de komende jaren doorgroeien, wat wijst op een verdergaande vergrijzing (zie afbeelding 3.23).

De groep 45–65 jaar is nog steeds omvangrijk, maar laat een lichte afname zien richting de toekomst. Dit komt doordat grote cohorten doorschuiven naar de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder. De leeftijdsgroep 25–45 jaar is kleiner geworden ten opzichte van het verleden en blijft relatief stabiel, wat samenhangt met beperkte instroom van jonge volwassenen en vertrek naar andere regio's voor studie en werk. De jongste leeftijdsgroepen (0–15 jaar en 15–25 jaar) laten over een langere periode een dalende of stabiele trend zien en vormen een relatief klein aandeel van de bevolking.

De huidige staat wordt daarmee gekenmerkt door een duidelijke verschuiving naar oudere leeftijdsgroepen, terwijl het aandeel jongeren en jonge volwassenen beperkt blijft. Deze ontwikkeling heeft invloed op de arbeidsmarkt, woningvraag, zorgvoorzieningen en het gebruik van voorzieningen in Drenthe.

Afbeelding 3.23 Aantal mensen per leeftijdscategorie in Drenthe van 1988 tot 2051. De som van de leeftijden komt overeen met het totaal aantal inwoners (drentheincijfers.nl).

Bron: CBS, ABF Primos, update april 2024

Samenstelling huishoudens

De samenstelling van huishoudens in Drenthe wijkt op een aantal punten af van het landelijke beeld. In 2024 telt Drenthe ongeveer 226.600 huishoudens. Het aandeel eenpersoonshuishoudens bedraagt circa 35 %. Dit ligt lager dan het landelijk gemiddelde van 40 %. Eenpersoonshuishoudens komen relatief vaak voor in stedelijke gemeenten zoals Assen en Emmen, terwijl dit aandeel in meer landelijke gemeenten lager ligt (zie tabel 3.14).

Huishoudens zonder kinderen vormen met ongeveer 33 % een vergelijkbaar aandeel in Drenthe als in Nederland als geheel. Huishoudens met kinderen maken in Drenthe circa 32 % van het totaal uit, wat iets hoger is dan het landelijke gemiddelde. Dit wijst erop dat gezinnen in Drenthe nog steeds een belangrijk onderdeel vormen van de bevolkingssamenstelling, vooral in gemeenten zoals Tynaarlo, De Wolden en Midden-Drenthe.

De gemiddelde huishoudgrootte in Drenthe bedraagt 2,2 personen per huishouden, iets hoger dan het landelijke gemiddelde van 2,1. Dit hangt samen met het relatief hogere aandeel gezinnen en lagere aandeel alleenstaanden. Tussen gemeenten bestaan duidelijke verschillen: in meer vergrijsde of stedelijke gebieden is de huishoudgrootte kleiner (Assen, Emmen en Meppel), terwijl deze in landelijke gemeenten gemiddeld hoger ligt met als uitschieters De Wolden en Tynaarlo.

Tabel 3.14 samenstelling huishoudens in Nederland, Drenthe en de gemeenten van Drenthe in 2024 (waarstaatjegemeente.nl)

Locatie	Totaal aantal huishoudens	Eenpersoons-huishoudens (%)	Huishoudens zonder kinderen (%)	Huishoudens met kinderen (%)	Gemiddelde huishoudens-grootte
Nederland	8.374.404	40	28,5	31,5	2,1
Drenthe	226.598	35	33,3	31,7	2,2
Aa en Hunze	11.410	29	39,3	31,7	2,2
Assen	32.550	40	28,2	31,8	2,1
Borger-Odoorn	11.476	29	39,0	32,0	2,2
Coevorden	15.826	32	35,2	32,8	2,2
De Wolden	10.429	29	37,7	33,3	2,3
Emmen	50.288	36	32,1	31,9	2,1
Hoogeveen	25.079	36	30,2	33,8	2,2
Meppel	16.589	39	29,0	32,0	2,1
Midden-Drenthe	14.928	30	36,7	33,3	2,2
Noordenveld	14.375	33	36,6	30,4	2,2
Tynaarlo	14.704	30	34,4	35,6	2,3
Westerveld	8.944	32	38,9	29,1	2,2

Woningbehoefte

Omvang woningvoorraad naar prijssegment en type

De woningvoorraad in Drenthe bestaat in 2024 uit ongeveer 230.000 woningen. Vergeleken met Nederland bestaat de Drentse woningvoorraad voor een groot deel uit eengezinswoningen. In Drenthe is circa 81 % eengezinswoning, tegenover ongeveer 63 % landelijk. Het aandeel meergezinswoningen (zoals appartementen) is daarmee relatief laag. Dit geldt vooral in landelijke gemeenten zoals Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Westerveld. In steden als Assen, Hoogeveen, Emmen en Meppel is het aandeel meergezinswoningen groter dan het Drentse gemiddelde (20,7 tot 30,2 %), maar nog steeds lager dan het landelijk gemiddelde (zie tabel 3.15).

Ook naar prijssegment wijkt Drenthe af van Nederland. Ongeveer twee derde van de woningen is koopwoning, terwijl het huuraandeel met circa 34 % duidelijk lager ligt dan landelijk (42,8 %). In gemeenten als Meppel en Assen is het huuraandeel relatief hoog, terwijl dit in kleinere en meer landelijke gemeenten lager is.

De gemiddelde verkoopprijzen van woningen liggen in Drenthe structureel onder het Nederlands gemiddelde, maar zijn de afgelopen jaren sterk gestegen. Tussen 2020 en 2024 nam de gemiddelde verkoopprijs in Drenthe toe van circa € 267.000,-- naar € 381.000,--. Binnen de provincie zijn duidelijke verschillen zichtbaar: in gemeenten als De Wolden en Tynaarlo liggen de prijzen bovengemiddeld, terwijl Emmen en Hoogeveen relatief betaalbaar blijven (zie tabel 3.16).

Samenvattend is de Drentse woningvoorraad vooral gericht op koop en eengezinswoningen, met een beperkt aanbod aan appartementen en huurwoningen. Dit sluit goed aan bij gezinnen, maar biedt minder ruimte voor starters, alleenstaanden en ouderen.

Tabel 3.15 Woningvoorraad naar type woning in Nederland, Drenthe en de gemeenten van Drenthe in 2024 (waarstaatjegemeente.nl)

Locatie	Totaal aantal woningen	Eengezins-woningen (%)	Meergezins-woningen (%)	Koopsector (%)	Huursector (%)
Nederland	8.274.479	63,3	36,7	57,1	42,8
Drenthe	230.307	80,9	19,1	66,3	33,6
Aa en Hunze	11.555	91,1	8,9	75,3	24,7
Assen	33.401	69,8	30,2	58,6	41,2
Borger-Odoorn	11.628	91,5	8,5	73,9	26,1
Coevorden	15.919	86,3	13,7	69,4	30,5
De Wolden	10.620	86,0	14,0	74,8	25,2
Emmen	50.710	79,3	20,7	62,7	37,3
Hoogeveen	25.911	74,1	25,9	61,5	38,1
Meppel	16.783	73,4	26,6	57,7	42,3
Midden-Drenthe	14.856	88,2	11,8	71,0	29,0
Noordenveld	15.139	85,6	14,4	71,2	28,8
Tynaarlo	14.910	87,9	12,1	76,9	23,0
Westerveld	8.875	89,9	10,1	75,3	24,6

Tabel 3.16 Gemiddelde verkoopprijs van huizen tussen 2020 en 2024 in Nederland, Drenthe, en per gemeente van Drenthe (rood betekent hoger dan Drentse gemiddelde, en groen lager) (drentheincijfers.nl)

Locatie	2020	2021	2022	2023	2024
Nederland	334.488	386.714	428.591	416.153	450.985
Drenthe	266.616	316.653	355.510	349.757	380.809
Aa en Hunze	303.789	393.780	407.982	411.021	458.471
Assen	250.572	301.082	330.027	334.100	361.465
Borger-Odoorn	276.324	305.783	354.458	345.005	377.859
Coevorden	276.626	312.553	342.313	352.000	381.207
De Wolden	319.927	390.775	443.769	423.009	464.082
Emmen	226.483	262.002	295.488	297.463	313.566
Hoogeveen	232.875	272.291	311.475	307.248	347.847
Meppel	259.458	325.843	367.173	359.845	378.806
Midden-Drenthe	300.377	349.627	400.341	364.967	385.893

Locatie	2020	2021	2022	2023	2024
Noordenveld	304.166	355.463	402.944	395.191	463.471
Tynaarlo	350.488	411.599	485.627	441.709	466.557
Westerveld	312.598	386.678	434.119	423.746	482.454

Voldoende passende woningen voor alle doelgroepen

In Drenthe bestaat een groot deel van de huursector uit corporatiewoningen. In 2024 is ongeveer 24 % van alle woningen een corporatiewoning. Dit aandeel ligt iets lager dan het landelijk gemiddelde (28,3 %), maar binnen de huursector is het aandeel corporatiewoningen juist hoog: ruim 71 % van de huurwoningen in Drenthe behoort tot woningcorporaties. Dit betekent dat sociale huur een belangrijk onderdeel vormt van het woningaanbod, vooral voor huishoudens met een lager inkomen (zie tabel 3.17).

De verhouding tussen het aantal corporatiewoningen en de doelgroep voor sociale huur ligt in Drenthe rond de 0,90. Dit betekent dat er minder sociale huurwoningen zijn dan huishoudens die hierop zijn aangewezen. In veel gemeenten, zoals Emmen, Assen en Coevorden, ligt deze verhouding zelfs nog lager. Alleen in Midden-Drenthe is sprake van een lichte balans, met een verhouding rond de 1,0. Dit wijst erop dat in een groot deel van de provincie tekorten aan passende sociale huurwoningen bestaan.

Daarnaast is het woningaanbod sterk gericht op eengezinswoningen en koopwoningen. Voor starters, alleenstaanden en ouderen is het aanbod aan kleinere, betaalbare woningen en huurwoningen beperkt. Hierdoor sluit de woningvoorraad niet volledig aan op de veranderende samenstelling van huishoudens en de groeiende vraag naar betaalbare en levensloopgeschikte woningen.

Samenvattend is er in Drenthe een stevige sociale huursector, maar is het aanbod onvoldoende om alle doelgroepen passend te huisvesten. Vooral voor lagere inkomens en kleinere huishoudens blijft de beschikbaarheid van geschikte woningen onder druk staan.

Tabel 3.17 Woningvoorraad naar type woning in Nederland, Drenthe en de gemeenten van Drenthe in 2024 (waarstaatjegemeente.nl)

Locatie	Corporatie huurwoningen (%)	Corporatiesector (als % van de huursector)	Voorraad corporatiewoningen in verhouding tot doelgroep sociale huurwoning
Nederland	28,3	66,2	0,89
Drenthe	24,1	71,7	0,90
Aa en Hunze	19,3	78,2	0,93
Assen	27,1	65,7	0,88
Borger-Odoorn	19,5	74,6	0,94
Coevorden	23,2	76,0	0,88
De Wolden	17,1	68,0	0,87
Emmen	27,7	74,4	0,84
Hoogeveen	28,4	74,4	0,92
Meppel	30,7	72,6	0,99
Midden-Drenthe	22,2	76,5	1,01
Noordenveld	18,9	65,8	0,86
Tynaarlo	14,6	63,6	0,89
Westerveld	16,8	68,3	0,91

Woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)

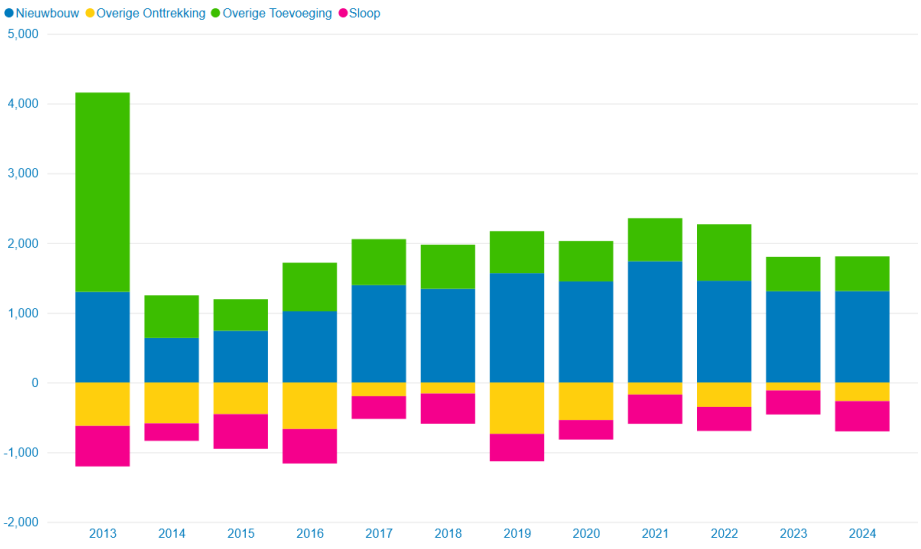
Herstructurering en sloop

De woningvoorraad in Drenthe is de afgelopen jaren gegroeid. Het grootste deel van deze groei komt door nieuwbouw, met pieken in de periode 2016–2019 en 2021–2022. In 2023 en 2024 zijn er ongeveer 1.800 tot 1.900 woningen toegevoegd per jaar. Naast nieuwbouw dragen ook andere vormen van toevoeging, zoals functieverandering van bestaande gebouwen, bij aan de groei van de woningvoorraad (zie afbeelding 3.24, afbeelding 3.25 en tabel 3.18).

Sloop en onttrekking van woningen blijven eveneens onderdeel van de woningvoorraaddynamiek. In veel jaren zijn woningen gesloopt of onttrokken uit de voorraad, wat deels samenhangt met herstructurering van oudere buurten of het vervangen van verouderde woningen. In absolute aantallen liggen sloopcijfers in de afgelopen jaren vaak onder het niveau van nieuwbouw, waardoor de totale voorraad groeit, maar sloop blijft een zichtbaar onderdeel van de woningmarkt.

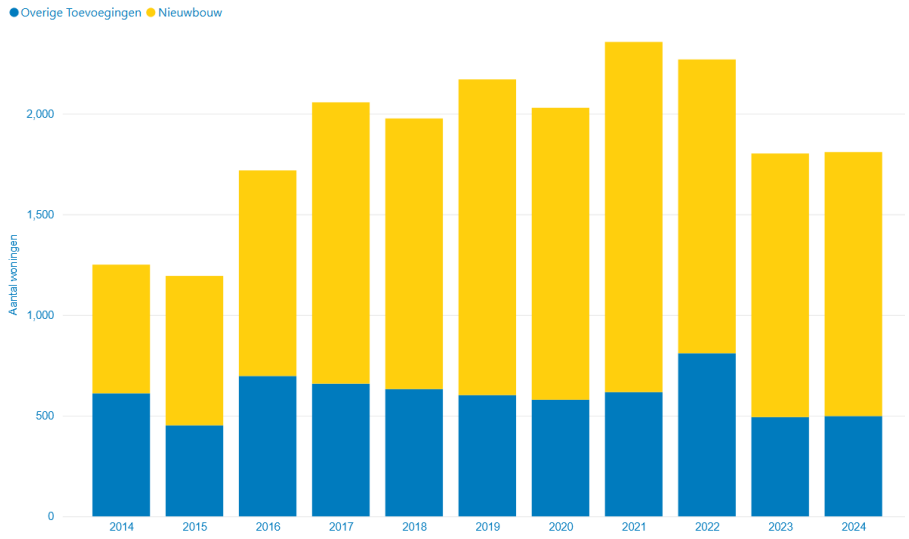
Wanneer deze ontwikkelingen worden vergeleken met de woningbouwambities van het Rijk en de provincie, blijkt dat Drenthe een bijdrage levert aan de landelijke opgave van extra woningen. De provinciale Woonagenda en landelijke woningbouwprogramma's stellen dat regio's voldoende woningen moeten bouwen voor diverse doelgroepen. Volgens de Drentse Woonagenda 2024 - 2028 moeten er in Drenthe tot en met 2030 16.200 nieuwe woningen bijkomen. De recente jaren laten zien dat Drenthe regelmatig rond de 1.800–2.000 toevoegingen per jaar komt. Dit betekent dat er op dit moment dus nog onvoldoende huizen bijgebouwd worden om dit doel te bereiken.

Afbeelding 3.24 Toename en afname van woningen in de provincie Drenthe tussen 2013 en 2024 (drentheincijfers.nl)

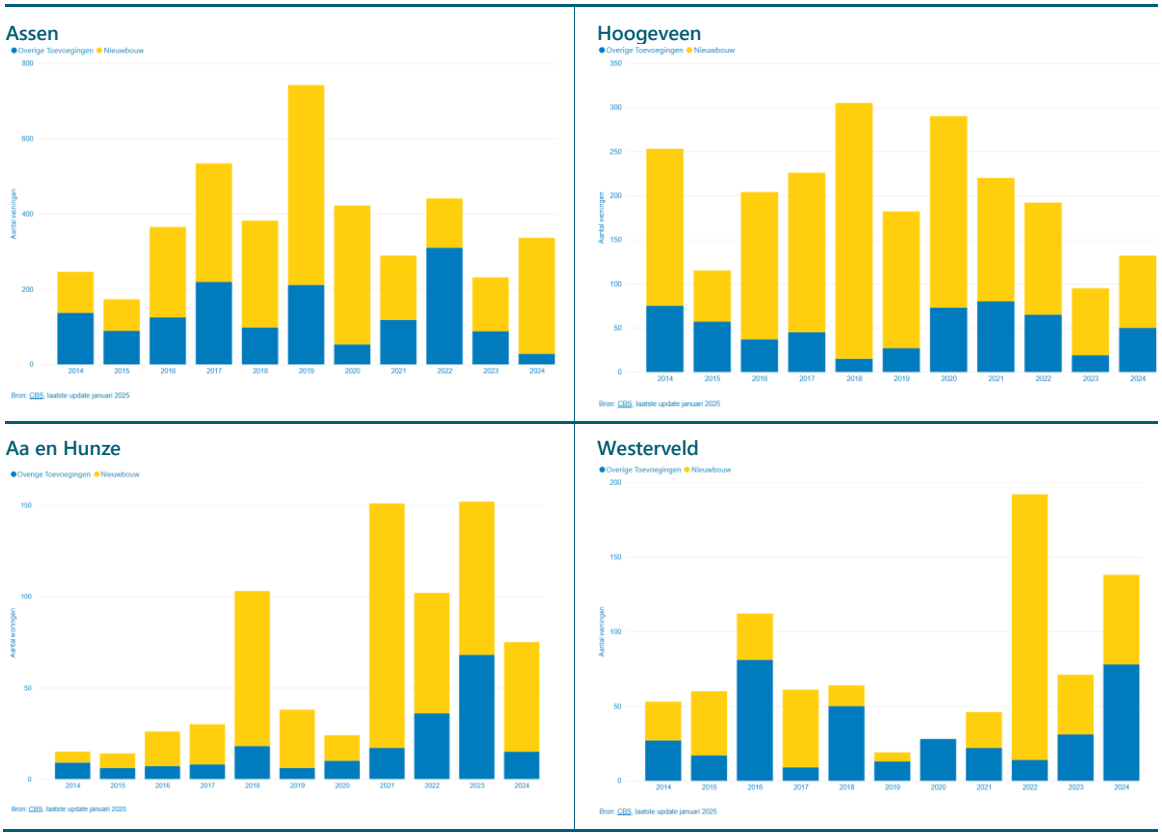

Bron: CBS, laatste update januari 2025

Afbeelding 3.25 Het aantal toegevoegde woningen per jaar in de provincie Drenthe tussen 2014 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Tabel 3.18 Het aantal toegevoegde woningen per jaar in de gemeenten Assen, Hoogeveen, Borger-Odoorn en Westerveld tussen 2014 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Kwaliteit bestaande woningen

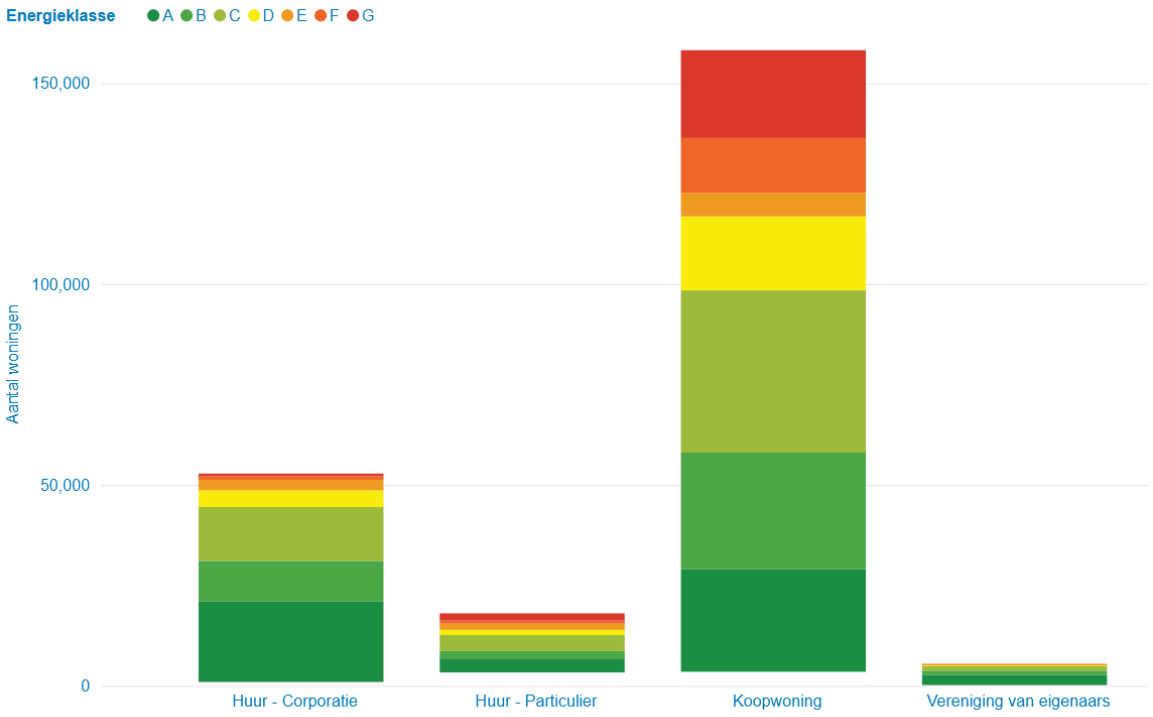
Energielabels en bouwjaar

De huidige staat van de kwaliteit van bestaande woningen in Drenthe laat een duidelijk verschil zien tussen woningtypen en eigenaren. In de koopsector is het aandeel woningen met een lager energielabel (D t/m G) relatief groot. Dit komt vooral door het grote aantal oudere koopwoningen, met name gebouwd vóór 1980,

die nog beperkt zijn geïsoleerd en verduurzaamd. Hier ligt de grootste verduurzamingsopgave (zie afbeelding 3.26 en afbeelding 3.27).

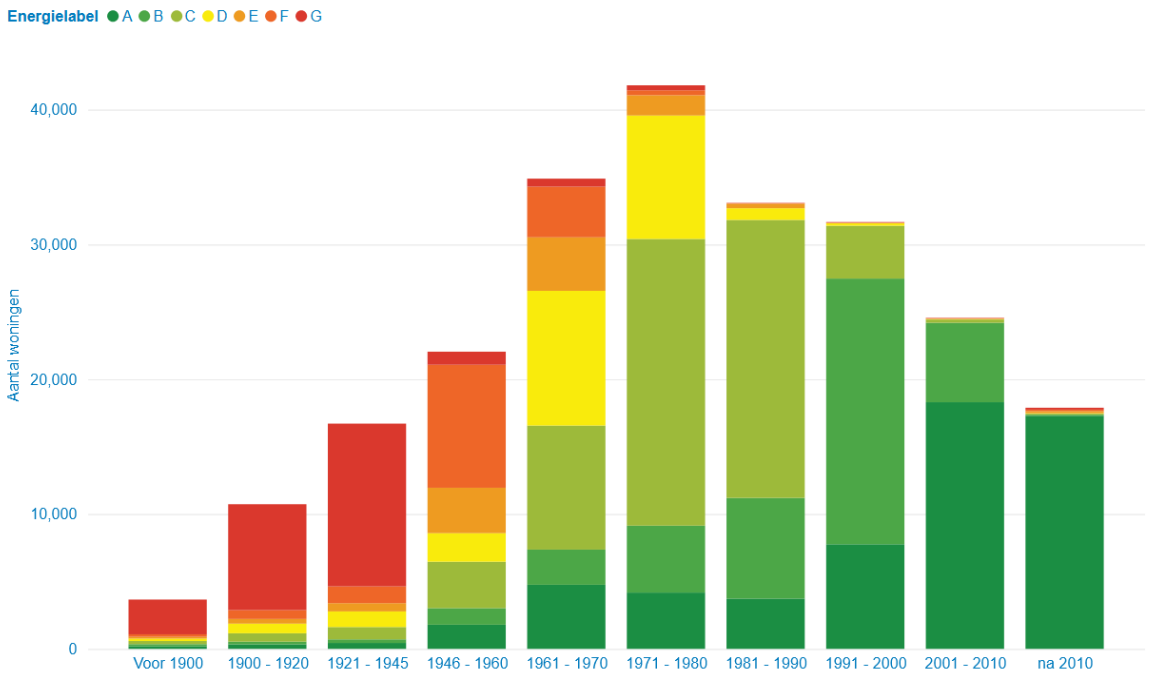
Bij corporatiewoningen is het beeld duidelijk gunstiger: het merendeel van deze woningen heeft energielabel A, B of C (83,9 %), wat wijst op structurele investeringen in isolatie en energiebesparing door woningcorporaties. Ook bij VvE-woningen is het aandeel lage energielabels beperkt (31,3 % heeft label D of lager), al verloopt verdere verduurzaming hier vaak langzamer door collectieve besluitvorming. In de particuliere huursector is nog een bescheiden aandeel woningen met lagere labels aanwezig (36,7 % heeft label D of lager), maar dit blijft kleiner dan bij koopwoningen (38,6 % heeft label D of lager).

Afbeelding 3.26 Energielabels naar eigenaar in Drenthe in 2024 (drentheincijfers.nl)

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, update juni 2024

Afbeelding 3.27 Energielabels naar bouwjaar per gemeente en woningtype in Drenthe tussen 1900 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, update juni 2024

Voorzieningen

De term 'voorzieningen' omvat diverse functies en kan worden onderverdeeld in openbare, bijzondere en maatschappelijke voorzieningen. Openbare voorzieningen bieden basisbehoeften en moeten voor iedereen toegankelijk zijn. De voorzieningen omvatten o.a. buurt- en wijkcentra, basis- en voortgezet onderwijs, gezondheidscentra, kinderopvang en gemeentelijke diensten zoals wijkvoorzieningen van het CWI. Ook grotere voorzieningen zoals middelbaar en hoger onderwijs, stedelijk bestuur, hoofdbureaus van politie en ziekenhuizen vallen hieronder.

Bijzondere voorzieningen hebben vaak een culturele doelstelling en behoren meestal niet tot de basisbehoeften. Deze voorzieningen bieden kunst, ontspanning en vermaak, of dragen waarden en normen uit, (ideëel, religieus en levensbeschouwelijk). Ze variëren van een buurttheater of kerkgenootschap, tot grotere theaters, musea, bioscopen en sporthallen.

Maatschappelijke voorzieningen leveren een belangrijke bijdrage aan samenleving of zijn onmisbaar. Dit belang blijkt vaak uit de exploitatievorm of specifiek beleid. Voorbeelden zijn openbare voorzieningen zoals onderwijs, gezondheidszorg en kinderopvang, en bijzondere voorzieningen zoals bibliotheken, musea, lokale media, zwembaden en sporthallen. Ook winkels voor dagelijkse en niet-dagelijkse boodschappen, horeca en retail maken deel uit van dit aanbod.

Aanwezigheid voorzieningen

De aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen in Drenthe verschilt duidelijk tussen stedelijke en landelijke gebieden (zie tabel 3.19 en tabel 3.20). In de grotere kernen, met name Assen en Hoogeveen, zijn voorzieningen zowel ruim aanwezig en is de afstand tot voorzieningen relatief laag. Inwoners hebben hier binnen korte afstand toegang tot zorg, winkels en onderwijs. In meer landelijke gemeenten zoals Aa en Hunze en Westerveld zijn voorzieningen minder dicht verspreid en liggen de gemiddelde afstanden hoger.

Zorgvoorzieningen zijn in Drenthe gemiddeld redelijk bereikbaar. Een huisartsenpraktijk ligt gemiddeld op 1,7 km afstand, een apotheek op 2,0 km en een ziekenhuis op 7,8 km. In Assen en Hoogeveen zijn deze afstanden beduidend kleiner, terwijl inwoners van Aa en Hunze en Westerveld verder moeten reizen, vooral

voor ziekenhuizen en huisartsenposten. Dit laat zien dat specialistische zorg sterk is geconcentreerd in de stedelijke centra. Dagelijkse levensmiddelenvoorzieningen zijn over het algemeen goed bereikbaar. De gemiddelde afstand tot een grote supermarkt bedraagt 1,4 km en tot overige dagelijkse levensmiddelen 1,2 km. Ook hier geldt dat de bereikbaarheid in stedelijke gebieden beter is dan in het landelijk gebied, waar afstanden oplopen tot ruim 2 km.

Onderwijsvoorzieningen zijn voor basisonderwijs goed verspreid, met een gemiddelde afstand van 1,0 km in Drenthe. Kinderopvang en buitenschoolse opvang liggen eveneens relatief dichtbij. Voor voortgezet onderwijs zijn de afstanden groter (gemiddeld 4,2 km), met duidelijke uitschieters in landelijke gemeenten, wat wijst op centrale ligging van middelbare scholen in grotere kernen.

Samengevat is het voorzieningenaanbod in Drenthe in de steden ruim en goed bereikbaar, terwijl in het landelijk gebied sprake is van grotere afstanden en een beperktere lokale aanwezigheid. Dit maakt bereikbaarheid en mobiliteit essentieel voor gelijkwaardige toegang tot voorzieningen binnen de provincie.

Tabel 3.19 Aantal voorzieningen per categorie binnen 5 km (als gemiddelde van alle personen binnen het gebied), in het jaar 2024 (CBS, 2025)

	Drenthe	Assen	Hoogeveen	Aa en Hunze	Westerveld
huisartsenpraktijken	4,6	9,6	7,4	1,6	1,4
ziekenhuizen	0,5	1,6	0,7	0,0	0,0
grote supermarkten	7,6	15,8	13,5	2,6	1,5
overige dagelijkse levensmiddelen	21,6	42,4	36,1	6,6	4,9
kinderdagverblijven	14,0	28,2	22,6	4,8	3,6
buitenschoolse opvang	11,9	29,0	17,1	5,9	3,6
basisonderwijs	9,4	19,0	15,4	3,6	2,7
voortgezet onderwijs	3,0	7,1	5,5	0,4	0,2

Tabel 3.20 Gemiddelde afstand in kilometers tot voorzieningen (als gemiddelde van alle personen binnen het gebied), in het jaar 2024 (CBS, 2025)

	Drenthe	Assen	Hoogeveen	Aa en Hunze	Westerveld
huisartsenpraktijk	1,7	1,2	1,5	2,4	2,2
huisartsenpost	8,0	4,0	4,5	11,2	5,3
apotheek	2,0	1,1	1,4	2,5	2,2
ziekenhuis (incl. buitenpolikliniek)	7,8	2,6	4,4	10,9	13,7
grote supermarkt	1,4	0,9	1,0	2,4	2,3
overige dagelijkse levensmiddelen	1,2	0,9	0,9	1,6	1,7
kinderdagverblijf	0,9	0,7	0,6	1,2	1,3
buitenschoolse opvang	1,0	0,7	0,8	1,0	1,4
basisonderwijs	1,0	0,8	0,7	1,2	1,5
voortgezet onderwijs	4,2	1,9	3,2	5,7	6,6

Zorglandschap Drenthe

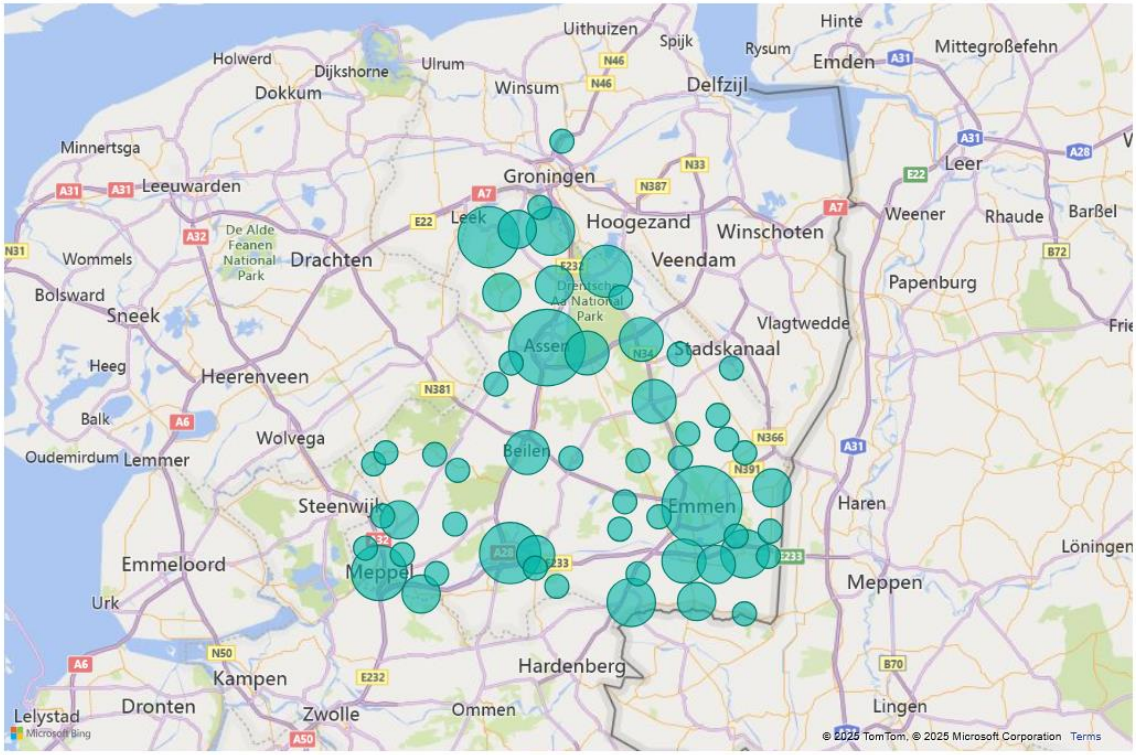
Het zorglandschap in Drenthe is ruimtelijk ongelijk verdeeld en sterk geconcentreerd in en rond de grotere kernen. Huisartsenpraktijken, tandartspraktijken en eerstelijnszorgvoorzieningen zijn relatief fijnmazig verspreid over de provincie, met duidelijke concentraties in stedelijke gebieden zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel. Hierdoor is de basiszorg voor een groot deel van de bevolking goed bereikbaar (zie afbeelding 3.28 en afbeelding 3.29).

Zwaardere zorgvoorzieningen, zoals ziekenhuizen, klinieken en poliklinieken, zijn daarentegen beperkt in aantal en sterk geconcentreerd in enkele stedelijke locaties. Deze voorzieningen zijn vooral aanwezig in Emmen, Assen en Meppel, met enkele aanvullende locaties in de regio Beilen en langs de A28-corridor. Voor gespecialiseerde zorg zijn inwoners van kleinere kernen en het buitengebied vaker aangewezen op deze centra, wat leidt tot grotere reisafstanden (zie afbeelding 3.30 en afbeelding 3.31).

In landelijke gemeenten en perifere gebieden is het aanbod aan zorgvoorzieningen duidelijk dunner. Daar zijn minder huisartsenpraktijken, tandartsen en klinieken aanwezig, en is de afstand tot ziekenhuizen relatief groot. Dit maakt de bereikbaarheid van zorgvoorzieningen in deze gebieden meer afhankelijk van mobiliteit en vervoersmogelijkheden.

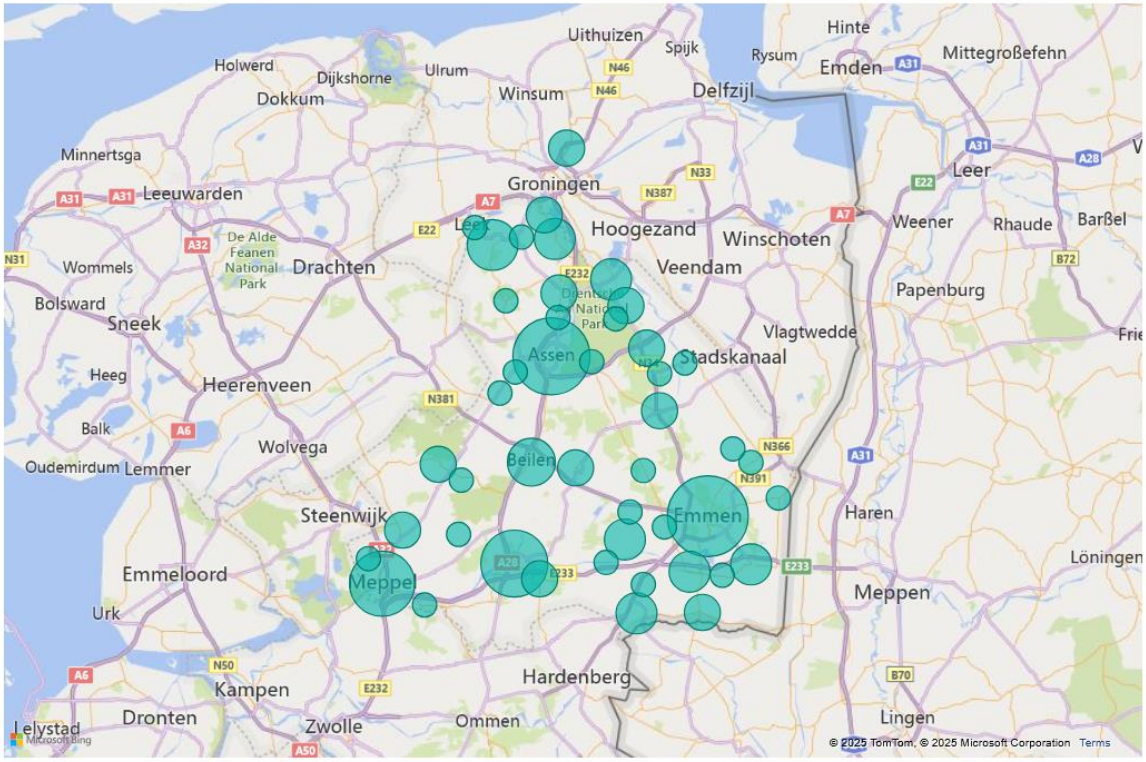
Samenvattend kan worden gesteld dat Drenthe beschikt over een goed functionerende basiszorgstructuur, met een brede spreiding van eerstelijnszorg, maar dat de tweedelijns en specialistische zorg sterk gecentraliseerd is in enkele stedelijke kernen. Hierdoor ontstaan ruimtelijke verschillen in bereikbaarheid, waarbij vooral inwoners van het buitengebied en kleinere dorpen afhankelijk zijn van zorgvoorzieningen in de grotere steden.

Afbeelding 3.28 Huisartsenpraktijken in de provincie Drenthe in 2019 (drentheincijfers.nl)

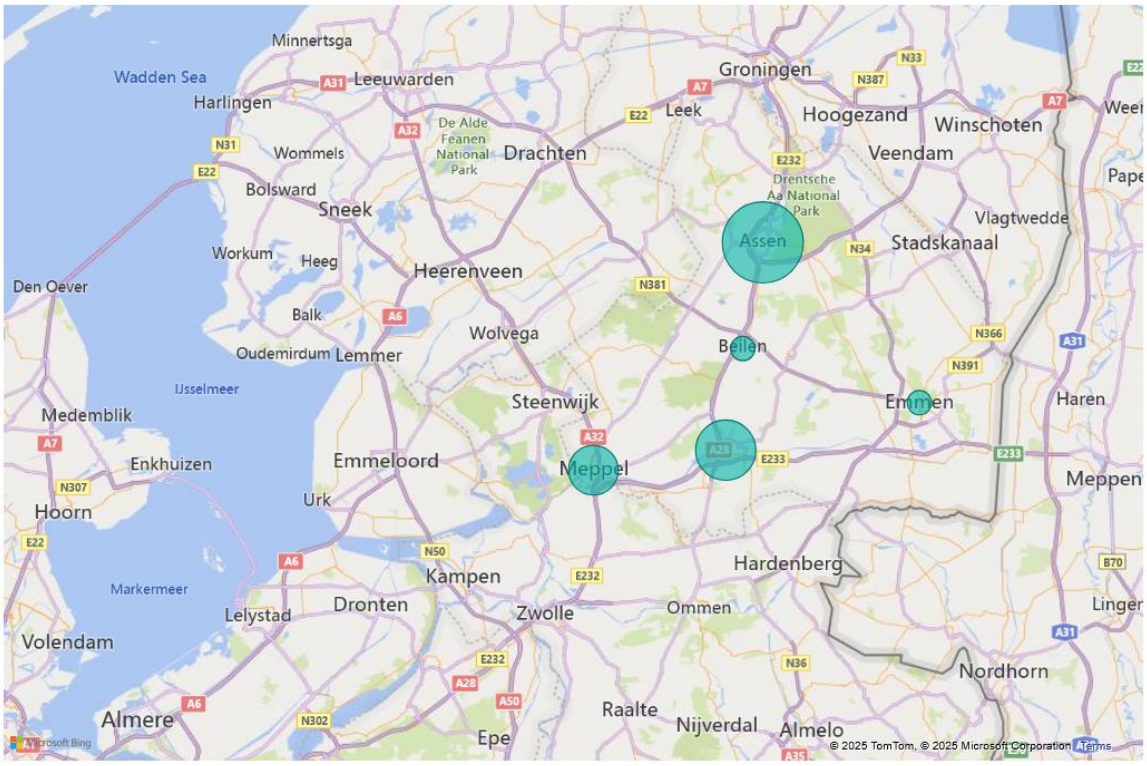
Bron: Independer.nl (2019)

Afbeelding 3.29 Tandarts & tandheelkundige praktijken in de provincie Drenthe in 2019 (drentheincijfers.nl)

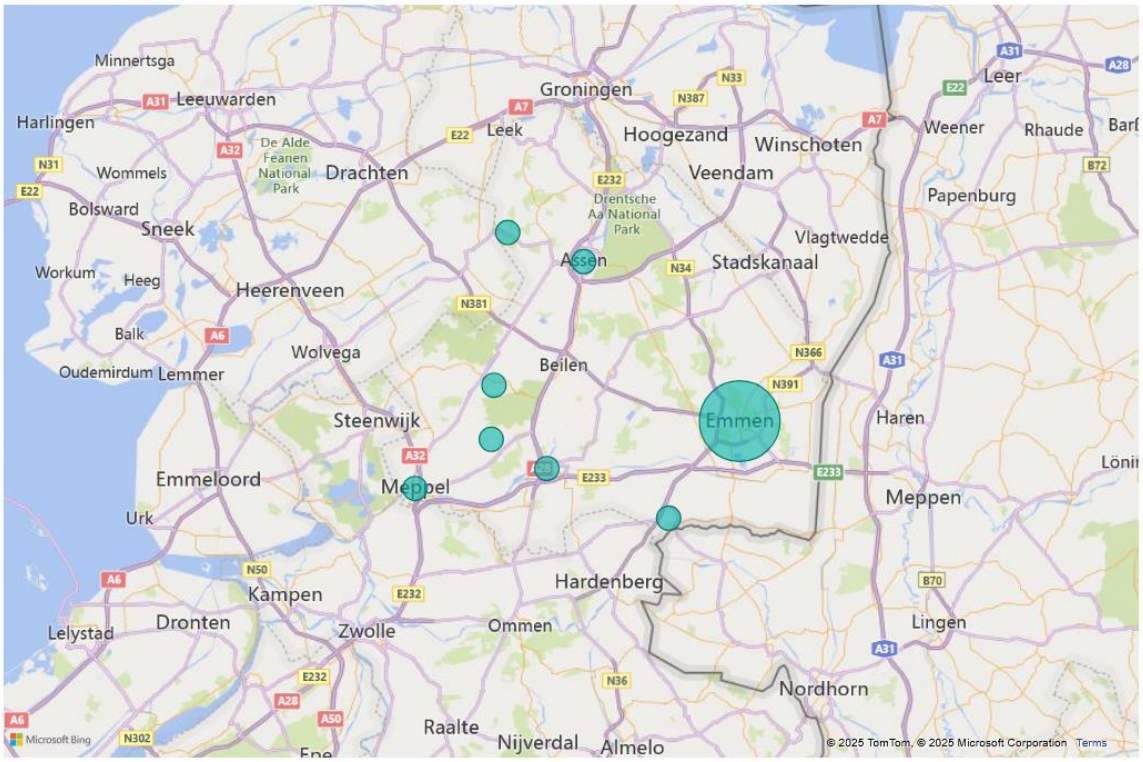
Bron: Independer.nl (2019)

Afbeelding 3.30 Klinieken in de provincie Drenthe in 2019 (drentheincijfers.nl)

Bron: Independer.nl (2019)

Afbeelding 3.31 Ziekenhuizen en poliklinieken in de provincie Drenthe in 2019 (drentheincijfers.nl)

Bron: Independer.nl (2019)

Kwaliteit leefomgeving

Leefbaarometer

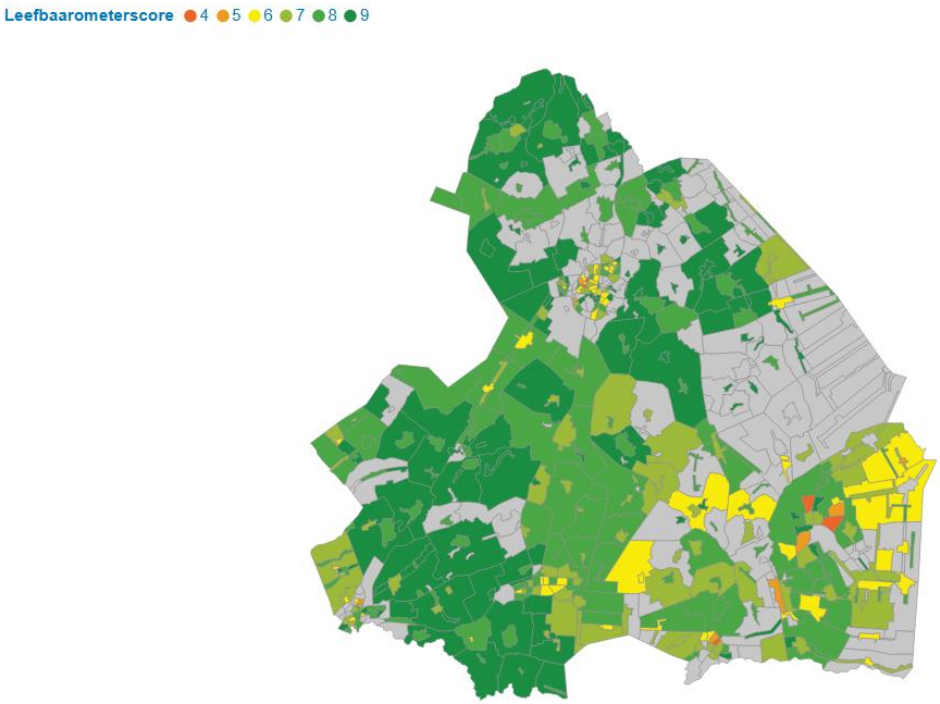
De Leefbaarometer is een landelijk instrument van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Het instrument meet de leefbaarheid op buurtniveau aan de hand van een samengestelde score. Deze score is opgebouwd uit indicatoren binnen vijf thema's: woningvoorraad (kwaliteit en type woningen), voorzieningen (zoals winkels, scholen en zorg), sociale samenstelling (inkomen, werk en opleidingsniveau), veiligheid (overlast en criminaliteit) en fysieke omgeving (groen, dichtheid en verstedelijking). De uitkomst wordt weergegeven in categorieën van zeer laag tot zeer hoog, omgerekend naar een score van 1 tot en met 9.

De leefbaarheid in Drenthe is over het algemeen hoog. Grote delen van de provincie scoren in de categorieën 7, 8 en 9, wat duidt op een goede tot zeer goede kwaliteit van de leefomgeving. Vooral in het landelijk gebied, dorpen en groene woonmilieus is sprake van een positief leefbaarheidsbeeld, met relatief gunstige scores op veiligheid, fysieke omgeving, sociale samenhang en woonkwaliteit (zie afbeelding 3.32).

In en rond de stedelijke kernen (zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel) is het beeld meer gedifferentieerd. Hier komen zowel gebieden met hoge scores als zones met gemiddelde tot lagere leefbaarheidsscores voor (categorie 5 en 6). In enkele specifieke buurten is sprake van een score 4. Een dergelijke score betekent dat meerdere indicatoren negatief uitvallen, bijvoorbeeld een minder gunstige sociaaleconomische samenstelling, hogere overlast of criminaliteit, een hogere woningdichtheid of een lagere kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Dit wijst op duidelijke lokale knelpunten in leefbaarheid.

Het ruimtelijk patroon laat zien dat rust, groen en lage verstedelijkingsdruk sterk samenhangen met hogere leefbaarheidsscores, terwijl meer stedelijke en infrastructuurrijke gebieden gemiddeld lager scoren. Tegelijkertijd geldt dat in buitengebieden incidenteel afwijkende waarden kunnen voorkomen, doordat de score daar soms is gebaseerd op een beperkter aantal indicatoren en waarnemingen.

Afbeelding 3.32 De leefbaarometer in de provincie Drenthe in 2022 (drentheincijfers.nl)

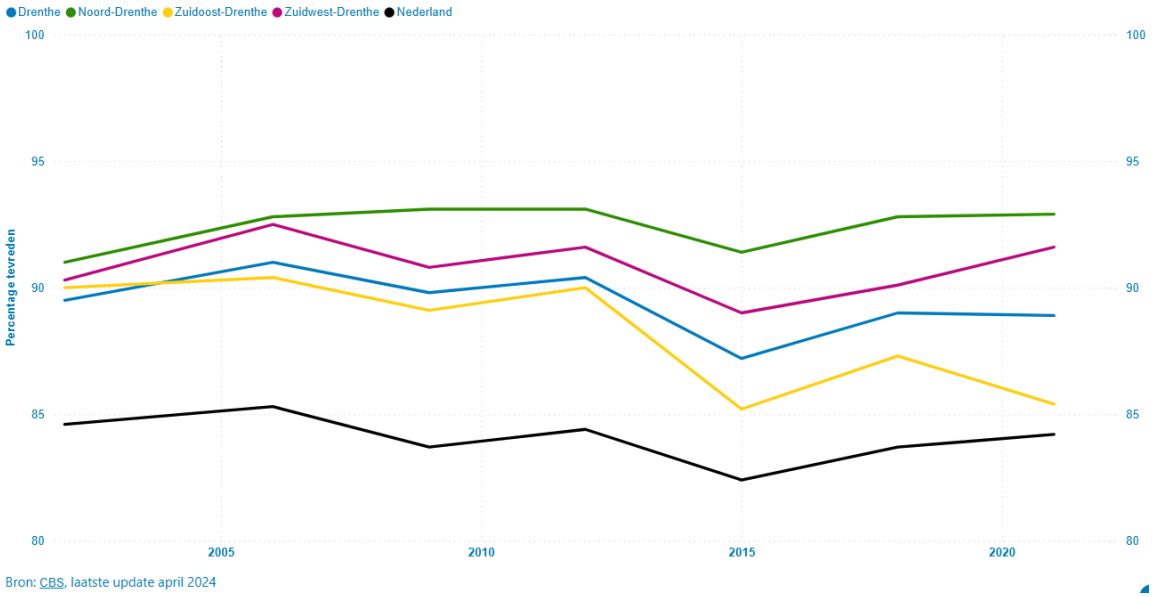

Bron: Leefbaarometer, update november 2024

Dit beeld sluit aan bij de tevredenheid van inwoners over hun woonomgeving. In Drenthe ligt het aandeel tevreden inwoners structureel hoog (rond en boven 90 %) en duidelijk boven het landelijk gemiddelde van 84 % (zie afbeelding 3.33). Noord-Drenthe laat daarbij de hoogste tevredenheid zien, gevolgd door Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Drenthe. In alle regio's is de tevredenheid over de woonomgeving stabiel hoog, met slechts beperkte schommelingen in de tijd. Ook na een lichte daling rond 2015 is in recente jaren weer sprake van herstel.

Samen laten deze indicatoren zien dat Drenthe wordt gekenmerkt door een sterke kwaliteit van de leefomgeving, met brede waardering onder inwoners. De leefbaarheid is in grote delen van de provincie hoog, terwijl aandachtspunten zich vooral concentreren in specifieke stedelijke wijken en overgangszones. Over het geheel genomen is sprake van een robuuste, aantrekkelijk ervaren woon- en leefomgeving.

Afbeelding 3.33 Percentage inwoners wat tevreden is met de eigen woonomgeving, verdeeld over Drenthe, Noord-Drenthe, Zuidoost-Drenthe, Zuidwest-Drenthe en Nederland tussen 2002 en 2021 (drentheincijfers.nl)

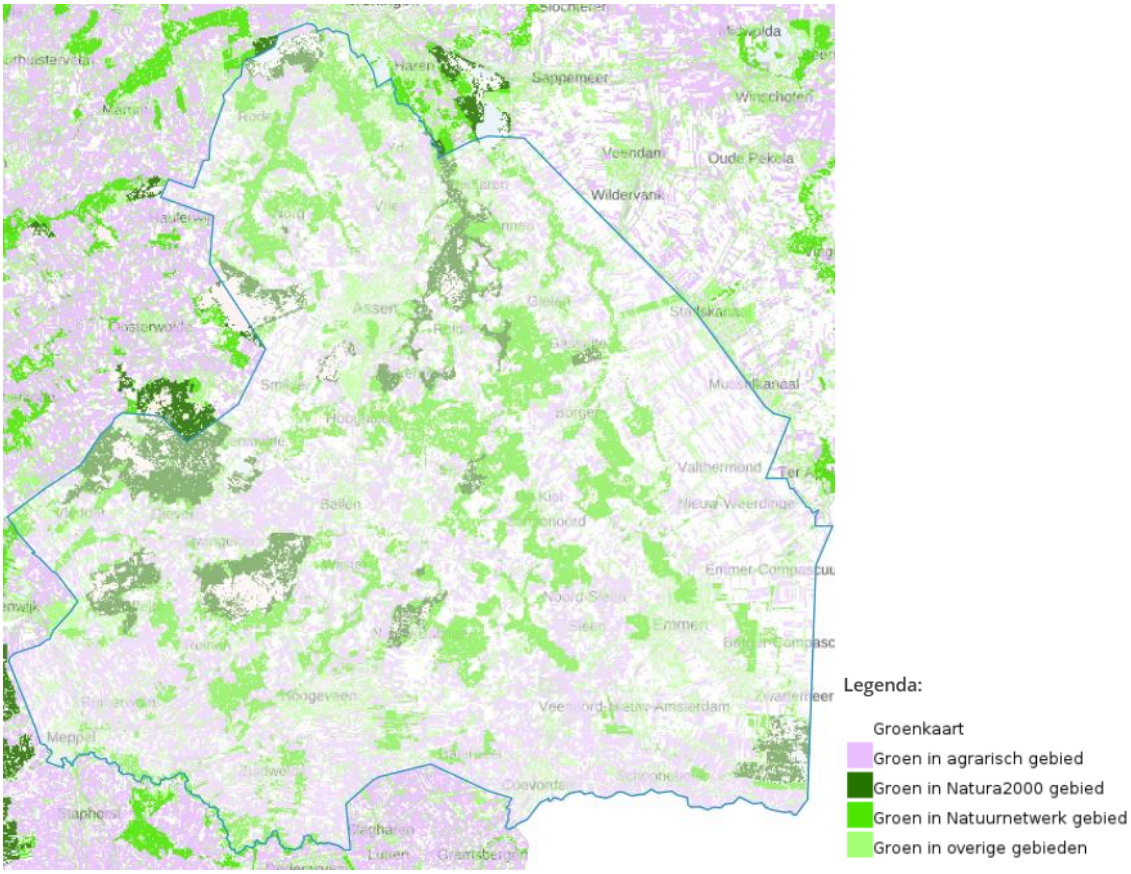

Bron: CBS, laatste update april 2024

Omvang en kwaliteit groen en beweegvriendelijkheid

Op basis van de groenkaart (zie afbeelding 3.34) en de kaart voor beweegvriendelijkheid (zie afbeelding 3.35) heeft Drenthe een overwegend groene leefomgeving met veel natuur, landschap en open ruimte. Grote delen van de provincie bestaan uit groen in agrarisch gebied, natuur- en natuurnetwerkgebieden en overige groene structuren. Hierdoor wonen veel inwoners relatief dicht bij groen en recreatieve landschappen. In stedelijke kernen is het aandeel groen kleiner dan in het buitengebied, maar zijn er wel parken, groenstroken en recreatieve zones aanwezig.

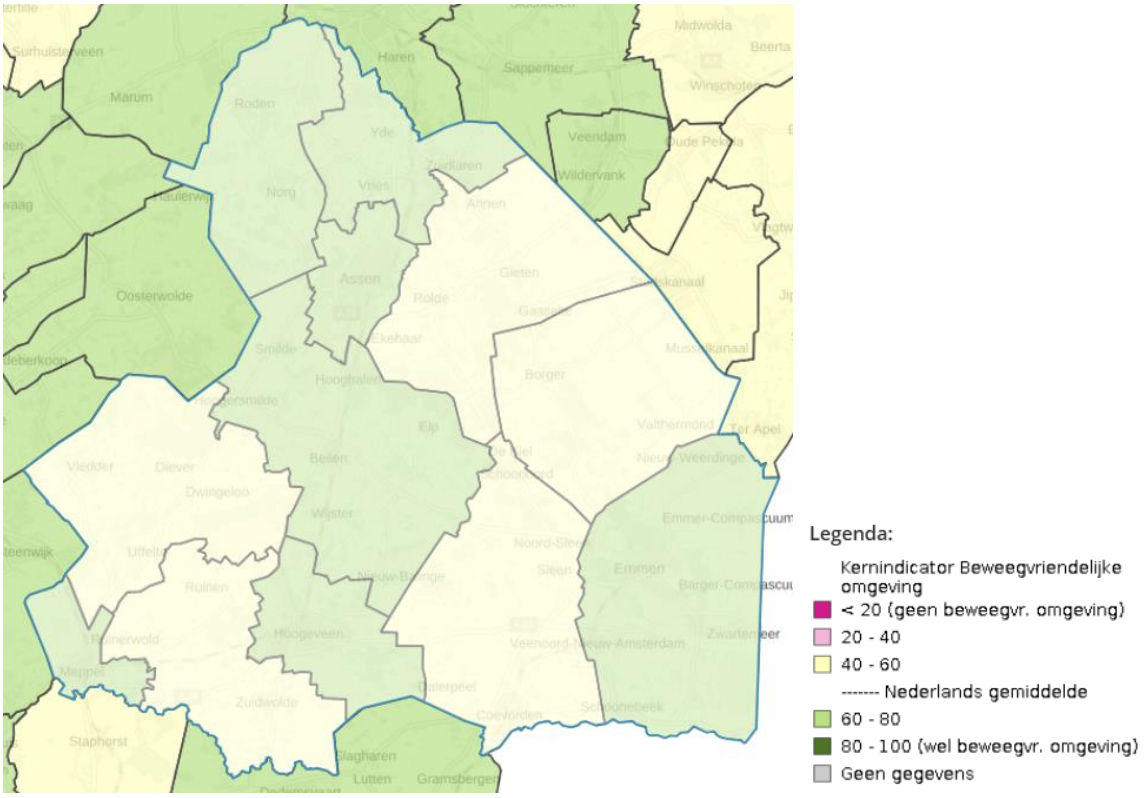
Afbeelding 3.34 Groenkaart in de provincie Drenthe in 2022 (RIVM, 2022)

De beweegvriendelijkheid is in Drenthe gemiddeld tot goed, maar er zijn nog wel enkele verschillen tussen de gemeenten. In gemeenten die op de kaart als 'matig' (geel) scoren, is sprake van een gemengd beeld. Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben relatief veel recreatief groen en blauw, maar een lager aanbod aan sportaccommodaties en een beperkte nabijheid van voorzieningen. In Coevorden is het recreatief groen en blauw goed vertegenwoordigd en is het aanbod aan sportaccommodaties redelijk, maar blijven sport- en speelplekken en nabijheid van voorzieningen achter. Westerveld scoort hoog op recreatief groen en blauw en sport- en speelplekken, maar laag op sportaccommodaties en nabijheid van voorzieningen. De Wolden heeft een relatief sterke positie in sport- en speelplekken en sportaccommodaties, maar een lagere nabijheid van voorzieningen.

Knelpunten liggen vooral in de combinatie van een ruime groene omgeving met een beperkt voorzieningenniveau. In meerdere gemeenten is wel veel natuur en recreatief landschap aanwezig, maar is de toegang tot sportaccommodaties, dagelijkse voorzieningen en ontmoetingsplekken minder goed. Dit betekent dat bewegen vaak afhankelijk is van grotere afstanden en vervoer. Ook is de spreiding van voorzieningen ongelijk, waardoor niet alle inwoners dezelfde toegang hebben tot sport, spel, groen en beweegvriendelijke infrastructuur. Hierdoor ontstaan verschillen in beweegmogelijkheden tussen kernen, dorpen en het buitengebied.

Afbeelding 3.35 Beweegvriendelijkheid in de provincie Drenthe in 2024 (Mulier Instituut, 2024)

3.5.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 zet in Drenthe de vergrijzing door en verandert de bevolkingssamenstelling sterker dan de totale omvang: het aandeel 65+ groeit, terwijl jonge volwassenen relatief ondervertegenwoordigd blijven door vertrek voor studie en werk. In de prognoses nemen de verschillen tussen deelgebieden toe: Noord-Drenthe profiteert meer van de dynamiek rond Groningen en kent eerder stabilisatie, terwijl in (delen van) Oost- en Zuidoost-Drenthe de krimpopgave sterker doorwerkt en de druk op draagvlak voor voorzieningen groter wordt. Tegelijk blijft huishoudenskrimp minder hard dan bevolkingskrimp, doordat huishoudens gemiddeld kleiner worden en migratie een dempend effect kan hebben op het aantal huishoudens.

De woningvraag verschuift daarmee autonoom richting kleinere, betaalbare en levensloopgeschikte woningen, met een groeiende behoefte aan wonen-met-zorg. Zonder extra sturing blijft de mismatch met de bestaande voorraad groot, omdat Drenthe relatief veel koop- en eengezinswoningen heeft en minder appartementen/huur. De provincie stuurt in het vigerende beleid op bundeling in sterke kernen en terughoudendheid in het buitengebied, met nadruk op verdichting, herstructurering en hergebruik van vastgoed (o.a. HEMA- en RoBeCo-kernen). In de Omgevingsverordening wordt regionale afstemming via woonvisies en programmering verankerd, zodat woningbouw beter aansluit op de lange termijn woningvoorraad en doelgroepen.

Als de trends en ontwikkelingen doorzetten, groeit de druk vooral in krimp-/vergrijzingsgebieden: zorgvraag neemt toe, bereikbaarheid van voorzieningen wordt kwetsbaarder, en klimaatadaptatie (hitte, wateroverlast, droogte) gaat sterker sturen op waar en hoe je veilig en gezond kunt wonen.

3.5.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 3.21 toont een samenvatting van de staat van demografie, wonen en woonomgeving in Drenthe.

Tabel 3.21 Beoordeling huidige staat demografie, wonen en woonomgeving in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
demografische ontwikkeling	redelijk	Drenthe telt circa 500.000 inwoners (2025) en is relatief vergrijsd in vergelijking met de rest van Nederland: vanaf 55 jaar zijn de cohorten groot, met veel 60–75 en een aanzienlijk aandeel 75+. Jongeren (0–20) en jongvolwassenen (20–35) zijn relatief klein, wat wijst op beperkte aanwas en vertrek voor studie/werk. Huishoudens: 35 % eenpersoonshuishoudens (lager dan NL), vooral in Assen en Emmen; gezinnen relatief vaker in Tynaarlo, De Wolden en Midden-Drenthe. Knelpunt is vooral de toenemende druk op zorg en passende ouderenhuisvesting, met name in gebieden waar voorzieningen minder nabij zijn
woningbehoefte	matig	de woningvoorraad (ca. 230.000 woningen in 2024) is sterk gericht op eengezinswoningen (80,9 %) en koop (66,3 %), met relatief weinig appartementen en huur. Dat past bij gezinnen, maar sluit minder aan op groei van alleenstaanden, starters en ouderen (vraag naar kleiner/levensloopgeschikt en betaalbaar). De sociale huursector is belangrijk (71,7 % van de huur is corporatie), maar onvoldoende: Drenthe scoort 0,90 (corporatievoorraad t.o.v. doelgroep). De grootste knelpunten liggen bij gemeenten met lage verhoudingen, vooral zijn Emmen (0,84) en verder Noordenveld (0,86), De Wolden (0,87), Assen (0,88) en Coevorden (0,88)
woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	redelijk	de woningvoorraad groeit al jaren: tussen 2014–2024 worden jaarlijks tot 2.000 woningen toegevoegd, en in 2023–2024 circa 1.800–1.900 per jaar. Hiermee wordt het doel van 16.200 nieuwe woningen tussen 2024 en 2030 niet bereikt. Sloop/onttrekking vindt ook plaats, maar blijft meestal lager dan toevoegingen, waardoor de voorraad toeneemt. Knelpunt zit niet zozeer in 'of' er gebouwd wordt, maar in sturing op kwaliteit en plek: het combineren van herstructurering/sloop met nieuwbouw en het vergroten van het aandeel passende woningen voor veranderende doelgroepen vraagt blijvende aandacht, zeker in en rond de grotere kernen waar de druk doorgaans het hoogst is
kwaliteit bestaande woningen	redelijk	de kwaliteit verschilt sterk per eigenaar/type. In de koopsector is het aandeel woningen met energielabel D–G relatief groot, vooral bij woningen vóór 1980: daar ligt de grootste verduurzamingsopgave. Corporatiewoningen scoren gunstiger (veelal A–C) door structurele investeringen. Bij VvE's is het aandeel lage energielabels beperkt
voorzieningen	redelijk	er is een duidelijk stad–plattelandverschil. In Assen en Hoogeveen zijn voorzieningen ruim aanwezig en beter bereikbaar. In landelijke gemeenten zoals Aa en Hunze en Westerveld liggen afstanden hoger. Het zorglandschap is fijnmazig voor eerstelijnszorg, maar tweedelijns/specialistische zorg is geconcentreerd rond grotere kernen (o.a. Assen, Emmen, Meppel en langs de A28-corridor).
kwaliteit leefomgeving	goed	Drenthe scoort op de leefbaarometer overwegend hoog vergeleken met de rest van Nederland), vooral in dorpen en groene woonmilieus. Rond de stedelijke kernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) is het beeld gemengd. De tevredenheid met de woonomgeving is structureel hoog (>90 %) en hoger dan landelijk; Noord-Drenthe scoort het hoogst, gevolgd door Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Drenthe. Groen is overwegend ruim aanwezig. De beweegvriendelijkheid is gemiddeld tot goed in de meeste gemeenten, maar onder-gemiddeld in Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden, Westerveld en De Wolden: daar is vaak wél veel recreatief groen/blauw, maar een beperkter aanbod sportaccommodaties en/of lagere nabijheid van voorzieningen, waardoor bewegen vaker afhankelijk is van afstand en vervoer

Referentie situatie

In tabel 3.22 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema demografie, wonen en woonomgeving in Drenthe.

Tabel 3.22 Beoordeling referentiesituatie demografie, wonen en woonomgeving in Drenthe

	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
demografische ontwikkeling	redelijk	matig	in 2050 is Drenthe verder vergrijsd en is de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden ongunstiger. In krimpgevoelige delen (met name Zuidoost-Drenthe) neemt de druk op zorg, bereikbaarheid en leefbaarheid toe, terwijl Noord-Drenthe relatief aantrekkelijker blijft door nabijheid van Groningen. Huishoudens blijven kleiner, waardoor woningvraag langer kan doorlopen ondanks bevolkingskrimp. Grootste knelpunten: zorgcapaciteit, arbeidsmarkt, en sociaal-maatschappelijke draagkracht in dunbevolkte gebieden
woningbehoefte	matig	matig	de mismatch tussen vraag en aanbod blijft groot: meer vraag naar kleinere, betaalbare en levensloopgeschikte woningen (door vergrijzing en kleinere huishoudens), terwijl de voorraad relatief veel eengezins- en koopgericht blijft (huidige staat). Doorstroming blijft een probleem, waardoor starters en ouderen (wonen met zorg) knel komen. Grootste knelpunten blijven in gemeenten met relatief lage beschikbaarheid van passende (sociale) huur en in kernen waar vraag van buiten (Groningen/Zwolle) neerlandt
woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	redelijk	redelijk	In 2050 is de woningbouw vooral geconcentreerd in bestaand stedelijk gebied en aan randen van kernen, met verdichting, herstructurering en hergebruik als dominante route (beleid). Knelpunten treden op waar inbreiding botst met klimaatadaptatie (wateroverlast/hittestress), groenbehoud en draagvlak, en waar uitbreidingslocaties door water- en bodemsysteem of landschappelijke kwaliteit beperkt 'waardevaste' ruimte bieden (klimaatopgave). Daarnaast blijft in krimpgebieden het risico bestaan op scheve programmering en leegstand/onderbenutting
kwaliteit bestaande woningen	redelijk	redelijk	De woningkwaliteit is gemiddeld verbeterd door renovatiegolven, maar er blijft een hardnekkige 'staart' van oudere koopwoningen met lagere energieprestaties, vooral in gebieden met lagere investeringskracht. Corporaties blijven relatief vooroplopen. Knelpunten richting 2050 zitten in betaalbaarheid van verduurzaming voor particuliere eigenaren, en in het combineren van isolatie met klimaatadaptatie (hittebestendigheid, ventilatie) en netcapaciteit (elektrificatie)
voorzieningen	redelijk	matig	Voorzieningen blijven geconcentreerd in grotere kernen; in landelijke en krimpgebieden nemen reisafstanden en afhankelijkheid van mobiliteit toe. De druk op eerstelijnszorg groeit door vergrijzing, terwijl personeelstekorten de bereikbaarheid kunnen verslechteren. Digitalisering helpt deels (zorg op afstand), maar vergroot ook ongelijkheid voor groepen met lagere digitale vaardigheden. Grootste knelpunten: bereikbaarheid van zorg en dagelijkse voorzieningen in dunbevolkte delen, met risico op sociale uitsluiting voor minder mobiele huishoudens
kwaliteit leefomgeving	goed	voldoende	de brede kwaliteit van woon- en leefomgeving blijft in 2050 een sterk punt (groen, rust, ruimte), maar wordt kwetsbaarder door klimaatverandering: meer hittestress in versteende wijken, droogte-effecten op groen en piekbuien/wateroverlast in laagtes. In groeikernen kan extra woningbouw druk zetten op groen en recreatieve ruimte; in krimpkernen kan juist beheerdruk ontstaan. Grootste knelpunten: stedelijke wijken met lagere leefbaarheid en overgangszones waar woningbouw, klimaatadaptatie en groenbehoud concurreren

3.6 Recreatie en toerisme

Tabel 3.23 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema recreatie en toerisme

Toetsingscriteria	Indicatoren
recreatie	- aanwezigheid recreatiemogelijkheden - bereikbaarheid recreatiemogelijkheden - bestedingen
toerisme	- aantal bezoekers en overnachtingen (FC)

3.6.1 Huidige situatie

Recreatie

Recreatiemogelijkheden

Drenthe beschikt over een breed aanbod aan recreatieve voorzieningen, maar dit aanbod is ongelijk verdeeld over de provincie. In stedelijke gebieden is het recreatieaanbod duidelijk groter dan in landelijke gemeenten (zie tabel 3.24). In Assen is het aanbod het meest compleet. Binnen 5 km zijn gemiddeld veel cafés (11,7), restaurants (63,2), musea (0,9), podia voor podiumkunsten (1,0) en bioscopen (1,0) aanwezig. Ook recreatieve attracties, zoals pretparken, dierentuinen en binnenspeeltuinen (binnen 10 km), zijn hier relatief goed vertegenwoordigd. Hoogeveen heeft eveneens een redelijk divers aanbod, met name op het gebied van horeca, bioscopen en podiumkunsten, maar ligt onder het niveau van Assen.

In landelijke gemeenten zoals Aa en Hunze en Westerveld is het aanbod aan recreatieve voorzieningen beperkter. Het aantal cafés, restaurants, culturele voorzieningen en bioscopen binnen 5 km ligt hier duidelijk lager. Het recreatieaanbod bestaat daar vooral uit kleinschalige voorzieningen en recreatieve attracties, vaak in combinatie met natuur- en landschapsrecreatie. Op provinciaal niveau laat Drenthe een gematigd recreatieaanbod zien, met een sterke concentratie van stedelijke en culturele voorzieningen in de grotere kernen, en een meer natuurgericht en kleinschalig recreatieaanbod in het buitengebied. Hierdoor zijn inwoners en bezoekers in landelijke gebieden vaker aangewezen op voorzieningen in steden of regionale centra.

Samengevat kent Drenthe een duaal recreatieprofiel: stedelijke recreatie (horeca, cultuur, entertainment) is geconcentreerd in enkele kernen, terwijl recreatie in landelijke gebieden vooral wordt gedragen door natuur, landschap en kleinschalige recreatieve functies.

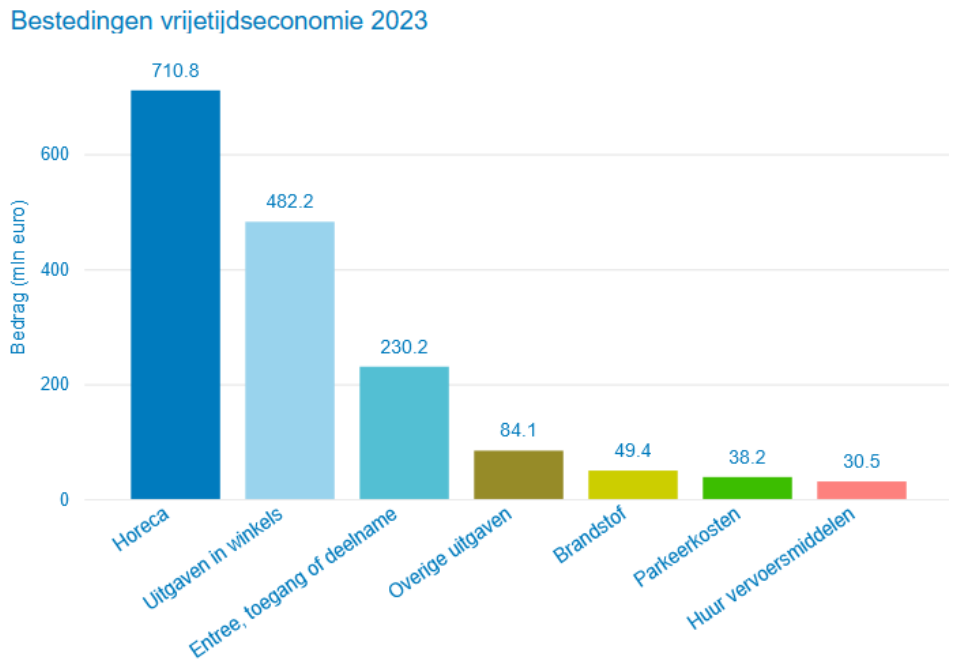
Tabel 3.24 Aantal recreatieve voorzieningen per categorie binnen 5 km (als gemiddelde van alle personen binnen het gebied), in het jaar 2024 (CBS, 2025)

	Drenthe	Assen	Hoogeveen	Aa en Hunze	Westerveld
cafés	6,0	11,7	9,0	1,5	0,4
restaurants	24,9	63,2	29,9	8,8	8,8
musea (2023)	0,6	0,9	0,0	0,1	1,0
podiumkunsten (2023)	0,5	1,0	1,5	0,0	0,0
bioscopen	0,4	1,0	0,8	0,0	0,0
recreatieve attracties (pretpark, dierentuin en binnenspeeltuin) (binnen 10 km)	1,2	2,0	0,6	0,9	1,4

Bestedingen

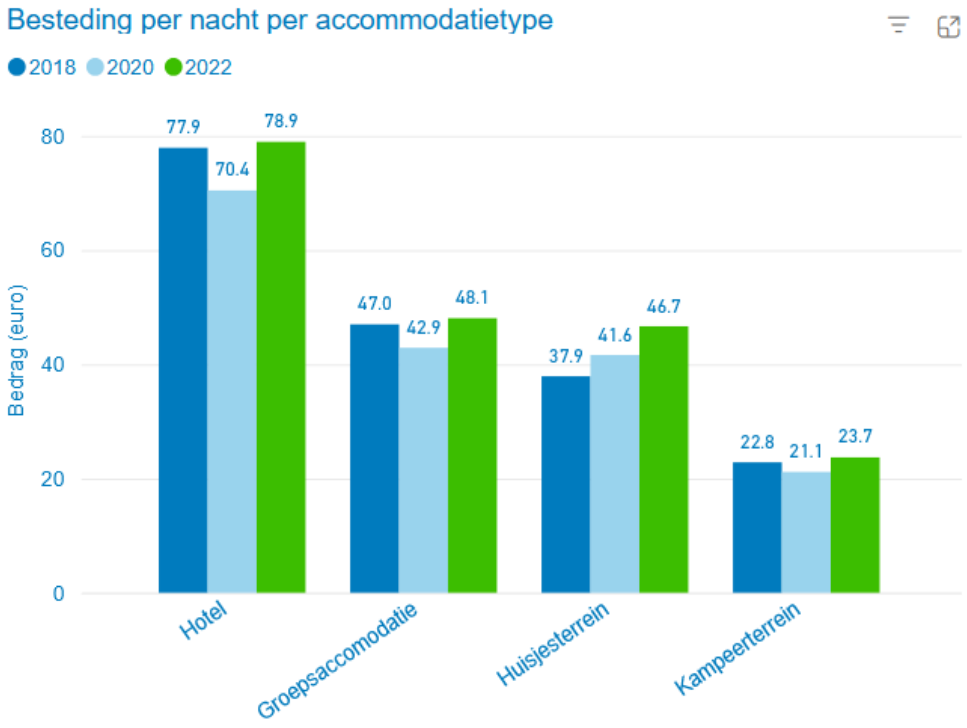
De vrijetijdseconomie in Drenthe laat in 2023 een duidelijk en breed bestedingspatroon zien (zie afbeelding 3.36). De grootste uitgavenpost is horeca, met circa € 710 miljoen, gevolgd door uitgaven in winkels (€ 482 miljoen) en entree- en deelnamekosten (€ 230 miljoen). Deze verdeling laat zien dat recreatie en toerisme in Drenthe sterk bijdragen aan de lokale economie, met name aan horeca, detailhandel en recreatieve voorzieningen. Andere bestedingen, zoals brandstof, parkeerkosten en huur van vervoermiddelen, zijn relatief kleiner, maar dragen wel bij aan de regionale economie.

Afbeelding 3.36 Bestedingen vrijetijdseconomie bij dagtochten en vakanties in Drenthe in 2023 (drentheincijfers.nl)

In 2022 lagen de gemiddelde uitgaven per nacht het hoogst bij hotels (circa € 79,-- per persoon), gevolgd door groepsaccommodaties (€ 48,--), huisjesterreinen (€ 47,--) en kampeerterreinen (€ 24,--) (zie afbeelding 3.37). De combinatie van hoge horeca- en winkelbestedingen met structurele uitgaven aan verblijf en recreatie onderstreept dat de vrijetijdseconomie in Drenthe een stabiele en economisch relevante sector vormt, met een duidelijke betekenis voor de regionale werkgelegenheid en voorzieningenstructuur.

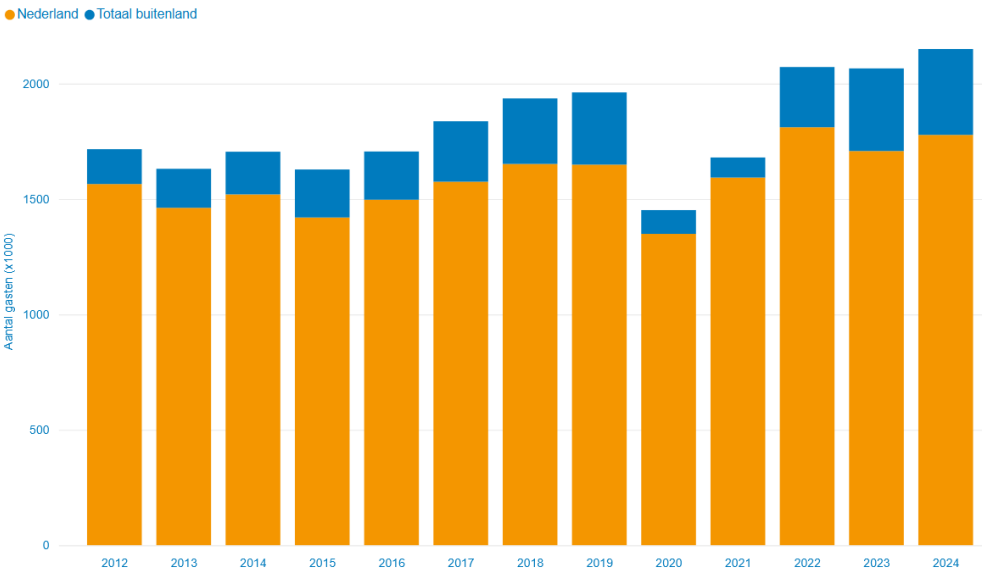
Afbeelding 3.37 Bestedingen per nacht per accommodatietype bij dagtochten en vakanties in Drenthe in 2023 (drentheincijfers.nl)

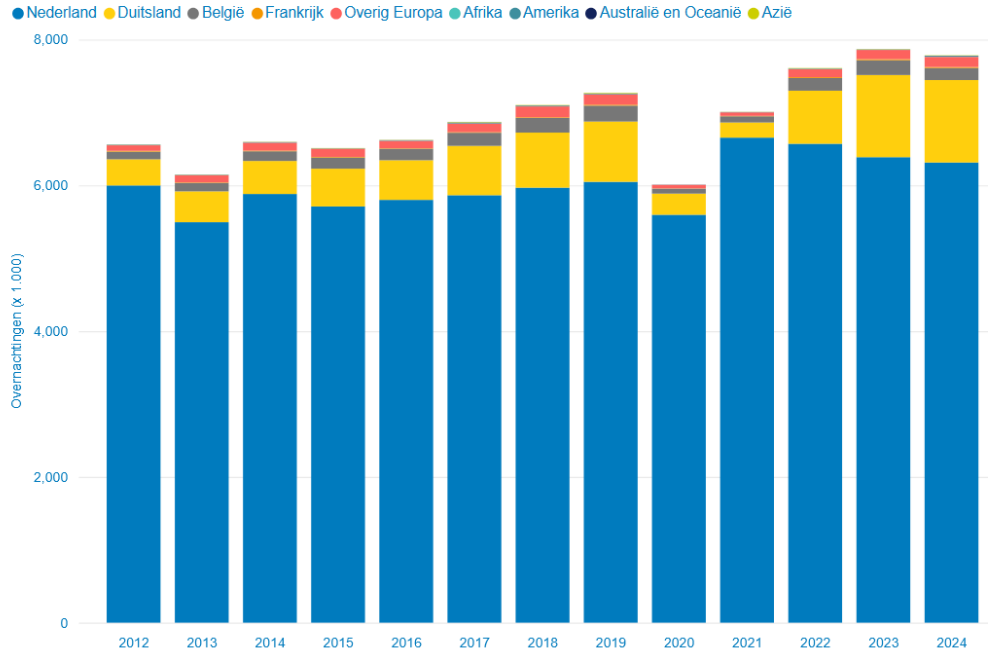
Toerisme

Het toerisme in Drenthe is de afgelopen jaren duidelijk gegroeid. Het aantal gasten in de provincie laat sinds 2012 een stijgende trend zien, met een tijdelijke daling in 2020 door de coronapandemie. Sinds 2021 is er sprake van herstel en groei, waarbij 2022, 2023 en 2024 de hoogste aantallen gasten laten zien. In 2024 bereikt het toerisme het hoogste niveau van de hele meetreeks. Verreweg het grootste deel van de gasten komt uit Nederland. Het aandeel buitenlandse bezoekers groeit wel, maar blijft relatief beperkt. De belangrijkste herkomstlanden van buitenlandse toeristen zijn Duitsland en België (zie afbeelding 3.38 en afbeelding 3.39).

Afbeelding 3.38 Het aantal gasten in Drenthe uit binnen- en buitenland tussen 2012 en 2024 (drentheincijfers.nl)

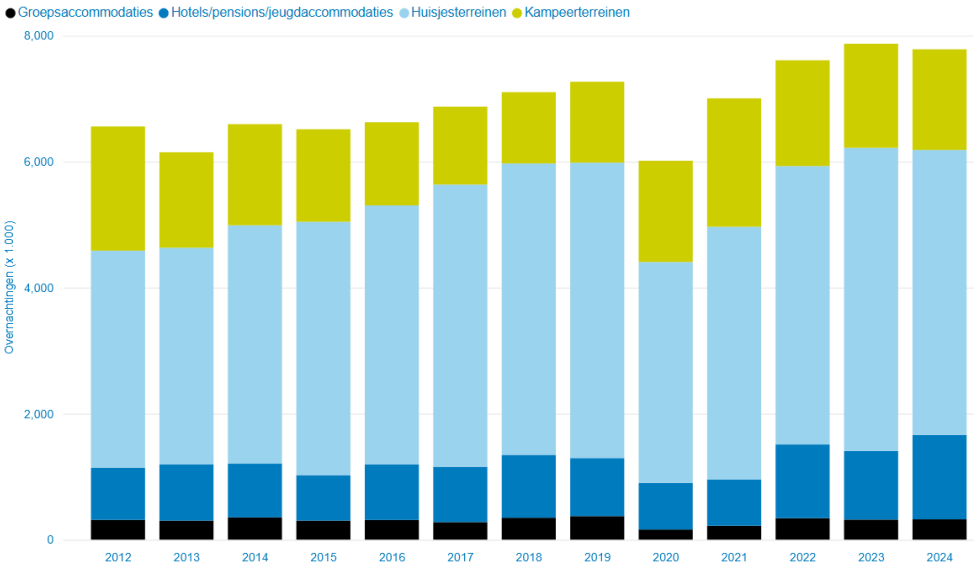
Afbeelding 3.39 Herkomst (land) van vakantiegangers in Drenthe tussen 2012 en 2024 (drentheincijfers.nl)

Ook het aantal overnachtingen neemt structureel toe. Huisjesterreinen (zoals vakantieparken, bungalows en appartementen) vormen veruit de grootste categorie, gevolgd door kampeerterreinen en hotels/pensions. Groepsaccommodaties spelen een kleinere rol. De coronadaling in 2020 is zichtbaar in alle accommodatietypen, maar daarna is een duidelijk herstel ingezet. In 2023 en 2024 liggen de aantallen overnachtingen weer op of boven het niveau van vóór corona (zie afbeelding 3.40).

Het toerisme in Drenthe is daarmee stabiel en groeiend en kent voornamelijk binnenlands recreatief gebruik, met natuur, rust, ruimte en verblijfsrecreatie als belangrijkste pijlers.

Afbeelding 3.40 Het aantal overnachtingen per accommodatietype in Drenthe tussen 2012 en 2024 (drentheincijfers.nl)

3.6.2 Autonome ontwikkelingen

Recreatie en toerisme in Drenthe ontwikkelen zich in een context van demografische verandering, economische dynamiek en ruimtelijke druk. De vergrijzing in Drenthe leidt tot een groeiende groep 55-plussers met tijd en behoefte aan comfortabele, toegankelijke en natuurgerichte recreatie. Tegelijkertijd krimpt de beroepsbevolking, wat de arbeidsmarkt in horeca en recreatie verder onder druk zet (Provincie Drenthe, 2024). Dit kan de kwaliteit en openingstijden van voorzieningen beïnvloeden, met name in kleinere kernen.

Het toerisme is de afgelopen jaren gegroeid en veerkrachtig gebleken, met herstel na corona en een toenemend aandeel buitenlandse gasten. Landelijk wordt verdere groei van inkomend toerisme verwacht (Provincie Drenthe, 2024). Voor Drenthe betekent dit kansen voor de vrijetijdseconomie, maar ook een grotere druk op natuurgebieden, infrastructuur en leefbaarheid in recreatief sterke zones. De vorige Omgevingsvisie benadrukt dat recreatie in balans moet zijn met natuur, landschap en woonkwaliteit (Provincie Drenthe, 2022).

Klimaatverandering beïnvloedt het recreatiepatroon. Warmere zomers en extremere neerslag kunnen het seizoen verlengen, maar ook leiden tot droogte, natuurdruk en beperkingen in kwetsbare gebieden. Tegelijk groeit de vraag naar duurzame bestemmingen; Drenthe profileert zich nadrukkelijk als groene en rustige provincie (Provincie Drenthe, 2024). Dit vraagt om verduurzaming van verblijfsrecreatie, mobiliteit en recreatieve infrastructuur.

Tot slot zet digitalisering door. Online boekingsplatforms, datagedreven marketing en slimme bezoekerssturing versterken sterke regio's, maar vergroten ook concurrentiedruk voor kleinschalige aanbieders. In combinatie met stijgende kosten en veranderende regelgeving ontstaat een noodzaak tot kwaliteitsverbetering en innovatie binnen de sector (Provincie Drenthe, 2024).

3.6.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 3.25 toont een samenvatting van de staat van recreatie en toerisme in Drenthe.

Tabel 3.25 Beoordeling huidige staat recreatie en toerisme in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
toerisme	voldoende	Drenthe heeft een breed recreatieaanbod, maar het is ruimtelijk ongelijk verdeeld. Het belangrijkste knelpunt zit in de combinatie van lagere nabijheid van horeca/cultuur in landelijke gebieden en een grotere afhankelijkheid van regionale centra voor een divers aanbod. In 2023 gaan de grootste recreatie-uitgaven naar horeca en winkels, met daarnaast substantiële uitgaven aan entree/deelname en verblijf (met grote verschillen per accommodatietype)
recreatie	goed	het toerisme in Drenthe is duidelijk gegroeid sinds 2012, met een tijdelijke dip in 2020 door Corona en daarna sterk herstel. Dit wijst op een veerkrachtige toeristische sector. In 2024 bereikt het aantal gasten het hoogste niveau van de reeks. Het profiel is sterk binnenlands: het grootste deel van de gasten komt uit Nederland; buitenlandse gasten blijven beperkter en komen vooral uit Duitsland en België. Ook het aantal overnachtingen neemt structureel toe. Huisjesterreinen zijn veruit de grootste categorie (vakantieparken/bungalows/appartementen), gevolgd door kampeerterreinen en hotels/pensions; groepsaccommodaties zijn kleiner. Het belangrijkste knelpunt dat uit deze cijfers volgt is niet 'groei', maar het goed blijven dragen van die groei in de gebieden waar het toerisme vooral landt: verblijfsrecreatie (huisjes en campings) en de daarbij horende druk op voorzieningen, bereikbaarheid en de kwaliteit van de omgeving, vooral in recreatief sterke buitengebieden en rond grotere trekkers

Referentie situatie

In tabel 3.26 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema recreatie en toerisme in Drenthe.

Tabel 3.26 Beoordeling referentiesituatie recreatie en toerisme in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
toerisme	voldoende	voldoende	de recreatieve basis in Drenthe is sterk, met een robuuste vrijetijdseconomie en hoge waardering onder inwoners. De belangrijkste aandachtspunten liggen in de ruimtelijke ongelijkheid (beperkter aanbod in landelijke gebieden), druk op natuur en infrastructuur in recreatief sterke zones, en de afhankelijkheid van regionale centra voor cultureel aanbod. In beleidsmatig opzicht is het kader helder en gericht op balans tussen benutten en beschermen. De staat wordt daarom als voldoende beoordeeld, met structurele aandachtspunten rond spreiding, inclusiviteit en bereikbaarheid
recreatie	goed	voldoende	de toeristische ontwikkeling is positief en economisch relevant. De sector toont veerkracht en groeipotentie, mede door buitenlandse marktontwikkeling. Tegelijkertijd vraagt de groei om zorgvuldig beheer van draagkracht, natuurkwaliteit en leefbaarheid in recreatief sterke gebieden (zoals Westerveld, Aa en Hunze en delen van Midden-Drenthe). De uitdaging zit minder in groei zelf, maar in het duurzaam accommoderen ervan. Daarom wordt de staat als voldoende beoordeeld: sterk in ontwikkeling, maar met duidelijke ruimtelijke en ecologische randvoorwaarden

3.7 Samenvatting

Tabel 3.27 toont de tabel met de beoordelingen van de huidige staat en de referentiesituatie voor alle toetsingscriteria binnen de ambitie ‘gezonde groei voor een vitale samenleving’. Onder de tabel staat een samenvatting voor de huidige situatie en de referentiesituatie van elk van de thema’s.

Tabel 3.27 Samenvatting beoordeling ambitie 'gezonde groei voor een vitale samenleving'

Thema	Toetsingscriteria	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)
		Beoordeling	Beoordeling
werken en economie	werkgelegenheid	voldoende	matig
	verdienmogelijkheden	matig	matig
	vestigingslocaties	redelijk	redelijk
	kennis en innovatie	redelijk	redelijk
mobiliteit en bereikbaarheid	multimodale mobiliteit	matig	matig
	verduurzaming mobiliteit	redelijk	redelijk
energie	energiebesparing	voldoende	redelijk
	hernieuwbare energie	voldoende	redelijk
	energienetwerk	redelijk	redelijk
demografie, wonen en woonomgeving	demografische ontwikkeling	redelijk	matig
	woningbehoefte	matig	matig
	woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	redelijk	redelijk
	kwaliteit bestaande woningen	redelijk	redelijk
	voorzieningen	redelijk	matig
	kwaliteit leefomgeving	goed	voldoende
recreatie en toerisme	toerisme	voldoende	voldoende
	recreatie	goed	voldoende

Werken en economie

De economische basis van Drenthe is in 2026 stabiel. De beroepsbevolking is relatief groot ten opzichte van de totale bevolking en de werkloosheid is laag en sinds 2019 zelfs lager dan het landelijke gemiddelde. De arbeidsparticipatie is historisch hoog, maar blijft structureel iets achter bij Nederland. De werkgelegenheid groeit vooral in zorg, bouw en zakelijke dienstverlening, terwijl landbouw en financiële dienstverlening krimpen. Het besteedbaar inkomen stijgt, maar blijft onder het landelijk gemiddelde.

De grootste knelpunten liggen niet in werkloosheid, maar in structuur en toekomstbestendigheid. Vergrijzing verkleint de potentiële beroepsbevolking en vergroot de druk op sectoren die juist groeien en personeelsintensief zijn (zorg, techniek, onderwijs). Daarnaast is er sprake van een relatief lagere inkomensbasis en een achterblijvend aandeel startende bedrijven vergeleken met Nederland. Dit beperkt het innovatief vermogen en de economische dynamiek.

Ruimtelijk concentreren economische knelpunten zich vooral in:
- Zuidoost-Drenthe (Emmen, Coevorden): lagere inkomens, grotere afhankelijkheid van traditionele sectoren;
- Emmen en Hoogeveen: structurele winkelleegstand en kwetsbare centrumfuncties;
- krimpgevoelige gebieden waar het draagvlak voor voorzieningen en bedrijvigheid afneemt.

Richting 2050 verschuift het grootste knelpunt naar arbeidsmarktkrapte en productiviteit. Door vergrijzing ontstaat structurele spanning tussen vraag en aanbod van arbeid. Daarnaast worden economische uitbreidingsmogelijkheden steeds sterker bepaald door randvoorwaarden als netcapaciteit, stikstofruimte,

waterbeschikbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Economische groei raakt daarmee direct verweven met de biodiversiteits- en klimaatopgaven.

Mobiliteit en bereikbaarheid

De mobiliteit in Drenthe is sterk autogericht. De modal split laat weinig verschuiving zien; de auto blijft dominant, vooral in landelijke gemeenten. Openbaar vervoer en fietsgebruik zijn beter ontwikkeld in stedelijke kernen, maar vormen ook daar geen volwaardig alternatief voor de auto. De verduurzaming van mobiliteit is ingezet via elektrificatie, en het totale energieverbruik is lager dan in 2010, maar mobiliteitskilometers blijven hoog.

Het grootste knelpunt is structurele auto-afhankelijkheid, vooral in:

- Westerveld, Borger-Odoorn, Aa en Hunze, Midden-Drenthe en De Wolden, waar lage dichtheid en grotere afstanden alternatieven beperken;
- perifere kernen waar OV-aanbod onder druk staat.

In stedelijke kernen (Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel) is de bereikbaarheid beter, maar ook daar blijft de auto dominant.

Richting 2050 blijft de auto in grote delen van Drenthe noodzakelijk. Vergrijzing vergroot de afhankelijkheid van individueel vervoer, terwijl krimp het draagvlak voor OV verder onder druk zet. Elektrificatie zet door, maar netcongestie, laadinfrastructuur in dunbevolkte gebieden en verduurzaming van zwaar vervoer blijven aandachtspunten. Daarnaast botst infrastructuurontwikkeling steeds vaker met natuur (NNN), stikstofruimte en klimaatadaptatie. Mobiliteit raakt daarmee direct aan biodiversiteit en klimaat.

Energie

De energieontwikkeling in Drenthe is relatief positief. Het totale energieverbruik is sinds 2010 fors gedaald en het aandeel hernieuwbare energie is sterk gestegen tot circa 26 %. Zon en wind dragen hier het meest aan bij. Drenthe behoort daarmee tot de koplopers buiten de Randstad.

De grootste knelpunten zitten niet in opwek, maar in netcapaciteit en ruimtelijke inpassing. De eerdere congestie bij Assen-Zeijerveen toont dat het systeem kwetsbaar is. Regionale netten blijven gevoelig, vooral in snel verduurzamende gebieden zoals Emmen, Hoogeveen en Assen.

Ruimtelijke spanningen concentreren zich:

- in agrarische en open landschappen waar zon en wind concurreren met natuurontwikkeling (NNN), landbouwtransitie en landschappelijke kwaliteit;
- in Zuidoost-Drenthe, waar kansen voor groengas liggen maar schaalvergroting onzeker is.

Richting 2050 groeit de elektriciteitsvraag sterk door elektrificatie van mobiliteit, verwarming, landbouw en industrie. Netverzwaring, opslag en slimme sturing worden cruciaal. Tegelijkertijd nemen ruimtelijke spanningen toe waar energieopwek concurreert met biodiversiteit, waterberging en landbouw. Klimaat (verdroging) beïnvloedt bovendien waterbeschikbaarheid en koelingsvraag.

Demografie, wonen en woonomgeving

Drenthe is relatief vergrijsd. Het aandeel 65+ is hoog en groeit verder. Jongeren en jongvolwassenen zijn relatief ondervertegenwoordigd door vertrek voor studie en werk. De bevolkingsomvang is stabiel tot licht groeiend, maar de samenstelling verandert sterk.

Het grootste structurele knelpunt is de mismatch tussen woningvoorraad en toekomstige vraag. De voorraad bestaat voor ruim 80 % uit eengezinswoningen en voor twee derde uit koop. Het aanbod aan kleinere, betaalbare en levensloopgeschikte woningen is beperkt. De sociale huursector is belangrijk maar onvoldoende in verhouding tot de doelgroep, vooral in Emmen, Assen en Coevorden.

Ruimtelijke verschillen zijn duidelijk:
- Noord-Drenthe profiteert van nabijheid Groningen en blijft relatief aantrekkelijk;
- Zuidoost-Drenthe kent sterkere vergrijzing, lagere inkomens en grotere druk op voorzieningen;
- stedelijke kernen hebben betere bereikbaarheid van voorzieningen, terwijl in Aa en Hunze en Westerveld grotere afstanden gelden.

De leefomgeving scoort hoog (leefbaarometer), vooral in dorpen en groene woonmilieus. Knelpunten concentreren zich in specifieke stedelijke wijken en overgangszones.

Richting 2050 wordt vergrijzing de dominante factor. De verhouding werkenden/niet-werkenden verslechtert, zorgvraag stijgt en bereikbaarheid van voorzieningen in dunbevolkte gebieden wordt kwetsbaarder. Klimaatverandering (hitte, droogte, wateroverlast) gaat sterker sturen op waar veilig en gezond gewoond kan worden. De demografische opgave raakt daarmee direct aan klimaat (verdroging, hitte) en economische draagkracht.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme zijn economisch sterk en groeiend. Het aantal gasten en overnachtingen bereikt in 2024 een recordniveau. De sector is veerkrachtig en sterk binnenlands georiënteerd. Huisjesterreinen en kampeerterreinen domineren.

De belangrijkste knelpunten liggen niet in groei, maar in draagkracht en spreiding:
- recreatieve druk concentreert zich in Westerveld, Aa en Hunze en delen van Midden-Drenthe;
- stedelijke recreatievoorzieningen zijn geconcentreerd in Assen en Hoogeveen;
- landelijke gemeenten hebben minder culturele en horeca-voorzieningen binnen bereik.

Richting 2050 groeit de druk op natuurgebieden en infrastructuur. Klimaatverandering kan het seizoen verlengen, maar ook leiden tot droogte en natuurdruk. De uitdaging ligt in het vinden van balans tussen economische benutting en bescherming van biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit.

4

EEN TOEKOMSTBESTENDIG LANDELIJK GEBIED

4.1 Introductie

De ambitie een toekomstbestendig landelijk gebied richt zich op het versterken van de kwaliteit en veerkracht van het landelijke gebied in Drenthe. In de ontwerp-Omgevingsvisie staat deze ambitie in het teken van een duurzame balans tussen landbouw, natuur, water en bodem, waarbij het natuurlijke systeem steeds meer sturend wordt voor ruimtelijke keuzes.

Het landelijk gebied staat voor grote opgaven, zoals klimaatverandering, verdroging, waterkwaliteit, stikstofproblematiek en biodiversiteitsverlies. Tegelijkertijd biedt het gebied kansen voor een toekomstbestendige landbouw, versterking van natuur en landschap en nieuwe vormen van ruimtegebruik.

In dit hoofdstuk worden de thema's water en bodem, natuur en biodiversiteit en landbouw behandeld. Per thema wordt de huidige staat beschreven en wordt ingegaan op relevante trends en autonome ontwikkelingen. Daarmee ontstaat inzicht in de mate waarin het landelijk gebied bestand is tegen toekomstige veranderingen en waar de belangrijkste opgaven en spanningen liggen richting 2050.

4.2 Water en bodem

Tabel 4.1 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema water en bodem

Toetsingscriteria	Indicatoren
bodem	- bodemtypen - bodemvitaliteit (fosfaatverzadiging en organische stoffen) - bodemverontreiniging - bodemdaling
wateroverlast	- normering regionale wateroverlast - neerslagdata - waterbergend vermogen ondergrond (m^3) - kans op wateroverlast
droogte	- grondwaterstanden - kans op droogteschade
waterkwaliteit: Kaderrichtlijn Water en nitraatrichtlijn	- grondwaterkwaliteit op 10 meter diepte - nitraatconcentraties in grondwater - oppervlaktewaterkwaliteit
drinkwater beschikbaarheid en kwaliteit	- drinkwaterwinningspunten

4.2.1 Huidige situatie

Bodem

Bodemtypen

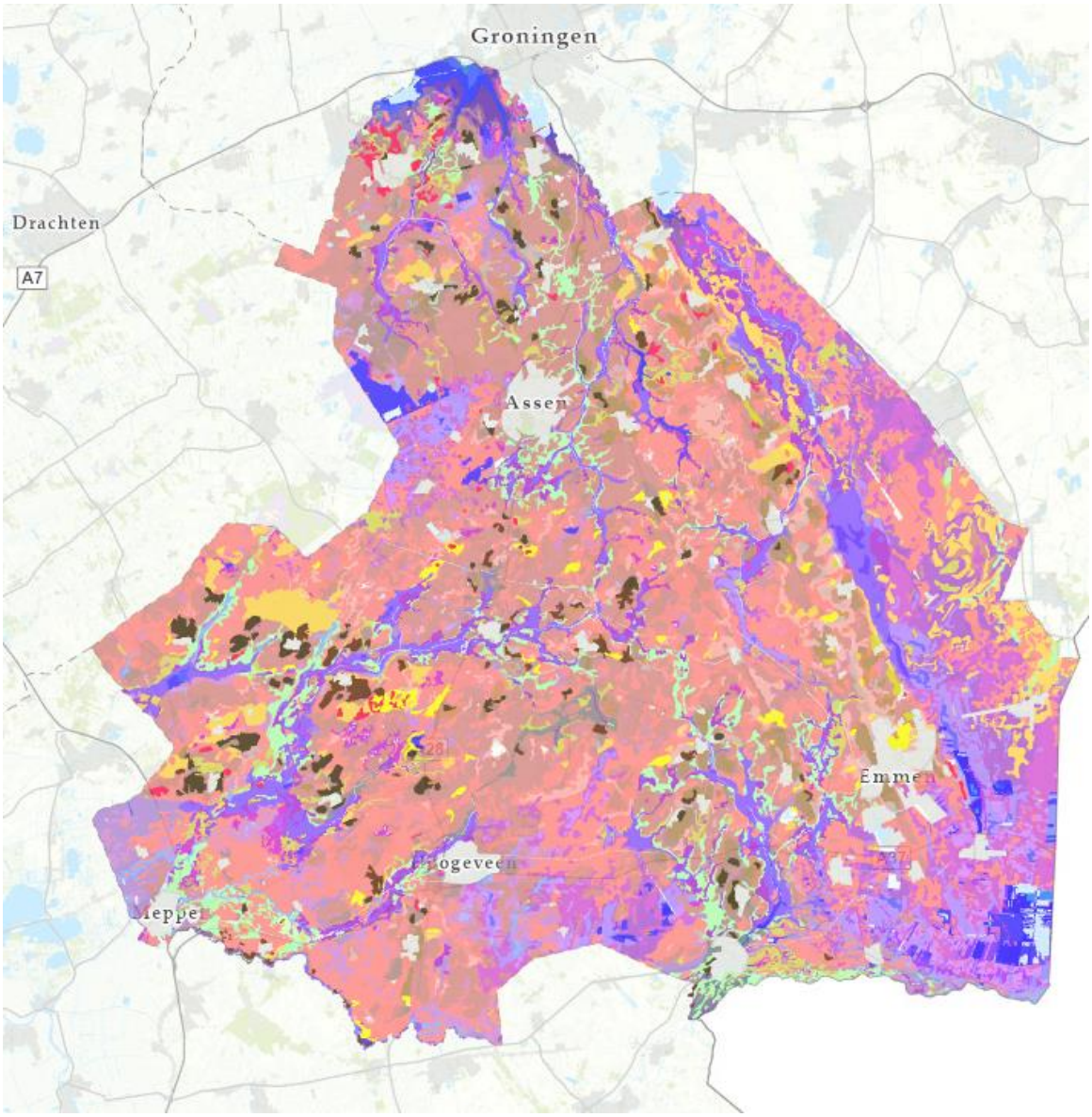
De bodemopbouw van Drenthe wordt in sterke mate bepaald door haar pleistocene ontstaansgeschiedenis en latere menselijke ontginning. Het grootste deel van de provincie bestaat uit zandgronden, met name podzolgronden en vaaggronden, die voorkomen op het Drents Plateau en de Hondsrug. Deze bodems zijn gevormd in dekzanden en keileemafzettingen en kenmerken zich door een relatief lage natuurlijke vruchtbaarheid, een goede infiltratiecapaciteit en een hoge gevoeligheid voor verdroging en uitspoeling (De Vries & Brouwer, 2006).

In de hogere delen zijn daarnaast veel enkeerdgronden aanwezig. Dit zijn cultuurhistorisch gevormde bodems met een dikke humusrijke bovengrond, ontstaan door eeuwenlange bemesting. Deze gronden zijn van groot belang voor landbouw en landschappelijke kwaliteit (De Vries & Brouwer, 2006).

In de lagere delen van Drenthe, met name in de Veenkoloniën, beekdalen en voormalige veengebieden, komen veen- en moerige gronden voor. Deze bodems zijn ontstaan uit hoog- en laagveen en zijn gevoelig voor inklinking, bodemdaling en CO_2-emissies bij ontwatering. Beekdalgronden bestaan vaak uit kleiige of lemige afzettingen en vervullen een belangrijke rol in waterberging en ecologie (De Vries & Brouwer, 2006).

De huidige bodemkaart laat daarmee een sterk gedifferentieerd bodemlandschap zien, waarin zandgronden dominant zijn, afgewisseld met veen- en beekdalgronden. Deze bodemdiversiteit vormt een belangrijke basis voor het Drentse landschap, maar vraagt ook om zorgvuldig bodem- en waterbeheer in het licht van klimaatverandering en ruimtelijke ontwikkelingen (zie afbeelding 4.1).

Afbeelding 4.1 Bodemtypenkaart Drenthe (voor legenda en meer informatie verwijzen wij u door naar de bron) (GDB Drenthe, 2024)

Bodemvitaliteit (fosfaatverzadiging en organische stoffen)

De bodemvitaliteit in Drenthe laat een gemengd beeld zien. In grote delen van het landbouwgebied, met name op de zandgronden van de Hondsrug en in Zuidwest-Drenthe, is sprake van een verhoogde fosfaatbelasting. Metingen uit de provinciale meetnetten tonen aan dat op een aanzienlijk deel van de landbouwpercelen de fosfaattoestand neutraal tot hoog is, en lokaal zelfs richting fosfaatverzadiging gaat; een situatie waarin de bodem nauwelijks nog extra fosfaat kan binden. Dit vergroot het risico op fosfaatuitspoeling naar grond- en oppervlaktewater en vormt daarmee een structurele druk op waterkwaliteit en ecosysteemgezondheid (Royal HaskoningDHV, 2022).

De fosfaatproblematiek is sterker op zandgronden dan op veen- en moerige gronden, waar fosfaat beter wordt vastgelegd. Tegelijkertijd ontbreekt voor fosfaatverzadiging een harde wettelijke norm; in de praktijk wordt een verzadigingsgraad van circa 25 % als kritische signaalwaarde gehanteerd. Op meerdere meetpunten in Drenthe wordt deze waarde benaderd of overschreden, wat duidt op een kwetsbare bodemtoestand.

Wat betreft organische stof is het beeld gunstiger. Veen- en moerige gronden bevatten van nature hoge gehalten organische stof en dragen positief bij aan de bodemstructuur, waterbergend vermogen en nutriëntenbuffering. Op zandgronden is het organische-stofgehalte echter relatief laag en gevoelig voor afbraak, vooral bij intensief landgebruik. Dit maakt deze bodems extra kwetsbaar voor uitspoeling en verslechtering van de bodemvitaliteit.

Bodemverontreiniging

De bodemkwaliteit in Drenthe laat zien dat het grondgebied grotendeels vrij is van ernstige verontreinigingen, maar dat bodemverontreiniging als actuele opgave blijft bestaan. De provincie rapporteert dat er op 31 augustus 2025 nog 25–27 locaties zijn aangemerkt als zogenaamde spoedlocaties. Dit zijn locaties waar verontreiniging mogelijk risico's vormt voor mens of milieu en waar sanering of beheer nog loopt. Dit aantal is duidelijk afgenomen ten opzichte van circa 230 locaties in 2010, wat wijst op een succesvolle aanpak van verontreinigingen in de afgelopen jaren (Provincie Drenthe, n.d.).

Naast historische verontreinigingen komt in enkele gevallen ook actuele bodemverontreiniging met specifieke stoffen voor. Een voorbeeld hiervan kan worden gevonden in de omgeving van het luchthaventerrein Eelde waar verhoogde PFAS-concentraties zijn aangetroffen in bodem en slootwater, waardoor extra onderzoek en saneringsplannen zijn ingezet (Provincie Drenthe, n.d.).

Bodemdaling

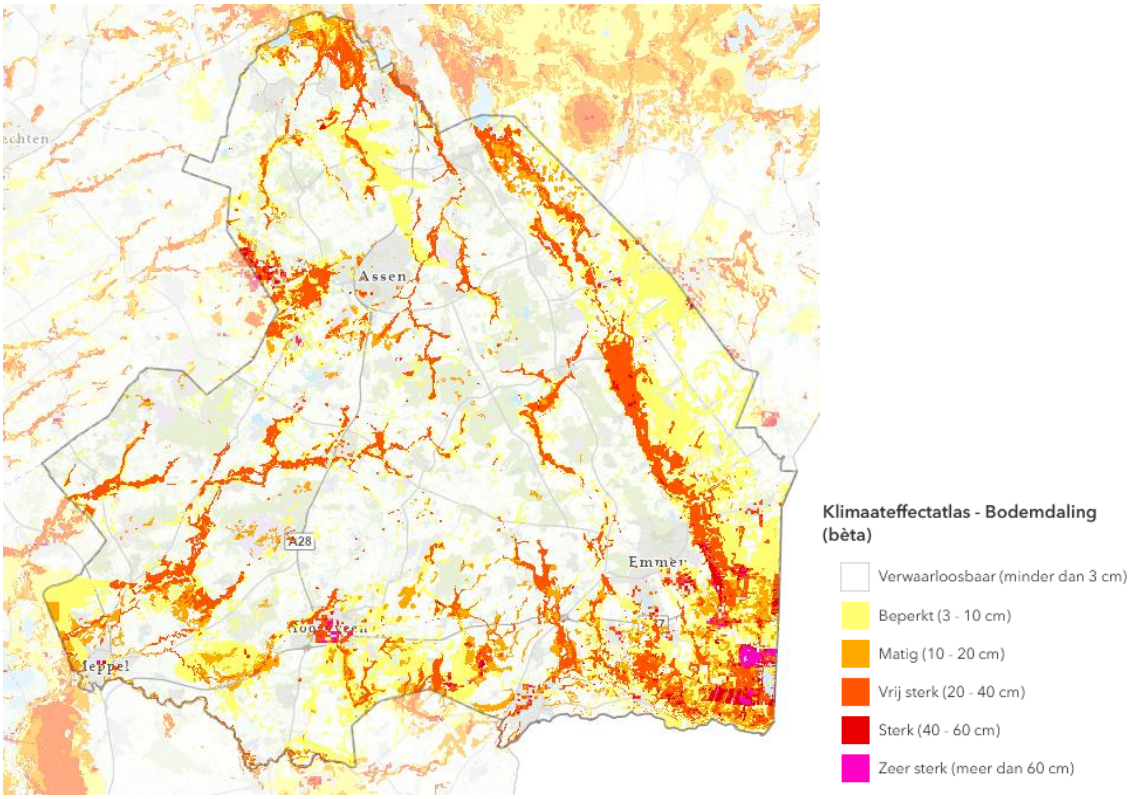
In Drenthe is bodemdaling een reëel maar regionaal sterk verschillend verschijnsel. Afbeelding 4.2 toont dat in grote delen van de provincie beperkte tot matige bodemdaling optreedt (enkele centimeters tot circa 20 cm), terwijl in specifieke gebieden sprake is van sterke tot zeer sterke bodemdaling.

De meest uitgesproken bodemdaling komt voor in Zuidoost-Drenthe, met name in de veenkoloniale gebieden rond Emmen en Coevorden. Hier zijn lokaal dalingen van 40 tot meer dan 60 cm zichtbaar. Deze bodemdaling hangt vooral samen met veenoxidatie door langdurige ontwatering, historische turfwinning en landbouwkundig gebruik. In mindere mate spelen ook mijnbouwactiviteiten (zoals gaswinning) een rol, vooral waar deze samenvalt met slappe ondergronden (Provincie Drenthe, 2021).

In Noord- en Midden-Drenthe is bodemdaling overwegend beperkt en lokaal verwaarloosbaar. Deze gebieden bestaan grotendeels uit zandgronden met een hogere draagkracht en minder gevoeligheid voor inklinking en oxidatie. Wel worden ook hier op veenrijke plekken en langs watergangen lichte dalingen gemeten.

De huidige staat laat zien dat bodemdaling in Drenthe geen provinciaal dekkend probleem is, maar wel structureel en langdurig in specifieke zones. In deze gebieden leidt bodemdaling tot toenemende kwetsbaarheid van infrastructuur, waterhuishouding en bebouwing, en vergroot zij de opgaven rond waterbeheer, klimaatadaptatie en bodembehoud.

Afbeelding 4.2 Bodemdaling in Drenthe (GDB Drenthe, 2025)

Wateroverlast

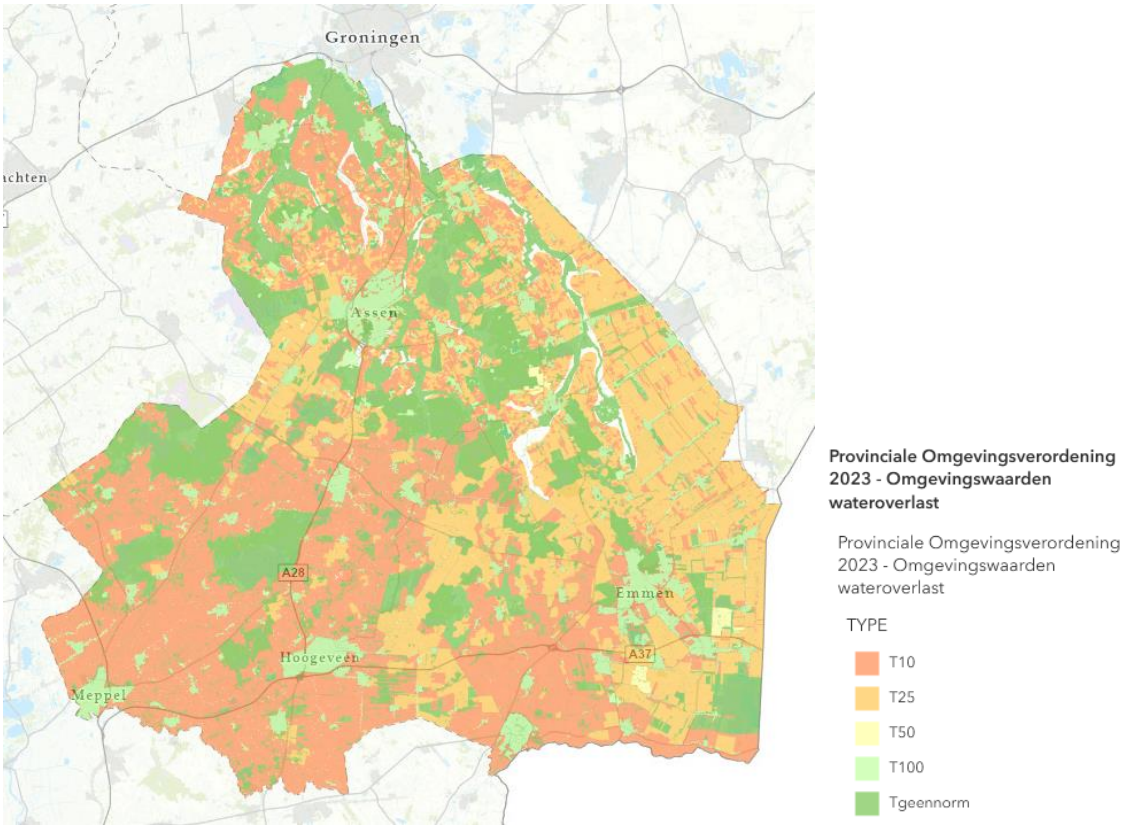
Normering regionale wateroverlast

De provincie Drenthe hanteert voor regionale wateroverlast normeringen die zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening 2023. Deze normeringen zijn uitgedrukt in herhalingstijden (T10, T25, T50 en T100), die de jaarlijkse kans op het optreden van wateroverlast aangeven. Een T10-norm betekent een overschrijdingskans van 1/10 per jaar (10 %), terwijl een T100-norm staat voor een kans van 1/100 per jaar (1 %). Het gaat hierbij nadrukkelijk om statistische kansen per jaar, niet om vaste tijdsintervallen (Provincie Drenthe, 2023).

Uit de kaart met omgevingswaarden voor wateroverlast blijkt dat in Drenthe een groot deel van het landelijk gebied is genormeerd op T10 en T25, met name in agrarische en open gebieden (zie afbeelding 4.3). In en rond bebouwde kommen en infrastructuur komen hogere beschermingsniveaus voor, zoals T50 en T100, wat aansluit bij het provinciale beleid om kwetsbare functies beter te beschermen. Daarnaast zijn er gebieden aangeduid als tegennorm, waar water tijdelijk mag blijven staan of waar wateroverlast bewust wordt geaccepteerd in het kader van waterberging en klimaatadaptatie.

Samenvattend is de huidige staat dat de normering voor regionale wateroverlast in Drenthe op orde is en beleidsmatig consequent wordt toegepast (Provincie Drenthe, 2023), maar dat de robuustheid van het systeem onder toenemende klimaatextremen aandacht blijft vragen, vooral in laaggelegen en veenrijke gebieden.

Afbeelding 4.3 Omgevingswaarden wateroverlast provinciale omgevingsverordening 2023 (GDB Drenthe, 2025)

Neerslagdata

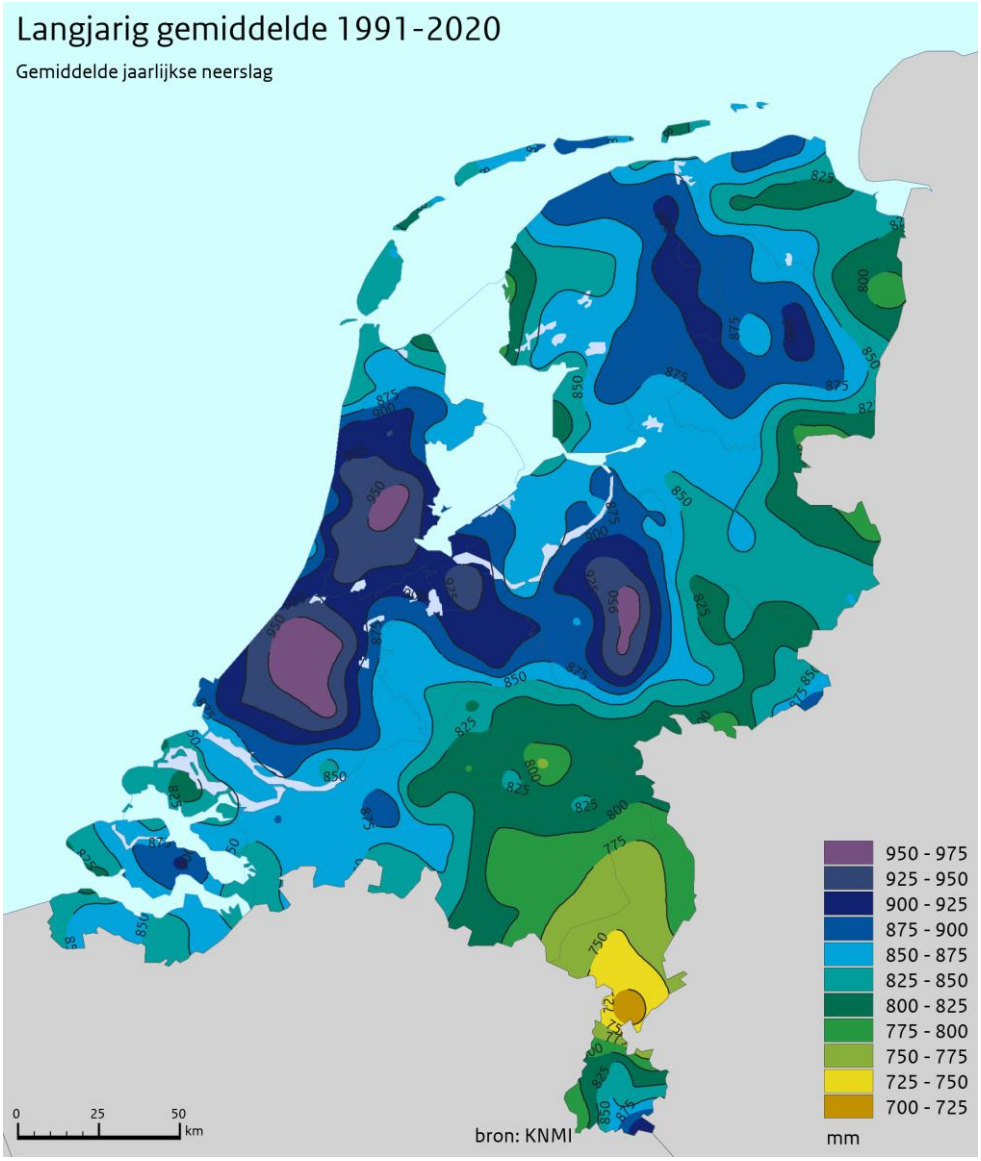
Uit de langjarig gemiddelde neerslagkaart van het KNMI (1991–2020) blijkt dat Drenthe een relatief natte provincie is binnen Noord-Nederland. De gemiddelde jaarlijkse neerslag ligt in grote delen van de provincie tussen 775 en 925 mm per jaar, waarmee Drenthe gemiddeld natter is dan aangrenzende delen van Groningen en Friesland (zie afbeelding 4.4).

Binnen Drenthe is sprake van duidelijke ruimtelijke verschillen. In het westen en noordoosten van de provincie valt structureel meer neerslag (circa 875–925 mm/jaar), terwijl het zuidoosten relatief droger is met gemiddeld 775–825 mm per jaar. Deze patronen hangen samen met de ligging van Drenthe ten opzichte van overheersende westelijke luchtstromen en de geomorfologie van het Drents Plateau.

De provincie Drenthe geeft aan dat naast deze gemiddelde neerslaghoeveelheden ook sprake is van een toename van neerslagextremen, zoals intensieve buien en langere natte perioden, als gevolg van klimaatverandering (Provincie Drenthe, n.d.). Dit vergroot de kans op wateroverlast, met name in gebieden waar infiltratie wordt beperkt door keileemlagen of hoge grondwaterstanden.

De huidige neerslagsituatie vormt daarmee een belangrijk randvoorwaarde voor waterbeheer, bodemgebruik en ruimtelijke ontwikkeling in Drenthe, waarbij regionale verschillen binnen de provincie nadrukkelijk relevant zijn.

Afbeelding 4.4 Gemiddelde jaarlijkse neerslag in Nederland tussen 1991 en 2020 (KNMI, 2020)

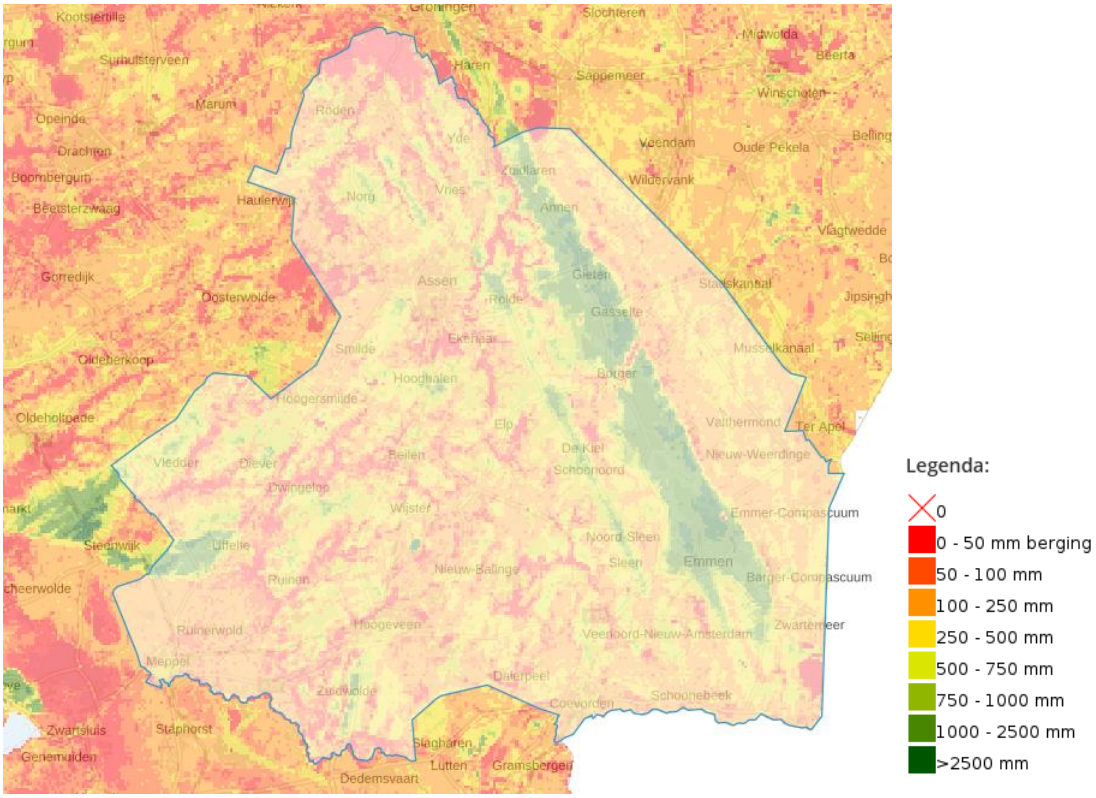
Waterbergend vermogen ondergrond (m^3)

Het waterbergend vermogen van de ondergrond in Drenthe varieert ruimtelijk sterk. Op basis van de kaart maximale berging in grondwater (zie afbeelding 4.5) ligt in het grootste deel van de provincie het waterbergend vermogen tussen circa 50 en 500 mm, wat overeenkomt met de andere noordelijke provincies (Groningen en Friesland). Deze waarden komen met name voor in uitgestrekte delen van het zandlandschap, veenontginningen en beekdalen, waar de afstand tussen maaiveld en de gemiddeld hoogste grondwaterstand relatief beperkt is.

Daarnaast zijn gebieden met een duidelijk hoger waterbergend vermogen aanwezig. Vooral op en rond het Drents Plateau worden waarden aangetroffen van circa 750 mm tot lokaal meer dan 2.500 mm. Dit duidt op een grotere onverzadigde zone in de ondergrond, waardoor meer water kan worden opgeslagen voordat het maaiveld wordt bereikt. Deze zones vormen een herkenbaar ruimtelijk patroon binnen de provincie en steken duidelijk af tegen de omliggende lagere delen.

Gebieden met een zeer beperkt waterbergend vermogen (<50 mm) komen slechts lokaal voor en beslaan een relatief klein oppervlak.

Afbeelding 4.5 Waterbergend vermogen ondergrond in Drenthe (Deltares, 2017)

Kans op wateroverlast

De kaart van 2025 laat zien dat de kans op wateroverlast in Drenthe sterk samenhangt met het natuurlijke watersysteem, bodemtype en maaiveldhoogte (zie afbeelding 4.6). De blauwe tinten geven verschillende vormen van wateroverlast weer: kans op wateroverlast door hoge grondwaterstanden, stagnatie/infiltratie van neerslag en inundatie bij een T=100-scenario (bovenregionale stresstest).

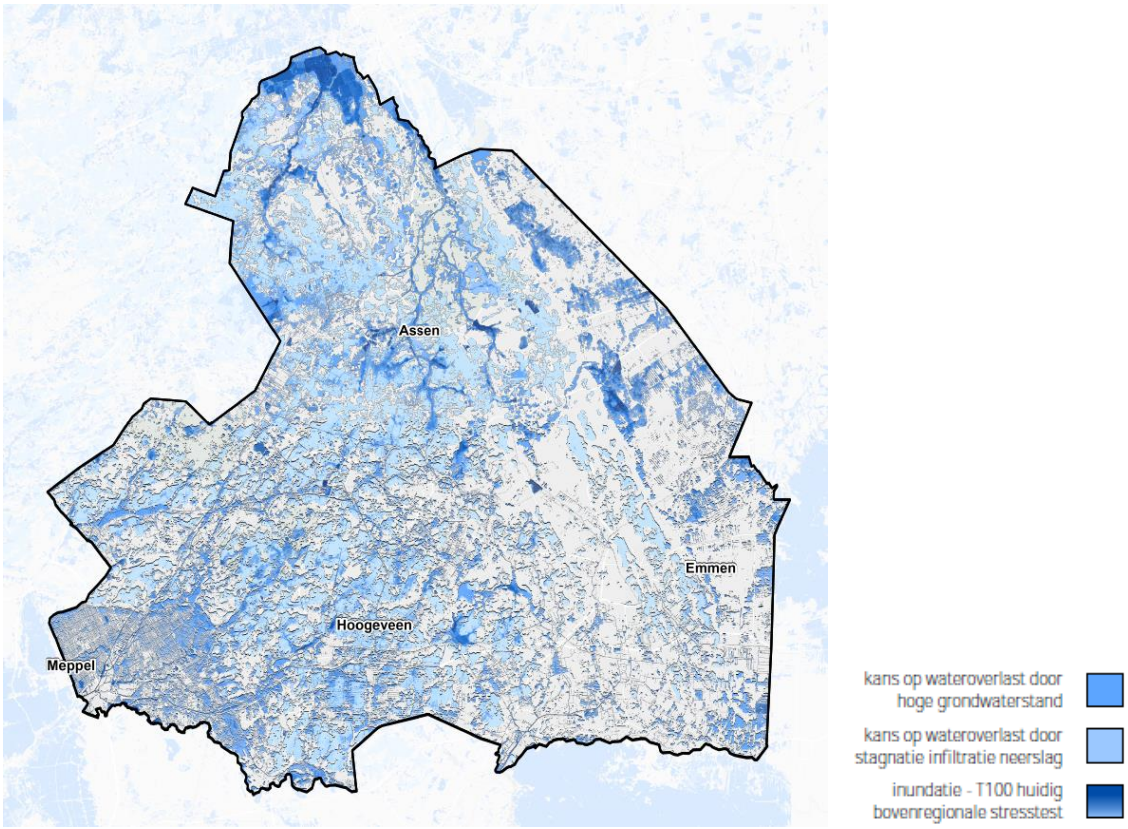
Het patroon volgt in belangrijke mate de beekdalen en laaggelegen veen- en ontginningsgebieden. In het noordelijk en centraal deel van de provincie (rond Assen en Midden-Drenthe) en in het zuidwesten (richting Meppel) komen relatief veel zones voor met verhoogde kans op stagnatie en hoge grondwaterstanden. Dit duidt op gebieden waar de ontwatering beperkt is en waar water bij langdurige of intensieve neerslag moeilijk kan wegzakken of worden afgevoerd.

In het oosten (richting Emmen) is zichtbaar dat met name in ontgonnen veengebieden en langs watergangen verhoogde kans op wateroverlast optreedt. Deze gebieden zijn vaak relatief vlak en kennen een fijnmazig slotenstelsel, waardoor ze gevoelig zijn voor peilstijgingen bij extreme buien.

De hogere zandgronden laten over het algemeen minder structurele wateroverlast zien, maar bij het T=100-scenario ontstaan ook daar tijdelijke inundatiezones, vooral langs natuurlijke laagtes en beeklopen. Dit bevestigt dat extreme neerslaggebeurtenissen het systeem provinciebreed onder druk zetten.

Samengevat toont de huidige staat een provincie waarin wateroverlast ruimtelijk sterk wordt bepaald door het natuurlijke landschap: beekdalen, veenontginningen en laaggelegen gebieden vormen structurele aandachtspunten, met extra gevoeligheid bij extreme neerslag.

Afbeelding 4.6 Wateroverlast in Drenthe in 2025 (Sweco, 2025)

Droogte

Grondwaterstanden

De huidige staat van droogte in Drenthe wordt beoordeeld aan de hand van grondwaterstanden. Die worden gemeten via een provinciaal netwerk van grondwatermeetpunten (zie afbeelding 4.7). Dit meetnet is zodanig ingericht dat verschillende grondsoorten, hoogteliggingen en vormen van landgebruik in de provincie zijn vertegenwoordigd, waardoor de metingen een goed beeld geven van de ruimtelijke variatie in grondwaterstanden. De grondwaterstand fungeert als een belangrijke droogte-indicator, omdat deze direct inzicht geeft in de beschikbaarheid van water in de ondergrond voor natuur, landbouw en drinkwatervoorziening.

De huidige staat van droogte in Drenthe, beoordeeld aan de hand van grondwaterstanden, wordt gekenmerkt door duidelijke seizoensschommelingen en een verhoogde gevoeligheid voor droge zomers. Metingen uit het provinciale peilbuizennetwerk laten zien dat de grondwaterstanden in de winterperiode doorgaans herstellen tot waarden rond het langjarig gemiddelde, als gevolg van hogere neerslag en beperkte verdamping. In de zomerperiode dalen de grondwaterstanden echter sterk, waarbij op veel meetlocaties waarden worden gemeten die onder het langjarig gemiddelde liggen en regelmatig de onderzijde van de gebruikelijke bandbreedte benaderen.

Deze zomerse verlagingen zijn zichtbaar in zowel hogere zandgebieden als in lagere delen van de provincie, al zijn de absolute grondwaterstanden en de amplitude van de schommelingen ruimtelijk verschillend. Met name op de hogere zandgronden van het Drents Plateau zijn de grondwaterstanden relatief diep en gevoelig voor verdroging. Hoewel in het najaar en de winter herstel optreedt, bevestigen de metingen dat het grondwatersysteem in Drenthe kwetsbaar is voor langdurige droge perioden. Structurele uitputting is niet vastgesteld, maar de huidige staat wijst op een toenemend risico op droogte bij aanhoudend warme en droge zomers.

Afbeelding 4.7 Meetpunten grondwaterstand in Drenthe (voor meer informatie wordt u doorverwezen naar de bron) (Provincie Drenthe, 2026)

Kans op droogteschade

De waterconditiekaart van Drenthe laat zien dat de kans op droogteschade in 2025 ruimtelijk sterk samenhangt met bodemtype, grondwaterstand en landschappelijke ligging (zie afbeelding 4.8). De kaart onderscheidt twee hoofdmechanismen: droogteschade op droogtegevoelige gronden (met name zandgronden) en droogteschade als gevolg van lage grondwaterstanden.

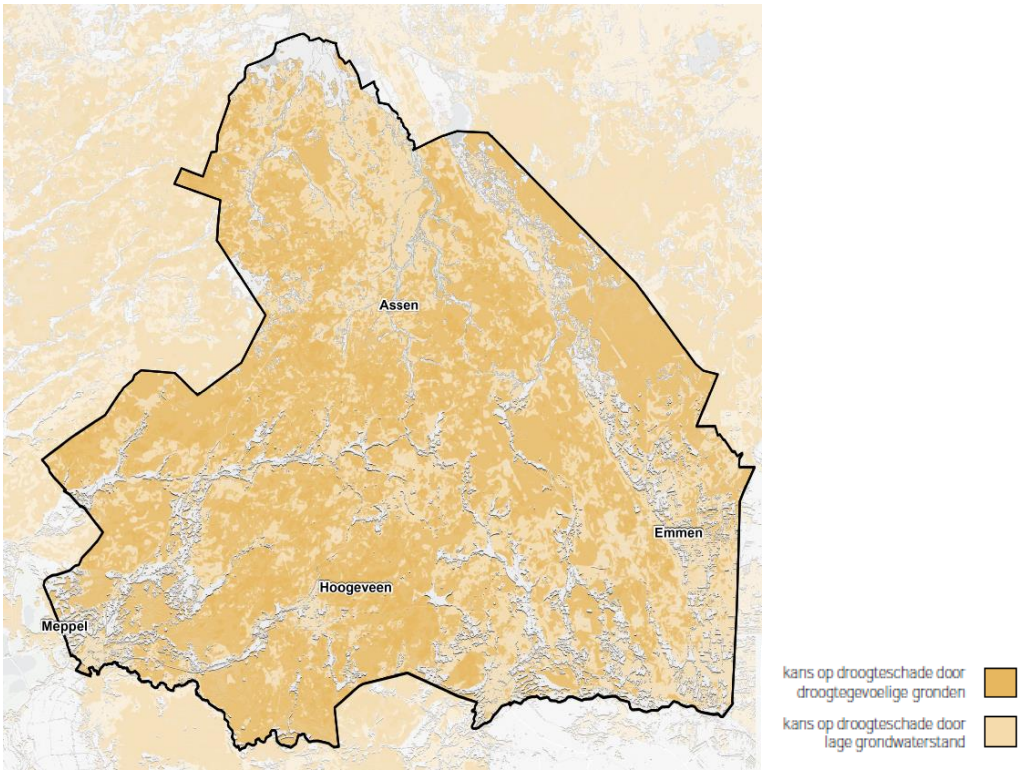
Grote delen van Drenthe, met name het centrale en oostelijke zandgebied rond Assen, Hoogeveen en Emmen, kennen een verhoogde kans op droogteschade door droogtegevoelige bodems. Deze gebieden bestaan hoofdzakelijk uit hogere zandgronden met een relatief beperkte capillaire opstijging vanuit het grondwater. Bij langdurige neerslagtekorten droogt de wortelzone hier snel uit, wat vooral voor landbouw en natuur (heide, schrale graslanden) risico's oplevert.

Daarnaast zijn in beekdalen en voormalige veenontginningen zones zichtbaar waar lage grondwaterstanden bepalend zijn voor droogterisico. In deze gebieden kan bij structurele verlaging van het grondwaterpeil of langdurige droge perioden verdroging optreden van natte natuur, veengebieden en beekdalecosystemen. Dit speelt onder meer in delen van Zuidwest-Drenthe (omgeving Meppel), Midden-Drenthe en langs beekstructuren in het oosten van de provincie.

Opvallend is dat vrijwel de gehele provincie in enige mate gevoelig is voor droogteschade. Gebieden zonder duidelijke droogtesignatuur zijn beperkt en vaak gekoppeld aan lokaal hogere grondwaterstanden of minder droogtegevoelige bodemopbouw. Dit wijst erop dat droogte geen lokaal maar een provinciebreed vraagstuk is.

De huidige staat kenmerkt zich daarmee door een structurele kwetsbaarheid voor droogte, vooral op de hogere zandgronden en in gebieden met dalende of fluctuerende grondwaterstanden. In combinatie met toenemende zomerse neerslagtekorten door klimaatverandering vergroot dit de druk op landbouwproductie, natuurkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Droogte vormt daarmee een fundamentele hydrologische opgave voor Drenthe, naast wateroverlast.

Afbeelding 4.8 Kans op droogteschade in Drenthe (Sweco, 2025)

Waterkwaliteit: Kaderrichtlijn Water en nitraatrichtlijn

Grondwaterkwaliteit (op 10 meter diepte)

De kwaliteit van het ondiepe grondwater in Drenthe wordt in belangrijke mate bepaald door verzuring en de aanwezigheid van metalen en organische microverontreinigingen (Royal HaskoningDHV, 2022). De pH van het ondiepe grondwater is op veel locaties laag (vaak rond of onder pH 5), wat leidt tot verhoogde mobiliteit van metalen zoals aluminium en cadmium. Aluminiumconcentraties overschrijden met name in natuurgebieden regelmatig ecologische grenswaarden, wat risico's oplevert voor grondwaterafhankelijke ecosystemen. Hoewel de aluminiumconcentraties sinds de jaren negentig zijn afgenomen, is de huidige situatie nog steeds kwetsbaar. Ook cadmium vormt een aandachtspunt: in een aanzienlijk deel van de meetpunten worden concentraties boven de KRW-drempelwaarde aangetroffen, ondanks een geleidelijke dalende trend.

Daarnaast is het ondiepe grondwater op grote schaal beïnvloed door bestrijdingsmiddelen en hun afbraakproducten (Royal HaskoningDHV, 2022). Deze stoffen worden in het merendeel van de meetpunten aangetroffen, vaak in lage concentraties maar soms boven signalerings- of toetsingswaarden. Dit duidt op een diffuse en structurele belasting van het ondiepe grondwater. Samengevat kan worden gesteld dat de huidige staat van het ondiepe grondwater in Drenthe wordt gekenmerkt door aanhoudende chemische kwetsbaarheid, waarbij vooral verzuring, metalen en bestrijdingsmiddelen de kwaliteit beperken.

Nitraatconcentraties in grondwater

De nitraatconcentraties in het ondiepe grondwater van Drenthe zijn ruimtelijk sterk variabel en hangen nauw samen met landgebruik, bodemopbouw en hydrologische omstandigheden. Nitraat (NO_3^-) is een goed oplosbare vorm van stikstof die gemakkelijk met het water meebeweegt en daardoor relatief snel kan uitspoelen naar het grondwater. In grote delen van de provincie, met name onder zandgronden met intensief agrarisch gebruik, worden verhoogde nitraatconcentraties aangetroffen. Op een substantieel deel van de meetlocaties overschrijdt de nitraatconcentratie de Europese norm van 50 mg/l, wat wijst op een structurele belasting van het grondwater door uitspoeling van stikstof uit mest en kunstmest. In

natuurgebieden en bosrijke delen van Drenthe blijven de concentraties doorgaans lager, mede door extensiever landgebruik en hogere grondwaterstanden (Royal HaskoningDHV, 2022).

Trendanalyses laten zien dat de nitraatconcentraties sinds het begin van de jaren 2000 licht dalen, wat samenhangt met aangescherpt mestbeleid en verbeterd agrarisch beheer (Royal HaskoningDHV, 2022). Deze daling verloopt echter langzaam en is niet overal zichtbaar. In kwetsbare zandgebieden blijft de nitraatbelasting hardnekkig aanwezig. De huidige staat van nitraat in het ondiepe grondwater kan daarmee worden gekarakteriseerd als matig tot slecht, met blijvende overschrijdingen van normen in met name landbouwgebieden en een beperkt hersteltempo.

Oppervlaktewaterkwaliteit

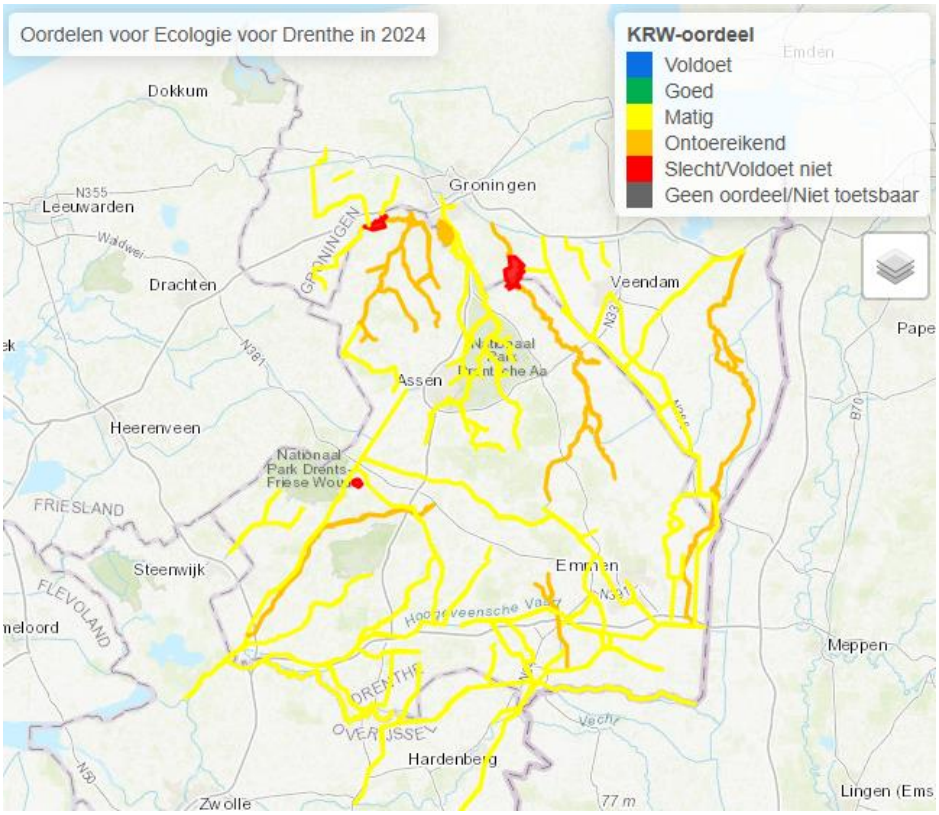
De huidige staat van de oppervlaktewaterkwaliteit in Drenthe is in 2024 over het geheel genomen onvoldoende. In vrijwel alle waterlichamen worden de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) nog niet gehaald. Dit komt vooral doordat de chemische waterkwaliteit niet voldoet. Op veel plaatsen zijn concentraties van verontreinigende stoffen te hoog, waardoor het oordeel automatisch ‘slecht’ of ‘voldoet niet’ is. Dit weegt zwaar mee in het totale oordeel over de waterkwaliteit (zie afbeelding 4.9 tot en met afbeelding 4.13).

De ecologische waterkwaliteit is op de meeste plekken in Drenthe matig tot ontoereikend. Dat betekent dat planten, dieren en andere organismen in het water niet goed genoeg kunnen overleven. Dit hangt samen met een langdurige belasting door voedingsstoffen, veranderingen in waterlopen en oevers, en verstoringen in het watersysteem. Slechts op enkele locaties zijn onderdelen van de ecologie als goed beoordeeld (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026).

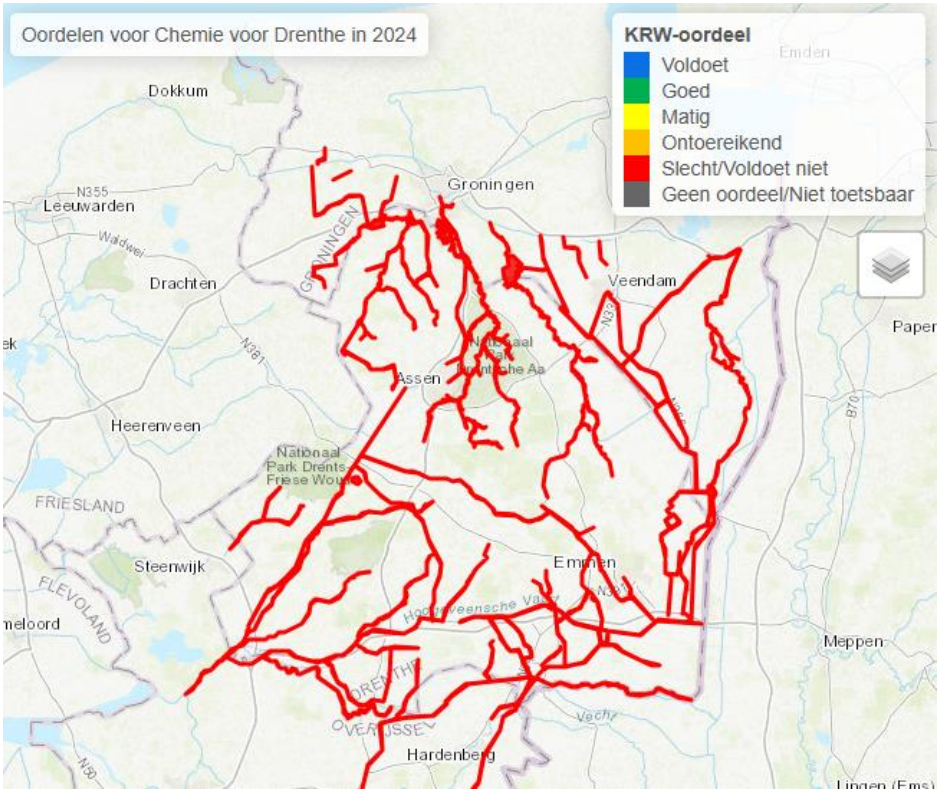
De fysisch-chemische waterkwaliteit, zoals zuurstofgehalte, temperatuur en zuurgraad, is op veel plekken wel voldoende tot goed. Echter zijn er in het zuiden en noordwesten van de provincie nog een aantal waterlichamen waar de kwaliteit matig, ontoereikend of zelfs slecht is.

Samengevat is de oppervlaktewaterkwaliteit in Drenthe in 2024 onvoldoende. Doordat in vrijwel alle waterlichamen één of meerdere chemische of ecologische parameters niet aan de norm voldoen, wordt de waterkwaliteit provinciebreed als slecht beoordeeld (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026). Verdere maatregelen zijn noodzakelijk om de KRW-doelen te behalen.

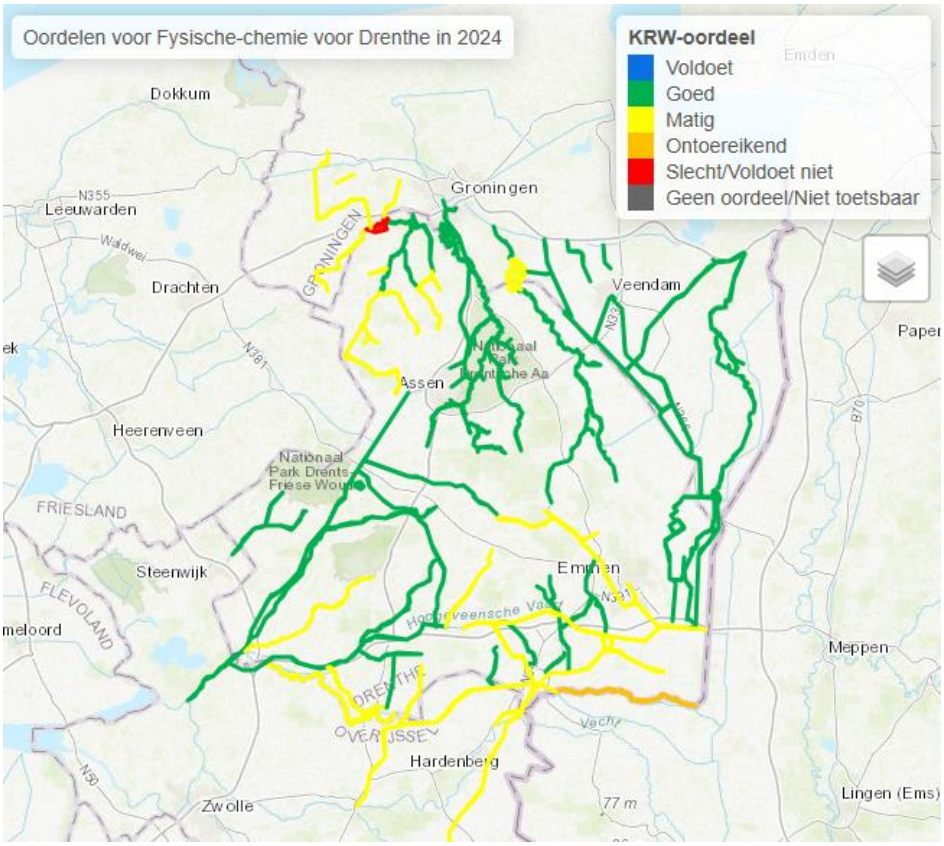
Afbeelding 4.9 Ecologische oppervlaktewaterkwaliteit Drenthe in 2024 (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026)

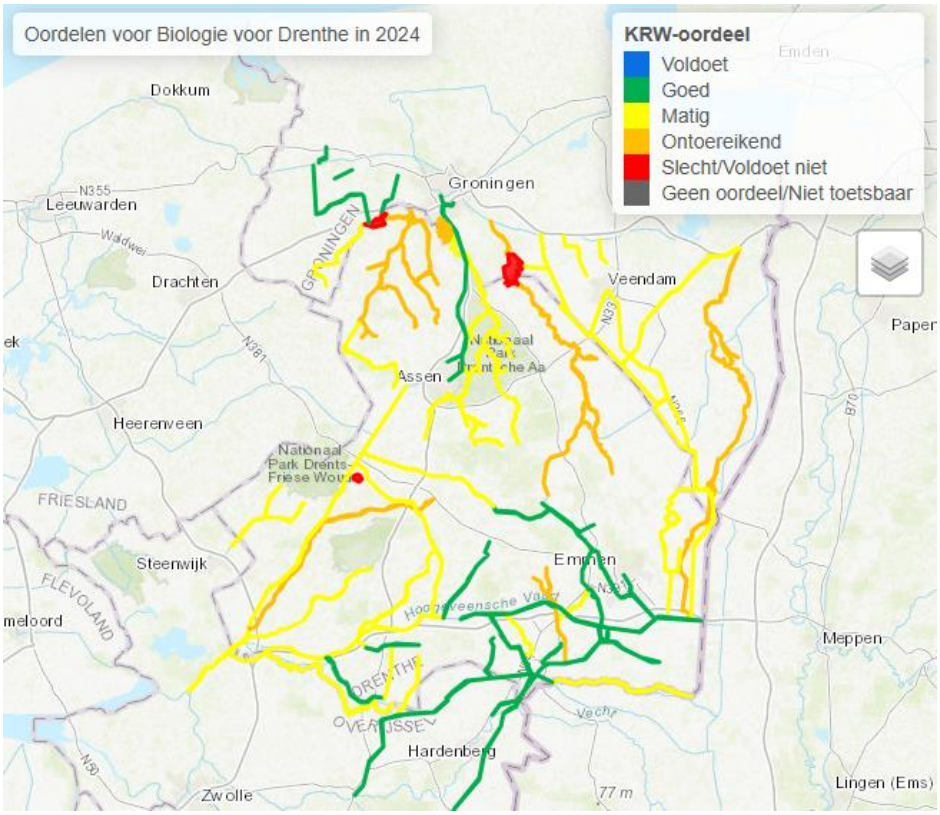
Afbeelding 4.10 Chemische oppervlaktewaterkwaliteit Drenthe in 2024 (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026)

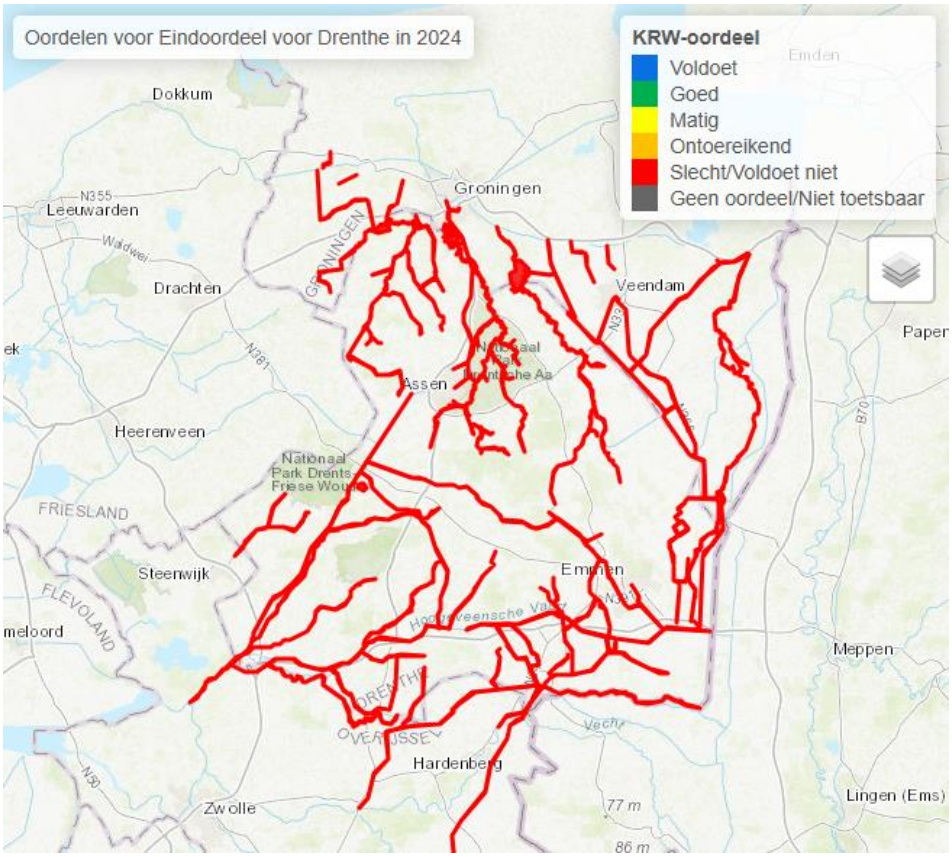
Afbeelding 4.11 Fysische-chemische oppervlaktewaterkwaliteit Drenthe in 2024 (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026)

Afbeelding 4.12 Biologische oppervlaktewaterkwaliteit Drenthe in 2024 (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026)

Afbeelding 4.13 Eindoordeel oppervlaktewaterkwaliteit Drenthe in 2024 (Royal Haskoning DHV; Provincie Drenthe, 2026)

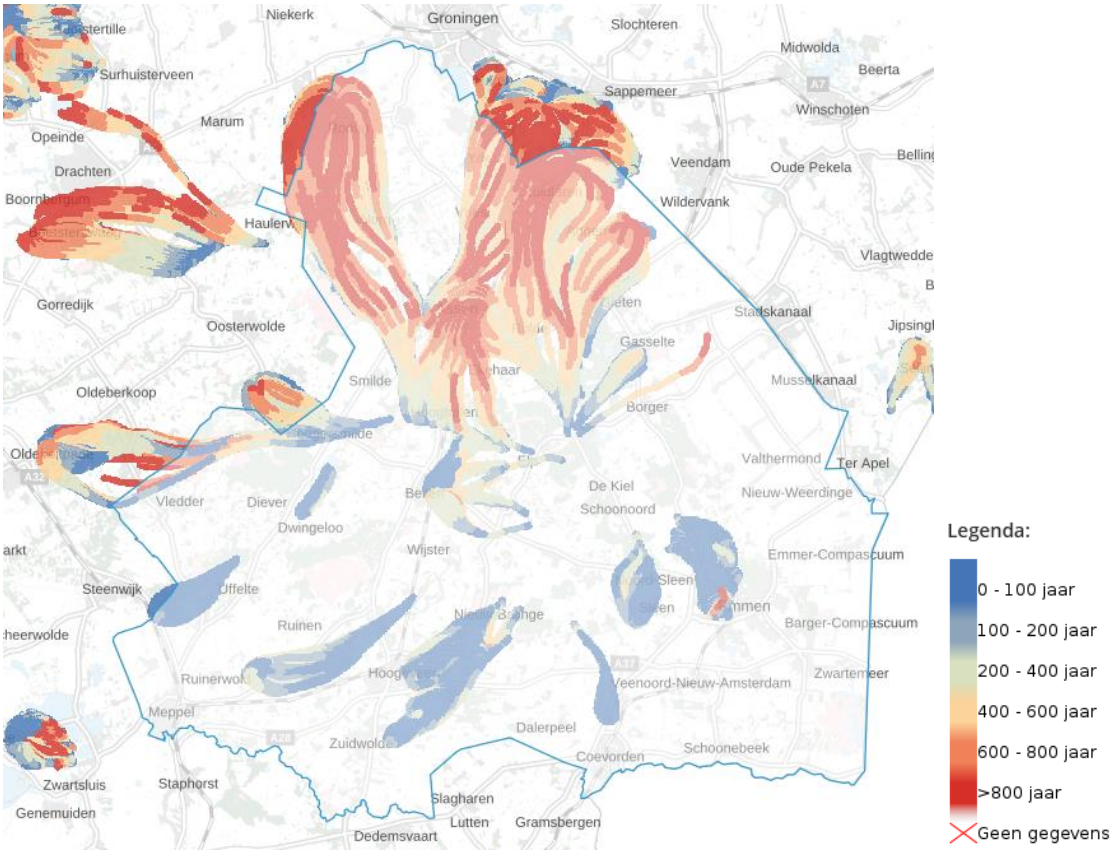

Drinkwater

Drinkwaterwinningspunten

Net als landelijk wordt ook in Drenthe het grootste deel van het drinkwater gewonnen uit grondwater, dat wordt gezien als een stabiele en kwalitatief hoogwaardige bron. De kaart met grondwaterwinningen laat zien dat Drenthe meerdere winninglocaties heeft, met uitgebreide stroombanen in de ondergrond. Deze stroombanen geven aan dat het opgepompte water vaak een lange verblijftijd in de bodem heeft, variërend van tientallen tot honderden jaren. Dit betekent dat het water natuurlijk gefilterd wordt door bodemlagen, wat bijdraagt aan een relatief constante kwaliteit en een beperkte gevoeligheid voor directe menselijke invloeden. Hierdoor volstaat bij grondwaterwinning meestal een eenvoudige zuivering, zoals beluchting en zandfiltratie (zie afbeelding 4.14).

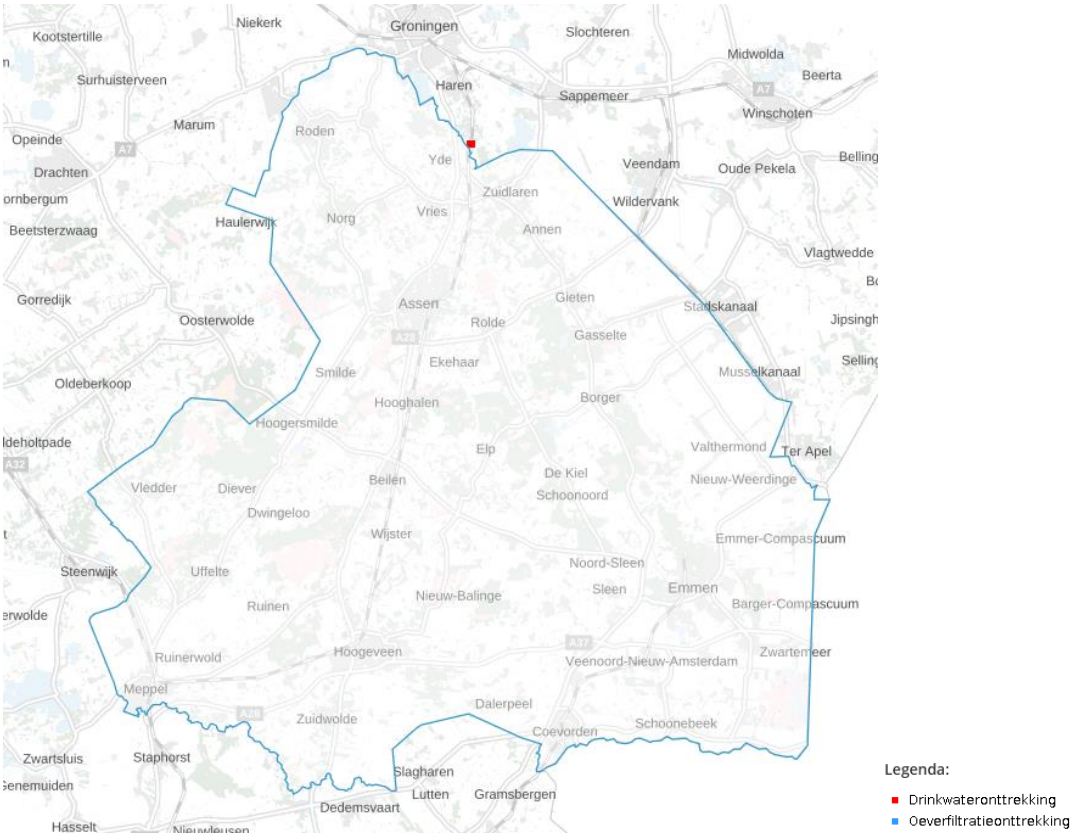
Afbeelding 4.14 Drinkwaterwinningen uit grondwater in Drenthe (Deltares, 2015)

Naast grondwaterwinning komt net buiten Drenthe ook drinkwaterwinning uit oppervlaktewater voor, maar dit speelt een duidelijk kleinere rol voor de drinkwaterwinning in Drenthe. De kaart met oppervlaktewateronttrekkingen (zie afbeelding 4.15) laat zien dat er slechts één locatie is in de directe omgeving waar drinkwater direct uit oppervlaktewater wordt gewonnen. Deze vorm van winning is gevoeliger voor schommelingen in waterkwaliteit en voor externe invloeden zoals vervuiling, droogte en klimaatverandering.

In de huidige situatie is de drinkwatervoorziening in Drenthe robuust en grotendeels gebaseerd op kwalitatief goed grondwater. Tegelijkertijd maakt de afhankelijkheid van grondwater de provincie gevoelig voor ontwikkelingen zoals verdroging, toenemende watervraag, landbouwdruk en ruimtelijke ingrepen in grondwaterbeschermingsgebieden.

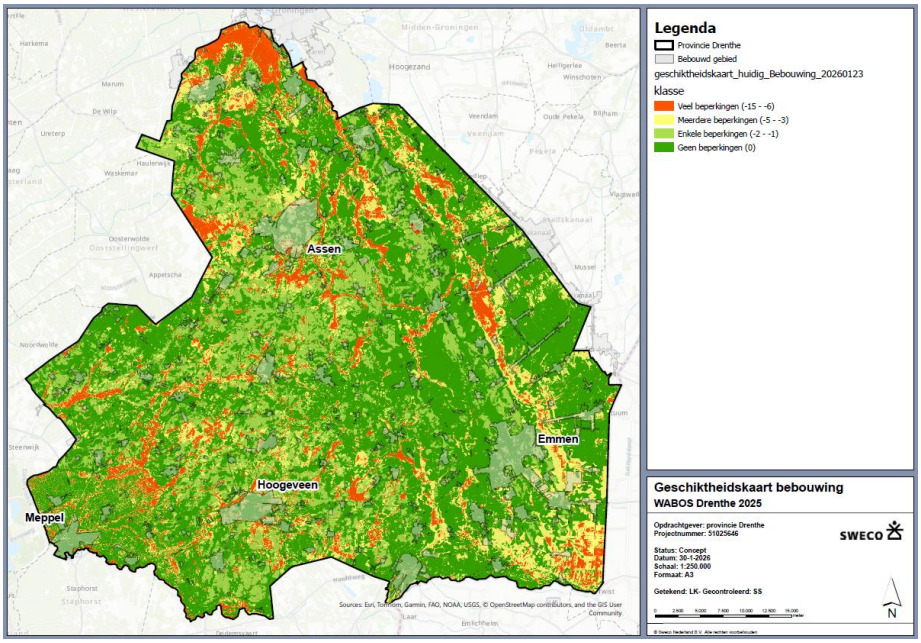
Afbeelding 4.15 Locaties drinkwateronttrekkingen uit oppervlaktewater (Deltares, 2015)

4.2.2 Autonome ontwikkelingen

Tussen 2025 en 2050 wordt het watersysteem in Drenthe steeds sterker bepalend voor wat waar nog kan, zoals bijvoorbeeld de geschikte condities voor bebouwing (zie afbeelding 4.16). Klimaatverandering vergroot de extremen: nattere piekbuien verhogen de hydraulische belasting van beken, kanalen en regionale systemen, terwijl warmere, langere groeiseizoenen leiden tot meer verdamping en structureel lagere zomergrondwaterstanden. Daarmee nemen wateroverlast én droogterisico's tegelijk toe en wordt adaptief peilbeheer (vasthouden–bergen–vertraagd afvoeren) steeds belangrijker voor landbouw, natuur en bebouwde omgeving (Provincie Drenthe, 2022).

Afbeelding 4.16 Geschiktheidskaart bebouwing in Drenthe volgens Water Bodem sturend (SWECO, 2025)

Parallel groeit de druk op de zoetwatervoorraad. In de omgevingsvisie wordt expliciet uitgegaan van een scenario met 25 % groei van de drinkwatervraag in 2050, en wordt ruimte gereserveerd via (aanvullende) strategische voorraden bij winningen (Provincie Drenthe, 2022). Tegelijk is wateraanvoer (o.a. via het IJsselmeer) op langere termijn niet vanzelfsprekend; daarom verschuift het accent naar gebiedseigen oplossingen voor water vasthouden en efficiënter watergebruik (Provincie Drenthe, 2024). Dit raakt direct de ruimtelijke afweging: grondwaterbeschermingsgebieden, beekdalen en wateroogstgebieden worden strenger randvoorwaardelijk.

Voor de bodem betekent dit dat vitaliteit (organische stof, structuur, bodemleven) een sleutelfactor wordt om zowel water te bufferen als uitspoeling te verminderen. De provinciale bodemstrategie zet daarom op: meer buffercapaciteit, minder verdamping, minder diffuse belasting (meststoffen/gewassenbescherming) en het tegengaan van veenoxidatie en bodemdaling (Provincie Drenthe, 2021). Veen(ontginnings)gebieden blijven zonder peilaanpassingen een structureel kwetsbaar systeem door inklinking/oxidatie, met doorwerking naar waterbeheer en schadegevoeligheid.

De KRW- en nitraatopgave blijft richting 2027 leidend, maar werkt door tot 2050: warmere zomers en lagere afvoeren vergroten de kans op hogere concentraties en ecologische stress, terwijl ‘opkomende stoffen’ (zoals PFAS/ZZS) vaker tot onderzoek- en beheersopgaven leiden. In ruimtelijke termen ondersteunen je WBS-geschiktheidskaarten voor bebouwing dit beeld: vooral beekdalen, veenrijke zones en gebieden met beperkte berging/hoog grondwater tonen meer beperkingen; de hogere zandgronden zijn relatief robuuster voor verstedelijking (mits infiltratie en afkoppeling goed worden ingericht).

4.2.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 4.2 toont een samenvatting van de staat van water en bodem in Drenthe.

Tabel 4.2 Beoordeling huidige staat water en bodem in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
bodem	redelijk	Drenthe heeft overwegend zandgronden (o.a. op de Hondsrug en het Drents Plateau), met daarnaast veen- en beekdalgronden. Dit geeft een robuust maar kwetsbaar systeem: zandgronden infiltreren goed, maar zijn gevoelig voor uitspoeling en verdroging. De bodemvitaliteit laat een gemengd beeld zien: fosfaatbelasting is in delen van het landbouwgebied verhoogd (met name op zandgronden, o.a. rond de Hondsrug en in Zuidwest-Drenthe), terwijl veen- en moerige gronden relatief gunstig scoren op organische stof. Bodemverontreiniging is in omvang sterk teruggedrongen, maar er blijven spoedlocaties en lokale problemen (zoals PFAS rond Groningen Airport Eelde). Bodemdaling veroorzaakt door veenoxidatie is een knelpunt in Zuidoost-Drenthe, vooral rond Emmen en Coevorden, waar veenoxidatie en ontwatering leiden tot (zeer) sterke daling met gevolgen voor waterhuishouding en infrastructuur
wateroverlast	voldoende	de normering voor regionale wateroverlast is beleidsmatig op orde en werkt met herhalingstijden (T10–T100, als jaarlijkse kans). In open/agrarische gebieden overheersen lagere beschermingsniveaus (T10–T25) en bij bebouwing/infrastructuur hogere (T50–T100), met ook 'tegennorm'-gebieden waar water tijdelijk mag blijven staan. Het knelpunt zit vooral in de praktische robuustheid bij extremer weer: Drenthe is relatief nat, met structureel hogere neerslag in het westen en Noordoost-Drenthe en relatief lagere neerslag in het zuidoosten. Tegelijk varieert het waterbergend vermogen sterk: grote delen zitten rond 50–500 mm, maar op het Drents Plateau liggen juist grote zones met 750 tot >2.500 mm (veel potentieel in de onverzadigde zone). In gebieden met beperkte berging, hoge grondwaterstanden en/of veenrijke ondergrond kan wateroverlast sneller optreden, ook als de formele normering 'klopt'
droogte	matig	grondwaterstanden tonen een duidelijk seizoenspatroon (winterherstel, zomerdaling), maar laten een verhoogde gevoeligheid zien voor droge, warme zomers. Vooral op hogere zandgronden, zoals het Drents Plateau, kunnen zomerse dalingen onder de gebruikelijke bandbreedte komen. De waterconditiekaart laat zien dat vrijwel de hele provincie in enige mate gevoelig is voor droogteschade: op zandgronden door snelle uitdroging van de wortelzone, en in beekdalen door lage grondwaterstanden. Structurele uitputting is niet vastgesteld, maar bij opeenvolgende droge jaren neemt de kwetsbaarheid toe, mede door concurrentie tussen landbouw, natuur en drinkwaterwinning
waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	matig	de kwaliteit van het ondiepe grondwater (±10 m) wordt beperkt door verzuring (lage pH) en daardoor hogere mobiliteit van metalen (o.a. aluminium/cadmium) én door wijdverspreide aanwezigheid van bestrijdingsmiddelen(afbraakproducten). Nitraat laat een hardnekkig probleem zien onder zandgronden met intensief agrarisch gebruik: op een substantieel deel van meetpunten is sprake van (blijvende) overschrijding van 50 mg/l, met slechts een langzame daling. De oppervlaktewaterkwaliteit is in 2024 overwegend onvoldoende: ecologie vaak matig/ontoereikend en chemie op veel plekken 'voldoet niet', terwijl fysisch-chemische basiscondities vaker wel voldoende zijn. De grootste knelpunten liggen daarmee vooral in landbouwgebieden op zandgronden (nitraat/uitspoeling) en in KRW-waterlichamen waar chemische belasting het eindoordeel naar beneden trekt
drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	voldoende	de drinkwatervoorziening is robuust doordat deze sterk leunt op grondwater: dit is relatief constant van kwaliteit en meestal met eenvoudige zuivering te behandelen. De stroombanen en reistijden duiden erop dat veel winwater lang in de ondergrond verblijft, wat natuurlijke filtering ondersteunt. Het belangrijkste knelpunt is de afhankelijkheid van dezelfde grondwaterbron die ook cruciaal is voor natuur en landbouw: verdroging, toenemende watervraag en druk op grondwaterbeschermingsgebieden kunnen de beschikbaarheid en (op termijn) kwaliteit onder druk zetten. Oppervlaktewaterwinning speelt in/om Drenthe een veel kleinere rol en is gevoeliger voor schommelingen in kwaliteit en droogte

Referentiesituatie

In tabel 4.3 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema water en bodem in Drenthe.

Tabel 4.3 Beoordeling referentiesituatie water en bodem in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
bodem	redelijk	matig	ondanks inzet op bodemvitaliteit en strengere nutriënten- en middelenregulering blijft de bodem in 2050 kwetsbaar voor klimaatdruk (snellere organische-stofafbraak, structuurschade bij extremen) en voor uitspoeling op zandgronden. In veenrijke gebieden blijft bodemdaling zonder structurele peilaanpassing een hardnekkig probleem. Verbetering is mogelijk, maar structurele robuustheid wordt niet overal bereikt
wateroverlast	voldoende	voldoende	het regionale systeem is in 2050 beter ingericht op berging en vertraagde afvoer, maar extreme buien zorgen vaker voor tijdelijke knelpunten, met name in beekdalen en laaggelegen veengebieden. Over het geheel blijft wateroverlast beheersbaar, maar met een hogere kans op incidentele piekbelasting dan in het verleden
droogte	matig	matig	droogte ontwikkelt zich tot een structurele randvoorwaarde. Lage zomergrondwaterstanden komen frequenter voor en de concurrentie om zoet water neemt toe. Aanpassingen in landbouw en waterbeheer beperken schade, maar provinciebreed blijft sprake van verhoogde kwetsbaarheid, vooral op hogere zandgronden en in grondwaterafhankelijke natuur
waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	matig	matig	door bronmaatregelen en inrichting verbetert de kwaliteit geleidelijk, maar klimaatverandering (lagere afvoer, hogere concentraties) en diffuse belasting zorgen ervoor dat niet overal een goede toestand wordt bereikt. Hardnekkige knelpunten blijven aanwezig in landbouwgebieden op zandgronden en in waterlichamen waar chemische parameters bepalend zijn
drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	voldoende	redelijk	de leveringszekerheid blijft waarschijnlijk gewaarborgd, maar de druk op grondwater neemt toe door stijgende vraag en droogte. Beschermingszones en ruimtelijke beperkingen worden strenger. De kwaliteit blijft in basis goed, maar kwetsbaar voor diffuse belasting. De situatie is beheersbaar, maar minder vanzelfsprekend robuust dan in de huidige staat

4.3 Natuur en biodiversiteit

Tabel 4.4 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema natuur en biodiversiteit

Toetsingscriteria	**Indicatoren**
realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	- NNN in Drenthe (verworven en ingericht)
Natura 2000	- Natura 2000-gebieden en VHR-doelen

Toetsingscriteria	Indicatoren
	- habitattypen - stikstofdepositie
waardevolle en beschermde soorten	- broedvogels - vogel- en habitatrichtlijnsoorten - rode lijstsoorten
verschuiving soorten door klimaatverandering	- kortsmossen

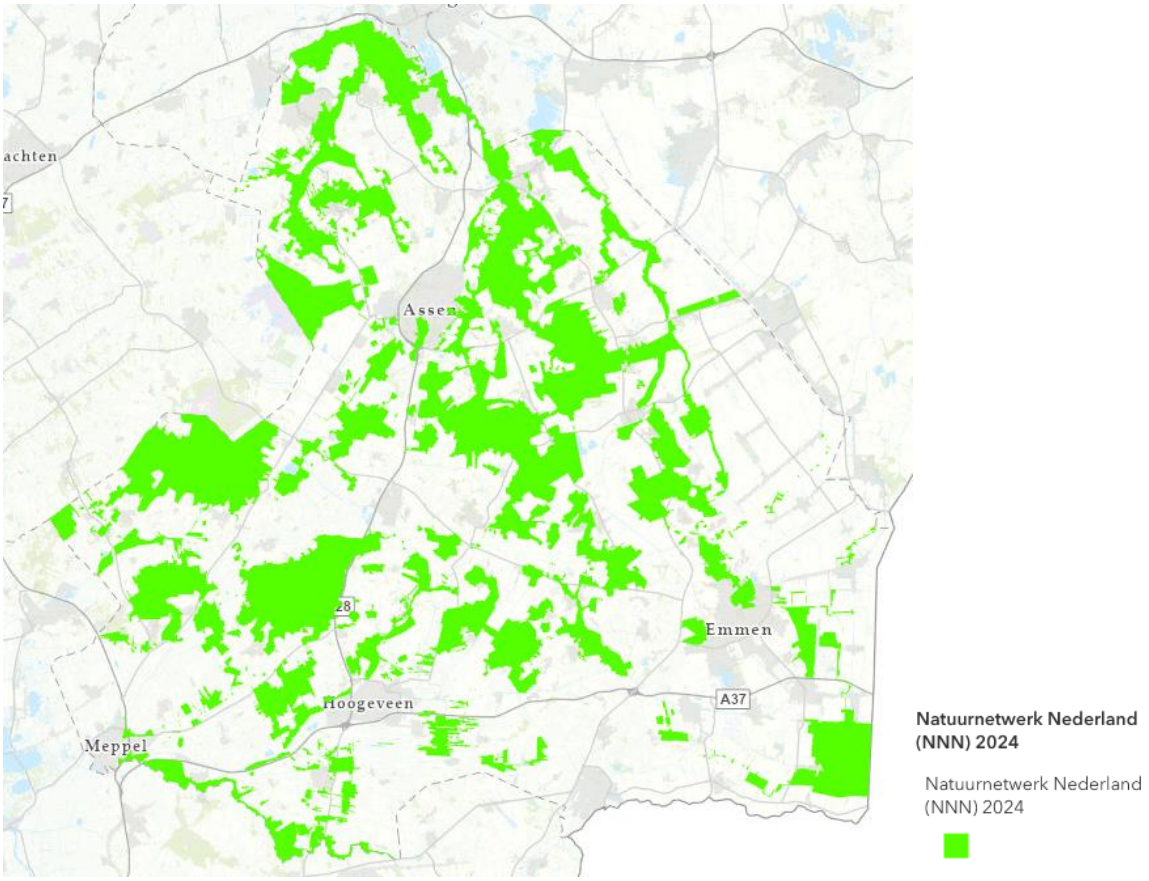
4.3.1 Huidige situatie

Realisatie NNN (gebieden en verbindingen)

Natuurnetwerk Nederland in Drenthe (verworven en ingericht)

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) vormt een samenhangend netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingen in Drenthe (zie afbeelding 4.17). Een groot deel van dit netwerk bestaat uit bestaande natuurgebieden, aangevuld met nieuwe natuur die sinds 2011 wordt gerealiseerd in het kader van het Natuurpact. In 2024 is het grootste deel van het NNN in Drenthe inmiddels verworven en ingericht. Het aandeel ingerichte natuur is de afgelopen jaren duidelijk toegenomen, wat laat zien dat niet alleen grond is aangekocht, maar dat deze ook daadwerkelijk is omgevormd tot functionerende natuur (zie afbeelding 4.18).

Afbeelding 4.17 Natuurnetwerk Nederland (NNN) in Drenthe in 2024 (GDB Drenthe, 2025)

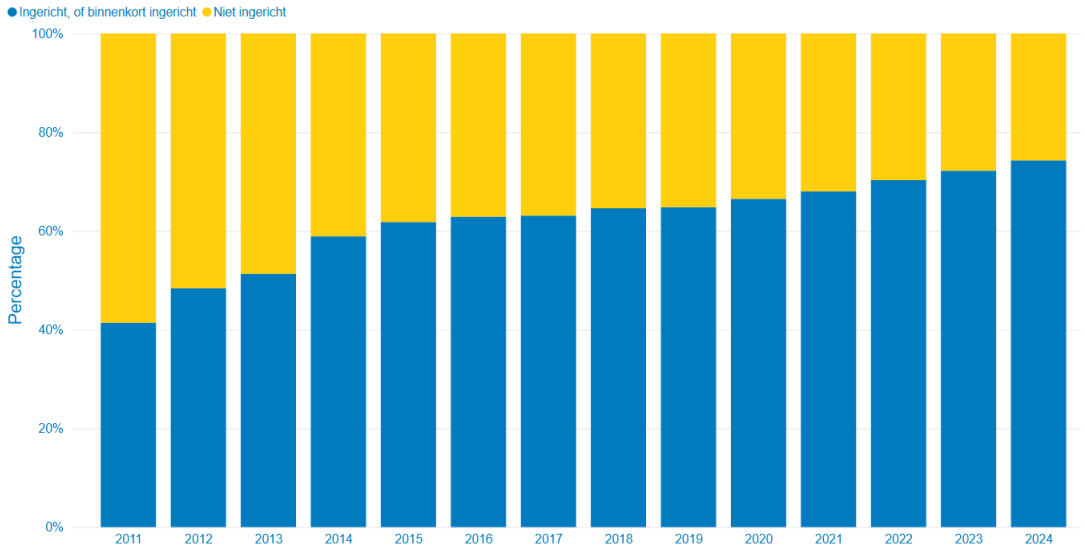

Tegelijkertijd is er nog een resterend deel van het NNN dat nog niet volledig is afgerond. Een deel van de gebieden is wel verworven, maar nog niet ingericht, en een kleiner deel is nog niet verworven. Dit betekent dat het natuurnetwerk nog niet overal ecologisch goed verbonden is. De ruimtelijke samenhang is daardoor

op sommige plekken nog kwetsbaar, met name op locaties waar verbindingszones ontbreken of waar natuurgebieden versnipperd liggen.

Samenvattend staat de realisatie van het NNN in Drenthe er redelijk voor: het netwerk is grotendeels gerealiseerd en functioneel ingericht, maar de afronding van resterende gebieden en verbindingen blijft nodig om te komen tot een volledig robuust en samenhangend natuurnetwerk.

Afbeelding 4.18 Aandeel ingerichte natuur in Natuurnetwerk Drenthe (Provincie Drenthe, 2025)

Bron: Provincie Drenthe, laatste update december 2025

Natura 2000-gebieden

Natura 2000-gebieden en VHR-doelen

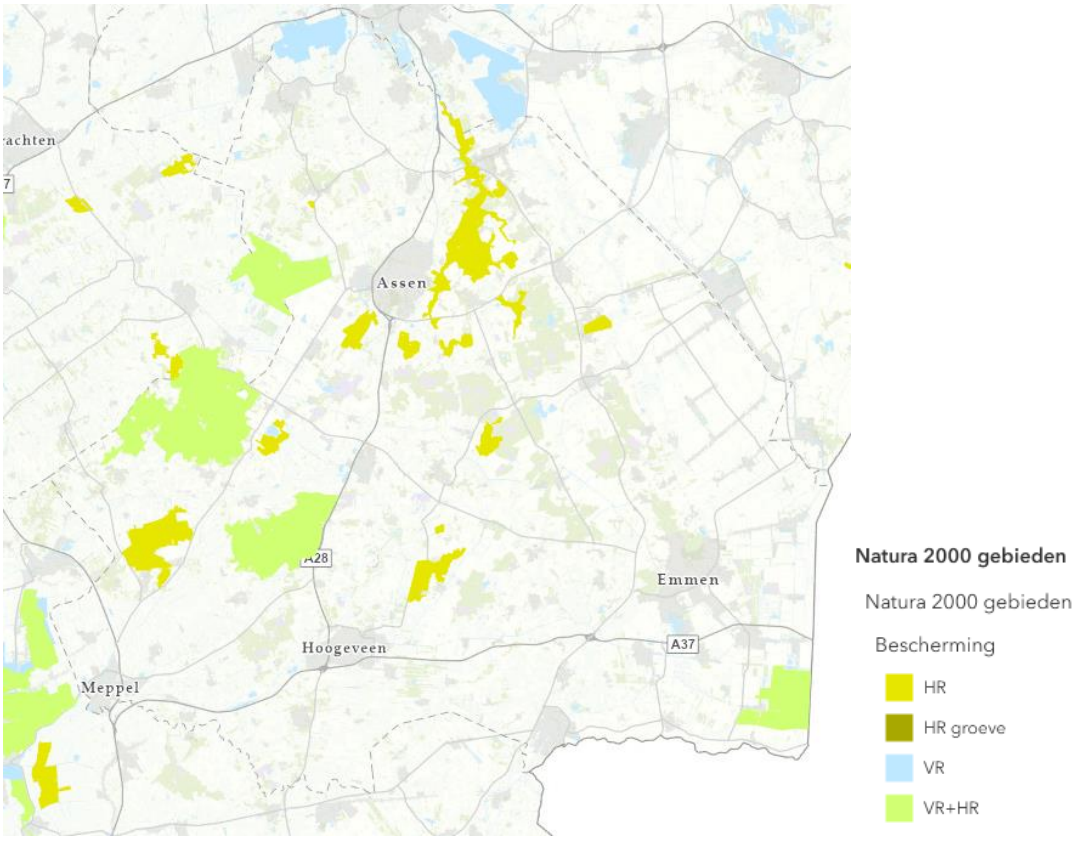
Drenthe heeft veertien Natura 2000-gebieden die verspreid liggen over de provincie. Deze gebieden zijn aangewezen ter bescherming van kwetsbare natuurtypen en soorten die onder de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn vallen (VHR). Op afbeelding 4.19 is te zien dat de Natura 2000-gebieden vooral liggen op de hogere zandgronden, in veen- en beekdalsystemen en in grotere natuurcomplexen, zoals heidegebieden, hoogvenen en natte natuurgebieden. Veel gebieden hebben een gecombineerde beschermingsstatus (VR+HR), wat betekent dat zowel soorten als leefgebieden juridisch beschermd zijn (zie afbeelding 4.19).

Hoewel de gebieden ruimtelijk goed gespreid zijn en juridisch stevig verankerd, staat de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen in het merendeel van de gebieden onder druk. Voor verschillende stikstofgevoelige habitattypen (zoals droge heiden, hoogvenen en blauwgraslanden) wordt de kritische depositiewaarde structureel overschreden. Daarnaast spelen verdroging, versnippering, vermesting en waterkwaliteitsproblemen een rol. In meerdere gebieden is daarom geen sprake van een gunstige staat van instandhouding, of is deze onzeker.

De aanwezigheid van Natura 2000-gebieden betekent dus niet automatisch dat de natuurkwaliteit goed is. Juridische bescherming en ruimtelijke aanwijzing vormen een basis, maar de ecologische kwaliteit en het behalen van de VHR-doelen blijven afhankelijk van actief herstelbeheer en vermindering van externe drukfactoren, met name stikstofdepositie.

Concluderend beschikt Drenthe over een volledig en juridisch geborgd Natura 2000-netwerk, maar de feitelijke natuurkwaliteit en doelrealisatie staan in een aanzienlijk deel van de gebieden onder druk. Het behalen van de VHR-doelen vraagt daarom om voortgaande bronmaatregelen en systeemherstel, naast gebiedsgericht beheer.

Afbeelding 4.19 Natura 2000-gebieden in Drenthe (GDB Drenthe, 2025)

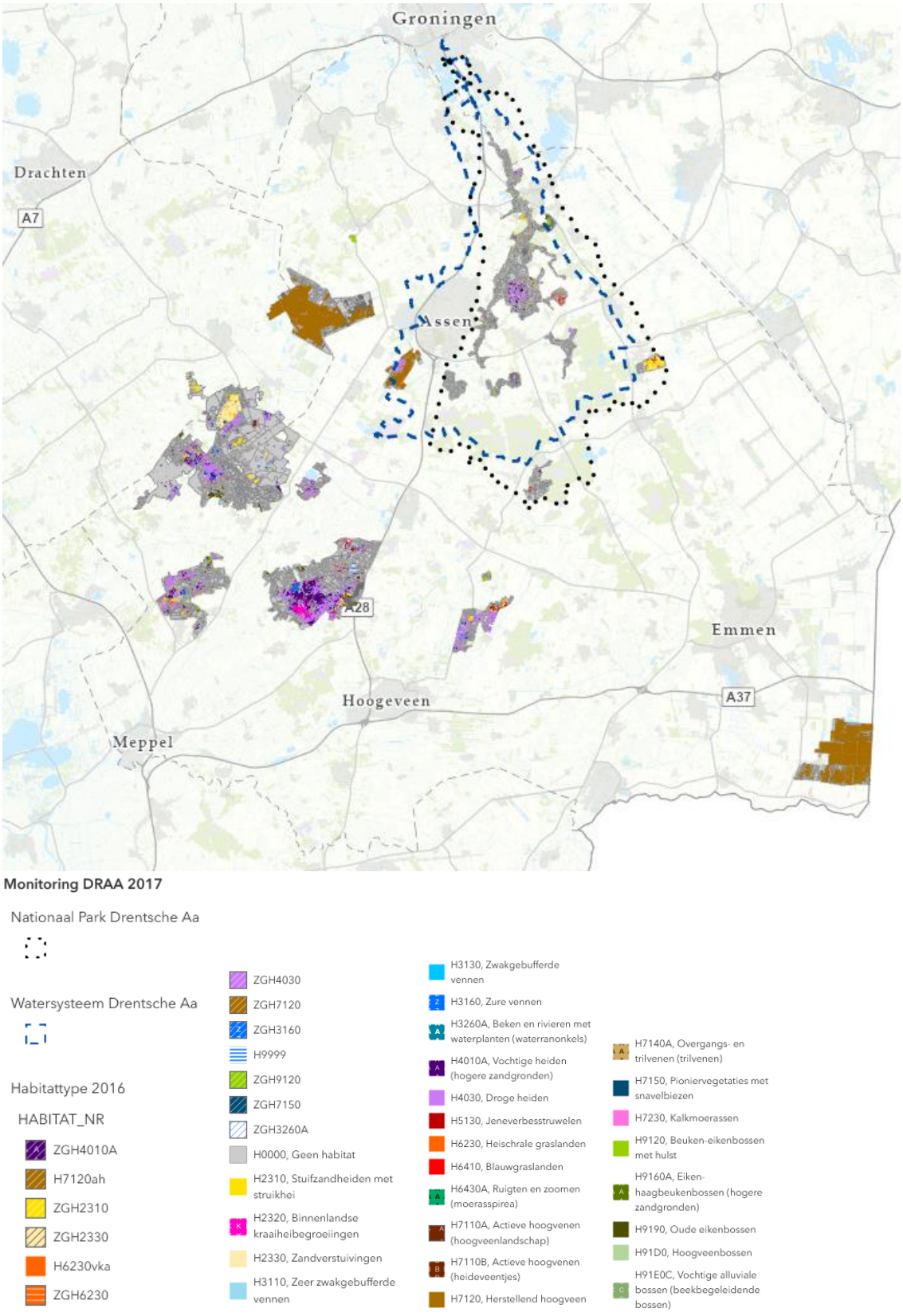

Habitattypen

De huidige staat van de habitattypen in de Drentse Natura 2000-gebieden laat een grote ecologische rijkdom én een sterke ruimtelijke concentratie van kwetsbare natuur zien (zie afbeelding 4.20). Op de kaart zijn vooral grote aaneengesloten complexen zichtbaar rond het Nationaal Park Drentsche Aa, het Dwingelderveld, het Bargerveen, het Fochteloërveen en delen van het Mantingerzand- en Elperstroomgebied. Deze gebieden bevatten een hoge diversiteit aan beschermde habitattypen, waaronder natte heide (H4010), droge heide (H4030), hoogvenen (H7110/H7120), heischrale graslanden (H6230), blauwgraslanden (H6410), veenmosrietlanden (H7140) en verschillende typen vennen (H3130/H3160).

Kenmerkend voor Drenthe is het sterke voorkomen van veen- en heidegebonden habitattypen, die ecologisch zeer waardevol maar ook kwetsbaar zijn voor verdroging, stikstofdepositie en hydrologische veranderingen. Daarnaast komen beekdalen en overgangen tussen natte en droge systemen voor, met habitattypen die afhankelijk zijn van een stabiele waterhuishouding. Buiten de grote kerngebieden zijn kleinere, versnipperde habitatplekken zichtbaar, vaak als geïsoleerde natuurfragmenten in een agrarisch landschap. Dit wijst op een natuurstructuur die ecologisch waardevol is, maar waarin samenhang en robuustheid buiten de kerngebieden beperkt zijn.

Afbeelding 4.20 Habitattypen in Drenthe (GDB Drenthe, 2022)

Stikstofdepositie

De stikstofdepositie in Drenthe laat in 2023 een overwegend middelhoge belasting zien, met grote delen van de provincie in klassen rond 1.000–2.500 mol/ha/jaar en plaatselijk hogere waarden (tot circa >3.000–3.500

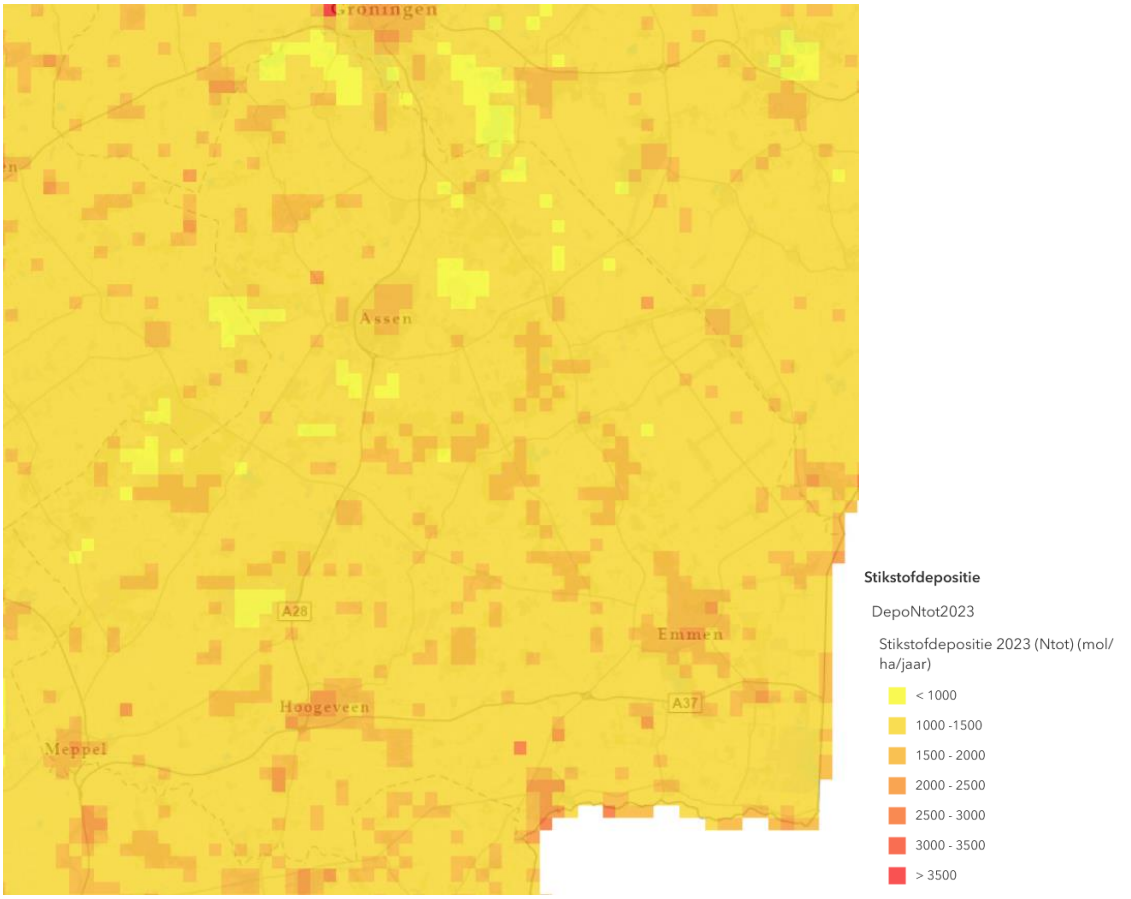
mol/ha/jaar) in zones met intensiever ruimtegebruik. Het kaartbeeld is diffuus: verhoogde deposities komen verspreid voor, maar zijn relatief vaker zichtbaar in delen van het zuiden en oosten, en in de nabijheid van infrastructuur en landbouwgebieden. Dit betekent dat stikstofdepositie niet alleen een lokaal, maar ook een provinciebreed milieukwaliteitsvraagstuk is dat op gebiedsniveau kan variëren (zie afbeelding 4.21).

De duiding is relevant omdat veel Drentse Natura 2000-gebieden stikstofgevoelige habitattypen bevatten. In onder meer Dwingelderveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Fochteloërveen, Bargerveen, Mantingerzand, Witterveld, Elperstroomgebied en het Holtingerveld wordt voor habitattypen als droge heide, natte heide, hoogveen en blauwgraslanden de kritische depositiewaarde (KDW) structureel overschreden. Dit betekent dat de huidige stikstofbelasting hoger is dan ecologisch toelaatbaar voor het behoud van deze natuurtypen.

Hoewel landelijk sinds 2005 sprake is van een afname van de gemiddelde overschrijding van de KDW, geldt ook in Drenthe dat in een aanzienlijk deel van de stikstofgevoelige hectares nog sprake is van overschrijding (CLO, 2025). Juridische bescherming van Natura 2000-gebieden vertaalt zich daardoor niet automatisch in een gunstige staat van instandhouding.

Een deel van de stikstofdepositie is afkomstig van buiten de provincie, via nationale en internationale emissies. Tegelijkertijd dragen provinciale bronnen, met name landbouw, substantieel bij aan de lokale depositie rond Natura 2000-gebieden. Het behalen van de VHR-doelen is daarom afhankelijk van zowel landelijke bronmaatregelen als gebiedsgerichte reductie en herstelmaatregelen.

Afbeelding 4.21 Stikstofdepositie in Drenthe in 2023 (Kaartportaal Drenthe, 2023)

Waardevolle en beschermde soorten

Vogel- en habitatrichtlijnsoorten

De huidige staat van de vogel- en habitatrichtlijnsoorten laat op basis van landelijke gegevens een overwegend gemengd, maar niet eenduidig negatief beeld zien (zie afbeelding 4.22). Omdat deze gegevens landelijk zijn en nog niet beschikbaar op provinciaal niveau, geven ze vooral een algemene ecologische context.

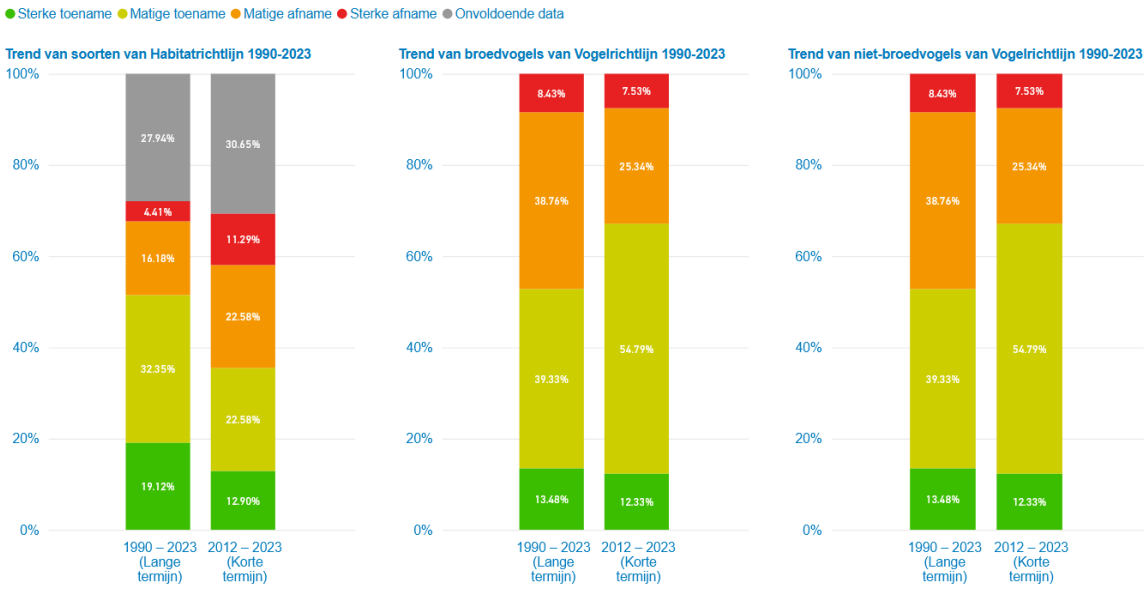
Voor soorten die onder de Habitatrichtlijn vallen, is er sprake van een relatief gunstige ontwikkeling: over de lange termijn (1990–2023) neemt een groter deel van deze soorten toe dan af. Dit wijst erop dat beschermingsmaatregelen, natuurontwikkeling en beheer op nationaal niveau effect hebben op het behoud en herstel van specifieke habitatgebonden soorten. Tegelijkertijd is er ook een aanzienlijke groep soorten waarvoor onvoldoende data beschikbaar is, wat de volledigheid van het beeld beperkt.

Bij de Vogelrichtlijnsoorten is het beeld zorgelijker. Voor broedvogels houden soorten die toenemen en soorten die afnemen elkaar over de lange termijn ongeveer in evenwicht. Vanuit beleidsmatig perspectief is dit geen positief signaal: het doel van de Vogelrichtlijn is immers het bereiken van een gunstige staat van instandhouding, waarbij populaties stabiel of groeiend zijn. Dat een substantieel deel van de soorten afneemt, betekent dat het systeem als geheel nog niet robuust is. Vooral soorten van open agrarisch gebied en heide- en veenlandschappen blijven onder druk staan.

Voor niet-broedvogels is het beeld positiever: het aandeel toenemende soorten is groter dan het aandeel afnemende soorten. Dit wijst op verbeterde omstandigheden voor doortrekkende en overwinterende soorten op nationale schaal.

Samengevat is er sprake van gedeeltelijk herstel bij Habitatrichtlijnsoorten en niet-broedvogels, maar blijft de ontwikkeling van broedvogels kwetsbaar. Vanuit de doelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn is het beeld daarmee niet volledig gunstig en blijft structurele verbetering noodzakelijk.

Afbeelding 4.22 Trend van vogel- en habitatrichtlijn in Nederland tussen 1990 en 2023 (Compendium voor de Leefomgeving, 2025)

Bron: Compendium voor de Leefomgeving, laatste update september 2025

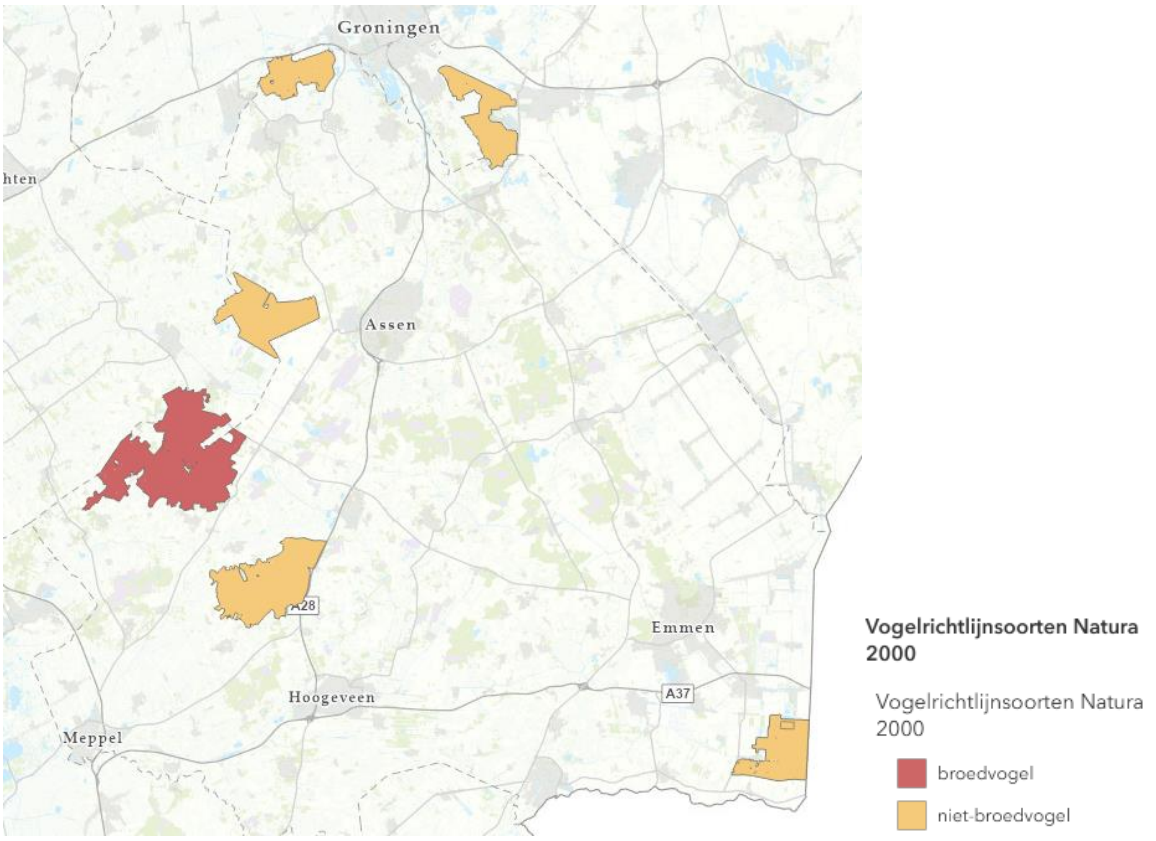
Broedvogels

De huidige staat van de broedvogels in Drenthe laat een gemengd beeld zien. In en rond de Natura 2000-gebieden komen nog steeds belangrijke populaties vogelrichtlijnsoorten voor. Deze gebieden functioneren als kerngebieden voor zowel broedvogels als niet-broedvogels en vormen een belangrijk fundament voor soortenbescherming in de provincie (zie afbeelding 4.23). Heidevelden, veengebieden, natte natuur en bosgebieden spelen hierin een centrale rol en dragen bij aan het behoud van biodiversiteit.

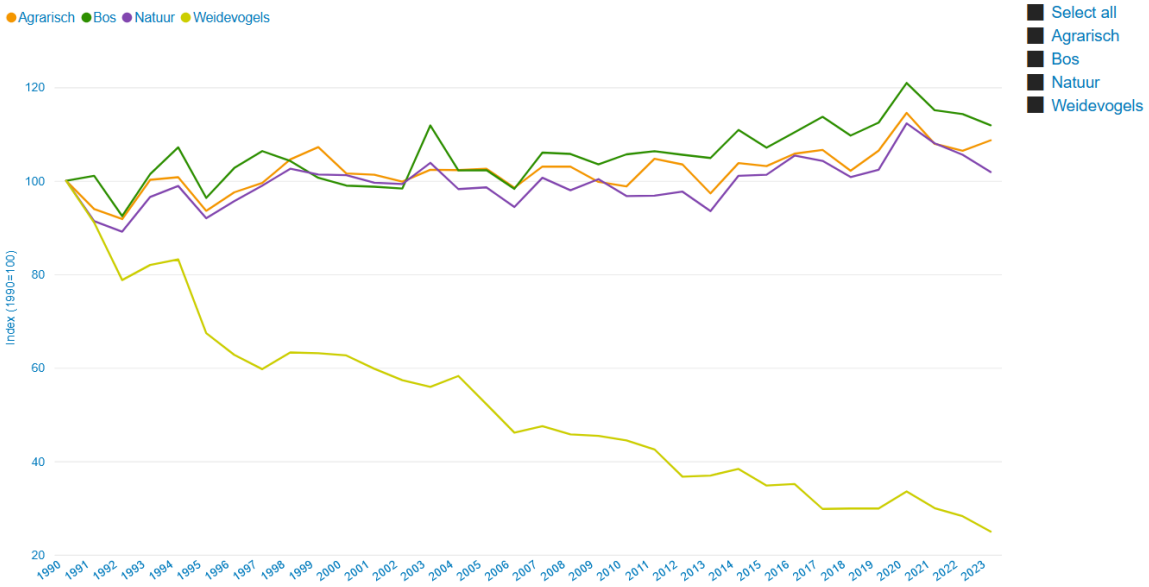
Tegelijkertijd laten de langjarige ontwikkelingen sinds 1990 duidelijke verschillen zien tussen typen leefgebieden (zie afbeelding 4.24). Soorten die gebonden zijn aan bos- en natuurgebieden vertonen over het algemeen een stabiel tot licht positief beeld, wat samenhangt met natuurontwikkeling, beheermaatregelen en de uitbreiding en versterking van natuurgebieden. Ook agrarische soorten laten gemiddeld een redelijk stabiele ontwikkeling zien. Daartegenover staat echter een duidelijke en langdurige achteruitgang van weidevogels. Hun populaties zijn sinds 1990 sterk afgenomen, wat wijst op een structurele verslechtering van de ecologische kwaliteit van het agrarisch landschap voor deze soortgroep.

De huidige staat van broedvogels in Drenthe kan daarmee worden gekarakteriseerd als ecologisch ongelijk verdeeld: natuurgebieden bieden nog steeds relatief gunstige omstandigheden voor veel soorten, terwijl het open landbouwgebied steeds minder geschikt is voor met name weidevogels, waardoor daar sprake is van een kwetsbare en verslechterende situatie.

Afbeelding 4.23 Vogelrichtlijnsoorten in Drenthe (GDB Drenthe, 2025)

Afbeelding 4.24 Procentuele af- of toename van de broedvogels in Drenthe ten opzichte van 1990 (SOVON, 2025)

Bron: SOVON, Laatste update januari 2025

Rode lijstsoorten

De huidige staat van de rode-lijstsoorten in Drenthe laat een gemengd maar zorgelijk beeld zien. In de provincie komen bijna vierhonderd soorten voor die op de Rode Lijst staan, wat op zichzelf al duidt op een hoge mate van biodiversiteitsdruk. De trendgrafieken laten zien dat sinds 1990 weliswaar een substantieel deel van deze soorten een toename laat zien, maar dat daar nog altijd een groot aandeel soorten tegenover staat dat stabiel blijft of significant afneemt (zie afbeelding 4.25 en afbeelding 4.26).

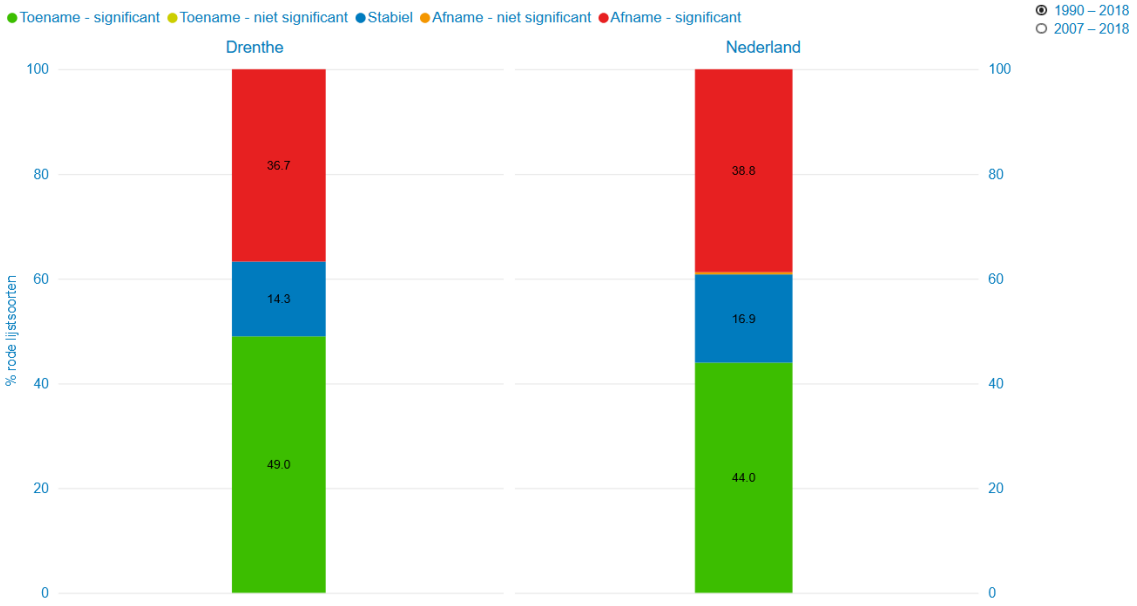
Voor Drenthe geldt dat over de lange termijn (1990–2018) ongeveer 49 % van de rode-lijstsoorten significant toeneemt, terwijl circa 14 % stabiel is gebleven. Daartegenover staat dat ongeveer 10 % niet-significant afneemt en ruim 36 % significant afneemt. Het aandeel soorten met een negatieve trend is daarmee substantieel.

Vanuit beleidsmatig perspectief is dit geen volledig positief beeld. Het doel van natuurbeleid en soortenbescherming is immers herstel naar een gunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat soorten duurzaam stabiel of toenemend zouden moeten zijn en uiteindelijk van de Rode Lijst kunnen verdwijnen. Dat bijna de helft van de soorten nog steeds (significant) afneemt, geeft aan dat dit doel nog niet is bereikt.

In vergelijking met het landelijke beeld scoort Drenthe iets gunstiger wat betreft het aandeel toenemende soorten, maar het patroon van gelijktijdig herstel en achteruitgang is vergelijkbaar met Nederland als geheel. Ook in de recente periode (2007–2018) blijft een aanzienlijk aandeel soorten in Drenthe significant afnemen (circa 31 %), terwijl ongeveer 35 % significant toeneemt. Dit wijst op een biodiversiteit die niet in brede zin herstelt, maar zich in een verdeeld en kwetsbaar evenwicht bevindt.

Samengevat verbetert de situatie voor een deel van de soorten, maar blijft een groot aandeel structureel onder druk staan. Vanuit het doel van brede biodiversiteitsherstel is het beeld daarmee onvoldoende robuust.

Afbeelding 4.25 Toe- en afname van rode lijstsoorten in Drenthe en Nederland tussen 1990 en 2018 (Compendium voor de Leefomgeving, 2025)

Bron: Compendium voor de Leefomgeving, laatste update januari 2025

Afbeelding 4.26 Toe- en afname van rode lijstsoorten in Drenthe en Nederland tussen 2007 en 2018 (Compendium voor de Leefomgeving, 2025)

Bron: Compendium voor de Leefomgeving, laatste update januari 2025

Verschuiving soorten door klimaatverandering

Korstmossen

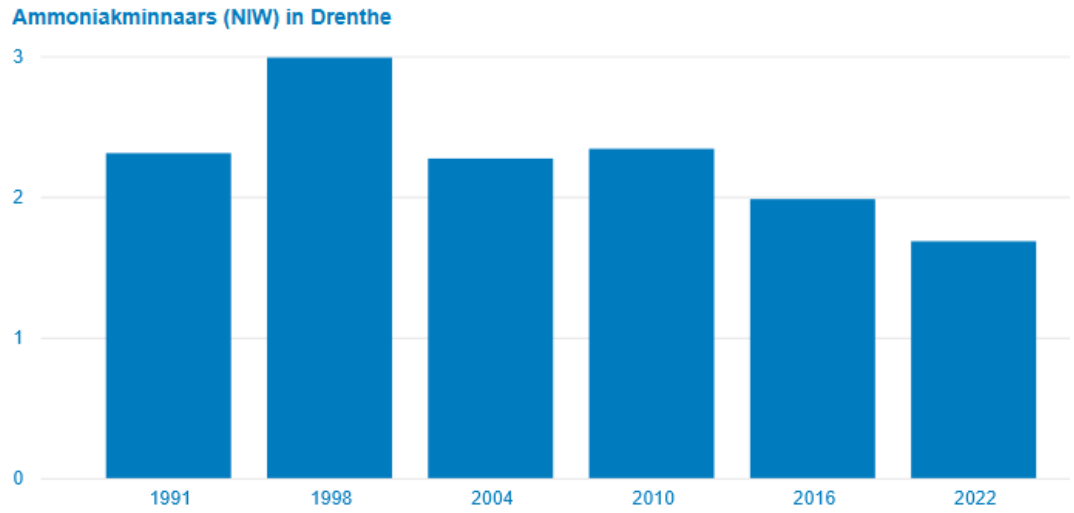
Korstmossen zijn samenlevingsvormen van een schimmel en een alg of cyanobacterie. Ze groeien op oppervlakken zoals boomschors, stenen en bodem en nemen water en voedingsstoffen rechtstreeks op uit de lucht en uit neerslag. Omdat korstmossen geen wortels hebben en sterk afhankelijk zijn van

atmosferische omstandigheden, reageren ze zeer gevoelig op veranderingen in luchtkwaliteit, stikstofdepositie en klimaat. Hierdoor worden ze internationaal veel gebruikt als bio-indicator voor milieukwaliteit en klimaatverandering. Veranderingen in de samenstelling van korstmossensoorten kunnen bijvoorbeeld wijzen op verschuivingen in stikstofbelasting, temperatuur en luchtvochtigheid.

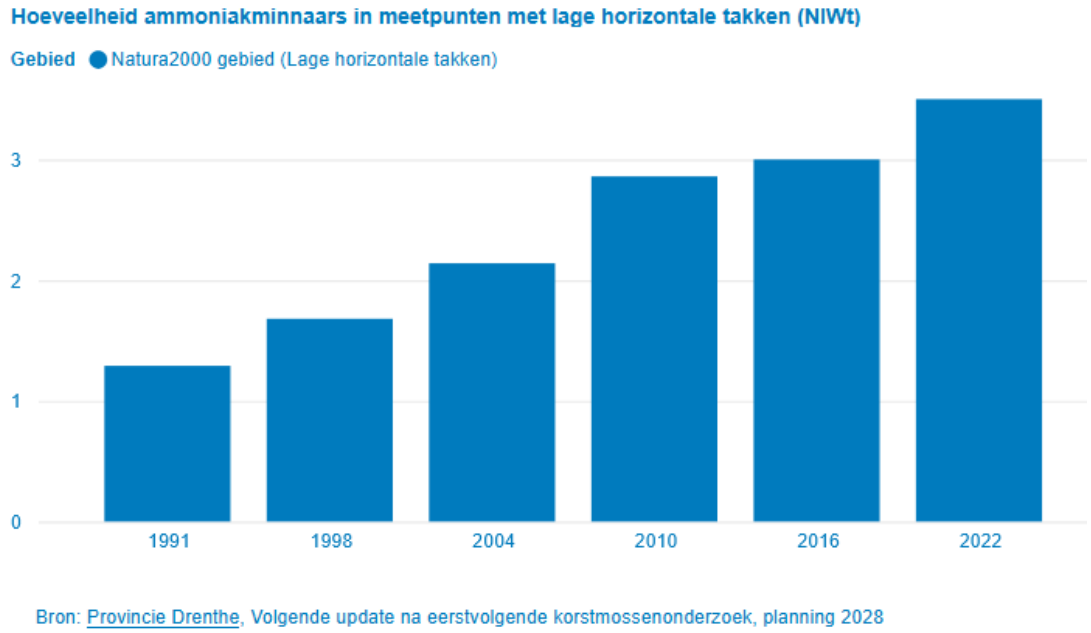
De ontwikkeling van ammoniakminnende korstmossen in Drenthe laat over de lange termijn een geleidelijke daling zien. De NIW-waarde (ammoniakminnaars) bereikte rond het eind van de jaren '90 een piek en is sindsdien in stappen afgenomen tot 2022 (zie afbeelding 4.27). Dit wijst op een afname van ammoniakbelasting in de lucht, wat in ecologische zin een positieve ontwikkeling is voor natuurkwaliteit en gevoelige habitats.

Tegelijkertijd laat de NIWt (ammoniakminnaars op horizontale takken) juist een stijgende trend zien (zie afbeelding 4.28). Dit duidt erop dat de natte depositie van ammoniak via regen in natuurgebieden toeneemt, ondanks de daling van de algemene luchtconcentraties. Met name in en rond Natura 2000-gebieden blijft de belasting daarmee relevant.

Afbeelding 4.27 Ammoniakminnaars (NIW) in Drenthe tussen 1991 en 2022 (Provincie Drenthe, n.d.)

Afbeelding 4.28 Hoeveelheid ammoniakminnaars in meetpunten met lage horizontale takken (NIWt) (Provincie Drenthe, n.d.)

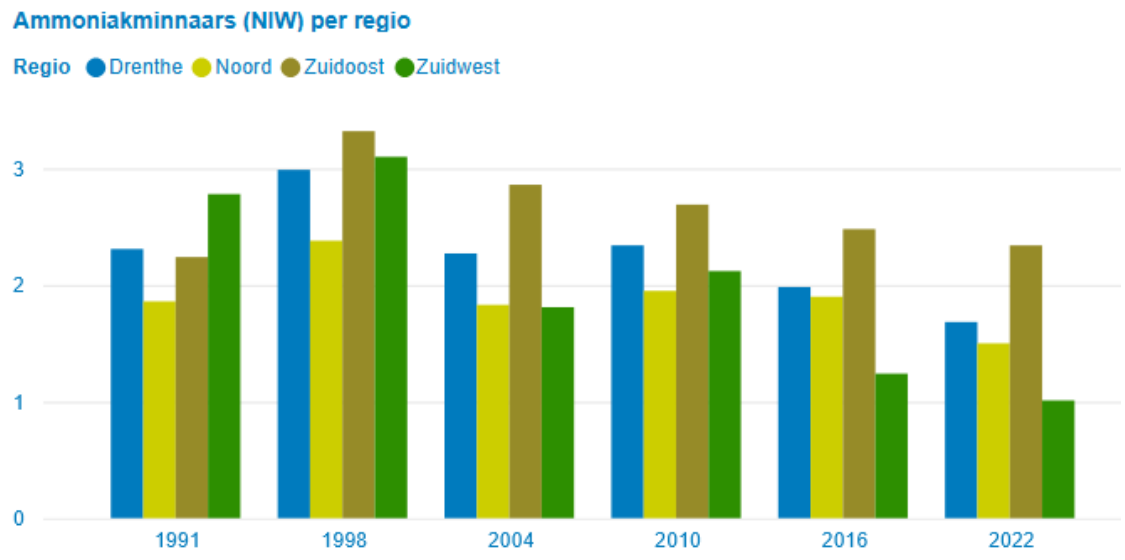

Bron: Provincie Drenthe, Volgende update na eerstvolgende korstmossenonderzoek, planning 2028

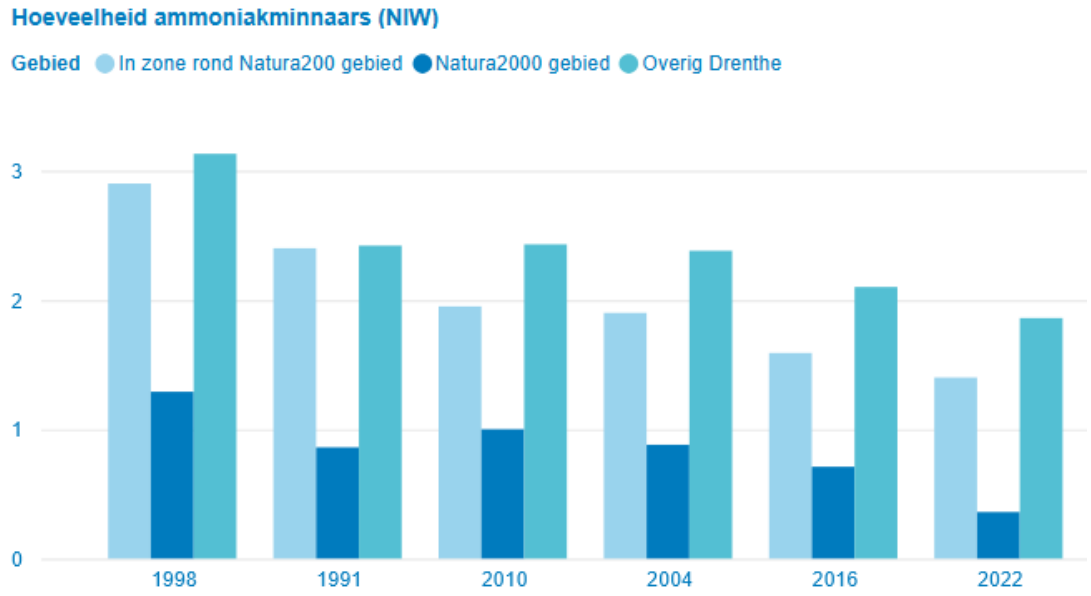
Regionaal is zichtbaar dat de ammoniakdruk niet overal gelijk is afgenomen: sommige delen van Drenthe laten een sterkere daling zien dan andere, wat wijst op een ruimtelijk ongelijk patroon in emissies en depositie (zie afbeelding 4.29). In zones rond Natura 2000-gebieden blijven de waarden relatief hoog ten opzichte van andere delen van Drenthe, wat ecologisch kwetsbare gebieden extra gevoelig maakt voor stikstof- en ammoniakbelasting (zie afbeelding 4.30).

Samenvattend laat de huidige staat een genuanceerd beeld zien: er zijn aanwijzingen voor een afname van atmosferische ammoniakbelasting sinds de jaren ’90, maar de depositiedruk via neerslag blijft relevant. Dit betekent dat, ondanks positieve trends, ammoniak en stikstofdepositie nog steeds een relevante factor zijn in de verschuiving van soorten en de ecologische druk op natuur in Drenthe.

Afbeelding 4.29 Ammoniakminnaars (NIW) per regio (Provincie Drenthe, n.d.)

Afbeelding 4.30 Hoeveelheid ammoniakminnaars in verschillende gebieden (Provincie Drenthe, n.d.)

4.3.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 wordt de ontwikkeling van natuur en biodiversiteit in Drenthe sterk beïnvloed door een combinatie van klimaatverandering, stikstofbeleid, landbouwtransitie en ruimtedruk. De Omgevingsvisie 2022 en de Natuurvisie zetten in op een robuust, samenhangend natuurnetwerk waarin natuur, water en bodem sturend zijn (Provincie Drenthe, 2022); (Provincie Drenthe, 2021). Klimaatverandering (droogte, hitte en piekbuien) vergroot volgens de Natuurvisie de noodzaak van grotere, beter verbonden natuurgebieden met ruimte voor natuurlijke processen en hydrologisch herstel. Met name heide-, hoogveen- en beekdalsystemen worden kwetsbaarder voor verdroging en systeemverstoringen.

Tegelijkertijd blijft stikstofdepositie een bepalende factor. Hoewel nationale en Europese bronmaatregelen (PAS-opvolging, aangescherpte emissienormen) naar verwachting leiden tot verdere daling van depositie, blijft een aanzienlijk deel van de Natura 2000-habitattypen gevoelig. De Natuurvisie benadrukt daarom naast bronbeleid ook actief systeemherstel (hydrologie, plaggen, verschralen, bufferzones). De effectiviteit hiervan is mede afhankelijk van ontwikkelingen buiten Drenthe, gezien de grensoverschrijdende herkomst van stikstof (Provincie Drenthe, 2021).

De landbouwtransitie, mede gestuurd door de Omgevingsverordening en gebiedsgerichte aanpakken, kan kansen bieden voor natuur-inclusieve zones rond Natura 2000-gebieden en versterking van verbindingen binnen het NNN (Provincie Drenthe, 2023). Extensivering, natte teelten en overgangszones kunnen bijdragen aan vermindering van externe druk en vergroting van robuustheid.

Daartegenover staat blijvende ruimtedruk door wonen, energie en infrastructuur. Zonder zorgvuldige zonering kan dit leiden tot verdere versnippering en verstoring, met name aan de randen van stedelijke gebieden en in overgangszones tussen natuur en landbouw.

Voor soorten geldt dat klimaatgedreven verspreidingsverschuivingen (noordwaartse migratie, verandering van fenologie) zullen doorzetten. De Natuurvisie benadrukt daarom adaptieve natuur: ruimte voor dynamiek, versterking van connectiviteit en verbetering van landschappelijke samenhang (Provincie Drenthe, 2021). Zonder structurele verbetering van waterkwaliteit, stikstofreductie en agrarische biodiversiteit blijft het risico bestaan dat herstel beperkt blijft tot kerngebieden en niet leidt tot een brede, robuuste biodiversiteitsontwikkeling.

4.3.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 4.5 toont een samenvatting van de staat van natuur en biodiversiteit in Drenthe.

Tabel 4.5 Beoordeling huidige staat natuur en biodiversiteit in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	redelijk	het NNN is in Drenthe grotendeels verworven en ook steeds vaker ingericht. De belangrijkste knelpunten zitten in het resterende deel dat nog niet is verworven en/of nog niet is ingericht. Daardoor blijven op enkele plekken verbindingszones ontbreken en is de samenhang kwetsbaar waar natuurgebieden versnipperd liggen, vooral aan randen van grote kerngebieden en in overgangszones naar agrarisch gebied. Dit maakt het netwerk minder robuust voor verstoring en beperkt de uitwisseling van soorten tussen gebieden
Natura 2000	matig	Drenthe heeft veel Natura 2000-gebieden die ecologisch sterk zijn als kern (o.a. heide-, hoogveen- en beekdalsystemen), maar de instandhoudingsdoelen staan op meerdere plekken onder druk. De grootste knelpunten spelen in stikstofgevoelige heide- en veengebieden met veel kwetsbare habitattypen, zoals rond Nationaal Park Drentsche Aa, Nationaal Park Dwingelderveld, Bargerveen en Fochteloërveen. Stikstofdepositie is bovendien een breed (diffuus) vraagstuk. Buiten de grote kerngebieden liggen daarnaast kleinere habitatplekken versnipperd in het agrarische landschap, waardoor robuustheid en herstel lastiger zijn
waardevolle en beschermde soorten	matig	in en rond Natura 2000-gebieden zijn nog belangrijke populaties aanwezig en het beeld is niet overal negatief: bos- en natuurgebonden broedvogels zijn vaak stabiel tot licht positief, en bij rode-lijstsoorten neemt een aanzienlijk deel significant toe. Tegelijk blijft het systeem als geheel kwetsbaar. Weidevogels laten sinds 1990 een duidelijke en langdurige achteruitgang zien en ook bij rode-lijstsoorten is het aandeel soorten met (significante) afname groot. Daarmee wordt het beleidsdoel van een brede gunstige staat van instandhouding nog niet bereikt. De biodiversiteit vertoont herstel in delen van het systeem, maar geen structurele en robuuste verbetering
verschuiving soorten door klimaatverandering	matig	de indicatoren geven een dubbel signaal. De algemene ammoniakminnaars (NIW) dalen sinds de piek eind jaren '90, wat wijst op verbetering van de luchtkwaliteit. Tegelijk neemt de NIWt (ammoniakminnaars op horizontale takken) toe, wat duidt op aanhoudende of toenemende ammoniakdepositie via neerslag. De knelpunten zitten vooral waar natuur al gevoelig is en waar depositiedruk relatief hoog blijft, met name in en rond Natura 2000-gebieden

Referentiesituatie

In tabel 4.6 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema natuur en biodiversiteit in Drenthe.

Tabel 4.6 Beoordeling referentiesituatie natuur en biodiversiteit in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	redelijk	redelijk	het NNN is naar verwachting grotendeels juridisch en ruimtelijk afgerond, conform de ambities uit de Omgevingsvisie en Natuurvisie. De resterende verwervings- en inrichtingsopgaven zijn uitgevoerd, maar de ecologische effectiviteit hangt sterk af van verbindingen met landbouw- en watergebieden. Klimaatadaptieve inrichting (nattere beekdalen, robuuste heidecomplexen) is noodzakelijk om het netwerk toekomstbestendig te maken
Natura 2000	matig	matig	de Natura 2000-gebieden blijven juridisch stevig beschermd. Door nationale stikstofmaatregelen en gebiedsgericht herstel is de depositie afgenomen, maar niet overal onder kritische waarden. Klimaatverandering veroorzaakt extra hydrologische druk op veen- en heidesystemen. Doelbereik is verbeterd ten opzichte van 2024, maar blijft kwetsbaar voor externe invloeden
waardevolle en beschermde soorten	matig	matig	bos- en natuurgebonden soorten profiteren van robuustere kerngebieden en betere verbindingen. Agrarische soorten, met name weidevogels, blijven kwetsbaar tenzij landbouwtransitie daadwerkelijk extensiever en natuur-inclusiever wordt. Klimaatverschuiving leidt tot nieuwe soorten, maar ook tot verlies van karakteristieke heide- en veensoorten
verschuiving soorten door klimaatverandering	matig	matig	de ammoniakbelasting is verder gedaald, maar klimaatverandering beïnvloedt vegetatiesamenstelling en soortenverspreiding sterk. Warmere en drogere omstandigheden leiden tot verschuivingen in korstmossen, heidevegetaties en natte habitattypen. Monitoring en adaptief beheer zijn structureel ingebed in beleid

4.4 Landbouw

Tabel 4.7 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema landbouw

Toetsingscriteria	**Indicatoren**
agrarisch grondgebruik	- aandeel grondgebruik per bedrijfstype - aantal bedrijven per bedrijfstype
agrarisch natuurbeheer	- areaal agrarisch natuurbeheer

4.4.1 Huidige situatie

Agrarisch grondgebruik

Aandeel grondgebruik per bedrijfstype

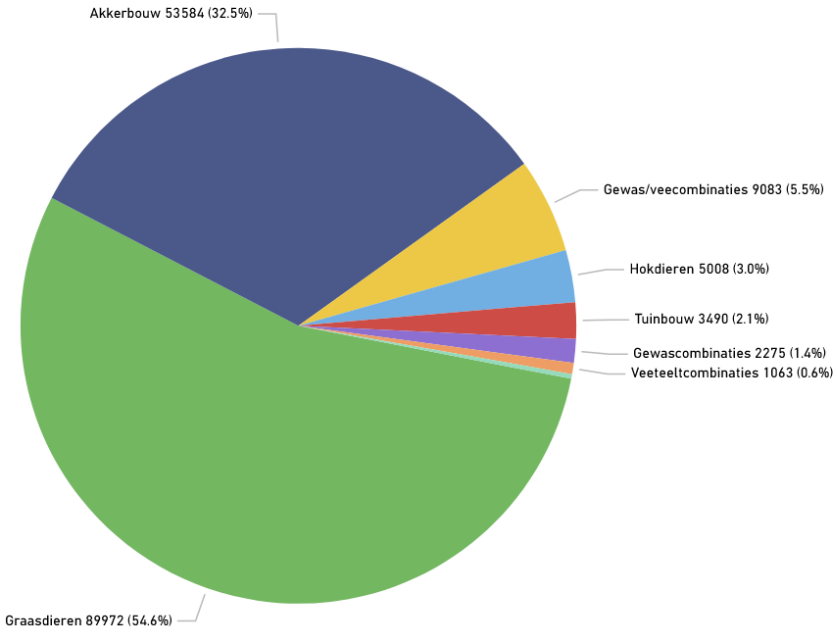
Op basis van de gegevens uit 2010 en 2020 laat het agrarisch grondgebruik in Drenthe een sterk stabiel maar licht verschuivend patroon zien (zie afbeelding 4.31 en afbeelding 4.32). In beide jaren wordt het overgrote deel van de landbouwgrond benut door graasdierbedrijven en akkerbouwbedrijven, wat de traditioneel grondgebonden structuur van de Drentse landbouw bevestigt.

Graasdierbedrijven blijven dominant: in 2010 namen zij circa 54,6 % van het grondgebruik voor hun rekening, in 2020 is dit vrijwel gelijk gebleven met 53,8 %. Akkerbouw laat juist een lichte toename zien, van ongeveer 32,5 % in 2010 naar 33,9 % in 2020, wat wijst op een bescheiden verschuiving richting meer akkerbouwmatige teelten binnen de agrarische structuur.

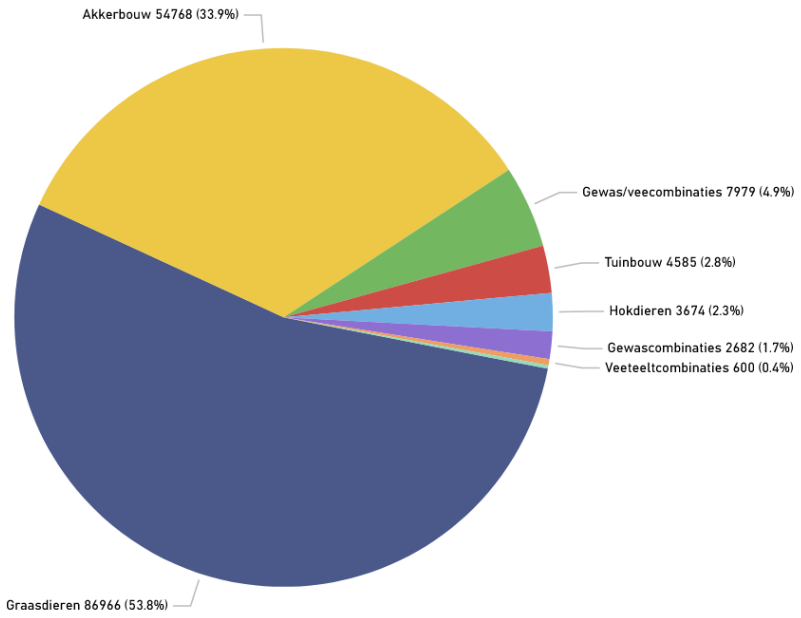
De overige bedrijfstypen nemen een relatief klein deel van het areaal in beslag en blijven ook in 2020 marginaal. Gewas-veehouderijcombinaties groeien licht (van ca. 3,5 % naar 4,9 %), terwijl tuinbouw, hokdierbedrijven, gewascombinaties en veeteeltcombinaties elk slechts enkele procenten of minder van het totale grondgebruik vertegenwoordigen. Deze sectoren spelen ruimtelijk gezien dus een beperkte rol in het landschap.

De huidige staat kan daarmee worden gekarakteriseerd als overwegend extensief en grondgebonden, met een stabiele dominantie van grasland- en akkerbouwsystemen. Er is geen sprake van een structurele verschuiving naar intensieve, niet-grondgebonden landbouwvormen. Wel is sprake van een lichte accentverschuiving richting akkerbouw en gemengde bedrijfsmodellen, wat kan samenhangen met marktontwikkelingen, schaalvergroting en veranderende teeltkeuzes, maar zonder dat dit het ruimtelijk beeld van het Drentse agrarische landschap fundamenteel verandert.

Afbeelding 4.31 Aandeel grondgebruik per bedrijfstype in Drenthe in 2010 (CBS, 2025)

Afbeelding 4.32 Aandeel grondgebruik per bedrijfstype in Drenthe in 2020 (CBS, 2025)

Aantal bedrijven per bedrijfstype

Afbeelding 4.33 toont dat de agrarische sector in Drenthe in de periode 2012–2022 duidelijk is veranderd in structuur, schaal en samenstelling, met een algemene trend van afname van het aantal bedrijven, maar met verschillen per bedrijfstype en regio.

In vrijwel alle gemeenten is het totaal aantal landbouwbedrijven gedaald tussen 2012 en 2022. Dit past in het bredere landelijke patroon van schaalvergroting, bedrijfsbeëindiging (bijvoorbeeld door het ontbreken van financiële vooruitzichten of opvolgers) en concentratie van productie. De afname is zichtbaar in zowel veehouderij- als akkerbouwgemeenten, waarbij met name gemeenten met weinig agrarische bedrijven zoals Assen, Meppel en Tynaarlo relatief sterke dalingen laten zien. Gemeenten met veel agrarische bedrijven zoals De Wolden, Midden-Drenthe, Emmen en Coevorden blijven kwantitatief belangrijke landbouwgebieden, maar ook daar is sprake van een structurele daling in aantallen bedrijven.

Kijkend naar de akkerbouwbedrijven is er in veel gemeenten een lichte daling zichtbaar, met name in traditionele akkerbouwgebieden zoals Borger-Odoorn, Emmen en Midden-Drenthe. De sector blijft ruimtelijk sterk geconcentreerd in deze oostelijke en centrale delen van Drenthe, maar het aantal bedrijven neemt af, wat wijst op schaalvergroting en concentratie van grondgebruik.

De melkveehouderij laat eveneens een duidelijke krimp zien in aantallen bedrijven, vooral in klassieke weidegebieden zoals De Wolden, Midden-Drenthe en Westerveld. Hoewel deze gemeenten nog steeds een sterke melkveehouderijfunctie hebben, wijst de trend op bedrijfsbeëindiging en opschaling, met minder maar grotere bedrijven. Dit sluit aan bij de eerdere analyse van het grondgebruik, waarin grasland dominant blijft, maar steeds meer wordt geconcentreerd bij minder bedrijven.

Bij de intensieve veehouderij (varkens en kippen) is het beeld gemengd maar overwegend dalend. Het aantal varkensbedrijven neemt in vrijwel alle gemeenten af, met duidelijke krimp in onder andere De Wolden, Emmen, Midden-Drenthe en Coevorden. Ook het aantal pluimveebedrijven (kippen) laat geen structurele groei zien en vertoont in meerdere gemeenten een dalende trend. Dit wijst op sanering en concentratie van de intensieve veehouderij, mede onder invloed van milieuregels, stikstofbeleid en economische druk.

De glastuinbouw is zeer beperkt aanwezig in Drenthe en sterk geconcentreerd in enkele gemeenten (met name Emmen), met kleine aantallen bedrijven en geen structurele groei. De sector speelt daarmee ruimtelijk en economisch een marginale rol binnen de Drentse landbouwstructuur.

De gemengde bedrijven (gewas- en veeteeltcombinaties) laten eveneens een dalende trend zien, wat wijst op verdere specialisatie binnen de sector in plaats van multifunctionele bedrijfsvoering.

Afbeelding 4.33 Aantal bedrijven per bedrijfstype per gemeente in 2012, 2017 en 2022 in Drenthe (CBS, 2025)

Tegenover de algemene daling van het totaal aantal landbouwbedrijven staat een duidelijke groei van de biologische landbouw (zie tabel 4.8). In Drenthe nam het aantal biologische akkerbouwbedrijven toe van 27 in 2015 naar 47 in 2022 (+74 %). Landelijk groeide dit aantal van 521 naar 800 (+54 %). De groei in Drenthe ligt daarmee relatief hoger dan het landelijke gemiddelde. Ook bij biologische melkveehouderij is sprake van substantiële groei: het aantal bedrijven met melk- en kalfkoeien steeg van 21 naar 33 (+57 %), en jonge melkveehouderij van 23 naar 37 (+61 %). Landelijk liggen deze groeipercentages rond de 55–60 %, wat betekent dat Drenthe ongeveer in de pas loopt met de nationale trend.

In vergelijking met buurlanden binnen Noord-Nederland ontstaat een genuanceerder beeld. Friesland laat een sterkere absolute én relatieve groei zien in biologische melkveehouderij (bijvoorbeeld van 70 naar 119 bedrijven bij melk- en kalfkoeien, +70 %). Groningen kent bij akkerbouw een sterke groei (van 21 naar 47

bedrijven, +124 %), terwijl Drenthe daar procentueel lager scoort dan Groningen maar hoger dan het landelijk gemiddelde.

Belangrijk is dat ondanks de groei het aandeel biologische bedrijven binnen het totale aantal landbouwbedrijven in Drenthe nog relatief beperkt blijft. De structurele krimp van het totaal aantal bedrijven betekent dat de biologische sector groeit binnen een krimpende agrarische basis. De ontwikkeling wijst dus op een kwalitatieve verschuiving (meer verduurzaming), maar nog niet op een fundamentele omslag in de landbouwstructuur.

Samengevat kenmerkt de landbouw in Drenthe zich door afnemende aantallen bedrijven, toenemende schaalvergroting en specialisatie, met tegelijkertijd een voorzichtige groei van biologische bedrijfsvoering. Dit wijst op een structurele transformatie van het agrarisch systeem, met ruimtelijke, ecologische en sociaaleconomische gevolgen.

Tabel 4.8 Aantal biologische bedrijven per landbouwactiviteit in Drenthe, Friesland, Groningen en Nederland in 2015 en 2022 (CBS, 2025)

	Nederland		Drenthe		Friesland		Groningen	
	2015	*2022*	*2015*	*2022*	*2015*	*2022*	*2015*	*2022*
akkerbouw	521	800	27	47	23	31	21	47
geiten	107	149	4	7	18	24	13	10
jonge melkveehouderij	375	573	23	37	71	121	25	33
kippen	215	247	13	11	8	5	9	10
melk- en kalfkoeien (> = 2 jaar)	360	557	21	33	70	119	26	31
rundvee melkveehouderij	381	575	23	37	71	121	27	33
varkens	118	211	6	8	3	8	6	6

Agrarisch natuurbeheer

Areaal agrarisch natuurbeheer

Het areaal agrarisch natuurbeheer in Drenthe laat sinds 2010 een duidelijke structurele verschuiving in typen beheer zien (zie afbeelding 4.34).

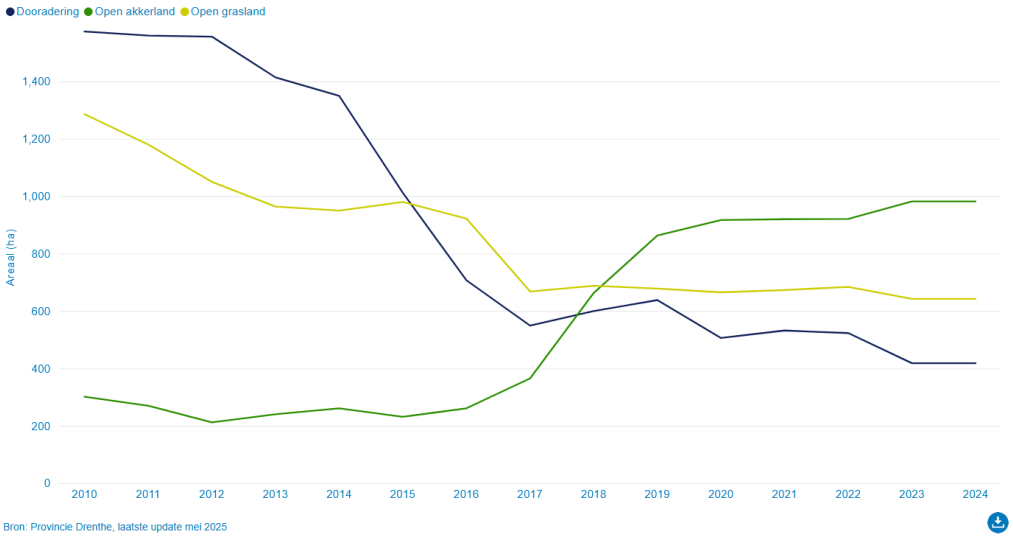
Het areaal dooradering (zoals houtwallen, singels, watergangen en poelen) is sterk afgenomen van 1.574 hectare in 2010 naar 418 hectare in 2024, een daling van circa 73 %. Deze forse afname hangt samen met een beleidsmatige verschuiving van perceelsdekkend beheer naar gerichter en geconcentreerder beheer. Hoewel het aantal hectares is afgenomen, betekent dit niet automatisch een lagere ecologische kwaliteit; het beheer wordt gerichter ingezet in ecologisch kansrijke zones.

Het areaal open grasland (weidevogelbeheer) is eveneens afgenomen, van 1.286 hectare in 2010 naar 642 hectare in 2024, een daling van circa 50 %. Dit wijst op een concentratie van weidevogelbeheer in kerngebieden, waarbij minder verspreid beheer plaatsvindt maar sterker wordt ingezet op gebieden met hogere ecologische potentie.

Daartegenover staat een sterke toename van open akkerland (akkervogelbeheer). Dit areaal groeide van 301 hectare in 2010 naar 982 hectare in 2024, een stijging van circa 226 %. Daarmee is akkervogelbeheer inmiddels het grootste type agrarisch natuurbeheer in Drenthe. Deze ontwikkeling duidt op een duidelijke beleidsmatige herprioritering richting open akkergebieden.

Samengevat laat de huidige staat zien dat het agrarisch natuurbeheer in Drenthe inhoudelijk verschuift: minder dooradering en graslandbeheer, en een sterke groei van akkervogelbeheer. Het totaalbeeld wijst op concentratie en herprioritering van beheermaatregelen, waarbij niet alleen de omvang, maar vooral de strategische inzet van hectares bepalend is geworden.

Afbeelding 4.34 Areaal agrarisch natuurbeheer in Drenthe per type (Provincie Drenthe, 2025)

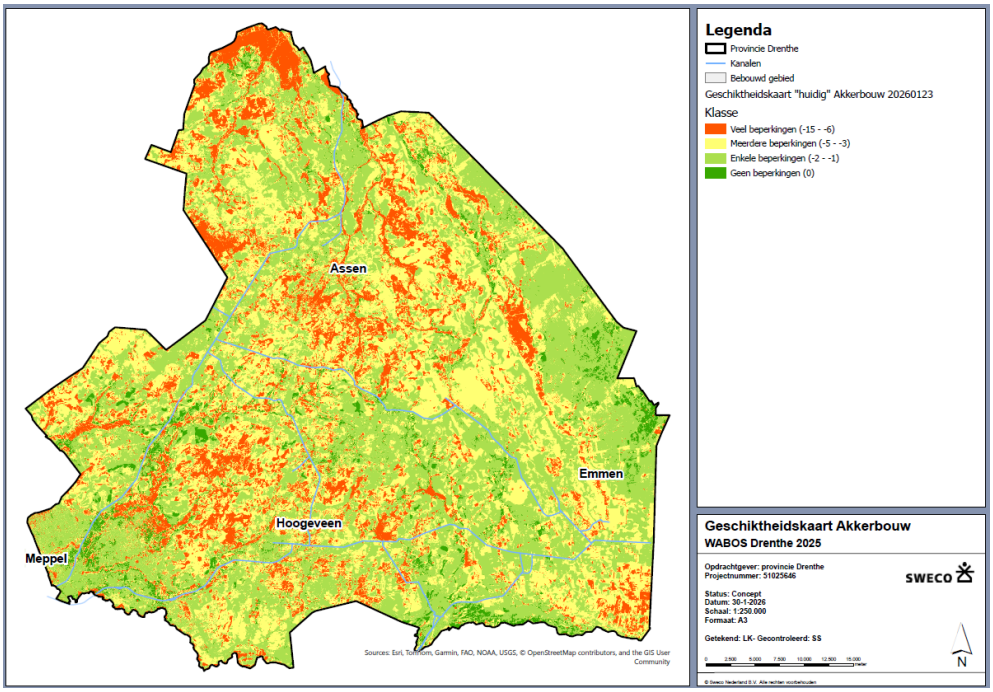

4.4.2 Autonome ontwikkelingen

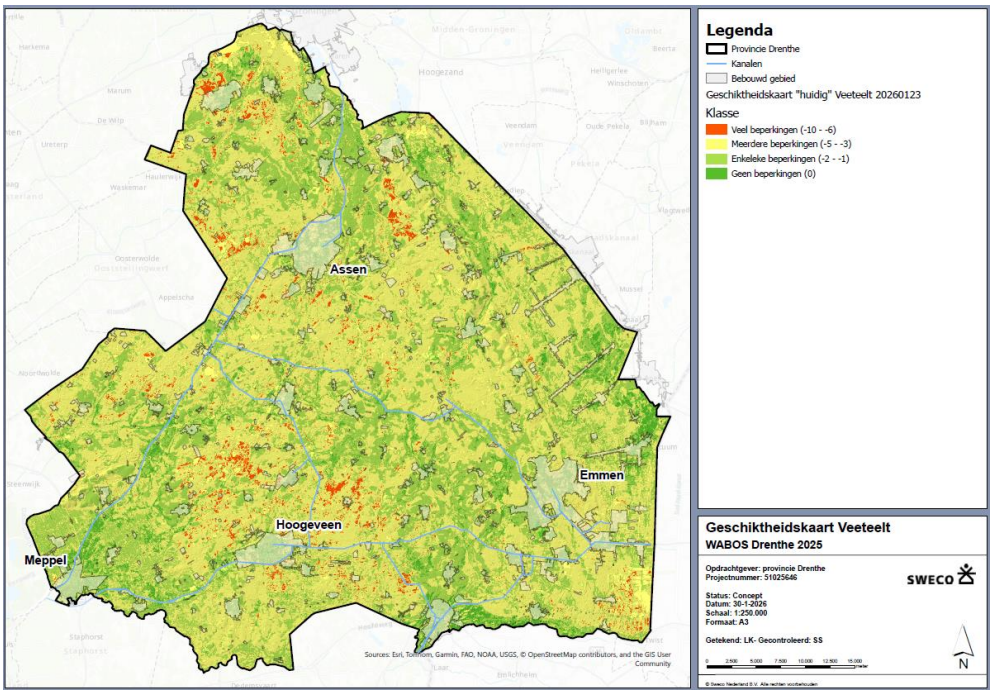
Tussen 2025 en 2050 zet de structurele transformatie van de Drentse landbouw door. Schaalvergroting, bedrijfsbeëindiging en specialisatie blijven dominante trends als gevolg van vergrijzing, opvolgingsproblematiek, marktdruk en toenemende milieueisen. Het aantal landbouwbedrijven zal verder afnemen, terwijl de gemiddelde bedrijfsomvang groeit. Hierdoor ontstaat een kleinere, kapitaalintensievere sector met meer nadruk op efficiëntie, technologische innovatie en ketensamenwerking.

Klimaatverandering en wateropgaven worden richting 2050 steeds bepalender voor het agrarisch ruimtegebruik. Toenemende droogte, extremere neerslag en schommelingen in grondwaterstanden beïnvloeden opbrengstzekerheid en bodemkwaliteit. De geschiktheidskaarten op basis van ‘Water en Bodem Sturend’ laten zien dat delen van Drenthe, met name beekdalen, natte laagtes en veenontginningsgebieden, duidelijke beperkingen kennen voor zowel akkerbouw als veeteelt (zie afbeelding 4.35 en afbeelding 4.36). Dit impliceert dat landbouw zich sterker zal concentreren op fysiek geschikte zand- en kleigronden, terwijl in kwetsbare zones extensivering, functieverandering of natte teelten waarschijnlijker worden.

Afbeelding 4.35 Geschiktheidskaart ‘huidig’ akkerbouw in Drenthe (SWECO, 2025)

Afbeelding 4.36 Geschiktheidskaart ‘huidig’ veeteelt in Drenthe (SWECO, 2025)

Tegelijkertijd stimuleren de Drentse Landbouwkoers 2025 en het Programma Toekomstgerichte Landbouw innovatie, modernisering en verduurzaming in de primaire sector en agri-business (Provincie Drenthe, 2017) (Provincie Drenthe, 2025). Precisielandbouw, digitalisering, kringlooplandbouw en bodemverbetering worden steeds gangbaarder. Het sluiten van regionale kringlopen (voer-mest-energie), samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij en integratie met biobased toepassingen versterken de economische weerbaarheid.

Voor agrarisch natuurbeheer verschuift de focus van oppervlakte naar effectiviteit. Europese en nationale vergroening, biodiversiteitsdoelen en waterkwaliteitsnormen leiden tot meer resultaatgericht beheer. In hydrologisch kwetsbare gebieden kan natuurbeheer toenemen, mede doordat landbouwkundige beperkingen daar groter worden. Tegelijkertijd vormt schaalvergroting een risico voor brede deelname aan collectief beheer.

Per saldo ontwikkelt de landbouw zich richting 2050 tot een sector die sterker gebiedsgericht, bodem- en watergestuurd en technologisch geavanceerd is, maar sociaal-economisch minder breed verankerd dan in het verleden.

4.4.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 4.9 toont een samenvatting van de staat van landbouw in Drenthe.

Tabel 4.9 Beoordeling huidige staat landbouw in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
agrarisch grondgebruik	voldoende	het grondgebruik is stabiel en overwegend grondgebonden: graasdierbedrijven blijven dominant (circa 54 % in 2010 en 2020) en akkerbouw neemt licht toe (van 32,5 % naar 33,9 %). Het Drentse landschap blijft daarmee herkenbaar als grasland- en akkerbouwgebied zonder sterke verschuiving naar intensieve, niet-grondgebonden systemen. Tegelijkertijd daalt het aantal landbouwbedrijven in vrijwel alle gemeenten (2012–2022), wat wijst op schaalvergroting, specialisatie en concentratie. Dit speelt nadrukkelijk in agrarisch sterke gemeenten als De Wolden, Midden-Drenthe, Emmen en Coevorden, waar de melkveehouderij en intensieve veehouderij krimpen in aantallen bedrijven. Daartegenover staat een duidelijke groei van biologische bedrijfsvoering, vooral in akkerbouw en melkveehouderij, wat duidt op een geleidelijke verduurzaming binnen een krimpende agrarische sector. Per saldo is sprake van een stabiel ruimtegebruik, maar een structurele transformatie in bedrijfsstructuur en productiewijze
agrarisch natuurbeheer	redelijk	het agrarisch natuurbeheer in Drenthe is sinds 2010 sterk van karakter veranderd. Het areaal dooradering is fors afgenomen (–73 %), evenals het open graslandbeheer (–50 %). Daartegenover staat een sterke groei van open akkerlandbeheer (+226 %), dat in 2024 de grootste categorie vormt. Dit wijst op een duidelijke herprioritering binnen het natuurbeheer, met een verschuiving van landschapselementen en weidevogelbeheer naar akkervogelgerichte maatregelen. In hectares is sprake van concentratie en herschikking van beheer, waarbij minder wordt ingezet op verspreid beheer en meer op specifieke kerngebieden. De effectiviteit per hectare kan hierdoor toenemen, maar de sterke afname van dooradering en graslandbeheer kan lokaal leiden tot minder landschappelijke samenhang en ecologische verbinding. Daarnaast blijft het succes van agrarisch natuurbeheer kwetsbaar binnen een landbouwsysteem dat wordt gekenmerkt door schaalvergroting en afnemend aantal deelnemende bedrijven

Referentie situatie

In tabel 4.10 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema landbouw in Drenthe.

Tabel 4.10 Beoordeling referentiesituatie landbouw in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
agrarisch grondgebruik	voldoende	voldoende	richting 2050 is het agrarisch grondgebruik sterker geconcentreerd op fysiek geschikte gronden. Het aantal bedrijven is verder afgenomen, terwijl schaal en specialisatie zijn toegenomen. Bodem- en watersystemen zijn leidend voor teeltkeuzes, wat in kwetsbare beekdalen en natte zones leidt tot extensivering of functieverandering. Door innovatie en kringloopgericht werken is de sector ecologisch efficiënter, maar sociaal-economisch kwetsbaarder door afnemende bedrijfsdichtheid. Per saldo blijft landbouw een dominante ruimtelijke functie, maar met een kleinere en intensiever georganiseerde sector
agrarisch natuurbeheer	redelijk	redelijk	in 2050 is agrarisch natuurbeheer sterker gebiedsgericht en geconcentreerd in ecologisch kansrijke zones. Minder geschikte landbouwgronden worden vaker ingezet voor extensief beheer, bufferzones en watergebonden maatregelen. De nadruk ligt op effectiviteit en meetbare biodiversiteitsresultaten. Deelname is afhankelijk van economische haalbaarheid en gebiedsgerichte samenwerking. Hoewel de kwaliteit van beheer kan toenemen, blijft brede deelname kwetsbaar door schaalvergroting en afname van het aantal bedrijven

4.5 Samenvatting

Tabel 4.11 toont de tabel met de beoordelingen van de huidige staat en de referentiesituatie voor alle toetsingscriteria binnen de ambitie ‘een toekomstbestendig landelijk gebied’. Onder de tabel staat een samenvatting voor de huidige situatie en de referentiesituatie van elk van de thema’s.

Tabel 4.11 Samenvatting beoordeling ambitie 'een toekomstbestendig landelijk gebied'

Thema	Toetsingscriteria	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)
		Beoordeling	Beoordeling
water en bodem	bodem	redelijk	matig
	wateroverlast	voldoende	voldoende
	droogte	matig	matig
	waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	matig	matig
	drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	voldoende	redelijk
natuur en biodiversiteit	realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	redelijk	redelijk
	Natura 2000	matig	matig
	waardevolle en beschermde soorten	matig	matig
	verschuiving soorten door klimaatverandering	matig	matig
landbouw	agrarisch grondgebruik	voldoende	voldoende
	agrarisch natuurbeheer	redelijk	redelijk

Water en bodem

De bodem- en watersystemen van Drenthe vormen het fundament van het landelijk gebied. De provincie bestaat grotendeels uit zandgronden (Hondsrug, Drents Plateau), met daarnaast veen- en beekdalgronden in lagere delen zoals de Veenkoloniën en beekdalen. Dit levert een functioneel maar kwetsbaar systeem op. Zandgronden infiltreren goed, maar zijn gevoelig voor uitspoeling en verdroging. Veen- en moerige gronden bevatten veel organische stof, maar zijn kwetsbaar voor inklinking en bodemdaling bij ontwatering. De drinkwatervoorziening is robuust en grotendeels gebaseerd op grondwater, maar waterkwaliteit en droogte vormen structurele aandachtspunten.

De grootste knelpunten liggen bij waterkwaliteit en droogte. De KRW-doelen worden provinciebreed nog niet gehaald. In landbouwgebieden op zand is sprake van structurele nitraatbelasting, en ook bestrijdingsmiddelen en verzuring beperken de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Tegelijk laat het grondwatersysteem een duidelijke zomerse daling zien, waardoor vrijwel de hele provincie in enige mate droogtegevoelig is. Bodemdaling door veenoxidatie vormt daarnaast een hardnekkig probleem in specifieke gebieden.

Ruimtelijk concentreren de belangrijkste knelpunten zich in:
- zuidoost-Drenthe (Emmen, Coevorden, Veenkoloniën): sterke bodemdaling, nitraatproblematiek en hydrologische kwetsbaarheid;
- hogere zandgronden (Drents Plateau, Hondsrug): droogtegevoeligheid en uitspoeling;
- beekdalen (Drentsche Aa, Hunze, Reest, Elperstroom): spanningszones waar wateroverlast, verdroging en natuurdoelen samenkomen;
- intensieve landbouwgebieden op zand: structurele druk op grondwaterkwaliteit.

Richting 2050 worden water en bodem nadrukkelijk sturend. Klimaatverandering vergroot extremen: intensievere piekbuien zetten regionale systemen onder druk, terwijl warmere zomers leiden tot lagere grondwaterstanden en hogere verdamping. De drinkwatervraag stijgt en concurrentie om zoet water neemt

toe. De grootste toekomstige knelpunten liggen bij structurele verdroging en het blijvend moeilijk halen van KRW-doelen. Daarmee wordt verdroging de dominante klimaatopgave binnen het landelijk gebied.

Natuur en biodiversiteit

Drenthe beschikt over een sterk ruimtelijk natuurprofiel met grote kerngebieden zoals Dwingelderveld, Drentsche Aa, Fochteloërveen en Bargerveen. Het Natuurnetwerk Nederland is grotendeels verworven en steeds vaker ingericht, wat betekent dat het netwerk fysiek steeds robuuster wordt. Juridisch is Natura 2000 stevig verankerd.

De grootste knelpunten liggen echter bij de ecologische kwaliteit en het doelbereik. Stikstofdepositie overschrijdt in meerdere gebieden structureel de kritische depositiewaarden voor stikstofgevoelige habitattypen (heide, hoogveen, blauwgraslanden). Daarnaast spelen verdroging, versnippering en waterkwaliteitsproblemen een rol. Bescherming betekent daardoor niet automatisch herstel. Bij soorten is het beeld gemengd: bos- en natuurgebonden soorten zijn vaak stabieler, maar weidevogels en een aanzienlijk deel van de rode-lijstsoorten blijven achteruitgaan.

Ruimtelijk concentreren de knelpunten zich in:
- heide- en veencomplexen (Dwingelderveld, Bargerveen, Fochteloërveen, Holtingerveld, Mantingerzand) waar stikstofgevoelige habitats domineren;
- overgangszones tussen natuur en landbouw, waar emissies en hydrologische ingrepen doorwerken;
- open agrarisch gebied, waar vooral weidevogels sterk zijn afgenomen;
- gebieden rond Natura 2000-kernen, waar ammoniakdepositie via natte neerslag relevant blijft.

Richting 2050 wordt de effectiviteit van het NNN afhankelijk van hydrologisch herstel en stikstofreductie. Hoewel depositie naar verwachting daalt, blijft overschrijding in gevoelige gebieden waarschijnlijk een knelpunt. Klimaatverandering vergroot de druk op heide- en veensystemen door warmere en drogere omstandigheden. De grootste toekomstige knelpunten liggen daarom bij het daadwerkelijk terugdringen van stikstofdepositie en het tegengaan van verdroging. Zonder deze systeemingrepen blijft biodiversiteitsherstel kwetsbaar en geconcentreerd in kerngebieden.

Landbouw

De landbouw in Drenthe is overwegend grondgebonden en ruimtelijk stabiel. Graasdierbedrijven en akkerbouw domineren het grondgebruik. Het landschap blijft herkenbaar als grasland- en akkerbouwgebied. Tegelijkertijd verandert de structuur van de sector sterk: tussen 2012 en 2022 is het aantal landbouwbedrijven in vrijwel alle gemeenten gedaald, terwijl schaalvergroting en specialisatie toenemen. De biologische sector groeit, maar blijft relatief beperkt in aandeel.

De grootste knelpunten liggen bij de structurele transformatie van de sector en de samenloop met water- en natuurdoelen. De afname van het aantal bedrijven wijst op vergrijzing en opvolgingsproblematiek. Daarnaast staat de landbouw onder druk door nitraatnormen, stikstofbeleid en klimaatverandering. Agrarisch natuurbeheer verschuift in karakter: minder dooradering en graslandbeheer, meer akkervogelbeheer. Dit wijst op concentratie en herprioritering, maar kan lokaal leiden tot minder landschappelijke samenhang.

Ruimtelijk concentreren de landbouwkundige spanningen zich in:
- De Wolden, Midden-Drenthe, Emmen en Coevorden, waar schaalvergroting en bedrijfsafname zichtbaar zijn;
- veenkoloniën, waar bodemdaling en waterhuishouding beperkingen opleggen;
- beekdalen en natte laagtes, waar landbouw en hydrologische randvoorwaarden botsen;
- zandgebieden met intensieve teelt, waar uitspoeling en nitraatbelasting hardnekkig zijn.

Richting 2050 wordt landbouw sterker water- en bodemgestuurd. In kwetsbare zones zal extensivering, functieverandering of natte teelt waarschijnlijker worden. Technologische innovatie (precisielandbouw, kringloopdenken, digitalisering) versterkt de efficiëntie, maar de sector wordt kleiner en kapitaalintensiever. De grootste toekomstige knelpunten liggen bij waterbeschikbaarheid, strengere milieukaders (KRW en stikstof) en de sociaal-economische kwetsbaarheid van een krimpende agrarische basis.

5

EEN MOOI, SCHOON, GEZOND EN VEILIG DRENTHE

5.1 Introductie

De ambitie een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe richt zich op het behouden en versterken van de kwaliteit van de leefomgeving. In de ontwerp-Omgevingsvisie staat deze ambitie in het teken van een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving, waarin ruimtelijke kwaliteit, milieukwaliteit, gezondheid en veiligheid in samenhang worden beschouwd.

Drenthe wordt gekenmerkt door een waardevol landschap, een rijk cultuurhistorisch erfgoed en een relatief rustige en schone leefomgeving. Tegelijkertijd staan deze kwaliteiten onder druk door ontwikkelingen zoals klimaatverandering, toenemende ruimteclaims en milieubelasting. Ook spelen vraagstukken rondom gezondheid en veiligheid een belangrijke rol in de kwaliteit van de leefomgeving.

In dit hoofdstuk worden de thema's ruimtelijke kwaliteit, milieukwaliteit, gezondheid, veiligheid en sociale kwaliteit behandeld. Per thema wordt de huidige staat beschreven en wordt ingegaan op relevante trends en autonome ontwikkelingen. Hiermee wordt inzicht geboden in de mate waarin de leefomgeving bijdraagt aan een gezonde en veilige leefomgeving, en waar opgaven liggen richting de toekomst.

5.2 Ruimtelijke kwaliteit

Tabel 5.1 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema ruimtelijke kwaliteit

Toetsingscriteria	Indicatoren
landschap en cultuurhistorie	- behoud en ontwikkeling ruimtelijke kwaliteit
stilte en duisternis	- stiltegebieden - hemelhelderheid

5.2.1 Huidige situatie

Landschap en cultuurhistorie

Behoud en ontwikkeling ruimtelijke kwaliteit

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe wordt in belangrijke mate bepaald door zes herkenbare landschapstypen, die samen een sterk gelaagd en historisch leesbaar landschap vormen (zie afbeelding 5.1):

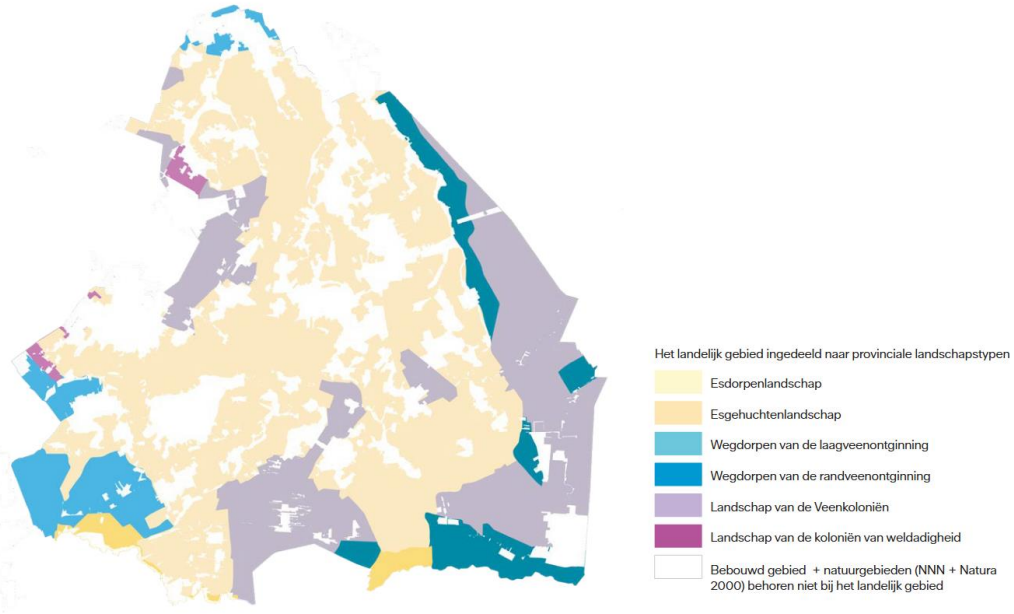
- esdorpenlandschap;
- esgehuchtenlandschap;
- wegdorpen van de laagveenontginning;
- wegdorpen van de randveenontginning;
- landschap van de veenkoloniën;
- landschap van de koloniën van weldadigheid.

Het esdorpenlandschap en het esgehuchtenlandschap komen vooral voor op de hogere zandgronden in Midden- en Zuidwest-Drenthe. Deze landschappen zijn ontstaan vanaf de middeleeuwen en kenmerken zich door een samenhang tussen dorpen, essen, beekdalen en voormalige heidevelden, met een fijnmazig netwerk van houtwallen, singels en onverharde wegen (LAOS landscape urbanism, 2025).

Het landschap van de Koloniën van Weldadigheid, onder meer rond Frederiksoord en Wilhelminaoord, is begin 19e eeuw planmatig aangelegd en herkenbaar aan rechte verkaveling, lanen en bosjes in een rationeel patroon. In het noordoosten en zuidoosten van de provincie liggen het landschap van de Veenkoloniën en de wegdorpen van laagveenontginning, gekenmerkt door grootschalige, open landschappen met lange kavels, wijken, sloten en lintbebouwing langs ontginningsassen. Aan de randen van de zandgronden bevinden zich de wegdorpen van randveenontginning, waar veen- en zandlandschappen elkaar afwisselen en kleinschaligheid en openheid elkaar ontmoeten (LAOS landscape urbanism, 2025).

Door schaalvergroting in de landbouw en het wegvallen van het oorspronkelijke gebruik van landschapselementen, zoals houtwallen, singels en kleine bosjes, staat in meerdere landschapstypen de samenhang en herkenbaarheid onder druk. Veel van deze elementen dienden vroeger als perceelscheiding, veekering of houtvoorziening. Doordat deze functies grotendeels zijn verdwenen, worden ze minder onderhouden of verwijderd, waardoor het kleinschalige en historische karakter van het landschap afneemt. Tegelijkertijd bieden de duidelijke ruimtelijke structuren, ontstaansgeschiedenis en gebiedseigen kenmerken sterke aanknopingspunten voor behoud en gerichte versterking van de ruimtelijke kwaliteit (LAOS landscape urbanism, 2025).

Afbeelding 5.1 Provinciale landschapstypen in de provincie Drenthe (LAOS landscape urbanism, 2025)

Stilte en duisternis

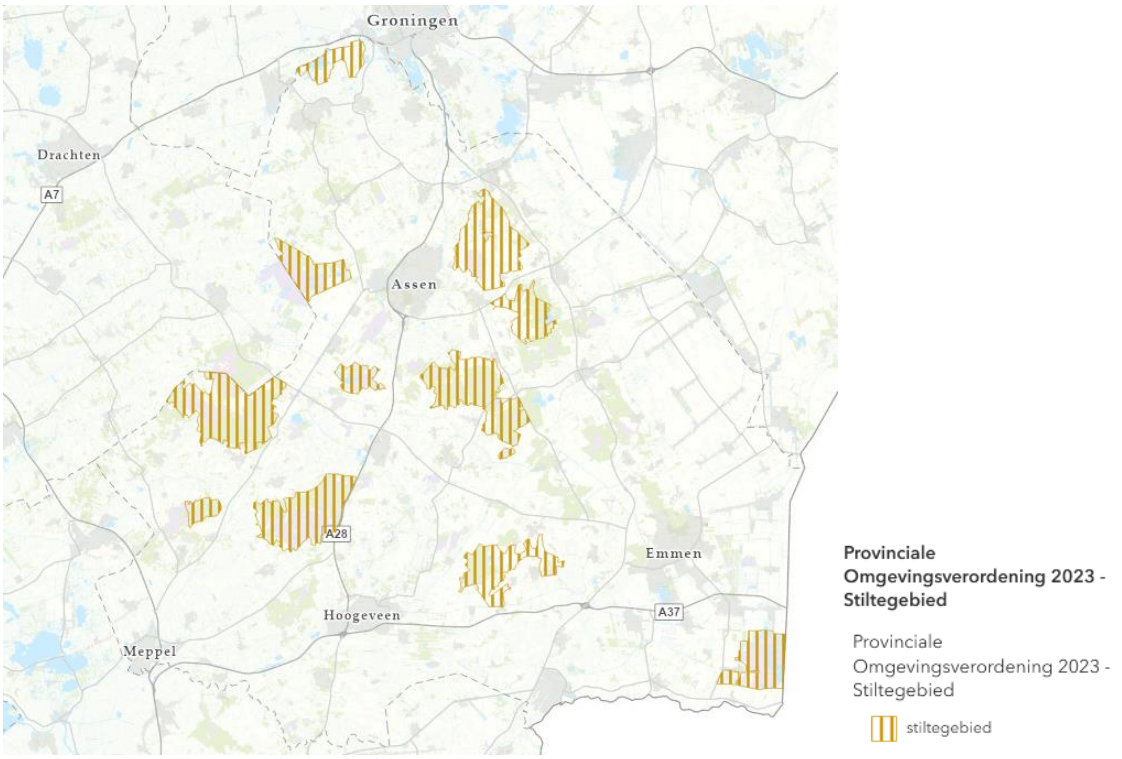
Stiltegebieden

De huidige staat van stiltegebieden in Drenthe wordt bepaald door de aanwijzing in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe 2023. In deze verordening zijn meerdere gebieden juridisch aangewezen als stiltegebied. Het doel is het beschermen van rust en de beleving van natuurlijke geluiden. De bescherming is niet vormgegeven via een algemene maximale geluidsnorm, maar via het verbieden van specifieke verstorende activiteiten.

Binnen stiltegebieden zijn onder meer grootschalige evenementen met geluidsversterking, het gebruik van drones en gemotoriseerde voertuigen buiten openbare wegen verboden. Ook toertochten met motorvoertuigen zijn niet toegestaan. Bij de beoordeling van grootschalige activiteiten geldt als criterium dat een geluidsbron op 50 meter afstand niet meer dan 50 dB(A) mag bedragen. Activiteiten die daarboven uitkomen, worden als verstorend beschouwd.

Ruimtelijk gezien liggen de stiltegebieden vooral in de landelijke en natuurrijke delen van Drenthe, vaak in of nabij grotere natuurcomplexen, beekdalen en overgangszones tussen natuur en agrarisch gebied (zie afbeelding 5.2). Hoewel de gebieden formeel zijn beschermd, zijn zij gevoelig voor invloeden van buitenaf, zoals verkeerslawaai en recreatiedruk. De stilte wordt daarmee juridisch beschermd, maar blijft in de praktijk een kwetsbare kwaliteit.

Afbeelding 5.2 Stiltegebieden in Drenthe volgens de Provinciale Omgevingsverordening 2023 (GDB Drenthe, 2024)

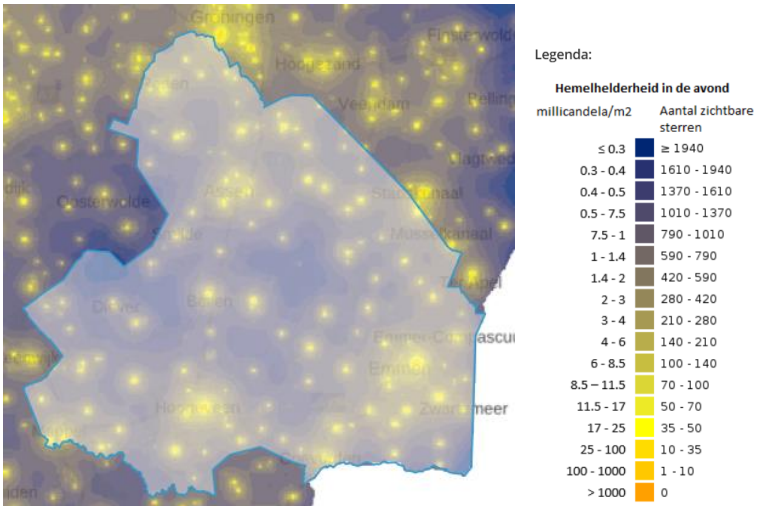
Hemelhelderheid

Hemelhelderheid geeft aan hoeveel kunstlicht 's nachts wordt teruggekaatst door de atmosfeer. Dit wordt uitgedrukt in millicandela per vierkante meter (mcd/m²). Hoe hoger deze waarde, hoe meer lichtvervuiling en hoe minder donker de nacht is. Ter vergelijking: een natuurlijke, vrijwel ongestoorde nachtelijke hemel heeft een helderheid van ongeveer 0,2 tot 0,3 mcd/m².

In de provincie Drenthe vertoont de hemelhelderheid duidelijke ruimtelijke verschillen (zie afbeelding 5.3). De hoogste waarden komen voor in en rond de stedelijke kernen, met name bij Emmen (circa 80,2 mcd/m²) en Hoogeveen (circa 72,6 mcd/m²). Dit zijn waarden die passen bij stedelijke gebieden met veel openbare verlichting, bedrijvigheid en infrastructuur. Ook andere bebouwde gebieden laten verhoogde waarden zien.

In het landelijke gebied, met name in het midden en zuidwesten van de provincie, is de hemelhelderheid beduidend lager. Deze gebieden hebben een lage bebouwingsdichtheid en weinig kunstmatige verlichting. In vergelijking met sterk verstedelijkte delen van Nederland behoort Drenthe daarmee tot de relatief donkere provincies. Tegelijkertijd liggen de waarden ook hier duidelijk boven het natuurlijke achtergrondniveau, wat betekent dat volledige duisternis vrijwel nergens meer voorkomt.

Afbeelding 5.3 Hemelhelderheid in de avond in Drenthe in 2015 (RIVM, 2015)

5.2.2 Autonome ontwikkelingen

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe ontwikkelt zich in een spanningsveld tussen behoud van identiteit en toenemende ruimtedruk. De Omgevingsvisie 2022 positioneert landschap, cultuurhistorie, archeologie, aardkundig erfgoed, stilte en duisternis als provinciale kernkwaliteiten die richtinggevend zijn bij ruimtelijke keuzes. Het Cultuurhistorisch Kompas 2024 verdiept dit door de cultuurhistorische hoofdstructuur als samenhangend systeem te beschouwen, waarin structuren en tijdslagen, van esdorpen tot ruilverkaveling en Post '65 erfgoed, gezamenlijk de ruimtelijke identiteit van Drenthe bepalen (Provincie Drenthe, 2024).

Autonoom zet schaalvergroting in landbouw en functieverandering in het landelijk gebied door, wat kan leiden tot vereenvoudiging van historische structuren. Tegelijkertijd nemen ruimtelijke claims toe vanuit woningbouw, energietransitie, mobiliteit en klimaatadaptatie. Het Kompas benadrukt dat cultuurhistorie niet als 'kaasstolp' moet functioneren, maar als inspirerend kompas: ontwikkelingen zijn mogelijk, mits zij voortbouwen op de bestaande hoofdstructuur en herkenbare nieuwe tijdslagen toevoegen (Provincie Drenthe, 2024).

Voor stilte en duisternis geldt dat recreatiedruk, infrastructuur en verstedelijking ook in landelijke gebieden toenemen. De Omgevingsverordening borgt stiltegebieden juridisch en onderscheidt sturingsniveaus als 'betrekken bij' en 'rekening houden met' voor cultuurhistorische deelgebieden (Provincie Drenthe, 2023). Tegelijk leiden LED-verlichting, verkeersgroei en intensiever ruimtegebruik tot een structurele toename van licht- en geluidsdruk. Autonoom ontstaat daarmee een toenemende spanning tussen gebruiksintensivering en het behoud van ruimtelijke samenhang, rust en donkerte.

5.2.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 5.2 toont een samenvatting van de staat van ruimtelijke kwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.2 Beoordeling huidige staat ruimtelijke kwaliteit in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
landschap en cultuurhistorie	voldoende	Drenthe kent een sterk gelaagd en historisch leesbaar landschap, opgebouwd uit herkenbare landschapstypen zoals het esdorpenlandschap (Midden- en Zuidwest-Drenthe), de Koloniën van Weldadigheid (o.a. Westerveld), de Veenkoloniën en wegdorpen van laagveenontginning (met name Zuidoost-

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
		en Noordoost-Drenthe). Deze structuren geven het landschap een hoge identiteit en ruimtelijke kwaliteit. Tegelijkertijd staat de samenhang onder druk door schaalvergroting in de landbouw, functieverlies van houtwallen en singels en nieuwe ruimtelijke claims. De grootste knelpunten doen zich voor in veenontginningsgebieden rond Emmen en Coevorden (vergroting, verarming van structuren) en in delen van Midden-Drenthe en Zuidwest-Drenthe, waar de fijnmazigheid van het esdorpenlandschap kwetsbaar is voor functieveranderingen en verrommeling
stilte en duisternis	voldoende	Drenthe beschikt over relatief veel rustige en donkere gebieden in vergelijking met tot sterk verstedelijkte delen van Nederland. Stilte en duisternis zijn vooral aanwezig in het landelijke gebied en rond grotere natuurcomplexen. De provincie heeft deze kwaliteiten planologisch geborgd via aangewezen stiltegebieden in de Provinciale Omgevingsverordening 2023. Tegelijkertijd is deze kwaliteit ruimtelijk kwetsbaar. De stiltegebieden zijn relatief kleinschalig en gefragmenteerd, waardoor invloeden van buitenaf – zoals verkeerslawaai, recreatiedruk en agrarische activiteiten – snel merkbaar zijn. Wat betreft duisternis laten metingen van hemelhelderheid zien dat rond Emmen en Hoogeveen, en langs infrastructuur en bedrijventerreinen, sprake is van een hoge lichtuitstraling. In het midden en zuidwesten van de provincie komen nog relatief donkere gebieden voor, maar deze zijn niet vanzelfsprekend robuust. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, uitbreiding van verlichting en groei van recreatief gebruik kunnen leiden tot een geleidelijke aantasting van zowel stilte als duisternis. De huidige staat kan daarmee worden gekarakteriseerd als positief in aanwezigheid, maar kwetsbaar in continuïteit

Referentie situatie

In tabel 5.3 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema ruimtelijke kwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.3 Beoordeling referentiesituatie ruimtelijke kwaliteit in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
landschap en cultuurhistorie	voldoende	voldoende	de ruimtelijke identiteit van Drenthe is sterk en goed beleidsmatig verankerd. De kracht ligt in de samenhang tussen structuren (esdorpen, beekdalen, ontginningsassen, Koloniën van Weldadigheid). De kwetsbaarheid zit in geleidelijke schaalvergroting, versnippering en optelsom van kleine ingrepen. Met name in veenontginningsgebieden en in het fijnmazige esdorpenlandschap is de samenhang gevoelig. De beleidsbasis is stevig, maar behoud vraagt actieve sturing en integrale afweging
stilte en duisternis	voldoende	voldoende	stilte en duisternis zijn nog relatief aanwezig, maar ruimtelijk kwetsbaar. Stiltegebieden zijn gefragmenteerd en gevoelig voor invloeden van infrastructuur, recreatie en agrarische activiteiten. Lichtuitstraling vanuit stedelijke kernen en infrastructuur neemt toe. Juridische bescherming is aanwezig, maar de feitelijke beleving van rust en donkerte staat onder structurele druk. De kwaliteit is positief in aanwezigheid, maar niet vanzelfsprekend robuust richting 2050

5.3 Milieukwaliteit

Tabel 5.4 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema milieukwaliteit

Toetsingscriteria	Indicatoren
luchtkwaliteit	- concentraties fijnstof
geluidbelasting	- geluidcontouren rond provinciale wegen en bedrijven
emissie broeikasgassen	- CO_2-emissies
geur	- geurhinder

5.3.1 Huidige situatie

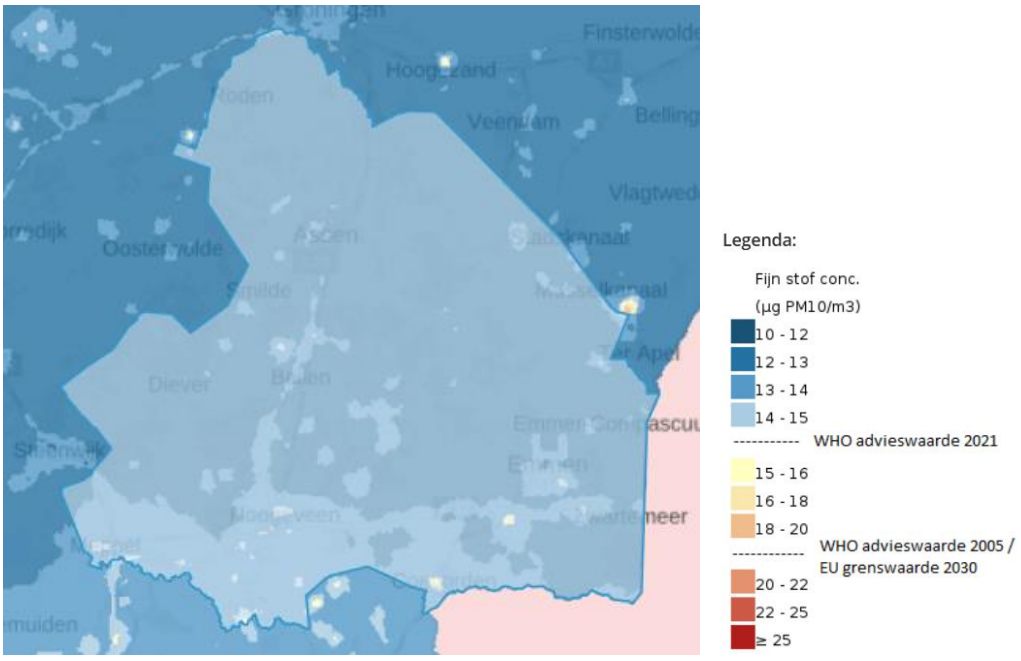
Luchtkwaliteit

Concentraties fijnstof

De ruimtelijke verdeling van fijnstofconcentraties (PM10) in Drenthe laat zien dat het grootste deel van de provincie waarden kent tussen circa 10 en 15 µg/m³ (zie afbeelding 5.4). De huidige EU-grenswaarde voor PM10 bedraagt 40 µg/m³ (jaargemiddelde). Daar blijft Drenthe ruim onder.

De WHO-advieswaarde uit 2005 voor PM10 bedraagt 20 µg/m³. Ook deze waarde wordt in Drenthe niet overschreden. De aangescherpte WHO-advieswaarde uit 2021 ligt echter op 15 µg/m³. In delen van de provincie, met name rond stedelijke kernen en langs hoofdwegen, worden waarden gemeten die deze 15 µg/m³ benaderen of lokaal overschrijden. Dit betekent dat Drenthe wel voldoet aan de huidige wettelijke normen, maar niet overal aan de nieuwste gezondheidskundige richtwaarden.

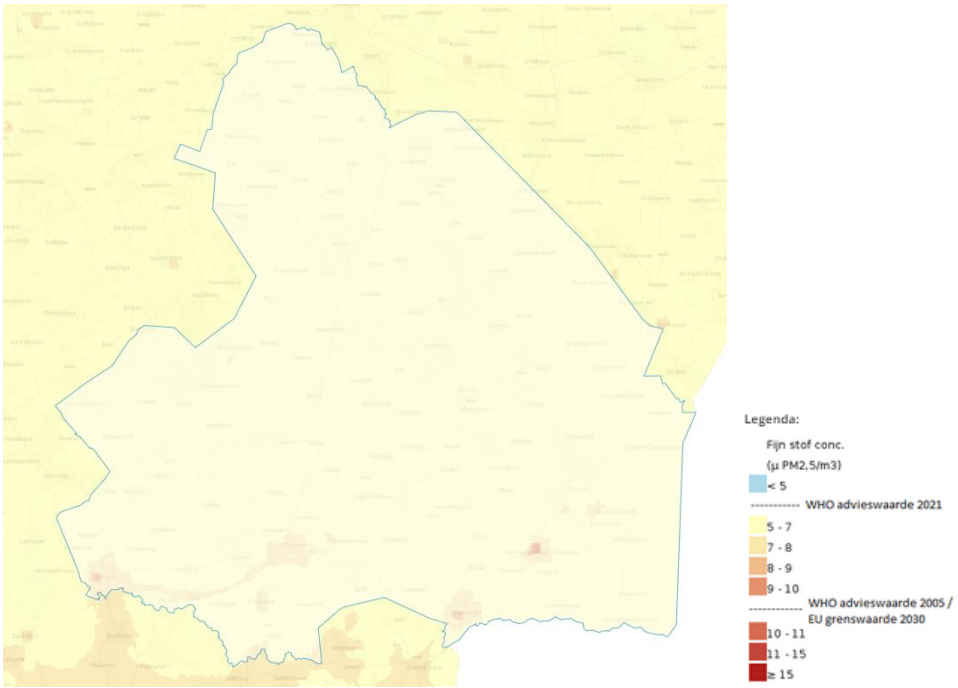
Afbeelding 5.4 Concentratie PM10 in Drenthe in 2023 (RIVM, 2023)

Voor PM2,5 laat de kaart van 2023 zien dat de concentraties in het grootste deel van Drenthe tussen circa 6 en 9 µg/m³ liggen (zie afbeelding 5.5). De huidige EU-grenswaarde en WHO-advieswaarde 2005 voor PM2,5 bedraagt 25 µg/m³ (jaargemiddelde). Daar blijft Drenthe ruim onder.

De WHO-advieswaarde uit 2021 voor PM2,5 is echter aangescherpt naar 5 µg/m³. Deze waarde wordt in vrijwel de hele provincie overschreden. Dit betekent dat, ondanks relatief lage concentraties in vergelijking met andere delen van Nederland, ook in Drenthe sprake is van gezondheidskundige overschrijding volgens de nieuwste inzichten. De WHO-advieswaarden uit 2021 vormen bovendien de basis voor de nieuwe Europese normen die per 2030 gaan gelden (met aangescherpte grenswaarden van 20 µg/m³ voor PM10 en 10 µg/m³ voor PM2,5).

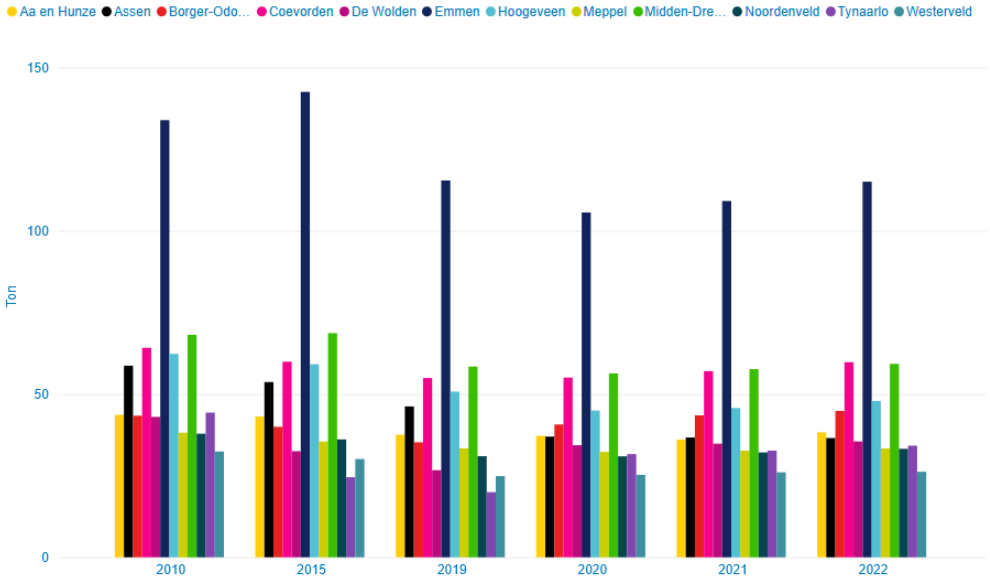
Afbeelding 5.5 Concentratie PM2,5 in Drenthe in 2023

De PM2,5-emissies per gemeente laten verschillen zien die samenhangen met bevolkingsdichtheid, verkeer en economische activiteit (zie afbeelding 5.6). Emmen heeft de hoogste emissies, passend bij de grotere stedelijke structuur. In de meeste gemeenten is tussen 2010 en 2022 een dalende trend zichtbaar. Dit draagt bij aan lagere concentraties, maar is nog niet voldoende om overal te voldoen aan de strengere gezondheidskundige advieswaarden.

Samenvattend voldoet Drenthe ruim aan de huidige wettelijke EU-normen voor fijnstof. Ten opzichte van de aangescherpte WHO-advieswaarden uit 2021, die richtinggevend zijn voor het toekomstige beleid, is echter nog sprake van een opgave.

Afbeelding 5.6 Fijnstof (PM2,5) per gemeente in Drenthe in 2025 (Emissieregistratie, 2025)

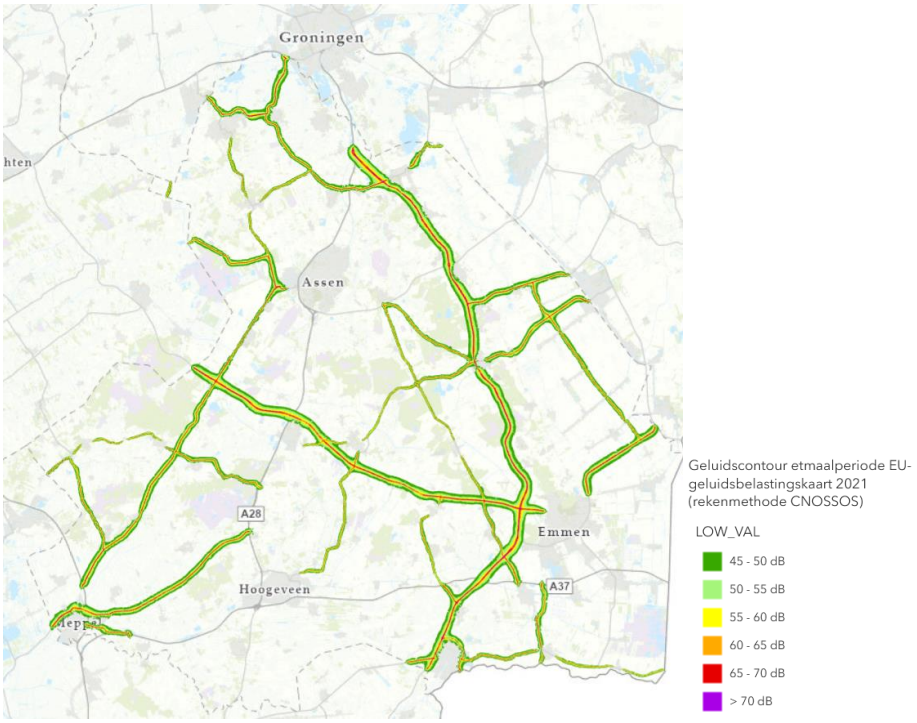
Bron: Emissieregistratie, laatste update maart 2025

Geluidbelasting

Geluidscontouren rond provinciale wegen en bedrijven

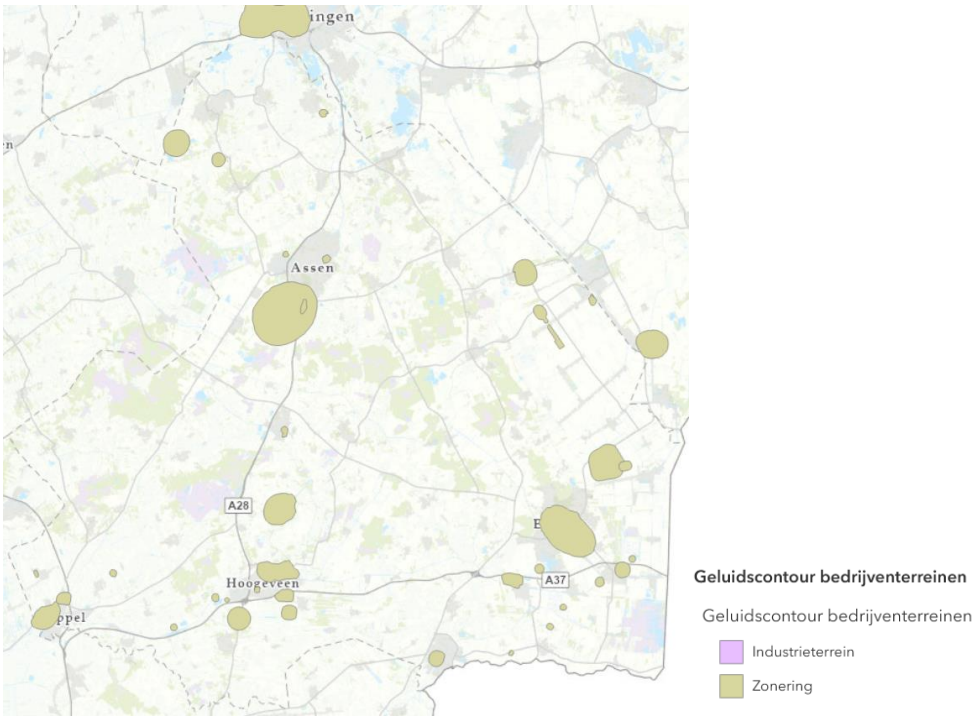
De geluidbelasting in Drenthe wordt hoofdzakelijk bepaald door verkeer op provinciale wegen en door industriële activiteiten op bedrijventerreinen (zie afbeelding 5.7). De geluidscontouren rond provinciale wegen zijn opgesteld in het kader van de EU-richtlijn Omgevingslawaai voor het basisjaar 2021, waarbij gebruik is gemaakt van verkeersintensiteiten uit 2019 om een representatief beeld van een reguliere verkeerssituatie te geven. De kaart laat zien dat verhoogde geluidbelastingen voornamelijk optreden langs de belangrijkste provinciale hoofdwegen en aansluitingen op rijkswegen. Langs deze corridors komen geluidniveaus voor van circa 55–70 dB en plaatselijk hoger, terwijl de belasting met toenemende afstand van de weg snel afneemt. Buiten deze zones is de geluidbelasting overwegend laag.

Afbeelding 5.7 Geluidscontouren rond provinciale wegen in Drenthe in 2019 (GDB Drenthe, 2021)

De zoneringsgebieden voor geluidscontouren zijn met name zichtbaar bij grotere bedrijventerreinen in en nabij stedelijke kernen zoals Assen, Emmen en Hoogeveen (zie afbeelding 5.8). Buiten deze zones is de invloed van industriegeluid beperkt. Gezamenlijk laten de kaarten zien dat geluidbelasting in Drenthe een lokaal en infrastructuurgebonden karakter heeft, terwijl grote delen van de provincie worden gekenmerkt door een relatief rustige geluidsomgeving.

Afbeelding 5.8 Geluidscontouren bedrijventerreinen in Drenthe (Klimaatportaal Drenthe, 2022)

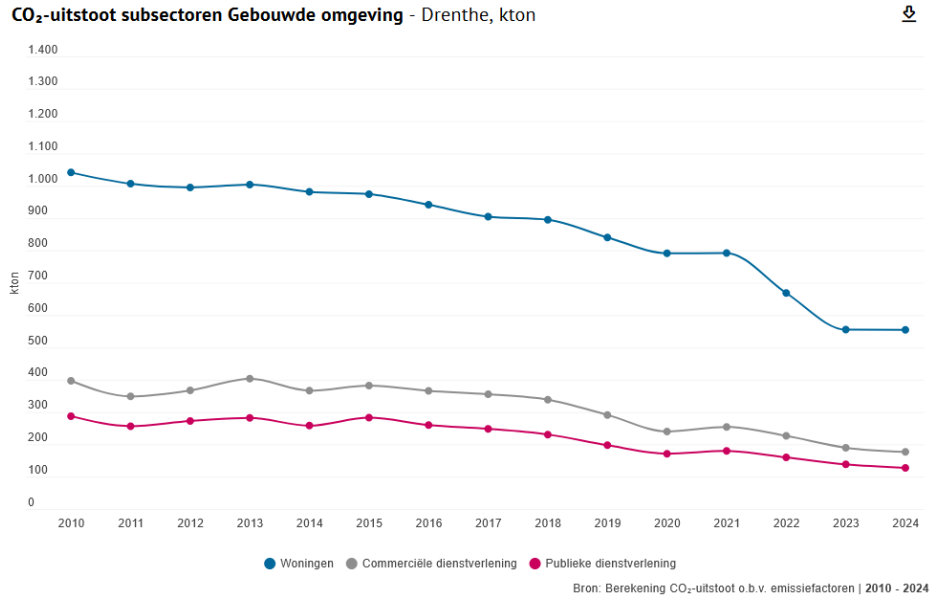
Emissie broeikasgassen

CO_2-emissies

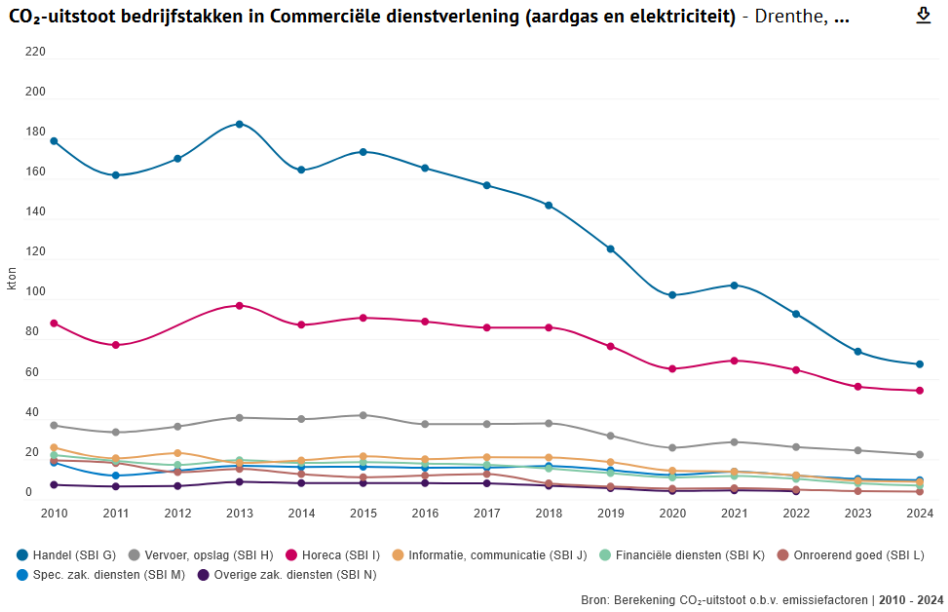
De CO_2-emissies in Drenthe laten tussen 2010 en 2024 een duidelijke en brede dalende trend zien in vrijwel alle sectoren (zie afbeelding 5.9 tot afbeelding 5.13). De grootste reductie komt uit de gebouwde omgeving. De uitstoot van woningen daalde van 1.040,8 kton in 2010 naar 554,1 kton in 2024. Ook de commerciële dienstverlening nam sterk af (van 396,7 naar 176,5 kton) en de publieke dienstverlening (van 287,4 naar 127,1 kton). Deze afname hangt samen met energiebesparing, verduurzaming van gebouwen en een groeiend aandeel duurzame energie.

Binnen de commerciële dienstverlening daalde vooral de uitstoot van handel (178,8 naar 67,4 kton) en horeca (87,9 naar 54,3 kton). In de publieke sector is de reductie zichtbaar bij zorg (102,5 naar 53,4 kton) en overheid (86,5 naar 29,8 kton). De industrie blijft een belangrijke uitstoter, maar daalde van 445,7 naar 292,9 kton. Ook de landbouw liet een forse afname zien (238,1 naar 117,5 kton).

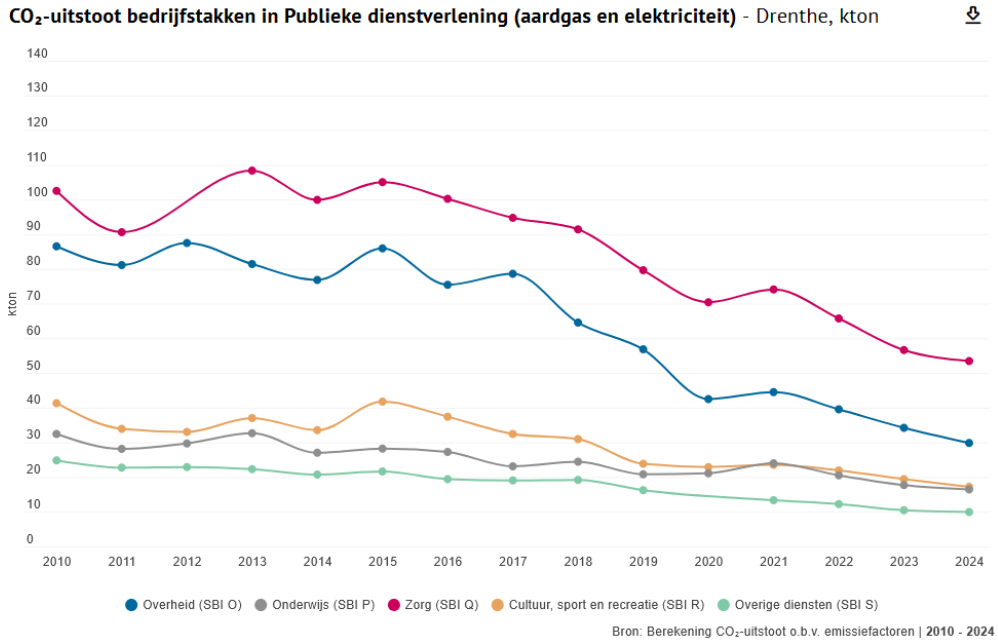
Afbeelding 5.9 CO2-uitstoot subsectoren gebouwde omgeving in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

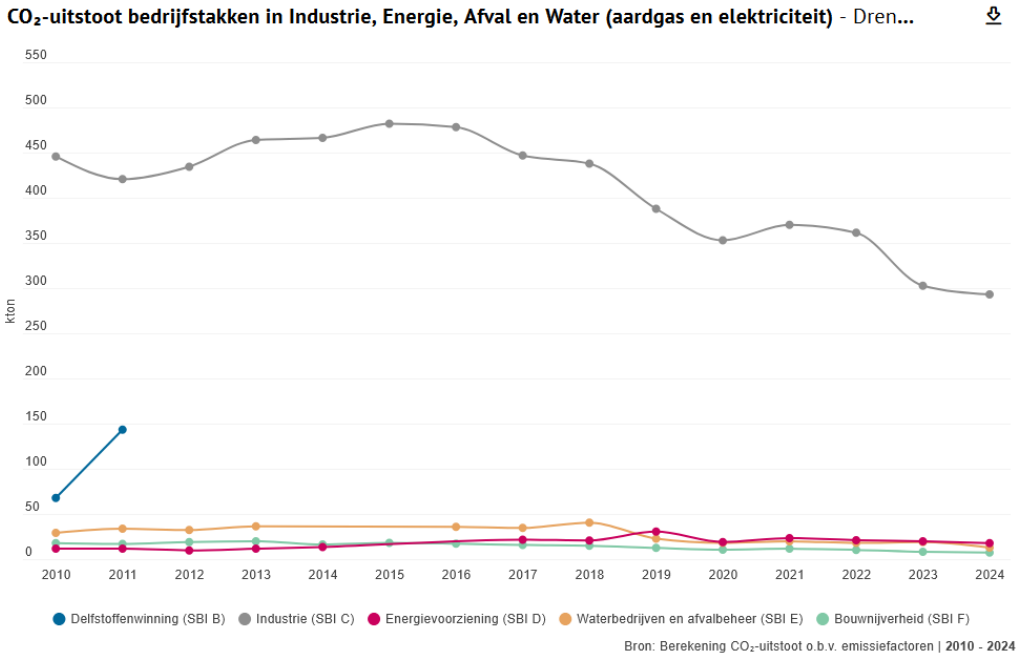
Afbeelding 5.10 CO2-uitstoot bedrijfstakken in commerciële dienstverlening in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

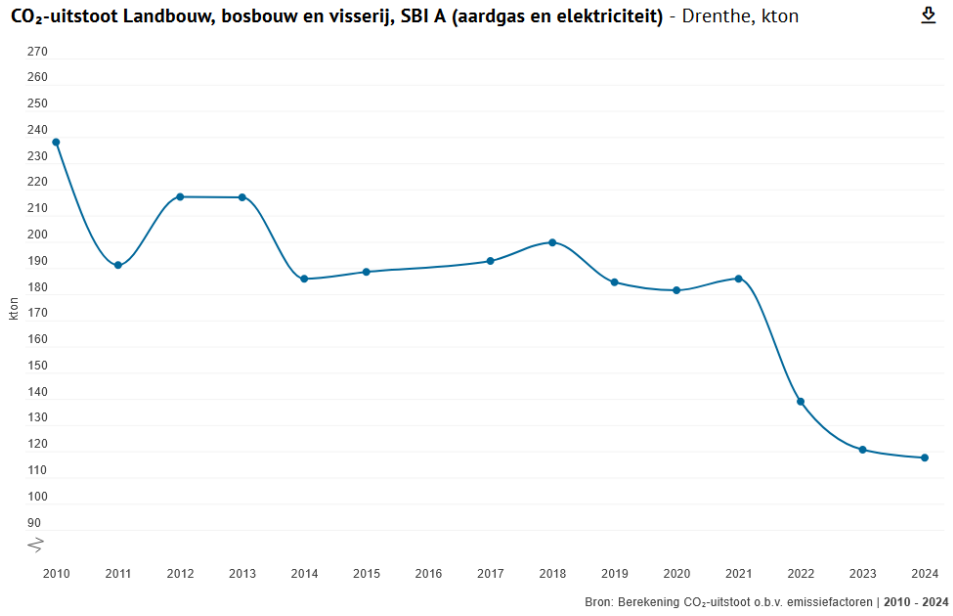
Afbeelding 5.11 CO_2-uitstoot bedrijfstakken in publieke dienstverlening in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

Afbeelding 5.12 CO_2-uitstoot bedrijfstakken industrie, energie, afval en water in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

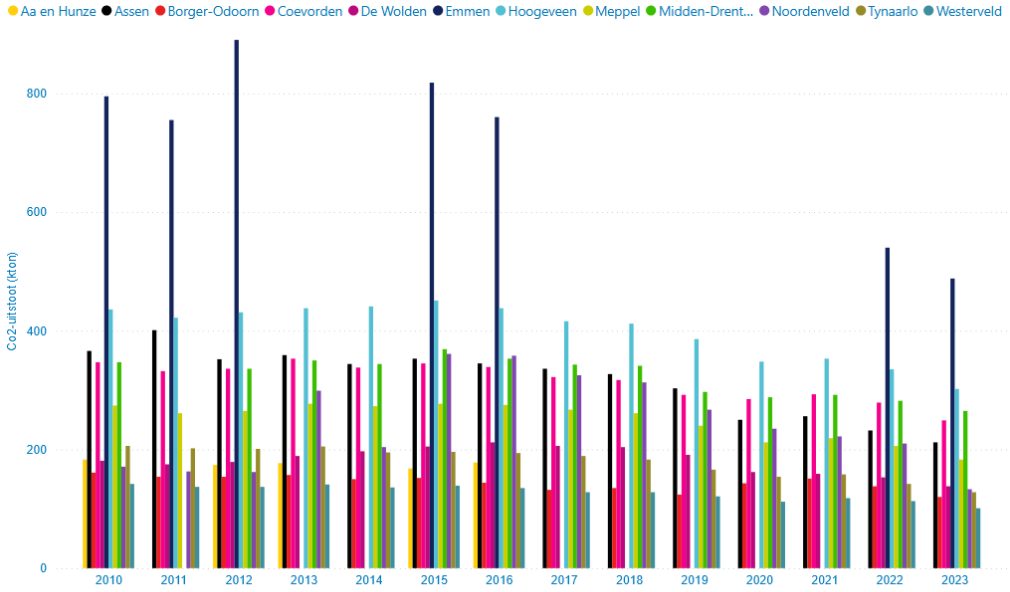
Afbeelding 5.13 CO_2-uitstoot landbouw, bosbouw en visserij in Drenthe tussen 2010 en 2024 (Klimaatmonitor, 2026)

Op gemeentelijk niveau is eveneens sprake van een dalende trend (zie afbeelding 5.14). Emmen heeft over de gehele periode de hoogste uitstoot, passend bij de omvang van de gemeente en de aanwezigheid van industrie. Ook Assen en Hoogeveen behoren tot de grotere uitstoters. Tussen 2010 en 2023 is in vrijwel alle gemeenten een duidelijke reductie zichtbaar. In sommige jaren zijn tijdelijke schommelingen te zien, maar de algemene lijn is dalend. Gemeenten met een relatief groot aandeel industrie of landbouw laten doorgaans hogere absolute emissies zien dan kleinere, meer landelijke gemeenten.

Samengevat is sprake van een brede en substantiële emissiereductie in Drenthe, zowel sectoraal als geografisch, met blijvende verschillen tussen gemeenten afhankelijk van hun economische structuur.

Afbeelding 5.14 CO_2-emissie in kiloton (kton) per gemeente in Drenthe tussen 2010 en 2023 (Klimaatmonitor, 2025)

Bron: Klimaatmonitor, laatste update December 2025

Geur

Geurhinder

Het RIVM heeft in 2016 de beleving van geurhinder in Nederland onderzocht (RIVM, 2018). Hoewel de resultaten zijn weergegeven per landsdeel, geeft dit een goed beeld van de situatie in Drenthe, dat onderdeel is van Noord-Nederland (RIVM, 2018).

Uit de gegevens blijkt dat geurhinder in Noord-Nederland relatief vaak samenhangt met agrarische activiteiten (zie tabel 5.5). Zo ervaart 19,2 % van de inwoners enige hinder van agrarische bedrijven en het uitrijden van mest, waarvan 4,8 % ernstige hinder. Dit ligt duidelijk hoger dan in West-Nederland (10,1 % enige hinder).

De grootste bron van geurhinder in Noord-Nederland is echter houtstook (open haarden): 20,1 % ervaart enige hinder en 5,7 % ernstige hinder. Ook BBQ's en vuurkorven zorgen voor relatief veel hinder (17,2 % enige hinder). Dit past bij het landelijke woonmilieu en het grotere aandeel vrijstaande woningen.

Daartegenover staat dat geurhinder door wegverkeer (7,6 % enige hinder) en vliegtuigen (1,7 % enige hinder) lager ligt dan in West-Nederland, waar deze percentages respectievelijk 13,1 % en 4,4 % bedragen. Ook hinder van fabrieken en bedrijven (7,3 % enige hinder) ligt rond of onder het landelijke gemiddelde.

Samengevat kenmerkt Drenthe zich door een geurhinderpatroon waarin agrarisch landgebruik en particuliere houtstook bepalender zijn dan grootschalige stedelijke of industriële bronnen.

Tabel 5.5 Bronnen van geurhinder in Noord-Nederland, Oost-Nederland, West-Nederland en Zuid-Nederland in 2016 (RIVM, 2018)

Bron	Regio	Ernstige hinder (%)	Hinder (%)	Enige hinder (%)
restaurants en snackbars	Noord-Nederland	0,8 (0,1–1,6)	1,4 (0,5–2,3)	3,0 (1,7–4,3)
	Oost-Nederland	1,2 (0,6–1,8)	2,3 (1,5–3,1)	4,5 (3,4–5,6)
	West-Nederland	1,3 (0,9–1,7)	3,1 (2,5–3,7)	5,3 (4,5–6,1)
	Zuid-Nederland	0,4 (0,2–0,7)	2,2 (1,5–2,9)	4,6 (3,6–5,7)

Bron	Regio	Ernstige hinder (%)	Hinder (%)	Enige hinder (%)
fabrieken en bedrijven	Noord-Nederland	1,0 (0,3–1,7)	3,3 (2,0–4,6)	7,3 (5,3–9,3)
	Oost-Nederland	1,1 (0,6–1,6)	2,4 (1,7–3,1)	5,0 (3,9–6,1)
	West-Nederland	1,4 (1,0–1,8)	3,9 (3,2–4,5)	7,3 (6,4–8,2)
	Zuid-Nederland	1,7 (1,1–2,3)	3,8 (2,9–4,7)	7,7 (6,3–9,0)
agrarische bedrijven en mest uitrijden	Noord-Nederland	4,8 (3,2–6,5)	8,9 (6,8–11,0)	19,2 (16,2–22,2)
	Oost-Nederland	2,7 (1,9–3,6)	7,1 (5,8–8,3)	14,8 (12,9–16,7)
	West-Nederland	1,7 (1,2–2,1)	4,6 (3,9–5,3)	10,1 (9,0–11,2)
	Zuid-Nederland	3,1 (2,3–3,9)	6,5 (5,4–7,7)	15,6 (13,8–17,5)
wegverkeer	Noord-Nederland	1,5 (0,7–2,3)	4,3 (2,8–5,9)	7,6 (5,6–9,6)
	Oost-Nederland	2,2 (1,5–2,9)	4,7 (3,7–5,7)	9,9 (8,4–11,4)
	West-Nederland	2,9 (2,4–3,4)	6,5 (5,8–7,3)	13,1 (11,9–14,2)
	Zuid-Nederland	2,6 (1,9–3,3)	5,4 (4,4–6,4)	11,0 (9,5–12,5)
vliegtuigen	Noord-Nederland	0,6 (0,0–1,2)	1,4 (0,3–2,4)	1,7 (0,5–2,8)
	Oost-Nederland	0,3 (0,0–0,7)	0,8 (0,3–1,3)	1,6 (0,9–2,3)
	West-Nederland	0,9 (0,6–1,2)	2,5 (2,0–3,0)	4,4 (3,7–5,1)
	Zuid-Nederland	1,0 (0,5–1,5)	1,8 (1,1–2,4)	3,1 (2,2–3,9)
woningen van buren	Noord-Nederland	2,6 (1,4–3,9)	5,6 (3,8–7,4)	12,0 (9,4–14,6)
	Oost-Nederland	3,9 (2,8–4,9)	8,4 (6,9–9,9)	15,3 (13,4–17,3)
	West-Nederland	4,6 (3,9–5,4)	10,2 (9,2–11,3)	17,8 (16,4–19,2)
	Zuid-Nederland	4,2 (3,1–5,2)	7,7 (6,3–9,0)	13,5 (11,7–15,3)
riolering	Noord-Nederland	1,5 (0,5–2,4)	4,1 (2,6–5,6)	7,4 (5,3–9,4)
	Oost-Nederland	2,0 (1,2–2,8)	4,8 (3,7–6,0)	8,7 (7,2–10,2)
	West-Nederland	3,0 (2,5–3,6)	6,5 (5,7–7,4)	11,9 (10,7–13,0)
	Zuid-Nederland	2,0 (1,3–2,7)	4,7 (3,6–5,8)	8,3 (6,8–9,7)
openhaarden	Noord-Nederland	5,7 (4,0–7,5)	11,5 (9,1–13,8)	20,1 (17,1–23,2)
	Oost-Nederland	4,5 (3,4–5,6)	7,8 (6,5–9,1)	16,6 (14,6–18,5)
	West-Nederland	3,1 (2,5–3,6)	7,0 (6,2–7,8)	14,0 (12,8–15,2)
	Zuid-Nederland	4,2 (3,1–5,2)	7,6 (6,3–8,9)	14,7 (13,0–16,5)
BBQ en vuurkorven	Noord-Nederland	4,1 (2,6–5,7)	9,2 (7,0–11,4)	17,2 (14,3–20,2)
	Oost-Nederland	5,0 (3,9–6,1)	9,9 (8,4–11,4)	20,1 (18,0–22,2)
	West-Nederland	4,6 (3,9–5,3)	10,5 (9,5–11,5)	21,3 (19,8–22,7)
	Zuid-Nederland	3,5 (2,6–4,5)	8,3 (7,0–9,7)	17,4 (15,4–19,3)
boten en scheepvaart	Noord-Nederland	0,6 (0,0–1,2)	0,6 (0,0–1,3)	0,7 (0,0–1,4)
	Oost-Nederland	0,1 (0,0–0,4)	0,3 (0,0–0,7)	0,6 (0,2–1,0)
	West-Nederland	0,6 (0,3–0,9)	1,3 (0,9–1,7)	2,3 (1,8–2,9)
	Zuid-Nederland	0,0 (0,0–0,1)	0,1 (0,0–0,2)	0,3 (0,0–0,6)

5.3.2 Autonome ontwikkelingen

De milieukwaliteit in Drenthe ontwikkelt zich richting 2050 binnen een kader van verdere normverzwaring, gezondheid als leidend principe en integratie van milieu in ruimtelijke keuzes. De Omgevingsvisie 2022 benadrukt het streven naar een gezonde en veilige leefomgeving als randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling (Provincie Drenthe, 2022). De Milieustrategie 2026–2029 legt daarbij nadruk op preventie, gezondheidswinst en het terugdringen van cumulatieve milieubelasting (Provincie Drenthe, 2025).

Voor luchtkwaliteit betekent dit dat, ondanks dalende emissies, de druk toeneemt om te voldoen aan aangescherpte WHO-advieswaarden en nieuwe EU-normen per 2030. Elektrificatie van mobiliteit en gebouwde omgeving vermindert uitlaatemissies, maar niet alle fijnstofbronnen (zoals bandenslijtage en houtstook). Klimaatverandering kan stagnatieperiodes versterken, waardoor luchtverontreiniging lokaal minder goed dispergeert.

Geluidbelasting verschuift van een infrastructuurgebonden vraagstuk naar een bredere leefomgevingsopgave. Elektrische voertuigen reduceren motorgeluid bij lage snelheid, maar verkeersintensiteit, functiemenging en recreatiedruk kunnen lokaal voor hogere blootstelling zorgen. Europese regelgeving (Omgevingslawaai) en provinciale borging in de Omgevingsverordening blijven richtinggevend (Provincie Drenthe, 2023).

Voor broeikasgasemissies geldt dat nationale en Europese klimaatdoelen (klimaatneutraliteit 2050) de energietransitie versnellen. De Milieustrategie zet in op samenhang tussen energie, mobiliteit, landbouw en industrie (Provincie Drenthe, 2025). Tegelijk kan toenemende elektrificatie en digitalisering het totale energiegebruik verhogen.

Geurhinder blijft vooral gekoppeld aan landbouw en particuliere houtstook. Technologische innovaties en strengere normen verminderen emissies, maar maatschappelijke gevoeligheid voor hinder neemt toe. Milieukwaliteit wordt daarmee steeds meer een integrale gezondheidsopgave.

5.3.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 5.6 toont een samenvatting van de staat van milieukwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.6 Beoordeling huidige staat milieukwaliteit in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
luchtkwaliteit	voldoende	in het grootste deel van Drenthe liggen de concentraties fijnstof (PM10 en PM2,5) onder de huidige Europese grenswaarden en ook onder de aangescherpte EU-normen die per 2030 gaan gelden (20 µg/m^3 voor PM_{10} en 10 µg/m^3 voor PM2,5). Het landelijke karakter van de provincie draagt bij aan relatief lage achtergrondconcentraties. Lokaal zijn hogere waarden zichtbaar rond Emmen, langs hoofdwegen en bij stedelijke kernen zoals Assen en Hoogeveen. De strengere WHO-advieswaarden uit 2021 worden echter niet overal gehaald, vooral voor PM2,5. Daarmee is de luchtkwaliteit juridisch op orde, maar vanuit gezondheidsperspectief nog niet optimaal
geluidbelasting	goed	geluidbelasting is sterk geconcentreerd langs provinciale wegen, aansluitingen op rijkswegen en rond grotere bedrijventerreinen. De meeste knelpunten liggen bij stedelijke randen van Assen, Emmen en Hoogeveen, waar verkeer en bedrijvigheid samenkomen
emissie broeikasgassen	matig	de CO_2-emissies in Drenthe zijn sinds 2010 substantieel gedaald in vrijwel alle sectoren, met name in de gebouwde omgeving, industrie en landbouw. De uitstoot van woningen en dienstverlening is bijna gehalveerd en ook de industriële emissies nemen af. Tegelijkertijd blijft de absolute uitstoot omvangrijk, vooral in gemeenten met grotere kernen en industriële activiteit

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
		zoals Emmen, Assen en Hoogeveen. De reductie past binnen de nationale trend van verduurzaming, maar is nog niet voldoende om de lange-termijndoelen voor 2030 en klimaatneutraliteit in 2050 te realiseren. Verdere versnelling van energiebesparing, elektrificatie en duurzame opwek blijft noodzakelijk
geur	redelijk	geurhinder in Drenthe wordt vooral bepaald door agrarische activiteiten, mestuitrijden en houtstook in woonomgevingen. Dit speelt met name in landelijke gemeenten en overgangszones tussen dorpen en buitengebied, zoals Aa en Hunze, Borger-Odoorn en delen van Midden-Drenthe. Industriële en verkeersgerelateerde geurhinder is relatief beperkt

Referentie situatie

In tabel 5.7 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema milieukwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.7 Beoordeling referentiesituatie milieukwaliteit in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
luchtkwaliteit	voldoende	redelijk	in 2050 zijn uitlaatemissies sterk gereduceerd door elektrificatie en strengere Europese normen. Concentraties PM10 en PM2,5 liggen naar verwachting onder de nieuwe EU-grenswaarden, maar kunnen lokaal nog boven WHO-advieswaarden liggen, vooral door houtstook en niet-uitlaatemissies. Gezondheid weegt zwaarder in beleid
geluidbelasting	goed	voldoende	geluid blijft geconcentreerd langs infrastructuur en stedelijke randen. Elektrificatie vermindert motorgeluid, maar verkeersvolume en functiemenging beperken de winst. Stiltegebieden blijven juridisch beschermd, maar externe druk blijft aanwezig
emissie broeikasgassen	matig	redelijk	de uitstoot daalt structureel richting klimaatneutraliteit in 2050, conform nationale en Europese doelen. Elektrificatie, verduurzaming van landbouw en industrie en circulaire processen versnellen reductie. Absolute emissies zijn in 2050 aanzienlijk lager dan 2024, maar volledige neutraliteit vraagt blijvende inspanning
geur	redelijk	redelijk	technische innovaties (emissiearme stallen, mestverwerking) verminderen geurbelasting, maar schaalvergroting en hogere maatschappelijke gevoeligheid houden geurhinder als aandachtspunt aanwezig. In landelijke gemeenten blijft agrarische geur dominant

5.4 Gezondheid

Tabel 5.8 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema gezondheid

Toetsingscriteria	Indicatoren
gezond bewegen	- voldoen aan beweegrichtlijn
volksgezondheid	- overgewicht en ongezond gedrag

5.4.1 Huidige situatie

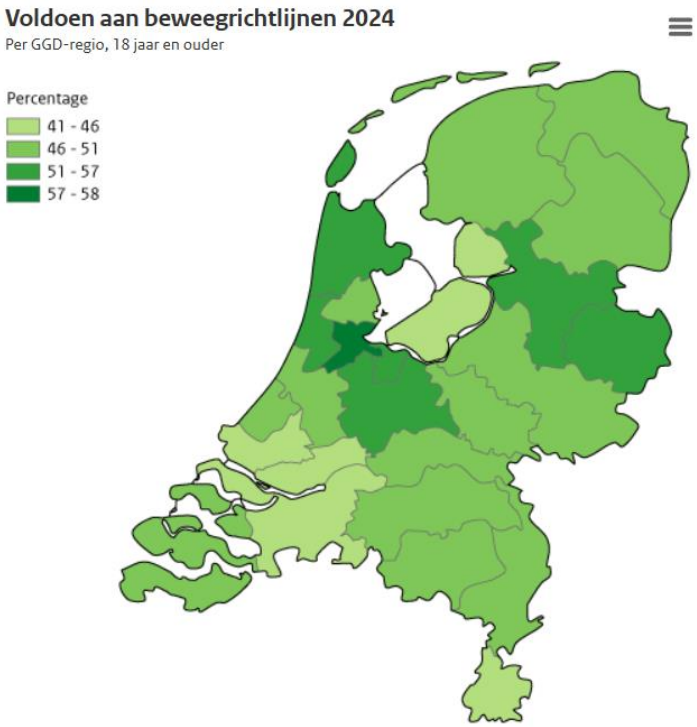
Gezond bewegen

Voldoen aan beweegrichtlijn

De beweegrichtlijnen voor volwassenen (18 jaar en ouder), opgesteld door de Gezondheidsraad, adviseren om wekelijks minimaal 150 minuten matig intensief te bewegen, aangevuld met spier- en botversterkende activiteiten ten minste twee keer per week, en om langdurig stilzitten te beperken. Het voldoen aan deze richtlijnen is een belangrijke indicator voor gezond bewegen en draagt bij aan het voorkomen van chronische aandoeningen zoals hart- en vaatziekten en diabetes (Gezondheidsraad, 2017).

Op nationaal niveau voldoet in 2024 een aanzienlijk deel van de volwassen bevolking aan de beweegrichtlijnen, met duidelijke regionale verschillen tussen GGD-regio's. In 2024 voldoet in Drenthe 46,1 % van de volwassenen aan deze richtlijnen, iets onder het landelijk gemiddelde van 48,9 % (zie afbeelding 5.15). De landelijke kaart laat zien dat er verschillen bestaan tussen GGD-regio's, maar deze verschillen volgen niet eenduidig een stedelijk-ruraal patroon. Zowel sterk verstedelijkte als meer landelijke regio's kennen relatief hoge én lagere scores.

Afbeelding 5.15 Voldoen aan beweegrichtlijnen in Nederland in 2024 (GGD Nederland, 2025)

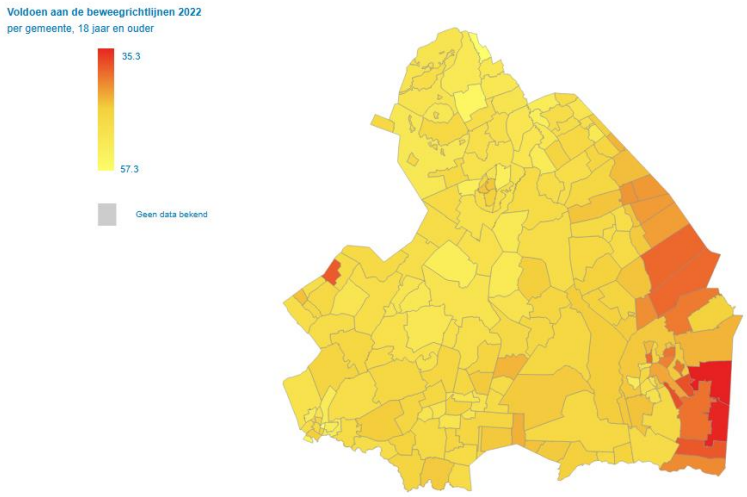

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2024 GGD'en, CBS en RIVM

Binnen Drenthe zijn duidelijke ruimtelijke verschillen zichtbaar (zie afbeelding 5.16). Met name in Zuidoost-Drenthe is het aandeel volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen lager dan in het midden en westen van de provincie. Dit sluit aan bij bredere sociaaleconomische verschillen in de provincie. In gebieden met een lagere sociaaleconomische positie, meer gezondheidsproblematiek en minder sport- en beweegvoorzieningen is het aandeel dat voldoende beweegt doorgaans lager.

Hoewel landelijke gebieden soms meer fysieke beroepen kennen, neemt ook daar het aandeel zittend werk toe. Daarnaast spelen factoren zoals opleidingsniveau, gezondheid, inkomen en beschikbaarheid van sportfaciliteiten een rol.

Afbeelding 5.16 Voldoen aan de beweegrichtlijn in Drenthe in 2022 (Sportenbewegenincijfers, 2023)

Bron: Sportenbewegenincijfers, laatste update september 2023

Volksgezondheid

Overgewicht en ongezond gedrag

De indicator ervaren gezondheid geeft aan welk aandeel volwassenen (18+) de eigen gezondheid als 'goed' of 'zeer goed' beoordeelt. Het gaat om een subjectieve beoordeling van zowel lichamelijke als mentale gezondheid en functioneren in het dagelijks leven. In 2022 ligt dit percentage landelijk op 60,9 % (zie tabel 5.9).

In Drenthe varieert dit aandeel tussen gemeenten. Tynaarlo (68,0 %) en Westerveld (68,8 %) scoren duidelijk boven het landelijk gemiddelde. Emmen scoort met 59,1 % als enige gemeente onder het landelijk gemiddelde. Gemeenten met een relatief gunstige sociaaleconomische positie, hoger opleidingsniveau en minder gezondheidsproblematiek scoren doorgaans hoger op ervaren gezondheid.

Het aandeel volwassenen met overgewicht ligt landelijk op 57,4 %. In Drenthe liggen meerdere gemeenten hier boven, waaronder Emmen (65,6 %), Midden-Drenthe (62,4 %), Coevorden (62,1 %) en De Wolden (61,1 %). Tynaarlo (50,4 %) en Noordenveld (54,2 %) scoren lager dan het landelijk gemiddelde. Hogere percentages hangen vaak samen met sociaaleconomische factoren, opleidingsniveau, leefstijl en gezondheidsachterstanden.

Het aandeel rokers ligt landelijk op 9,3 %. In Drenthe liggen alle gemeenten hier onder, met percentages tussen 5,5 % (Noordenveld) en 9,1 % (Westerveld).

Voor overmatig alcoholgebruik ligt het landelijke gemiddelde op 7,4 %. Meppel (9,4 %) en De Wolden (7,7 %) scoren hier boven, terwijl Hoogeveen (4,4 %) en Noordenveld (4,8 %) het laagst scoren.

Samengevat laat Drenthe een gemengd beeld zien: de ervaren gezondheid is in meerdere gemeenten relatief hoog, maar overgewicht komt bovengemiddeld vaak voor.

Tabel 5.9 Indicatoren voor overgewicht en ongezond gedrag in Drenthe in 2022 (CBS, 2025)

Gemeentenaam	Ervaren gezondheid goed/ zeer goed (%)	Overgewicht (%)	Rokers (%)	Overmatige drinkers onder bevolking (%)
Nederland	60,9	57,4	9,3	7,4

Gemeentenaam	Ervaren gezondheid goed/ zeer goed (%)	Overgewicht (%)	Rokers (%)	Overmatige drinkers onder bevolking (%)
Aa en Hunze	63,4	55,9	6,0	6,5
Assen	63,3	55,9	6,5	6,1
Borgert-Odoorn	62,5	56,5	8,2	6,2
Coevorden	63,4	62,1	7,6	6,4
De Wolden	66,3	61,1	8,1	7,7
Emmen	59,1	65,6	7,7	6,7
Hoogeveen	61,9	58,7	7,6	4,4
Meppel	64,2	59,4	8,8	9,4
Midden-Drenthe	62,9	62,4	8,2	6,4
Noordenveld	63,6	54,2	5,5	4,8
Tynaarlo	68,0	50,4	6,6	5,5
Westerveld	68,8	56,0	9,1	5,6

5.4.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 ontwikkelt de gezondheidssituatie in Drenthe zich onder invloed van vergrijzing, sociaal-economische verschillen en veranderende leefstijlen. De vergrijzing zet sterk door, waardoor het aandeel 75-plussers toeneemt en chronische aandoeningen zoals hart- en vaatziekten, diabetes en bewegingsbeperkingen vaker voorkomen. Dit leidt tot een hogere zorgvraag, terwijl het arbeidsaanbod in zorg en welzijn relatief afneemt. Preventie en het versterken van zelfredzaamheid worden daardoor cruciaal (Provincie Drenthe, 2024).

Sociaal-economische gezondheidsverschillen blijven naar verwachting bestaan en kunnen zonder gerichte interventie verder toenemen. Met name delen van Zuidoost-Drenthe, stapelen gezondheidsrisico's zich op: minder beweging, hoger overgewicht en lagere ervaren gezondheid. Deze verschillen werken intergenerationeel door.

Het beweeggedrag verandert eveneens. Digitalisering en thuiswerken zorgen structureel voor minder dagelijkse beweging. Tegelijk groeit de bewustwording rond gezondheid en actieve mobiliteit. In stedelijke en goed ingerichte woonomgevingen kan dit leiden tot meer wandelen en fietsen, maar in gebieden met minder nabijheid van voorzieningen blijft sedentair gedrag relatief hoog.

Overgewicht blijft een belangrijk aandachtspunt. Zonder structurele gedragsverandering en omgevingsaanpassingen stabiliseert of daalt het aandeel volwassenen met overgewicht slechts beperkt. Roken zal naar verwachting verder afnemen door nationaal beleid, terwijl alcoholgebruik minder eenduidig daalt.

Klimaatverandering heeft daarnaast indirecte gezondheidseffecten, zoals meer hittestress en mentale druk. Gezondheid wordt daarmee steeds sterker verbonden met leefomgeving, sociale structuur en ruimtelijke inrichting.

5.4.3 Conclusie

Huidige staat
Tabel 5.10 toont een samenvatting van de staat van gezondheid in Drenthe.

Tabel 5.10 Beoordeling huidige staat gezondheid in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
gezond bewegen	redelijk	Het aandeel inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijnen ligt net onder het landelijk gemiddelde, maar binnen de provincie bestaan duidelijke verschillen. Lagere scores komen vooral voor in Zuidoost-Drenthe, met name in en rond Emmen en delen van Coevorden, terwijl kleinere en meer landelijke gemeenten relatief gunstiger scoren. Dit kan worden verklaard door verschillen in leefstijl, sociaaleconomische context en de nabijheid van beweegvriendelijke voorzieningen.
volksgezondheid	matig	het aandeel inwoners met overgewicht ligt in meerdere Drentse gemeenten boven het landelijk gemiddelde van 57,4 %, met duidelijke uitschieters in Emmen (65,6 %), Midden-Drenthe (62,4 %) en Coevorden (62,1 %). Tegelijkertijd ligt het percentage rokers in alle gemeenten onder het landelijk gemiddelde van 9,3 %. Overmatig alcoholgebruik varieert, met hogere percentages in onder meer Meppel (9,4 %) en De Wolden (7,7 %). De ervaren gezondheid ligt in de meeste gemeenten rond of boven het landelijke niveau (60,9 %), maar blijft in Emmen daaronder (59,1 %). De combinatie van relatief hoog overgewicht en sociaaleconomische verschillen kan leiden tot een verhoogd risico op chronische aandoeningen, met name in Zuidoost-Drenthe.

Referentie situatie

In tabel 5.11 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema gezondheid in Drenthe.

Tabel 5.11 Beoordeling referentiesituatie gezondheid in Drenthe

	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)	
Toetsingscriteria	Beoordeling	Beoordeling	Toelichting
gezond bewegen	redelijk	redelijk	Door vergrijzing en digitalisering blijft het aandeel inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijn onder druk staan. In gebieden met een lagere sociaaleconomische positie blijft dit aandeel relatief laag. In beter ingerichte woonomgevingen stabiliseert of verbetert het licht, maar provinciaal blijft het niveau vergelijkbaar met of slechts iets hoger dan nu
volksgezondheid	matig	matig	overgewicht blijft bovengemiddeld aanwezig in delen van Zuidoost-Drenthe. Roken neemt waarschijnlijk verder af, maar het aandeel inwoners met chronische aandoeningen stijgt door vergrijzing. Ervaren gezondheid kan licht dalen door een grotere oudere populatie en cumulatie van gezondheidsproblemen. Gezondheidsverschillen tussen gemeenten blijven zichtbaar

5.5 Veiligheid

Tabel 5.12 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema veiligheid

Toetsingscriteria	Indicatoren
overstromingsrisico's	- voldoen aan veiligheidsnorm regionale keringen
risico op aardbevingen	- geïnduceerde aardbevingen
natuurbranden	- risico natuurbranden

Toetsingscriteria	Indicatoren
externe veiligheid	- plaatsgebonden risico - aandachtsgebieden
verkeersveiligheid	- verkeersdoden en -gewonden
sociale veiligheid	- veiligheidsbeleving - aantal misdrijven
nationale veiligheid	- ruimte voor Defensie

5.5.1 Huidige situatie

Overstromingsrisico's

Voldoen aan veiligheidsnorm regionale keringen

Regionale waterkeringen in Drenthe beschermen tegen overstromingen vanuit regionale watersystemen, zoals kanalen, beken en boezems. De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het aanwijzen en normeren van deze keringen en het beheer en onderhoud ligt bij de waterschappen. De veiligheidsnormen zijn vastgelegd in de provinciale regelgeving en zijn gebaseerd op een vastgestelde overschrijdings- of faalkans (IPLO, n.d.).

Uit de meest recente toetsingen blijkt dat het merendeel van de regionale keringen in Drenthe voldoet aan de geldende veiligheidsnormen. Waar keringen (nog) niet volledig voldoen, zijn onderhouds- en versterkingsmaatregelen geprogrammeerd, onder meer vanwege veroudering van keringen en toenemende waterbelasting als gevolg van klimaatverandering. De huidige staat kan daarmee worden gekarakteriseerd als beheerst en robuust, zonder aanwijzingen voor acute veiligheidsrisico's. De provincie en waterschappen werken hierbij volgens landelijke toetsingsrichtlijnen, zoals vastgelegd door STOWA, en binnen de kaders van het Nationaal Water Programma.

Risico op aardbevingen

Geïnduceerde aardbevingen

In Drenthe komt aardbevingsactiviteit voor als gevolg van mijnbouwactiviteiten in de diepe ondergrond (zie afbeelding 5.17), met name gaswinning uit kleine gasvelden (Provincie Drenthe, n.d.).

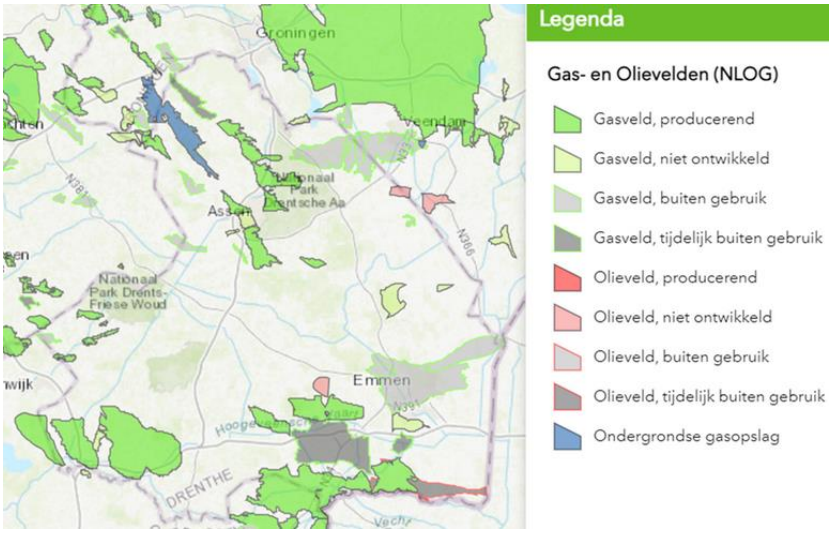
De gasvelden in Drenthe zijn aanzienlijk kleiner dan het voormalige Groningenveld. Daardoor zijn aardbevingen in Drenthe minder frequent en doorgaans lichter van aard. Waar in Groningen bevingen voorkwamen met magnitudes tot circa 3,6 op de schaal van Richter, blijven bevingen in Drenthe meestal beperkt tot magnitudes onder circa 2,5.

Desondanks zijn in noordelijke en oostelijke delen van Drenthe geïnduceerde aardbevingen waargenomen, zoals rond historische gaswinlocaties (zie afbeelding 5.18). Niet alle gasvelden hebben trillingen veroorzaakt. De provincie geeft aan dat de bodemdaling boven kleine gasvelden doorgaans beperkt blijft tot minder dan 5 cm (Provincie Drenthe, n.d.).

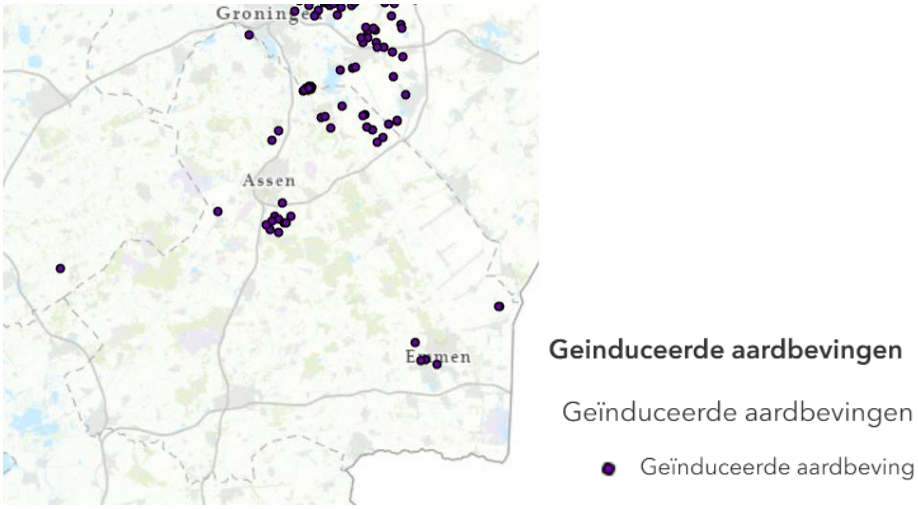
De kans op het optreden van een beving hangt samen met de ondergrond en de mijnbouwactiviteit. De kans op schade door een beving wordt daarnaast beïnvloed door factoren zoals bodemopbouw, funderingstype, bouwjaar en bouwkwaliteit van gebouwen. In Drenthe is de kans op ernstige schade aanzienlijk kleiner dan in het Groningengasgebied, maar lichte schade, zoals scheurvorming in muren of plafonds, kan lokaal voorkomen.

Samengevat is sprake van een beperkt, maar niet afwezig risico op geïnduceerde aardbevingen in delen van Drenthe.

Afbeelding 5.17 Gas- en olievelden in Drenthe (Provincie Drenthe, n.d.).

Afbeelding 5.18 Geïnduceerde aardbevingen in en rond de provincie Drenthe tussen 2005 en 2010 (GDB Drenthe, 2022)

Natuurbranden

Risico natuurbranden

Het risico op natuurbranden in Drenthe is aanwezig en vertoont over de afgelopen jaren duidelijke signalen van toegenomen gevoeligheid, vooral in droge periodes. In Nederland worden jaarlijks honderden natuurbranden geregistreerd, meestal kleinschalig, vaak op heide of natuurterreinen en grotendeels veroorzaakt door menselijk handelen of droge condities in het voorjaar en de zomer (Deltares, 2024). Ook in Drenthe bestaan grote aaneengesloten natuurgebieden zoals heide en bos, die onder droge omstandigheden gevoelig zijn voor branduitbreiding.

In het voorjaar van 2025 gold in Drenthe een ‘Fase 2 – Extra Alert’ natuurbrandrisico vanwege langdurige droogte en droog gebleven vegetatie, waarbij terreineigenaren, natuurbeheerders en hulpdiensten extra waakzaam zijn aangemerkt (VRD, 2025). Hoewel grootschalige natuurbranden in Nederland nog relatief zeldzaam zijn in vergelijking met zuidelijke landen, is de combinatie van droogte, stevige wind en brandbare vegetatie een reëel risico. De huidige staat kan daarom worden omschreven als matig, omdat het risico in droge maanden significant toeneemt en inzet van preventie, beheer en paraatheid van hulpdiensten noodzakelijk blijft.

Omgevingsveiligheid

Plaatsgebonden risico

De huidige ruimtelijke verdeling van het plaatsgebonden risico (PR) in Drenthe laat zien dat de hoogste risiconiveaus sterk geconcentreerd zijn langs infrastructurele corridors en rond specifieke risicobronnen (zie afbeelding 5.19). Doorlopende PR-zones zijn zichtbaar langs belangrijke transportassen voor gevaarlijke stoffen, waaronder de A28 (Meppel–Assen–Groningen), de A37 (Hoogeveen–Emmen–Duitse grens) en delen van het spoortraject Zwolle–Groningen. Ook langs buisleidingen en enkele provinciale wegen komen PR-contouren voor.

Het plaatsgebonden risico wordt uitgedrukt als een kans per jaar dat een persoon die zich onafgebroken op een bepaalde plek bevindt, overlijdt als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen. Een PR 10^{-6}-contour betekent een kans van één op een miljoen per jaar en geldt landelijk als grenswaarde voor kwetsbare objecten, zoals woningen, scholen en ziekenhuizen. Binnen deze contour mogen in principe geen nieuwe kwetsbare functies worden gerealiseerd. Een PR 10^{-5}-contour (één op honderdduizend per jaar) duidt op een hoger individueel risico en komt slechts lokaal voor.

De ruimtelijke beperkingen houden in dat binnen deze risicocontouren nieuwe woningen, zorginstellingen, scholen of andere functies waar veel mensen langdurig verblijven niet zijn toegestaan. Voor beperkt kwetsbare functies (zoals kantoren of bedrijfsgebouwen) gelden aanvullende voorwaarden of maatwerk.

Afbeelding 5.19 Plaatsgebonden risico in de provincie Drenthe (Ministerie IenW, 2024)

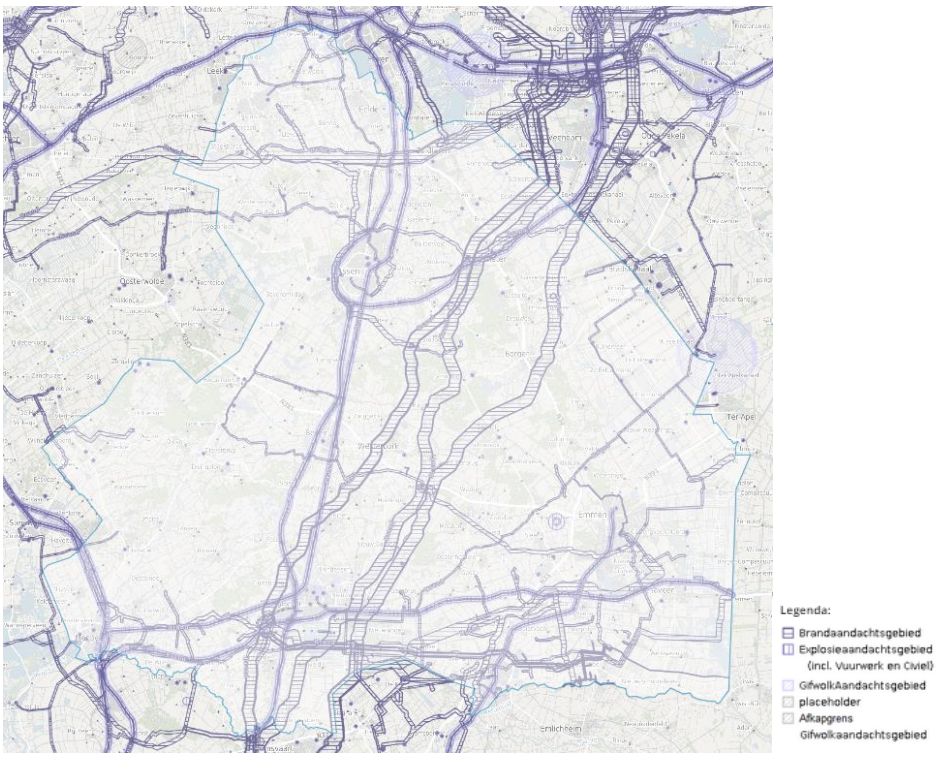
Aandachtsgebieden

De aandachtsgebieden in Drenthe zijn sterk geconcentreerd langs de belangrijkste infrastructuurlijnen en knooppunten waar transport en activiteiten met gevaarlijke stoffen plaatsvinden (zie afbeelding 5.20). Het beeld wordt in hoofdzaak bepaald door de grote verkeers- en vervoerscorridors, met name de rijkswegen (zoals de A28, A37 en aansluitende provinciale wegen), spoorlijnen en vaarwegen. Rondom stedelijke concentraties, zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel, verdichten deze aandachtsgebieden zich verder. Hier overlappen verschillende typen aandachtsgebieden elkaar, waaronder brandaandachtsgebieden, explosieaandachtsgebieden en gifwolkaandachtsgebieden, wat wijst op een cumulatie van risico's. Dit hangt

samen met de aanwezigheid van infrastructuur, bedrijventerreinen, logistieke functies en opslag- en verwerkingsactiviteiten van gevaarlijke stoffen. In deze zones kunnen gebouwen zoals woningen, scholen en voorzieningen zonder aanvullende beschermende maatregelen kwetsbaar zijn voor de effecten van incidenten.

In het landelijk gebied zijn aandachtsgebieden minder dominant aanwezig en vooral zichtbaar als lineaire structuren langs infrastructuur. Daar is sprake van een meer verspreid en gefragmenteerd patroon, met relatief beperkte ruimtelijke impact buiten de hoofdassen. Dit betekent dat grote delen van het Drentse buitengebied relatief weinig direct worden beïnvloed door aandachtsgebieden vanuit omgevingsveiligheid.

Afbeelding 5.20 Aandachtsgebieden in de provincie Drenthe (Ministerie IenW, 2025)

Verkeersveiligheid

Verkeersdoden en -gewonden

De huidige staat van de verkeersveiligheid in Drenthe laat een gemengd beeld zien waarin het totaal aantal ongevallen hoog is, maar het aandeel zware en dodelijke ongevallen relatief beperkt blijft (zie tabel 5.13 en tabel 5.14). In 2024 vonden in de provincie in totaal 3.070 verkeersongevallen plaats. Het grootste deel daarvan betrof ongevallen met uitsluitend materiële schade (2.365). Daarnaast waren er 683 ongevallen met letsel en 22 ongevallen met dodelijke afloop. Dit betekent dat circa 22 % van de ongevallen leidt tot letsel en 0,7 % tot een dodelijke afloop.

Ter vergelijking: landelijk vonden in 2024 126.380 verkeersongevallen plaats, waarvan 24.875 met letsel en 541 met dodelijke afloop. Landelijk leidt circa 20 % van de ongevallen tot letsel en 0,4 % tot een dodelijke afloop. Het aandeel dodelijke ongevallen ligt in Drenthe daarmee relatief iets hoger dan het landelijke gemiddelde, hoewel het absolute aantal beperkt blijft.

De ongevallen concentreren zich duidelijk in de grotere stedelijke gemeenten. Emmen valt daarbij het meest op met 714 ongevallen, gevolgd door Hoogeveen (369), Assen (367) en Meppel (209). Dit patroon past bij hogere verkeersintensiteiten en complexere verkeersstructuren.

Tegelijkertijd vindt een aanzienlijk deel van de ernstige ongevallen plaats buiten de bebouwde kom. Van de 683 letselongevallen vonden er 297 buiten de bebouwde kom plaats (circa 43 %), en van de 22 dodelijke ongevallen zelfs 16 (circa 73 %). Dit wijst erop dat verkeersveiligheid niet alleen een stedelijk vraagstuk is, maar vooral ook aandacht vraagt op het landelijke en provinciale wegennet, waar hogere snelheden een rol spelen.

Tabel 5.13 Aantal verkeersongevallen en materiële schade in Drenthe in 2024 (BRON dataset, 2026)

	Verkeersongevallen	Materiële schade	Materiële schade buiten de bebouwde kom
Drenthe	3.070	2.365	664
Aa en Hunze	194	154	64
Assen	367	271	44
Borger-Odoorn	142	112	40
Coevorden	245	208	69
De Wolden	174	128	45
Emmen	714	545	105
Hoogeveen	369	290	70
Meppel	209	160	33
Midden-Drenthe	253	193	86
Noordenveld	134	97	36
Tynaarlo	163	125	42
Westerveld	106	82	30

Tabel 5.14 Aantal verkeersongevallen met letsel of een dodelijke afloop in Drenthe in 2024 (BRON dataset, 2026)

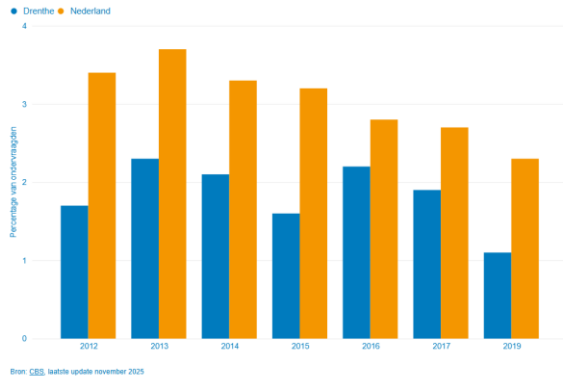
	Letsel	Letsel buiten de bebouwde kom	Dodelijke afloop	Dodelijke afloop buiten de bebouwde kom
Drenthe	683	297	22	16
Aa en Hunze	39	26	1	1
Assen	93	19	3	3
Borger-Odoorn	30	19	0	0
Coevorden	35	17	2	2
De Wolden	46	35	0	0
Emmen	165	42	4	2
Hoogeveen	75	34	4	2
Meppel	45	9	4	2
Midden-Drenthe	58	45	2	2
Noordenveld	36	21	1	1
Tynaarlo	37	12	1	1
Westerveld	24	18	0	1

Sociale veiligheid

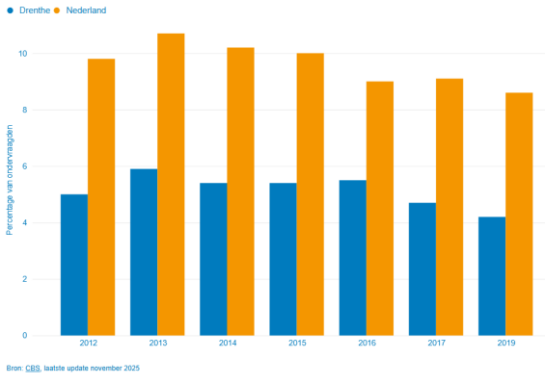
Veiligheidsbeleving

De veiligheidsbeleving in Drenthe is over de periode 2012–2019 structureel gunstiger dan het landelijke beeld. Inwoners van Drenthe geven minder vaak aan bang te zijn om slachtoffer te worden van criminaliteit dan gemiddeld in Nederland. Waar landelijk het aandeel inwoners dat deze angst ervaart in 2012 rond de 3,5 % lag, bedroeg dit in Drenthe circa 1,7 %. In beide gevallen is sprake van een dalende trend richting 2019, waarbij Drenthe duidelijk lager blijft (CBS, 2025).

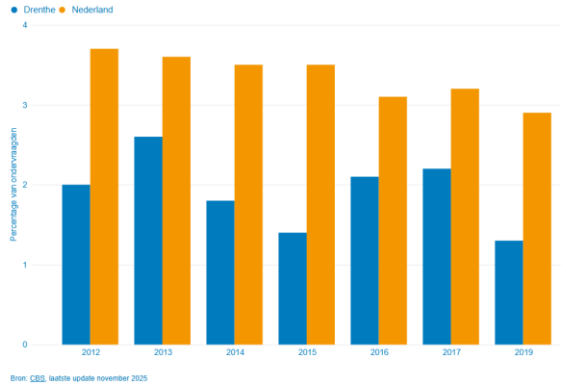
Afbeelding 5.21 Veiligheidsbeleving in Drenthe en Nederland (CBS, 2025)

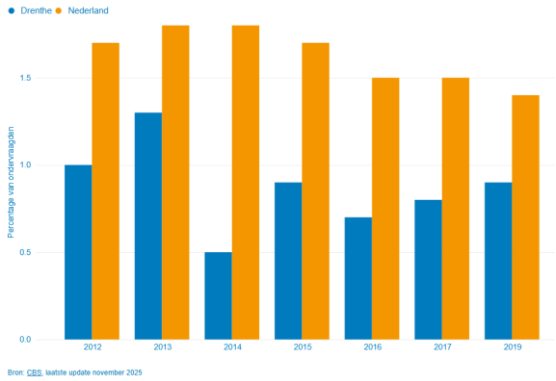
Bang slachtoffer criminaliteit te worden

Denkt dat er veel criminaliteit is

's Avonds op straat in buurt onveilig

Voelt zich vaak onveilig in de buurt

Ook het aandeel inwoners dat denkt dat er veel criminaliteit voorkomt in de eigen buurt ligt in Drenthe consequent lager dan landelijk. Deze perceptie neemt zowel in Drenthe als in Nederland af, maar blijft in Drenthe enkele procentpunten gunstiger. Een vergelijkbaar beeld is zichtbaar bij de ervaren onveiligheid in de avonduren en het zich vaak onveilig voelen in de buurt. In Drenthe liggen deze percentages in alle jaren beduidend onder het landelijke gemiddelde (CBS, 2025).

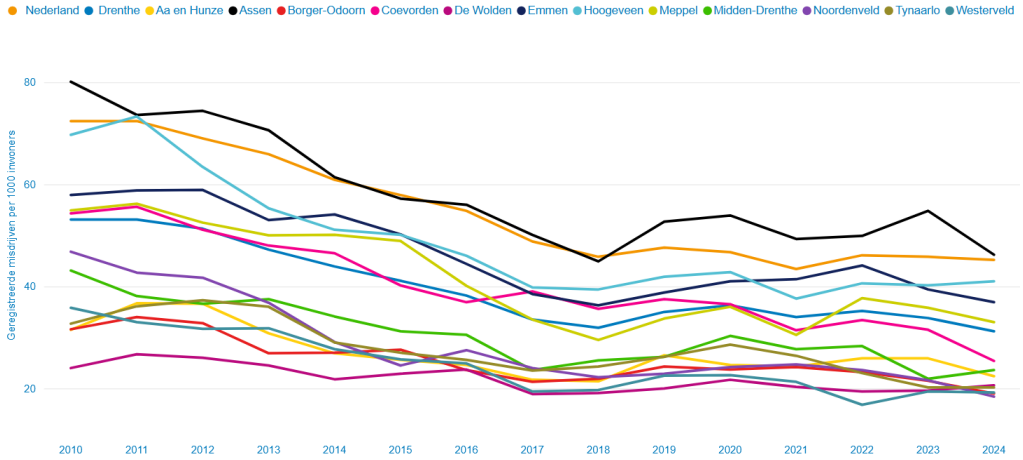
De ontwikkelingen in veiligheidsbeleving sluiten aan bij de lagere geregistreerde criminaliteitscijfers in Drenthe. Over het geheel genomen laat Drenthe daarmee een relatief positief beeld van sociale veiligheid zien, zowel in absolute zin als in vergelijking met Nederland.

Aantal misdrijven

Het aantal geregistreerde misdrijven per 1.000 inwoners laat in zowel Nederland als Drenthe over de periode 2010–2024 een duidelijke dalende trend zien (zie afbeelding 5.22). Landelijk daalt het aantal misdrijven sterk vanaf 2010 tot circa 2017, waarna een stabilisatie en lichte schommelingen optreden. In Drenthe ligt het aantal geregistreerde misdrijven structureel onder het landelijke gemiddelde. Ook binnen de provincie is sprake van een afname, al zijn er verschillen tussen gemeenten. Gemeenten met een grotere stedelijke kern,

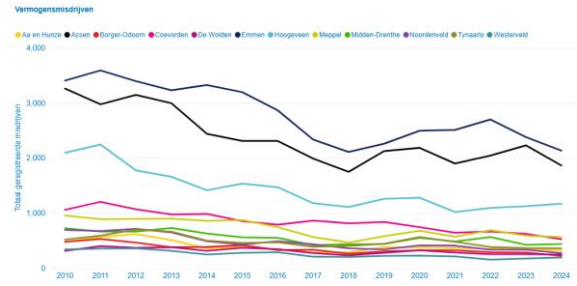
zoals Emmen en Assen, kennen relatief hogere aantallen misdrijven per 1.000 inwoners dan meer landelijke gemeenten, maar blijven doorgaans onder het landelijke niveau (CBS, 2025).

Afbeelding 5.22 Het geregistreerde aantal misdrijven per 1000 inwoners in Nederland, Drenthe en de gemeentes van Drenthe tussen 2010 en 2024 (CBS, 2025)

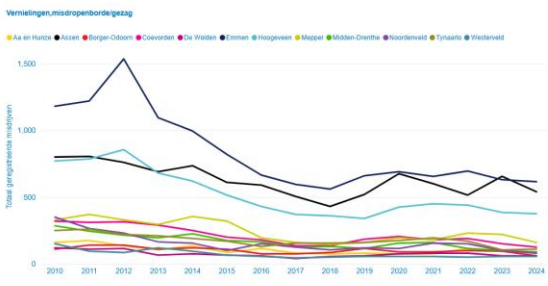

De uitsplitsing naar type misdrijf laat zien dat vermogensmisdrijven in alle gemeenten van Drenthe het grootste aandeel vormen, maar sinds 2010 sterk zijn afgenomen (zie afbeelding 5.23). Ook vernielingen en gewelds- en seksuele misdrijven vertonen een dalende trend. Verkeersmisdrijven laten een wisselender beeld zien en nemen in enkele gemeenten in recente jaren licht toe. Drugs- en vuurwapenmisdrijven komen relatief weinig voor en vertonen grotere jaarlijkse fluctuaties, mede door lage absolute aantallen.

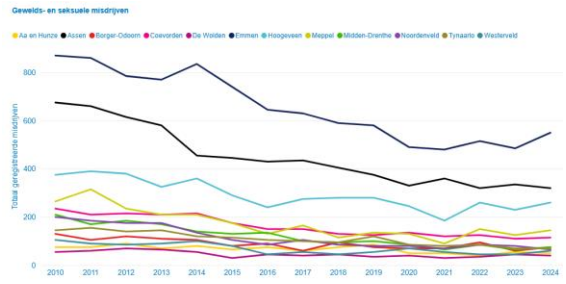
Afbeelding 5.23 Type misdrijven totaal per gemeente in de provincie Drenthe tussen 2010 en 2015 (CBS, 2025)

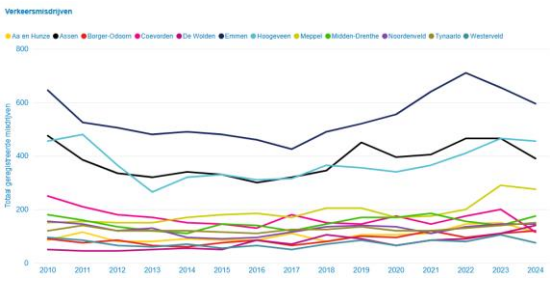
Vermogensmisdrijven

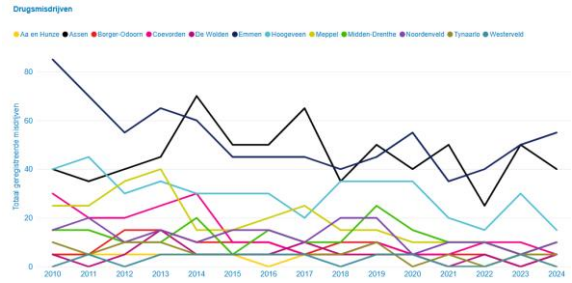
Vernielingen, misdrijf tegen openbare orde/gezag

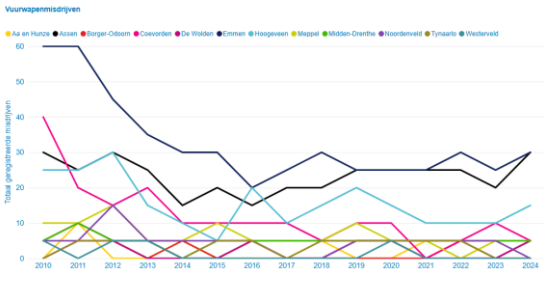
Gewelds- en seksuele misdrijven

Verkeersmisdrijven

Drugsmisdrijven

Vuurwapenmisdrijven

Samenvattend kenmerkt Drenthe zich door een relatief gunstig veiligheidsbeeld in vergelijking met Nederland, met lagere misdaadcijfers en een langdurige afname, alhoewel binnen de provincie duidelijke verschillen bestaan tussen stedelijke en landelijke gemeenten.

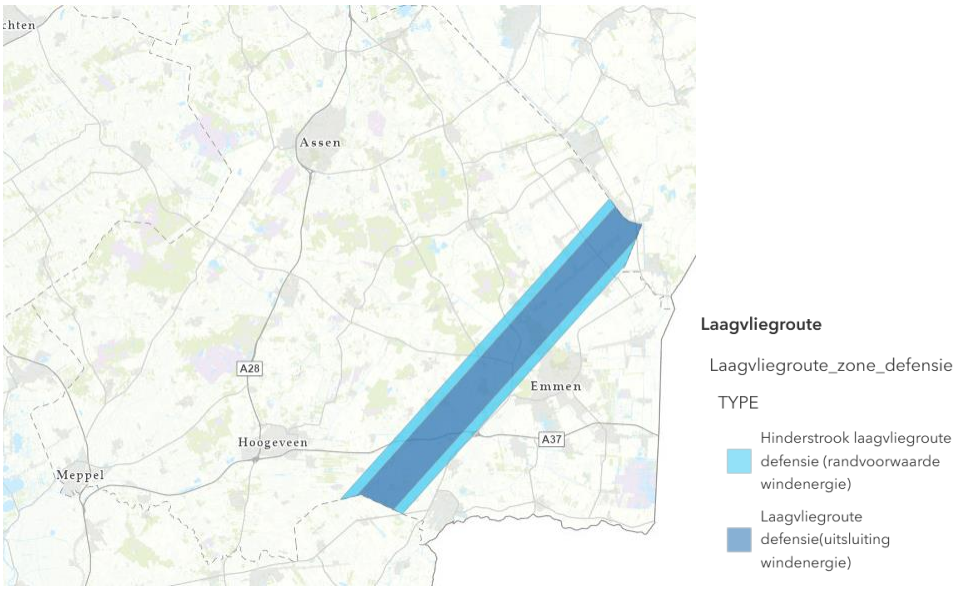
Nationale veiligheid

Ruimte voor defensie

De huidige staat van ruimte voor defensie in Drenthe wordt gekenmerkt door een combinatie van vaste militaire locaties en functionele gebruikszones in het landschap en luchtruim. De provincie herbergt enkele structurele defensievoorzieningen, zoals de Johannes Postkazerne in Havelte, die een belangrijke rol vervult binnen de landmachtsstructuur in Noord-Nederland. Deze locaties hebben invloed op hun directe omgeving, onder andere via veiligheidszones, infrastructuur en ruimtelijke randvoorwaarden.

Daarnaast is Drenthe van strategisch belang door het aangewezen laagvlieggebied in Zuidoost-Drenthe, dat als langgerekte zone door het landschap loopt in de omgeving van Emmen (zie afbeelding 5.24). Dit gebied is bedoeld voor militaire helikoptertrainingen en vormt een functionele defensieruimte in het luchtruim. Binnen deze zone gelden beperkingen voor ruimtelijke ontwikkelingen, onder meer vanwege veiligheid, geluid en hoogtebeperkingen. Defensie is daarmee niet alleen fysiek aanwezig op specifieke locaties, maar functioneel verweven met andere ruimteclaims zoals landbouw, natuur, energie en verstedelijking. Hierdoor is ruimte voor defensie een structurele randvoorwaarde binnen de ruimtelijke ordening van Drenthe.

Afbeelding 5.24 Laagvlieggebied in Drenthe (GDB Drenthe, 2024)

5.5.2 Autonome ontwikkelingen

De veiligheid in Drenthe ontwikkelt zich richting 2050 onder invloed van klimaatverandering, energietransitie, veranderende mobiliteit, demografische ontwikkelingen en geopolitieke spanningen. Volgens de Omgevingsvisie zet Drenthe in op een veilige en gezonde leefomgeving als basisvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkeling (Provincie Drenthe, 2022). Tegelijkertijd nemen fysieke risico's toe door extremere neerslag, langere droogteperioden en hogere temperaturen, wat leidt tot grotere belasting van regionale watersystemen en een verhoogd natuurbrandrisico (Provincie Drenthe, 2025); (Provincie Drenthe, 2023).

De energietransitie en economische ontwikkeling brengen nieuwe veiligheidsvraagstukken met zich mee. In de Economische Koers wordt ingezet op versterking van industrie en logistiek, waaronder in Emmen en langs hoofdassen (Provincie Drenthe, 2024). Dit kan leiden tot intensiever transport van gevaarlijke stoffen en nieuwe energiedragers zoals waterstof. De U&H-strategie Milieu 2026–2029 benadrukt dat risicogericht toezicht nodig blijft om milieurisico's beheersbaar te houden (Provincie Drenthe, 2025).

Op het gebied van mobiliteit zet het Mobiliteitsprogramma 2021–2030 in op verkeersveiligheid en duurzame mobiliteit, maar vergrijzing, recreatiedruk en de opkomst van e-bikes en speedpedelecs vergroten de complexiteit van het verkeersbeeld (Provincie Drenthe, 2021). Demografische veranderingen en digitalisering beïnvloeden daarnaast de sociale veiligheid: traditionele criminaliteit daalt, maar cybercrime en ondermijning vragen blijvende aandacht (Provincie Drenthe, 2024).

Tot slot leidt de verslechterde geopolitieke situatie in Europa tot een grotere ruimtevraag van Defensie. Dit heeft gevolgen voor laagvlieggebieden, oefenterreinen en ruimtelijke beperkingen, waarmee nationale veiligheid een structurele factor blijft in de ruimtelijke ordening (Provincie Drenthe, 2022).

Per saldo ontwikkelt veiligheid zich richting 2050 van een relatief stabiel beeld naar een complexer risicoprofiel, waarin preventie, risicogericht toezicht en ruimtelijke afweging steeds belangrijker worden.

5.5.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 5.15 toont een samenvatting van de staat van veiligheid in Drenthe.

Tabel 5.15 Beoordeling huidige staat veiligheid in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
overstromingsrisico's	goed	de regionale waterkeringen in Drenthe voldoen overwegend aan de geldende veiligheidsnormen. Waar keringen verouderd zijn of extra belasting ondervinden, zijn versterkingsmaatregelen gepland. Knelpunten liggen vooral lokaal, met name in laaggelegen beekdalen en veenontginningsgebieden waar waterbelasting toeneemt door extremere neerslag, maar er zijn geen acute veiligheidsopgaven op provinciaal niveau
risico op aardbevingen	voldoende	geïnduceerde aardbevingen komen voor in noordelijke en oostelijke delen van Drenthe, rond voormalige gaswinlocaties. De bevingen zijn kleinschalig en zeldzaam, maar kunnen lokaal schade veroorzaken. De impact is aanzienlijk kleiner dan in Groningen, maar blijft relevant voor kwetsbare bebouwing in deze gebieden
natuurbranden	redelijk	Drenthe kent uitgestrekte heide- en bosgebieden (o.a. Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Bargerveen) die bij droogte gevoelig zijn voor natuurbrand. Met name Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe zijn kwetsbaar. Het risico concentreert zich in droge voorjaren en zomers en vraagt blijvende inzet op preventie en paraatheid

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
externe veiligheid	voldoende	plaatsgebonden risico's en aandachtsgebieden liggen vooral langs A28, A37, spoorlijnen en vaarwegen, en rond stedelijke knooppunten zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel. Daarnaast komen lokale PR 10^{-6} en 10^{-5}-contouren voor in het noordoosten en zuiden, vooral bij windturbines
verkeersveiligheid	matig	in 2024 vonden in Drenthe 3.070 verkeersongevallen plaats, waarvan 683 met letsel en 22 met dodelijke afloop. Het aandeel dodelijke ongevallen (0,7 %) ligt relatief iets hoger dan het landelijke gemiddelde (0,4 %). De meeste ongevallen concentreren zich in Emmen, Hoogeveen, Assen en Meppel, wat samenhangt met hogere verkeersintensiteiten. Tegelijkertijd vindt een groot deel van de dodelijke ongevallen buiten de bebouwde kom plaats, waar hogere snelheden een rol spelen. Verkeersveiligheid is daarmee zowel een stedelijke als een landelijke opgave
sociale veiligheid	voldoende	Drenthe scoort beter dan het landelijk gemiddelde op veiligheidsbeleving en criminaliteit. Emmen en Assen hebben hogere misdaadcijfers dan andere gemeenten, maar blijven onder het nationale gemiddelde. De sociale veiligheid is overwegend goed, met beperkte lokale aandachtspunten in stedelijke wijken
nationale veiligheid	voldoende	Drenthe herbergt vaste defensielocaties (o.a. Johannes Postkazerne) en een laagvlieggebied in Zuidoost-Drenthe. Dit legt functionele beperkingen op aan ruimtegebruik, met name rond Emmen en het omliggende buitengebied, en vormt een blijvende randvoorwaarde voor ruimtelijke keuzes

Referentie situatie

In tabel 5.16 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema veiligheid in Drenthe.

Tabel 5.16 Beoordeling referentiesituatie veiligheid in Drenthe

	Huidige staat (2026)	**Referentiesituatie** (2050)	
Toetsingscriteria	**Beoordeling**	**Beoordeling**	**Toelichting**
overstromingsrisico's	goed	voldoende	door klimaatverandering neemt de piekbelasting op regionale watersystemen toe. Hoewel keringen structureel worden versterkt conform de Omgevingsverordening, stijgt de druk op beekdalen en laaggelegen gebieden. Waterveiligheid blijft beheerst, maar vraagt structureel hogere investeringen en ruimtelijke reserveringen voor waterberging
risico op aardbevingen	voldoende	voldoende	de afbouw van gaswinning verkleint het risico op nieuwe geïnduceerde bevingen. Restschade en bodemdaling blijven lokaal relevant. Het risico neemt af, maar verdwijnt niet volledig door na-ijlende effecten en bestaande kwetsbare bebouwing
natuurbranden	redelijk	matig	warmere en drogere zomers vergroten structureel het natuurbrandrisico, met name in Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe. Preventie en natuurbeheer worden intensiever, maar het risico blijft hoger dan in de huidige situatie
externe veiligheid	voldoende	voldoende	toename van transport van (duurzame) energiedragers en economische verdichting rond infrastructuur vergroten de ruimtelijke spanning tussen ontwikkeling en veiligheid. Normstelling blijft leidend, maar cumulatie van risico's rond Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel neemt toe
verkeersveiligheid	matig	matig	vergrijzing, recreatiedruk en lichte elektrische voertuigen zorgen voor blijvende druk op verkeersveiligheid, vooral buiten de bebouwde kom. Technologische innovaties (rijhulpsystemen) verbeteren veiligheid deels, maar kwetsbare verkeersdeelnemers blijven risicogroep
sociale veiligheid	voldoende	voldoende	traditionele criminaliteit blijft relatief laag, maar digitale criminaliteit en ondermijning vragen meer inzet. Veiligheidsbeleving blijft overwegend positief, met aandachtspunten in stedelijke kernen
nationale veiligheid	voldoende	voldoende	defensieclaim op ruimte blijft of groeit door internationale spanningen. Laagvlieggebieden en militaire infrastructuur blijven ruimtelijke randvoorwaarde, met mogelijk extra beperkingen in Zuidoost-Drenthe

5.6 Sociale kwaliteit

Tabel 5.17 Toetsingscriteria en indicatoren voor het thema sociale kwaliteit

Toetsingscriteria	**Indicatoren**
sociale samenhang	- sociale samenhang
Eenzaamheid	- eenzaamheid

5.6.1 Huidige situatie

Sociale samenhang

De sociale samenhang in Drenthe ligt in 2024 in alle gemeenten boven het Nederlands gemiddelde, wat wijst op relatief sterke gemeenschapsstructuren en sociale cohesie in de provincie (zie tabel 5.18). De sociale samenhang is een onderdeel van de Leefbaarometer 3.0 en bestaat uit de indicatoren: (diversiteit naar) levensfase, sociale cohesie, mutatiegraad, dichtheid aan inwoners en bevolkingsontwikkeling. De afwijkingsscores zijn overal positief, met name in Westerveld, De Wolden, Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Midden-Drenthe, waar de sociale samenhang het sterkst boven het landelijke niveau uitkomt. Dit beeld past bij het overwegend landelijke karakter van deze gemeenten, waar lagere mutatiegraad (hoe vaak inwoners verhuizen in en uit een gemeente), sterke lokale netwerken, dorpsgemeenschappen en langdurige woonbinding bijdragen aan hechte sociale structuren.

In meer stedelijke gemeenten zoals Assen, Meppel, Hoogeveen en Emmen is de afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde kleiner, maar nog steeds positief. Dit wijst op een iets dynamischer bevolkingssamenstelling en hogere mobiliteit, terwijl tegelijkertijd sprake blijft van bovengemiddelde sociale cohesie. Over de hele provincie bezien is sprake van een gunstig sociaal profiel, waarin bevolkingsstabiliteit, gemeenschapsvorming en betrokkenheid sterk verankerd zijn. Sociale samenhang vormt daarmee een robuuste kwaliteit van de leefomgeving in Drenthe, met beperkte ruimtelijke verschillen tussen gemeenten en een consistent positief patroon ten opzichte van het nationale referentiekader.

Tabel 5.18 Afwijking sociale samenhang in Drenthe ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde in 2024 (BZK/WB, 2025)

Gemeente	Afwijking sociale samenhang t.o.v. Nederlands gemiddelde
Aa en Hunze	0,0666436
Assen	0,009698
Borger-Odoorn	0,0655155
Coevorden	0,0566172
De Wolden	0,0683108
Emmen	0,0287008
Hoogeveen	0,0161048
Meppel	0,0095662
Midden-Drenthe	0,0596966
Noordenveld	0,0574373
Tynaarlo	0,0590355
Westerveld	0,071773

Eenzaamheid

De huidige staat van eenzaamheid in Drenthe laat zien dat een aanzienlijk deel van de bevolking, zowel onder volwassenen (19–64 jaar) als onder ouderen (65+), te maken heeft met gevoelens van matige tot ernstige eenzaamheid (zie afbeelding 5.25 en afbeelding 5.26).

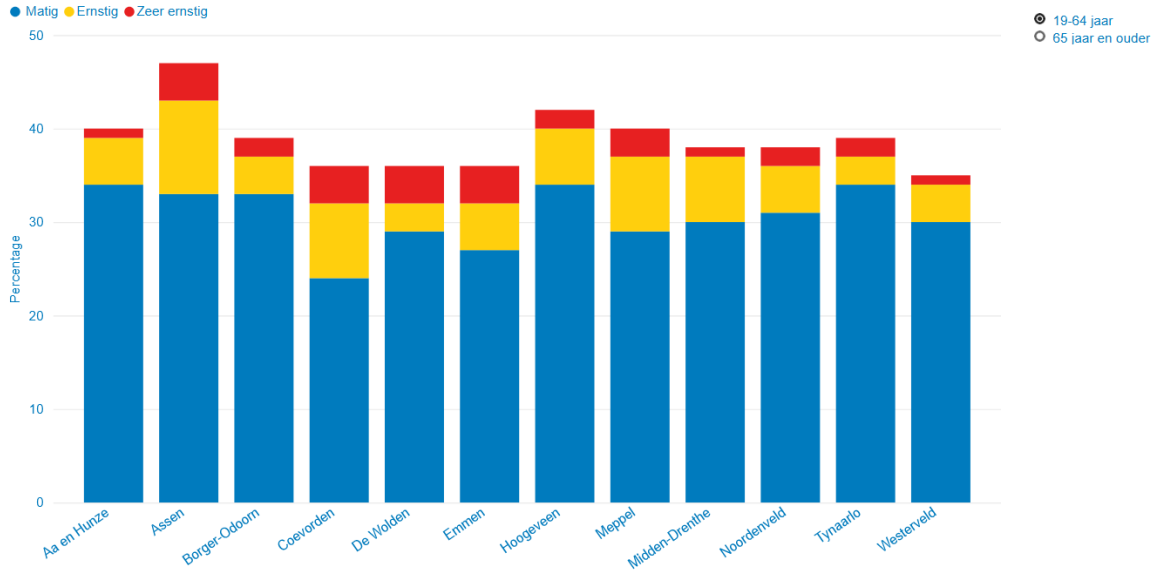
Landelijk is in 2024 47 % van de 18–34-jarigen, 46,7 % van de 35–49-jarigen en 44,6 % van de 50–64-jarigen in enige mate eenzaam. Bij ouderen neemt dit aandeel toe: 42,7 % bij 65–74 jaar, 49,2 % bij 75–84 jaar en 60,2 % bij 85-plussers. Het grootste deel hiervan betreft matige eenzaamheid (bijvoorbeeld 32,9 % bij 18–34 jaar en 46 % bij 85+), terwijl sterke eenzaamheid varieert tussen circa 9,7 % (65–74 jaar) en 15,2 % (35–49 jaar) (GGD, CBS en RIVM, 2024).

In Drenthe liggen de percentages voor 19–64-jarigen per gemeente globaal tussen 35 % en 45 %. In Assen bedraagt het aandeel eenzame volwassenen circa 47 %, in Hoogeveen circa 42 % en in Emmen ongeveer 36 %. Ook in Coevorden (circa 36 %) en Meppel (circa 40 %) is sprake van een aanzienlijk aandeel.

Bij 65-plussers liggen de percentages hoger en variëren zij tussen ongeveer 41 % en 52 %. In Coevorden ligt het aandeel rond 52 %, in Meppel circa 49 %, in Hoogeveen circa 46 % en in Emmen circa 47 %. Ook in meer landelijke gemeenten blijft eenzaamheid structureel aanwezig, met percentages rond of boven de 40 %.

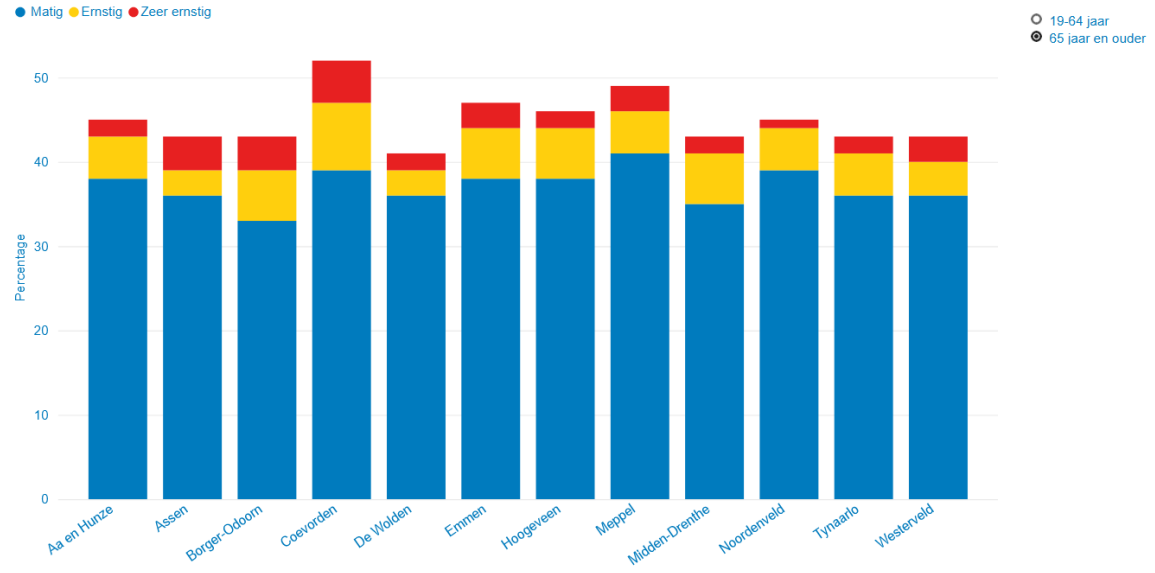
Eenzaamheid in Drenthe volgt daarmee het landelijke patroon: een breed verspreid sociaal vraagstuk, met relatief hogere percentages bij ouderen en duidelijke verschillen tussen gemeenten.

Afbeelding 5.25 Eenzaamheid in Drenthe bij inwoners tussen 19 en 64 jaar oud (Trendbureau Drenthe, 2024)

Bron: Trendbureau Drenthe, update juni 2024

Afbeelding 5.26 Eenzaamheid in Drenthe bij inwoners van 65 jaar en ouder (Trendbureau Drenthe, 2024)

Bron: Trendbureau Drenthe, update juni 2024

5.6.2 Autonome ontwikkelingen

Richting 2050 ontwikkelt de sociale kwaliteit in Drenthe zich onder invloed van vergrijzing, selectieve migratie, veranderende huishoudensstructuren en digitalisering. De Omgevingsvisie 2022 benadrukt het belang van leefbare dorpen en sterke gemeenschappen als kernkwaliteit van Drenthe (Provincie Drenthe, 2022). Tegelijkertijd laat de demografische ontwikkeling zien dat de provincie verder vergrijst en dat jongeren vaker vertrekken naar stedelijke regio's buiten de provincie. Dit kan in kleinere kernen leiden tot een stabiele maar kwetsbaardere sociale structuur, waarin het draagvlak voor voorzieningen en verenigingsleven onder druk komt te staan.

De Sociale Agenda 2024–2029 onderstreept dat sociale cohesie en gemeenschapskracht belangrijke pijlers blijven van brede welvaart, maar ook dat sociaaleconomische verschillen tussen regio's binnen Drenthe doorwerken in participatie, welzijn en verbondenheid (Provincie Drenthe, 2024). In Zuidoost-Drenthe zijn deze verschillen nadrukkelijker aanwezig dan in Noord- en Zuidwest-Drenthe.

Digitalisering verandert daarnaast de aard van sociale contacten. Online netwerken kunnen nieuwe vormen van verbondenheid creëren, maar verminderen fysieke ontmoetingen. Voor ouderen en mensen met een beperkte digitale vaardigheid kan dit juist leiden tot verdere sociale afstand. Individualisering en flexibel werk verminderen bovendien langdurige woonbinding, wat vooral in stedelijkere gemeenten invloed heeft op de sociale samenhang.

Eenzaamheid ontwikkelt zich tot een structureel maatschappelijk vraagstuk. Door vergrijzing neemt het aandeel alleenwonende ouderen toe, wat het risico op sociale isolatie vergroot. Tegelijkertijd groeit ook onder jongere generaties het aandeel mensen dat gevoelens van eenzaamheid ervaart. Zonder aanvullende interventies zal eenzaamheid richting 2050 niet vanzelf afnemen.

Per saldo blijft sociale kwaliteit een relatief sterke Drentse kwaliteit, maar met toenemende kwetsbaarheid door demografie en veranderende leefstijlen.

5.6.3 Conclusie

Huidige staat

Tabel 5.19 toont een samenvatting van de staat van sociale kwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.19 Beoordeling huidige staat sociale kwaliteit in Drenthe

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
sociale samenhang	goed	de sociale samenhang in Drenthe ligt in alle gemeenten boven het Nederlands gemiddelde. Vooral in Westerveld, De Wolden, Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Midden-Drenthe is de samenhang sterk, wat samenhangt met een lage mutatiegraad, langdurige woonbinding en sterke dorpsnetwerken. In stedelijkere gemeenten zoals Assen, Emmen, Hoogeveen en Meppel is de sociale samenhang minder uitgesproken, maar nog steeds positief. Knelpunten concentreren zich met name in stedelijke wijken, waar hogere mobiliteit, diversiteit in levensfasen en een hogere bevolkingsdichtheid de sociale cohesie kwetsbaarder maken
eenzaamheid	matig	eenzaamheid vormt een structureel en provinciebreed sociaal vraagstuk. In Drenthe is circa 35–45 % van de 19–64-jarigen in enige mate eenzaam, wat aansluit bij het landelijke beeld (circa 45–47 %). In gemeenten als Assen, Hoogeveen, Coevorden en Meppel liggen de percentages relatief hoger binnen de provinciale bandbreedte. Bij 65-plussers is het aandeel eenzame inwoners duidelijk hoger (circa 41–52 %), in lijn met de landelijke trend waarbij eenzaamheid toeneemt met de leeftijd en oploopt tot boven de 50 % bij de oudste groepen. Zowel in stedelijke als landelijke gemeenten blijft eenzaamheid wijdverspreid. Vergrijzing, afnemende mobiliteit, beperkte

Toetsingscriteria	Beoordeling	Toelichting
		nabijheid van voorzieningen en veranderende sociale netwerken maken eenzaamheid tot een hardnekkig aandachtspunt in de provincie

Referentie situatie

In tabel 5.20 is een beoordeling gegeven aan de referentiesituatie voor het thema sociale kwaliteit in Drenthe.

Tabel 5.20 Beoordeling referentiesituatie sociale kwaliteit in Drenthe

	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)	
Toetsingscriteria	Beoordeling	Beoordeling	Toelichting
sociale samenhang	goed	voldoende	door vergrijzing en selectieve migratie blijven dorpsgemeenschappen relatief stabiel, maar kwetsbaarder door afnemend draagvlak voor voorzieningen en vrijwilligersstructuren. In stedelijke gemeenten neemt de bevolkingsdynamiek toe, waardoor samenhang minder vanzelfsprekend wordt. Provinciaal blijft de sociale samenhang naar verwachting boven het landelijke gemiddelde, maar de verschillen tussen sterke dorpsgemeenten en stedelijke kernen worden groter
eenzaamheid	matig	matig	door verdere vergrijzing stijgt het aandeel 75- en 85-plussers, waardoor het absolute aantal eenzame inwoners toeneemt. Ook onder werkenden blijft eenzaamheid aanwezig door individualisering en digitalisering. In Zuidoost-Drenthe en stedelijke kernen blijven de percentages relatief hoger. Zonder structurele sociale interventies blijft eenzaamheid een provinciebreed en hardnekkig vraagstuk

5.7 Samenvatting

Tabel 5.21 Samenvatting beoordeling ambitie 'een mooi, schoon en veilig Drenthe'

Thema	Toetsingscriteria	Huidige staat (2026)	Referentiesituatie (2050)
		Beoordeling	Beoordeling
ruimtelijke kwaliteit	landschap en cultuurhistorie	voldoende	voldoende
	stilte en duisternis	voldoende	voldoende
milieukwaliteit	luchtkwaliteit	voldoende	redelijk
	geluidbelasting	goed	voldoende
	emissie broeikasgassen	matig	redelijk
	geur	redelijk	redelijk
gezondheid	gezond bewegen	redelijk	redelijk
	volksgezondheid	matig	matig
veiligheid	overstromingsrisico's	goed	voldoende
	risico op aardbevingen	voldoende	voldoende
	natuurbranden	redelijk	matig
	externe veiligheid	voldoende	voldoende
	verkeersveiligheid	matig	matig
	sociale veiligheid	voldoende	voldoende
	nationale veiligheid	voldoende	voldoende
sociale kwaliteit	sociale samenhang	goed	voldoende
	eenzaamheid	matig	matig

Ruimtelijke kwaliteit

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is in 2026 overwegend sterk en herkenbaar. Het landschap is historisch goed leesbaar door zes duidelijke landschapstypen (esdorpenlandschap, esgehuchtenlandschap, wegdorpen van laag- en randveenontginning, veenkoloniën en Koloniën van Weldadigheid). Deze structuren vormen de identiteit van Drenthe en bieden veel aanknopingspunten voor behoud en versterking. Ook stilte en duisternis zijn relatief goed vertegenwoordigd: Drenthe heeft veel landelijke en natuurrijke gebieden waar rust en donkerte nog voelbaar zijn en planologisch beschermd worden via stiltegebieden.

De grootste knelpunten liggen in geleidelijke aantasting van samenhang. In meerdere landschapstypen leidt schaalvergroting in de landbouw en functieverlies van landschapselementen (houtwallen, singels, kleine bosjes) tot verarming van het kleinschalige karakter. Stilte en duisternis zijn wel aanwezig, maar kwetsbaar: stiltegebieden zijn vaak gefragmenteerd, waardoor invloeden van buitenaf (verkeer, recreatie, agrarisch gebruik) snel merkbaar zijn. Lichtvervuiling is beperkt ten opzichte van stedelijk Nederland, maar volledige duisternis bestaat vrijwel nergens meer en rond stedelijke kernen zijn de waarden hoog.

De ruimtelijke knelpunten concentreren zich vooral in:
- veenontginningsgebieden rond Emmen en Coevorden: grootschaligheid en vereenvoudiging van structuren, druk op landschappelijke kwaliteit;
- Midden- en Zuidwest-Drenthe (esdorpenlandschap): kwetsbaarheid van de fijnmazige structuur door functieverandering en verrommeling;

- rond stedelijke kernen (vooral Emmen en Hoogeveen): hoogste lichtuitstraling en daarmee aantasting van duisternis;
- randen van stiltegebieden langs infrastructuurcorridors: aantasting van stilte door externe geluidsbronnen.

Richting 2050 groeit de spanning tussen behoud en gebruik. Ruimtedruk door woningbouw, energie, infrastructuur en klimaatadaptatie neemt toe. Het grootste toekomstige knelpunt is de optelsom van kleine ingrepen die de historische hoofdstructuur langzaam aantasten. Voor stilte en duisternis wordt de druk structureel groter door recreatie-intensivering, verkeersgroei en uitbreiding van (LED-)verlichting: juridisch blijft bescherming bestaan, maar de feitelijke beleving van rust en donkerte wordt minder vanzelfsprekend.

Milieukwaliteit

De milieukwaliteit in Drenthe is in 2026 in veel opzichten relatief gunstig. De provincie voldoet ruim aan de huidige Europese normen voor fijnstof en kent over het algemeen lage achtergrondconcentraties door het landelijke karakter. Geluidbelasting is sterk lokaal en vooral infrastructuur- en bedrijventerrein-gebonden. De CO_2-emissies laten sinds 2010 een brede en substantiële daling zien in vrijwel alle sectoren, met grote reducties in de gebouwde omgeving en dienstverlening. Geurhinder is aanwezig, maar het patroon is typisch landelijk: agrarische activiteiten en particuliere houtstook zijn dominanter dan verkeer of zware industrie.

De grootste knelpunten liggen in gezondheidskundige aanscherping en hardnekkige bronnen. Hoewel Drenthe juridisch voldoet aan EU-normen, wordt de strengere WHO-advieswaarde uit 2021 voor PM2,5 vrijwel overal overschreden. Daarmee is luchtkwaliteit formeel ‘voldoende’, maar vanuit gezondheidsperspectief nog niet optimaal. Geluidbelasting blijft een lokaal knelpunt bij wegen en stedelijke randen. Voor broeikasgassen geldt dat de daling sterk is, maar de absolute uitstoot in gemeenten met industrie en grotere kernen (met name Emmen) blijft hoog. Geurhinder blijft hardnekkig door landbouw en houtstook, en maatschappelijke tolerantie voor hinder neemt eerder af dan toe.

De milieuknelpunten liggen vooral in:
- Emmen (en in mindere mate Assen en Hoogeveen): hogere emissies en concentraties door stedelijke structuur en industrie;
- langs hoofdwegen en infrastructuurcorridors: hogere fijnstofwaarden en geluidsbelasting;
- stedelijke randen en bedrijventerreinen rond Assen, Emmen en Hoogeveen: concentratie van industriegeluid;
- landelijke gemeenten en dorpsranden (Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Midden-Drenthe): geurhinder door mest/agrarische activiteiten en houtstook.

Richting 2050 verschuift het zwaartepunt naar het halen van strengere normen en klimaatneutraliteit. EU-normen worden aangescherpt (2030) en gezondheid weegt zwaarder mee. Elektrificatie verlaagt uitlaatemissies, maar niet-uitlaatbronnen (bandenslijtage) en houtstook blijven belangrijk. Het grootste toekomstige knelpunt is dat ‘voldoende’ luchtkwaliteit volgens wetgeving niet automatisch gelijk staat aan een gezonde leefomgeving volgens WHO-richtlijnen. Daarnaast blijft versnelling nodig richting klimaatneutraliteit, waarbij industrie, landbouw en warmtevraag cruciale schakels blijven.

Gezondheid

De gezondheidssituatie in Drenthe is in 2026 gemengd. Het aandeel inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijn ligt net onder het landelijk gemiddelde. De ervaren gezondheid is in veel gemeenten redelijk tot goed, maar overgewicht komt bovengemiddeld vaak voor. Positief is dat het aandeel rokers in alle Drentse gemeenten onder het landelijk gemiddelde ligt, wat wijst op een gunstige ontwikkeling in dit risicogedrag.

De grootste knelpunten liggen bij leefstijl en sociaaleconomische verschillen. Overgewicht is in meerdere gemeenten structureel hoog en vormt een belangrijke risicofactor voor chronische aandoeningen. Daarnaast is er een duidelijke ruimtelijke scheidslijn: in gebieden met lagere sociaaleconomische positie en gezondheidsachterstanden is het aandeel dat voldoende beweegt lager en stapelen risico’s zich sneller op. Dit maakt gezondheid niet alleen een individueel vraagstuk, maar ook een ruimtelijk en sociaal vraagstuk.

De gezondheidsknelpunten concentreren zich vooral in:
- Zuidoost-Drenthe (Emmen en delen van Coevorden): lagere beweegparticipatie, laagste ervaren gezondheid en hoogste overgewicht;
- Midden-Drenthe: bovengemiddeld overgewicht;
- stedelijkere gemeenten (Assen, Hoogeveen): relatief minder positieve scores dan de best scorende landelijke gemeenten, al is het beeld niet extreem.

Richting 2050 wordt vergrijzing de dominante factor. Het aandeel 75+ stijgt sterk, waardoor chronische aandoeningen en beperkingen vaker voorkomen en de zorgvraag toeneemt. Tegelijk kan digitalisering (thuiswerken, meer schermtijd) het beweeggedrag verder onder druk zetten. Het grootste toekomstige knelpunt is een combinatie van meer gezondheidsvraag en minder arbeidsaanbod in zorg, terwijl in Zuidoost-Drenthe de leefstijl- en sociaaleconomische achterstanden zonder gerichte interventies hardnekkig blijven.

Veiligheid

De veiligheid in Drenthe is in 2026 overwegend beheerst. Regionale waterkeringen voldoen grotendeels aan veiligheidsnormen en waar dat nog niet zo is, zijn maatregelen voorzien. Het risico op geïnduceerde aardbevingen is beperkt en lokaal: bevingen zijn kleiner en zeldzamer dan in het Groningengasgebied, maar kunnen plaatselijk schade veroorzaken. Externe veiligheidsrisico's zijn ruimtelijk sterk geconcentreerd langs infrastructuurcorridors en rond stedelijke knooppunten. Sociale veiligheid is relatief gunstig: de veiligheidsbeleving is beter dan landelijk en het aantal misdrijven ligt structureel onder het Nederlandse gemiddelde.

De grootste knelpunten liggen bij natuurbrandrisico en verkeersveiligheid. Natuurbrandrisico neemt toe in droge periodes, en Drenthe kent grote bos- en heidecomplexen die bij droogte gevoelig zijn voor snelle branduitbreiding. Verkeersveiligheid is een structurele opgave: het aandeel dodelijke ongevallen ligt relatief iets hoger dan landelijk en een groot deel van de dodelijke ongevallen vindt plaats buiten de bebouwde kom, waar snelheid en inrichting van wegen belangrijke factoren zijn. Daarnaast is er een toenemende complexiteit in het verkeersbeeld door recreatiedruk en lichte elektrische voertuigen (e-bikes/speedpedelecs).

De veiligheidsknelpunten concentreren zich vooral in:
- Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe (Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Bargerveen en omgeving): verhoogde natuurbrandgevoeligheid in droge seizoenen;
- Emmen, Hoogeveen, Assen en Meppel: hoogste aantallen ongevallen door verkeersintensiteit en stedelijke verkeersstructuren;
- buiten de bebouwde kom op provinciale wegen: relatief groot aandeel letsel- en dodelijke ongevallen;
- langs A28, A37, spoor Zwolle–Groningen en rond stedelijke knooppunten: concentratie van PR-zones en aandachtsgebieden (omgevingsveiligheid);
- Zuidoost-Drenthe rond Emmen: laagvlieggebied en daarmee ruimtelijke randvoorwaarden vanuit Defensie.

Richting 2050 wordt veiligheid complexer door klimaatverandering en geopolitieke ontwikkelingen. Piekbuien vergroten waterbelasting en vragen meer ruimte voor waterberging. Droogte en hitte verhogen structureel het natuurbrandrisico (waardoor 'matig' realistischer wordt dan 'redelijk'). Externe veiligheid wordt ingewikkelder door mogelijke groei van transport van nieuwe energiedragers (zoals waterstof) en verdichting rond infrastructuur. Daarnaast groeit de defensieclaim op ruimte, waardoor nationale veiligheid vaker een harde randvoorwaarde wordt in ruimtelijke afwegingen.

Sociale kwaliteit

De sociale kwaliteit van Drenthe is in 2026 sterk. De sociale samenhang ligt in alle gemeenten boven het landelijke gemiddelde, met name in de meer landelijke gemeenten waar mutatiegraad laag is en dorpsnetwerken stevig zijn. Dit is een duidelijke Drentse kernkwaliteit. Tegelijkertijd is er een andere, hardnekkige sociale realiteit: eenzaamheid komt breed voor, zowel onder volwassenen als ouderen.

De grootste knelpunten liggen dus niet bij samenhang op gemeentelijk niveau, maar bij eenzaamheid als structureel vraagstuk. Eenzaamheid is wijdverspreid en neemt toe met de leeftijd, met zeer hoge percentages bij oudere leeftijdsgroepen. Dit wijst erop dat sterke gemeenschapsstructuren niet automatisch betekenen dat iedereen sociaal ingebed is; kwetsbare groepen kunnen ook in 'hechte' gebieden geïsoleerd raken.

De sociale knelpunten concentreren zich vooral in:
- Assen en Hoogeveen: relatief hogere percentages eenzaamheid bij volwassenen binnen de provinciale bandbreedte;
- Coevorden en Meppel: relatief hoge eenzaamheid bij 65-plussers;
- stedelijkere gemeenten: sociale samenhang nog steeds positief, maar minder uitgesproken dan in dorpsgemeenten, waardoor individuele kwetsbaarheid sneller zichtbaar wordt.

Richting 2050 blijft sociale samenhang waarschijnlijk bovengemiddeld, maar wordt zij kwetsbaarder door vergrijzing en selectieve migratie (jongeren vertrekken vaker). Het grootste toekomstige knelpunt is dat het absolute aantal eenzame inwoners stijgt door groei van 75- en 85-plussers en meer alleenwonenden. Digitalisering kan sociaal contact vergemakkelijken, maar vergroot ook uitsluiting bij mensen met beperkte digitale vaardigheden. Zonder structurele interventies blijft eenzaamheid daarmee een hardnekkige opgave, ondanks de relatief sterke Drentse gemeenschapsbasis.

6

STAAT SAMENGEVAT EN FORMULERING HOOFDOPGAVEN

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste inzichten uit de analyse van de huidige staat van de leefomgeving en de autonome ontwikkelingen samengevat. Op basis hiervan worden de belangrijkste hoofdopgaven voor Drenthe geformuleerd.

Tabel 6.1 toont de beoordeling van de huidige staat in 2026 en de referentiesituatie in 2050. Uit deze beoordeling blijkt dat de ontwikkeling van de leefomgeving geen eenduidige richting heeft. In totaal verslechteren 15 toetsingscriteria in de referentiesituatie ten opzichte van de huidige situatie, terwijl 2 toetsingscriteria verbeteren en 22 toetsingscriteria een stabiel beeld laten zien. Opvallend is dat in de huidige staat en in de referentiesituatie geen van de beoordeelde toetsingscriteria als slecht is beoordeeld. De beoordeling bevestigt het beeld van een provincie die er op veel onderdelen redelijk voor staat, maar waarin op meerdere toetsingscriteria wel sprake is van toenemende druk en structurele aandachtspunten.

Onder de tabel worden de belangrijkste inzichten per ambitie beschreven. Deze indeling sluit aan bij de drie hoofdambities uit de ontwerp-omgevingsvisie van Drenthe:
- gezonde groei voor een vitale samenleving;
- een toekomstbestendig landelijk gebied;
- een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe.

Per ambitie wordt samengevat hoe de huidige staat zich ontwikkelt richting de referentiesituatie en waar de belangrijkste knelpunten en ontwikkelingen liggen. Op basis van deze analyse worden vervolgens de belangrijkste hoofdopgaven en bijbehorende sub-opgaven voor Drenthe geformuleerd.

Tabel 6.1 Beoordeling huidige staat en referentiesituatie

Thema	**Toetsingscriteria**	**beoordeling huidige staat** (2026)	**beoordeling referentiesituatie** (2050)
gezonde groei voor een vitale samenleving			
werken en economie	werkgelegenheid	voldoende	matig
	verdienmogelijkheden	matig	matig
	vestigingslocaties	redelijk	redelijk
	kennis en innovatie	redelijk	redelijk
mobiliteit en bereikbaarheid	multimodale mobiliteit	matig	matig
	verduurzaming mobiliteit	redelijk	redelijk
energie	energiebesparing	voldoende	redelijk
	hernieuwbare energie	voldoende	redelijk
	energienetwerk	redelijk	redelijk
demografie, wonen en woonomgeving	demografische ontwikkeling	redelijk	matig

Thema	Toetsingscriteria	beoordeling huidige staat (2026)	beoordeling referentiesituatie (2050)
	woningbehoefte	matig	matig
	woningbouwlocaties (in- en uitbreiding)	redelijk	redelijk
	kwaliteit bestaande woningen	redelijk	redelijk
	voorzieningen	redelijk	matig
	kwaliteit leefomgeving	goed	voldoende
recreatie en toerisme	toerisme	voldoende	voldoende
	recreatie	goed	voldoende
een toekomstbestendig landelijk gebied			
water en bodem	bodem	redelijk	matig
	wateroverlast	voldoende	voldoende
	droogte	matig	matig
	waterkwaliteit (KRW & nitraatrichtlijn)	matig	matig
	drinkwater (beschikbaarheid & kwaliteit)	voldoende	redelijk
natuur en biodiversiteit	realisatie NNN (gebieden en verbindingen)	redelijk	redelijk
	Natura 2000	matig	matig
	waardevolle en beschermde soorten	matig	matig
	verschuiving soorten door klimaatverandering	matig	matig
landbouw	agrarisch grondgebruik	redelijk	voldoende
	agrarisch natuurbeheer	voldoende	redelijk
een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe			
ruimtelijke kwaliteit	landschap en cultuurhistorie	Voldoende	voldoende
	stilte en duisternis	voldoende	voldoende
milieukwaliteit	luchtkwaliteit	voldoende	redelijk
	geluidbelasting	goed	voldoende
	emissie broeikasgassen	matig	redelijk
	geur	redelijk	redelijk
gezondheid	gezond bewegen	redelijk	redelijk
	volksgezondheid	matig	matig
veiligheid	overstromingsrisico's	goed	voldoende
	risico op aardbevingen	voldoende	voldoende
	natuurbranden	redelijk	matig
	externe veiligheid	voldoende	voldoende
	verkeersveiligheid	matig	matig

Thema	Toetsingscriteria	beoordeling huidige staat (2026)	beoordeling referentiesituatie (2050)
	sociale veiligheid	voldoende	voldoende
	nationale veiligheid	voldoende	voldoende
sociale kwaliteit	sociale samenhang	goed	voldoende
	eenzaamheid	matig	matig

6.1 Beeld per ambitie

Gezonde groei voor een vitale samenleving

De beoordeling van de huidige staat van de toetsingscriteria die vallen onder de ambitie 'gezonde groei voor een vitale samenleving' tonen dat Drenthe in 2026 op veel criteria stabiel en relatief sterk gepositioneerd is. De werkloosheid is laag, de arbeidsparticipatie historisch hoog en de energievoorziening verduurzaamt in een stevig tempo. Inwoners geven de leefomgeving een hoge score voor leefbaarheid en sociale samenhang, en recreatie en toerisme zijn economisch veerkrachtig. Op het eerste gezicht is daarmee sprake van een provincie die economisch en maatschappelijk goed functioneert.

Wanneer de verschillende thema's in samenhang worden beschouwd, ontstaat echter een genuanceerder beeld. De voornaamste kwetsbaarheid ligt niet in schommelingen, maar in structurele ontwikkelingen. Vergrijzing verkleint de potentiële beroepsbevolking en vergroot de druk op arbeidsintensieve sectoren, zoals zorg en onderwijs. Tegelijkertijd blijft het gemiddeld besteedbaar inkomen achter bij het landelijke gemiddelde en is het aandeel startende bedrijven beperkt. De economie is daarmee minder robuust dan de lage werkloosheid doet vermoeden.

Ruimtelijk concentreren deze kwetsbaarheden zich vooral in Zuidoost-Drenthe (met name Emmen en Coevorden), waar lagere inkomens, vergrijzing en een grotere afhankelijkheid van traditionele sectoren samenkomen. In perifere delen van de provincie, zoals delen van Oost- en Zuidwest-Drenthe en gemeenten als Borger-Odoorn, Aa en Hunze en Westerveld, staat daarnaast het draagvlak voor voorzieningen onder druk door een combinatie van bevolkingskrimp, vergrijzing en grotere afstanden tot stedelijke voorzieningen. Noord-Drenthe profiteert daarentegen sterker van de nabijheid van Groningen en kent gunstigere sociaaleconomische perspectieven.

Richting 2050 verschuift de kernvraag van groei naar draagkracht. Economische ontwikkeling wordt in toenemende mate begrensd door randvoorwaarden zoals netcapaciteit, stikstofruimte, waterbeschikbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. De mobiliteitsstructuur blijft in grote delen van de provincie autogericht, terwijl verduurzaming en elektrificatie nieuwe eisen stellen aan infrastructuur en energievoorziening. De woningvoorraad sluit bovendien onvoldoende aan op de veranderende huishoudenssamenstelling.

Een toekomstbestendig landelijk gebied

De huidige staat van het landelijk gebied in Drenthe laat een overwegend grondgebonden landbouw zien binnen een landschap waarin landbouw, natuur, water en bodem sterk met elkaar verweven zijn. Tegelijkertijd is sprake van structurele veranderingen in het agrarisch systeem, waaronder schaalvergroting, een afname van het aantal agrarische bedrijven en een geleidelijke verschuiving naar vormen van agrarisch natuurbeheer en natuurinclusieve landbouw.

Wanneer water, bodem, natuur en landbouw in samenhang worden beschouwd, wordt duidelijk dat verschillende ontwikkelingen elkaar versterken. Verdroging door klimaatverandering leidt op veel plaatsen tot lagere grondwaterstanden in natuurgebieden en beekdalen, waardoor natuurkwaliteit onder druk komt te staan en ook landbouwproductiviteit kan afnemen. Tegelijkertijd zorgen ontwatering en relatief lage waterpeilen in delen van het landelijk gebied ervoor dat water sneller wordt afgevoerd, waardoor minder water in het systeem wordt vastgehouden en droogte-effecten worden versterkt. Daarnaast beperkt stikstofdepositie het herstel van kwetsbare natuurgebieden. De realisatie van nieuwe natuur in het kader van

het Natuurpact en het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) vragen daarom om structurele verbetering van waterkwaliteit en hydrologische omstandigheden.

Belangrijke kwetsbare zones liggen in beekdalen, op hogere zandgronden en in veenontginningsgebieden in Zuidoost-Drenthe. Hier komen intensivering van de landbouw, wateropgaven en natuurambities ruimtelijk samen. De geschiktheidskaarten op basis van 'Water en Bodem Sturend' maken inzichtelijk dat niet alle gebieden op termijn geschikt blijven voor de momenteel gangbare agrarische bedrijfsvoering.

Richting 2050 zet de schaalvergroting in de landbouw naar verwachting verder door, terwijl milieunormen op het gebied van stikstof, waterkwaliteit en klimaatadaptatie verder worden aangescherpt. Klimaatverandering vergroot tegelijkertijd de kans op langdurige droogte en piekbelasting van watersystemen. Hierdoor kan het water- en bodemsysteem in toenemende mate beperkend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen, wat vraagt om sterkere sturing op de samenhang tussen landbouw, natuur, waterbeheer en ruimtelijke ordening.

Realisatie van nieuwe natuur, reductie van stikstofdepositie en het behalen van de KRW-doelen vormen daarmee belangrijke randvoorwaarden voor toekomstige ontwikkelruimte in het landelijk gebied. Verdroging vormt hierbij een centrale systeemdruk. Daarnaast beïnvloeden demografische ontwikkelingen, met name krimp en vergrijzing in agrarische regio's, de sociaaleconomische vitaliteit van dorpen en het toekomstperspectief van het landelijk gebied.

Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

De beoordeling van de huidige staat van de toetsingscriteria die vallen onder de ambitie 'een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe' laat zien dat de provincie in 2026 redelijk gunstig scoort op ruimtelijke kwaliteit, sociale samenhang en veiligheid. Het landschap is herkenbaar en historisch gelaagd, stilte en duisternis zijn planologisch beschermd en de luchtkwaliteit voldoet aan geldende normen. Criminaliteit en veiligheidsbeleving zijn gunstiger dan het landelijke gemiddelde.

Tegelijkertijd tonen de afzonderlijke toetsingscriteria en indicatoren dat deze kwaliteit niet vanzelfsprekend robuust is. De luchtkwaliteit voldoet juridisch, maar niet overal aan de strengste WHO-advieswaarden. Tegelijkertijd tonen de afzonderlijke toetsingscriteria en indicatoren dat deze kwaliteit niet vanzelfsprekend robuust is. De luchtkwaliteit voldoet juridisch, maar niet overal aan de strengste WHO-advieswaarden. Overgewicht komt in meerdere gemeenten bovengemiddeld vaak voor, met de hoogste percentages in de gemeenten Emmen, Coevorden, Midden-Drenthe en De Wolden. Verkeersveiligheid blijft een aandachtspunt, met relatief veel ernstige ongevallen buiten de bebouwde kom. Natuurbrandrisico's nemen toe in droge perioden, met name in Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe.

De autonome ontwikkelingen richting 2050 versterken deze aandachtspunten. Klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen, langere droogteperioden en grotere belasting van regionale watersystemen. Dit vergroot het natuurbrandrisico en kan leiden tot meer hittestress in de leefomgeving, wat aanpassing van de leefomgeving vraagt om de gezondheid van inwoners te beschermen. Vergrijzing leidt tot een grotere zorgvraag en vergroot het aandeel kwetsbare verkeersdeelnemers. Digitalisering verandert de aard van sociale veiligheid.

6.2 Hoofdopgaven voor Drenthe

Uit de voorgaande analyse van de huidige staat en de autonome ontwikkelingen ontstaat het beeld van een provincie die op veel onderdelen relatief goed functioneert, maar tegelijkertijd geconfronteerd wordt met enkele structurele systeemopgaven. Deze opgaven hangen nauw met elkaar samen en werken door in meerdere beleidsterreinen tegelijk. Zij bepalen daarmee in belangrijke mate de toekomstige ontwikkelruimte van Drenthe.

Wanneer de verschillende thema's uit dit rapport in samenhang worden beschouwd, komen drie hoofdopgaven naar voren die onderliggend zijn aan veel van de gesignaleerde ontwikkelingen. Het gaat om

vraagstukken die de kwaliteit van natuur en landschap, het functioneren van het water- en bodemsysteem en de sociaaleconomische vitaliteit van de provincie raken.

De drie hoofdopgaven voor Drenthe zijn:
1 biodiversiteit: gericht op het versterken van natuurkwaliteit en ecologische samenhang. Dit vraagt onder meer om het verbeteren van de kwaliteit van bestaande natuurgebieden, het terugdringen van stikstofdepositie op kwetsbare habitats, het verbeteren van hydrologische omstandigheden, het realiseren en afronden van nieuwe natuur binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), het beter verbinden van natuurgebieden, het versterken van biodiversiteit buiten natuurgebieden en het verbeteren van waterkwaliteit om de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) te behalen;
2 klimaatverandering: met in Drenthe een sterke focus op het verminderen van de gevolgen van droogte en verdroging. Door klimaatverandering nemen droge perioden en neerslagextremen toe. Waar Drenthe beleidsmatig relatief goed is ingericht op het omgaan met wateroverlast, vraagt het omgaan met droogte nadrukkelijk om aanpassingen van het watersysteem, gericht op het beter vasthouden, bergen en verdelen van water voor natuur, landbouw en drinkwatervoorziening;
3 Demografische verandering: gericht op het behouden en aantrekken van voldoende arbeidskrachten en het in stand houden van een vitaal voorzieningenniveau. Vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling beïnvloeden de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de economische dynamiek van de provincie.

In de volgende paragrafen worden deze drie hoofdopgaven nader uitgewerkt.

Biodiversiteit

Verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit
Uit de Staat van Drenthe blijkt dat de natuurkwaliteit onder druk staat door stikstofdepositie, hydrologische verstoring, versnippering en intensief landgebruik. Tegelijkertijd vormt natuur één van de kernkwaliteiten van Drenthe: landschappelijke identiteit, recreatieve aantrekkingskracht, leefkwaliteit en toerisme zijn er direct van afhankelijk.

De analyse laat zien dat bestaande natuurgebieden relatief robuust zijn in omvang, maar ecologisch kwetsbaar in kwaliteit en samenhang. Met name Natura 2000-gebieden zoals het Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Bargerveen en Fochteloërveen functioneren als kerngebieden, maar zijn sterk afhankelijk van de kwaliteit van omliggende overgangszones. Juist daar, in de randen van beekdalen, voormalige veenontginningen en agrarische zandgronden, ligt de grootste opgave voor het verbeteren van de natuurkwaliteit: met het verminderen van drukfactoren, ecologische verbinden en de realisatie van nieuwe natuur.

Natuurgebieden functioneren momenteel te geïsoleerd binnen een intensief gebruikt landschap. Zonder uitbreiding en versterking van verbindingen en de aanpak van de drukfactoren stikstof en hydrologie, blijven natuurdoelen buiten zicht. Het betreft daarom niet alleen een kwantitatieve opgave (hectares toevoegen), maar ook een kwalitatieve opgave: hydrologische buffering, robuuste verbindingen en vermindering van externe belasting.

Wanneer de uitbreiding en versterking van natuur achterblijft, ontstaat een structurele spanning: economische ontwikkeling (woningbouw, infrastructuur, energie) wordt juridisch beperkt door natuurwetgeving, terwijl natuurkwaliteit niet wezenlijk verbetert. Het verbeteren van de natuurkwaliteit vormt daarmee een sleutel om zowel ecologische als sociaaleconomische impasses te doorbreken.

Het terugdringen van de stikstofdepositie
Stikstofdepositie is in Drenthe de meest bepalende systeemfactor onder natuurkwaliteit én ruimtelijke ontwikkeling. Uit de analyses blijkt dat depositie in Natura 2000-gebieden structureel boven kritische depositiewaarden ligt. Hoewel Drenthe geen piekgebied is zoals delen van Gelderland of Brabant, zorgt de combinatie van grondgebonden veehouderij, regionale emissies en externe aanvoer voor blijvende druk op kwetsbare habitats.

Stikstof werkt als een ecologische en economische rem. Stikstofdepositie leidt tot vermesting en verzuring van natuur, waardoor soortenrijkdom afneemt. De stikstofruimte vormt een beperkende factor voor vergunningverlening van woningbouw, infrastructuur, economische activiteiten en zelfs energieprojecten.

De stikstofopgave raakt direct aan andere thema's:
- landbouw (transitie naar extensiever en natuurinclusief gebruik);
- economie (ontwikkelruimte voor bedrijvigheid);
- woningbouw (vergunningverlening);
- klimaat (onder meer via veranderingen in landgebruik en een mogelijke afname van veehouderij, die ook invloed hebben op watergebruik, bodemkwaliteit en emissies).

Zonder structurele reductie van stikstofdepositie blijft natuurherstel beperkt en blijven andere ruimtelijke ambities juridisch kwetsbaar. Tegelijkertijd is stikstofreductie alleen effectief wanneer deze gepaard gaat met natuurherstel en hydrologische maatregelen.

De conclusie is dat stikstof geen sectoraal milieuprobleem is, maar een systeemopgave die landbouwstructuur, ruimtelijke ontwikkeling en natuurkwaliteit direct met elkaar verbindt. Structurele reductie is noodzakelijk om zowel biodiversiteit als economische ontwikkelruimte veilig te stellen.

Het behalen van de KRW doelen

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) legt vast dat oppervlaktewater in goede ecologische en chemische toestand moet verkeren. In Drenthe blijkt uit de analyse dat de KRW-opgave vooral samenhangt met een onvoldoende ecologische en chemische waterkwaliteit. Belangrijke oorzaken zijn een langdurige belasting met voedingsstoffen en verontreinigende stoffen, afspoeling en uitspoeling vanuit landbouwgebieden en verstoringen van het watersysteem en de inrichting van waterlopen.

De KRW-opgave is gekoppeld aan de Drentse oppervlaktewaterlichamen en speelt daarmee vooral in de beeksystemen, kanalen en andere waterlichamen waar de ecologische en chemische waterkwaliteit nog onvoldoende is. De kern van de KRW-opgave is dat waterkwaliteit niet los kan worden gezien van landgebruik. Zolang intensief grondgebruik dominant blijft, blijft het halen van ecologische doelen onzeker.

De KRW-doelen raken meerdere thema's:
- biodiversiteit (aquatische ecosystemen);
- drinkwaterbescherming;
- recreatieve kwaliteit;
- landbouwperspectief;
- klimaatadaptatie (waterberging en vasthouden).

Het niet halen van KRW-doelen heeft niet alleen ecologische, maar ook juridische consequenties voor ruimtelijke ontwikkeling.

De conclusie is dat waterkwaliteit een integrale landgebruikopgave is. Zonder structurele aanpassing van hydrologie en landbouwpraktijk blijft de waterkwaliteit onder druk staan.

Klimaatverandering

Verdroging

Verdroging is in Drenthe de meest bepalende klimaatgerelateerde systeemopgave. De provincie bestaat grotendeels uit zandgronden, waarbij op veel plekken ook ondiepe keileemlagen voorkomen. Dit zorgt voor een bodem- en watersysteem dat regionaal sterk verschilt in de manier waarop water wordt opgenomen, vastgehouden en afgevoerd. In combinatie met historische ontwatering ten behoeve van landbouw en bebouwing leidt dit ertoe dat in droge perioden tekorten kunnen ontstaan in de wortelzone, met nadelige gevolgen voor landbouwgewassen, natuurgebieden en de beschikbaarheid van water. Klimaatverandering, met langere droge zomers en intensievere neerslagpieken, vergroot deze kwetsbaarheid verder.

Verdroging beïnvloedt:
- natuurkwaliteit (dalende grondwaterstanden);
- landbouwproductiviteit;
- natuurbrandrisico;
- drinkwatervoorziening;
- bodemkwaliteit.

De systematische aard van de opgave is dat water en bodem steeds meer sturend moeten worden voor ruimtelijke ontwikkeling. Landbouw, natuur en woningbouw kunnen niet langer los worden gepland van hydrologische randvoorwaarden.

Tegengaan van verdroging vraagt om:
- water vasthouden in plaats van afvoeren;
- verhoging van grondwaterstanden waar mogelijk;
- functieverandering in kwetsbare zones;
- koppeling met natuurontwikkeling.

De conclusie is dat klimaatadaptatie in Drenthe primair een watertransitie is. Zonder structurele aanpassing van het watersysteem blijven biodiversiteit, landbouw en veiligheid kwetsbaar.

Demografische verandering

Het realiseren van een evenwichtige bevolkingsopbouw
Een evenwichtige bevolkingsopbouw vormt de sociaaleconomische systeemopgave van Drenthe. De provincie kent een relatief stabiel inwonertal, maar sterke vergrijzing en regionale verschillen. Noord-Drenthe profiteert van nabijheid Groningen; Zuidoost-Drenthe kent relatief sterkere vergrijzing, lagere inkomens en kwetsbaarder voorzieningenniveau.

De systematische kern van het probleem is de verslechterende verhouding tussen werkenden en niet-werkenden. Dit beïnvloedt:
- arbeidsmarkt (tekorten in zorg, techniek, onderwijs);
- woningmarkt (mismatch woningvoorraad);
- sociale samenhang;
- economische innovatiekracht;
- uitvoerbaarheid van landbouw- en klimaattransities.

Vergrijzing vergroot zorgvraag, terwijl het arbeidsaanbod afneemt. Jongeren vertrekken relatief vaker voor studie en werk. Hierdoor ontstaat een structurele spanning tussen draagkracht en voorzieningen.

Evenwichtige bevolkingsopbouw betekent niet alleen stabiliteit in aantallen, maar balans in leeftijdsopbouw, opleidingsniveau en huishoudenssamenstelling. Zonder instroom van jongere huishoudens en kenniswerkers neemt de uitvoeringskracht van andere transities af.

Ruimtelijk concentreren de grootste uitdagingen zich in:
- Zuidoost-Drenthe (Emmen, Coevorden);
- kleinere kernen met een kwetsbaar voorzieningenniveau;
- stedelijke wijken met een lagere sociaaleconomische positie.

De conclusie is dat demografische ontwikkelingen een belangrijke factor vormen voor de uitvoeringskracht van andere transities in Drenthe. Vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling beïnvloeden onder meer de arbeidsmarkt, het draagvlak voor voorzieningen en de economische dynamiek.

6.2.1 Integrale slotbeschouwing

Wanneer de drie hoofdopgaven in samenhang worden beschouwd, wordt duidelijk dat zij onderdeel zijn van een onderliggende systeemlogica die de toekomstige ontwikkeling van Drenthe bepaalt. Biodiversiteit, klimaatverandering en een demografische verandering functioneren daarbij niet als afzonderlijke beleidsvelden, maar als samenhangende systeemopgaven die vrijwel alle ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden.

De analyse laat zien dat de ontwikkelruimte van de provincie in toenemende mate wordt bepaald door ecologische en demografische randvoorwaarden. Natuurkwaliteit en stikstofruimte beïnvloeden vergunningverlening en economische ontwikkeling. Waterbeschikbaarheid en bodemgesteldheid gaan steeds vaker bepalen waar landbouw, woningbouw en natuurontwikkeling mogelijk zijn. Tegelijkertijd beïnvloeden vergrijzing en regionale verschillen in bevolkingssamenstelling de arbeidsmarkt, het voorzieningenniveau en de uitvoeringskracht van maatschappelijke transities.

Hieruit volgt een bredere verschuiving in de manier waarop ruimtelijke ontwikkeling wordt benaderd. Waar ruimte in het verleden vaak vanuit sectorale ambities werd georganiseerd, wordt richting de toekomst steeds duidelijker dat natuurkwaliteit, water- en bodemsystemen en demografische ontwikkelingen mede bepalen welke functies waar duurzaam kunnen plaatsvinden.

De belangrijkste conclusie van de Staat van Drenthe is daarom dat de provincie niet zozeer voor een acute crisis staat, maar voor een structurele herschikking van prioriteiten. De drie hoofdopgaven die in dit hoofdstuk zijn beschreven vormen daarbij het kader waarbinnen toekomstige keuzes in de omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan moeten worden gemaakt.

Dit vraagt om een samenhangende koers waarin biodiversiteit, klimaatadaptatie en bevolkingsontwikkeling integraal worden benaderd. Door deze opgaven gezamenlijk te adresseren kan Drenthe zijn sterke uitgangspositie, een hoge leefomgevingskwaliteit, een robuust landschap en een sterke sociale basis, benutten om ook richting 2050 een vitale en toekomstbestendige regio te blijven.